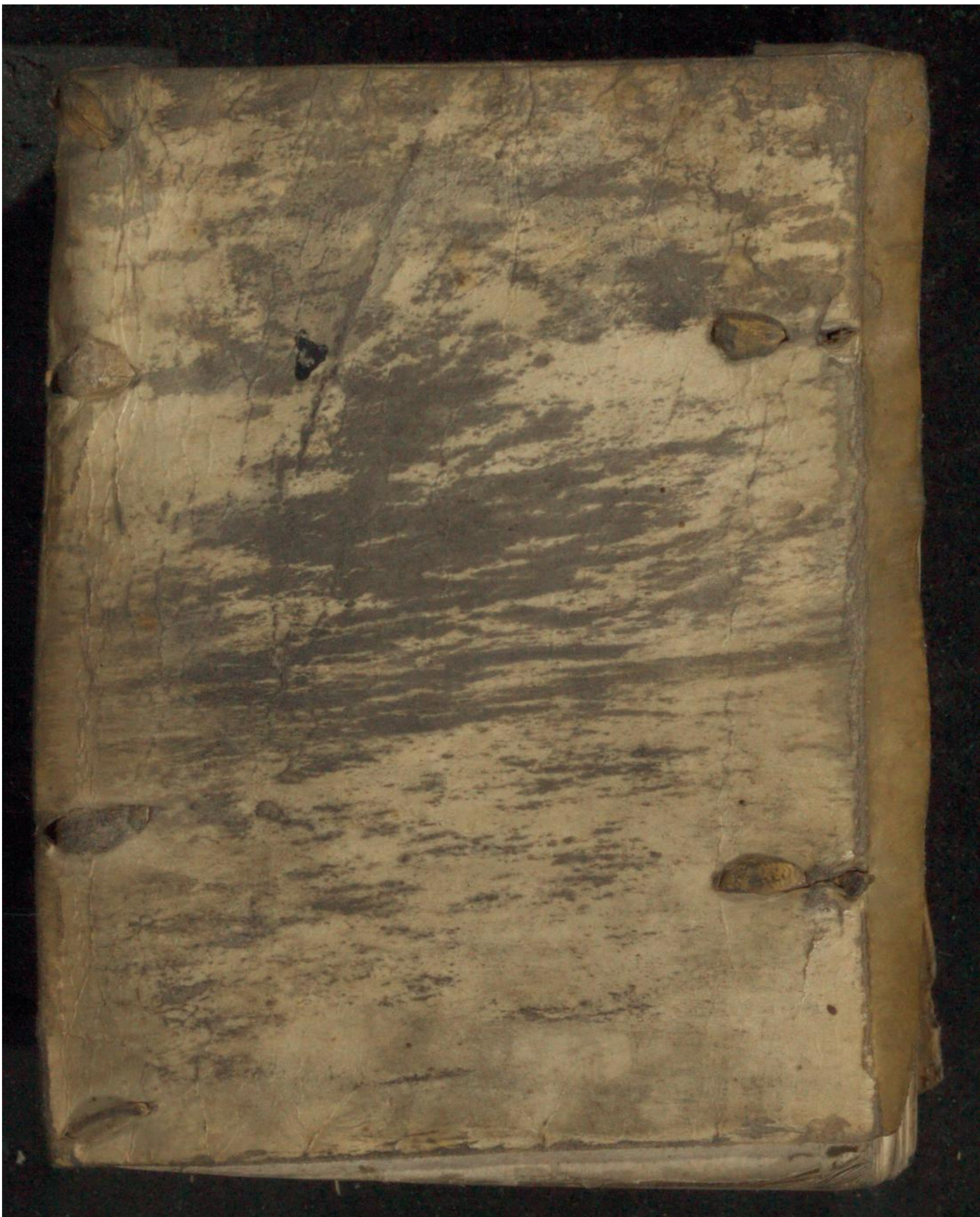
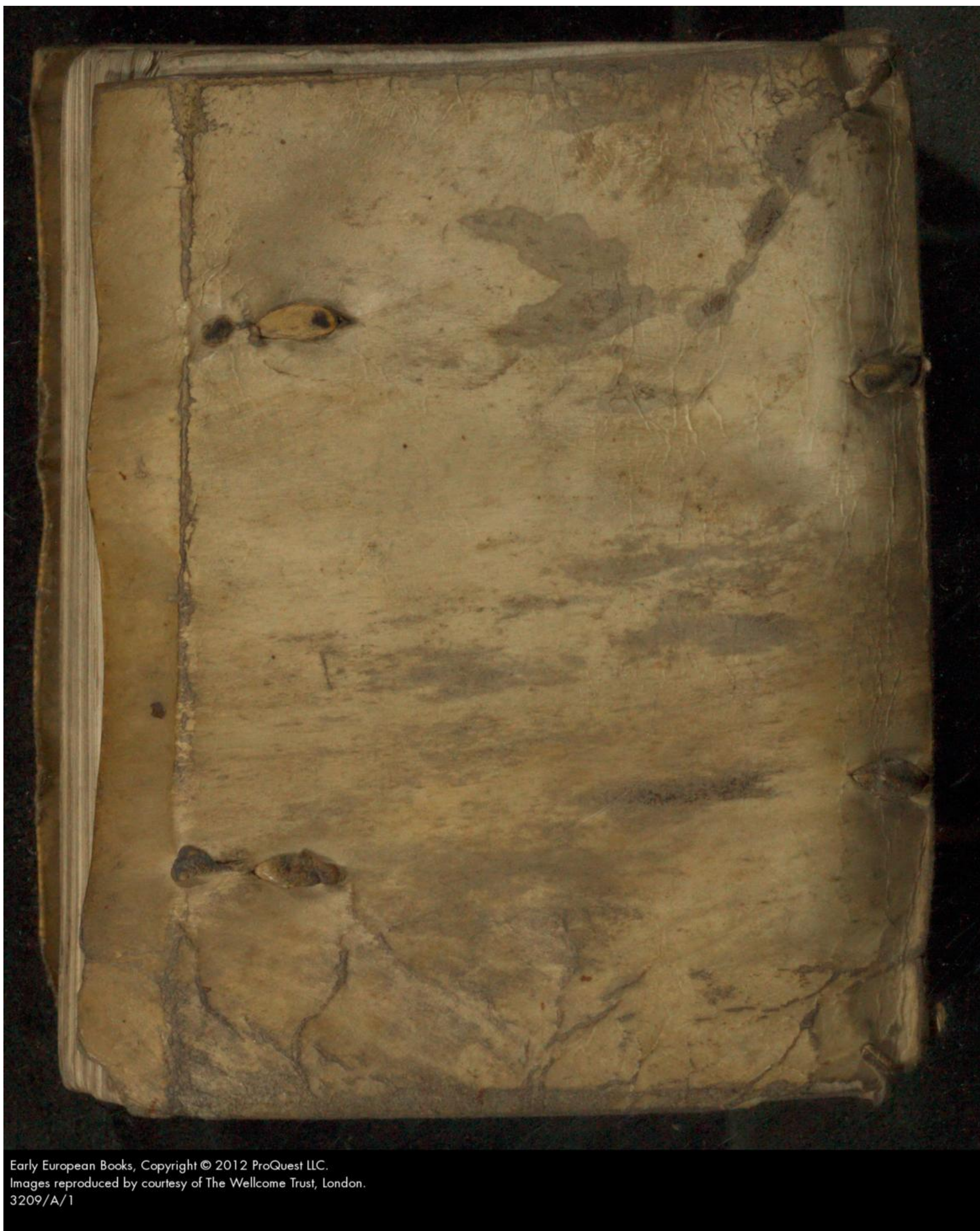

Hippocrites
1538

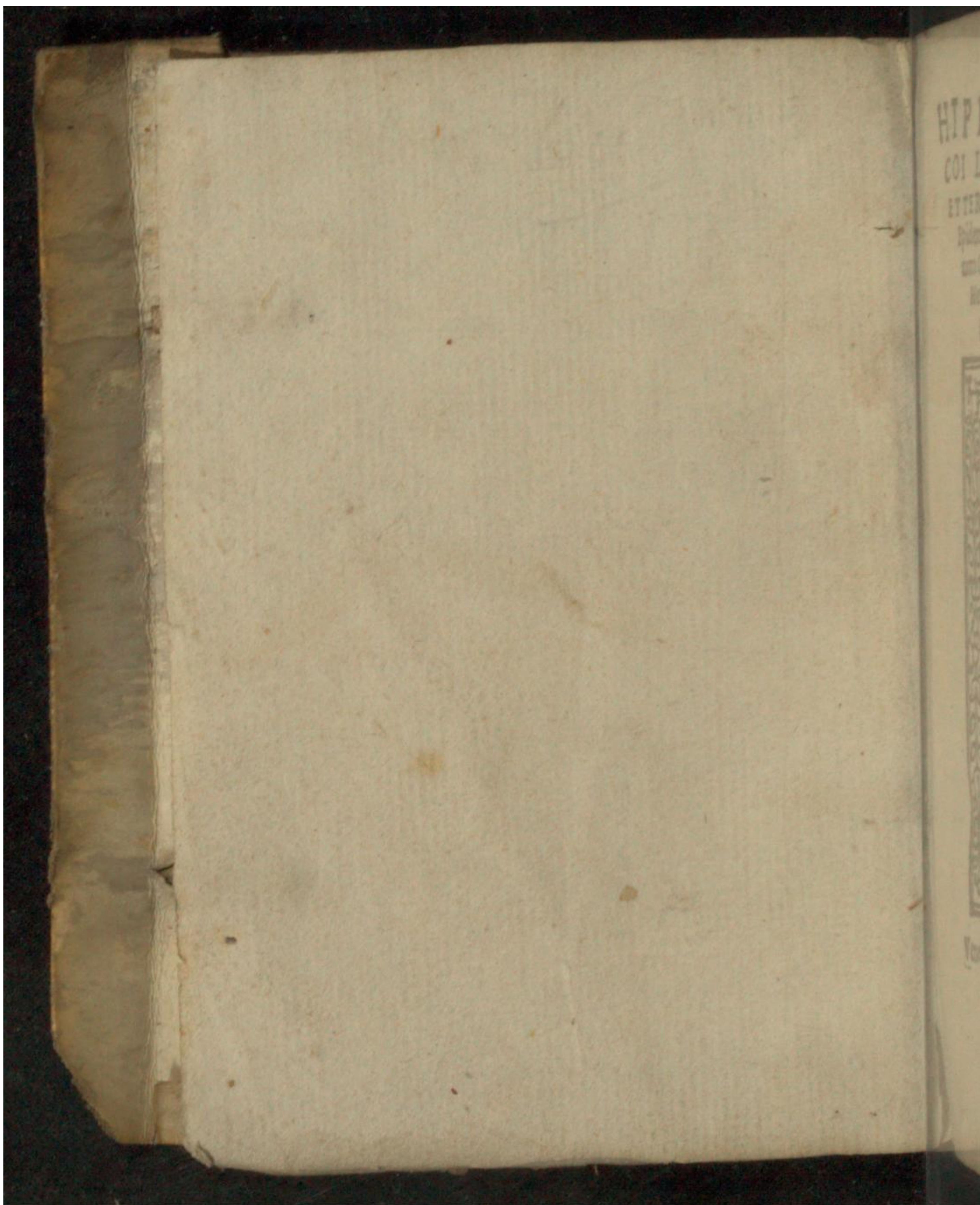

8 leaves
312 "

HIPPOCRATIS COI LIBER PRIMVS ET TERTIVS DE MORBIS Epidemijs, id est, vulgaribus, cum Commentarijs Galeni, Hermāno Cruserio Cā/pensi interprete.

Venetijs in Officina D. Bernardini.
M D XXXVIII.

EV · AB ·

ILLVSTRISSIMO POTENTISSIMOQVE PRINCIPI, CAROLO DVCI

Gelriæ, & Iuliæ: comiti Zutphaniæ: Domino Groningæ, Drentiæ, & Couerdiæ, Domino suo indulgentissimo,

Hermannus Cruserius Campensis.

S. P. D.

Iu apud veteres multũque dubitatum est Serenissime princeps, vtrum præclarius, scientia militaris esset, an studium sapientiæ, quam Philosophiã Græci vocant. Neq; hæc ad tempus lis animos torsit partiũ, sed haud scio an nondum sit decisa. Pugnatur enim vtrinque pro victoria acerrime maxima rationum manu. Quæ propugnant pro rei militaris peritia, hæ sunt copiæ. Nullum vnquam post homines natos tam coactum fuisse imperium ve paruum, quod partum armis non esset. Quod si annales omneis, omnesq; antiquitatis ad nostrã vsq; memoriam commẽtarios excutiamus: omnia imperia inueniemus ab humilibus in

cunabulis inchoata, vt floret armis, ita ampli ficata esse atq; constituta: tantisper autem suũ gradum tenuisse, dum pace ⁊ otio fractis ha/sta e manibus sit elapsa. tum alium, vt quisq; armis maxime valeret, in possessionem inua sisse imperij. Neq; necesse est, vt omnium im/periorum repetam originẽ ⁊ exitum: de dua/bus tantum dicam clarissimis vrbibus, Athe nis ⁊ Roma: quarũ longo spatio altera Græ/cis, altera etiam orbi terræ imperauit. Vtri/usq; quidem linguæ omnia mandata monu/menta sunt literarum. Nam cæteris linguis quod proditum habemus, est sane tenue. Hæ dum militiam colerent, nec gustum cepissent literarum nimium, domi florebant iustitia, foris armis. Cum vero amplitudo iis ditio/nis pacem ⁊ otium confirmasset, tum demũ elisa Martis vi in sinum se Musarum contule runt. quæ solitudinem quærunt, quietemq; a bellico strepitu remotam. Quamobrem Græ cos grauissimi quiq; ex Romanis, vbi in vrbẽ primum venirent, quia desidia literaria ener/uarent animos bellicos, sunt insectati. Iam vero quod cum virtute militari maxime fa/cit: Omnes vrbanæ res, omnia etiam studia ⁊ literæ in tutela latent ac præsidio armorum: simul vt tuba bellicum cecinit, artes ilico om nes cõticescunt. Nam disciplinæ nisi stipen/tur armis, omnium sunt obiectæ prædæ. Hęc rei militaris patroni, aliaq; multa afferunt ita animati, vt prius depugnare pro victoria, atq;

acié decernere, q̄; ad subsellia cadere causa su stineant. Partes literariæ acie prorsus depre cantur congredi, disceptare apud iudicem, quē facile in sua potestate putant fore, volunt. Siquidem arcem caussæ suæ, ac firmamentum totum in rationum probabilitate, qua valent plurimum, collocant. Dicunt autem contra: Sūmas respublicas viris eruditis semper creditas fuisse. Ex medio studiorum fonte humanæ societatis sanctissimū vinculum manasse leges, citra q̄s belli p̄mia facillime dilaberent. Arma eripi posse lr̄as nō posse: has solas beatæ vitæ eē authores, ornare felices, ꝯsolari miseros, subijcere consilia, detegere fallacias. Imo ita dictitant, bonum imperatorē instruere se prope solas. Armis enim detractis, reliqua sua esse vniuersa: se consilia omnium rerum subministrare, rationem obeundarum se incitare militem, componere seditiones, se denique circumuenire hostem. Postremo beatam vitam sine sua consuetudine contingere nemini. Atque hæc pro se illæ dicunt. Mea vero est sententia. Magnum ducem esse sine belli artibus ⁊ pacis posse neminē. Neq; quicquam interest, a natura sapientiam acceperis, an acquisieris labore. Multi enim fuerunt viri magni, qui naturæ suæ dotibus multos antecelluerunt philosophos. Atque Alexander ille Magnus, Scipio Aphricanus, Iulius Cæsar, ipse etiam Augustus sine eruditione certe tanti non essent. Philosophus vero

nisi ex vmbra prodeat in solem: & quæ in la-
tebris addidicit, in puluerem efferat & aciem,
non ego illum magnum virum, sed vix vi-
rum dicam. Hæc ego illustrissime princeps la
tius aliquanto disputaui, qꝫ de te cum cogito,
quod facio sæpissime, longissime ab illorum
sententia dissideam, qui dictitant, qꝫ quisque
est bellicosissimus, tam a disciplinis maxime
abhorrere. Quippe non modo scio, id quod
in me sensi absente, fouere atque amplecti te
literarum studiosos: sed ipsum etiam bonam
partem temporis dicare Philosophiæ: & quod
est magis mirum, inter ipsas tubas & tumul-
tum. Neque enim mihi excidit, quod ex teip-
so audiui aliquãdo. in bello grauissimo, quod
cum Imperatore gessisti postremum, diem
illuxisse nullũ, quin horam impartireris Phi-
losophiæ. Quare res tuas gestas nisi ego tam
magnas esse dicam, vt eas vix mens cuius-
quam aut cogitatio capere possit: nec tantum
esse vllius flumen ingenij, aut dicendi scriben
dique vim & copiam, quæ persequi omneis
possit, amens sim. Apertum est enim, nulliqꝫ
genti obscurum, qꝫ diu Burgundi, qꝫ infeliciter
tecum luctati sint, & tandem quasi in leges re-
dacti tuas. Quam acerbum fuit Galliarum
regi Christianissimo, cum societatem illi re-
nunciares? Ciuitatum potentissimarũ, quæ,
cum te vti amico possent, arma (nescio quo
fato) contra te ceperunt, vires, ita accidisti, vt
recreandi se nulla ipsis spes supersit. Non ap-

pellabo cæteros, ne cuiusquam animum of-
fendam. Hoc dico, numero præliorum, varie
tate hostium, promp titudine consilij, celeri-
tate conficiendi, qui tecũ possit conferri, prin-
cipem parium opum esse nostra ætate nemi-
nem. Quæ cum tanta sint, tamen hoc pace di
cam tua, multum facta tua te studio Philoso-
phiæ illustrare. Quod me potissimum in du-
xit, vt hunc librũ Hippocratis ex media hau-
stum Philosophia tibi principi meo indulgẽ-
tissimo dicarem. Nam nisi immensa tua in
me beneficia, quibus ad literas me primus in
flammasti, agnoscam, quis me non dicat in-
gratissimum? præsertim cum orbis terræ tibi
de Comite Emdensi deuicto gratuletur. Meũ
autem librum hoc tibi putaui gratiorem fo-
re, cumque tua sponte ab arte Medica non sis
alienus, tum quod aeris mutationes, quibus fere
obnoxiæ istæ regiones sunt, complectatur.
Nam si Hippocratis vestigijs insistant, ex tem
pestatis notitia prædicere Medici impẽden-
tes morbos habebunt. Non excidit tibi, ante
triennium quàm pestilens sudor istum totum tra
ctum teneret. Quem, cum excælo planissi-
me originem traxerat, omnes ad diuos tamẽ
referebant. Vt ergo tuæ valetudini, tuorumque
sit consultum, mitto ad te, Illustrissime prin-
ceps, hoc munus, quia aliud promere nullum
valeo, veluti gratulatorium. precorque deum,
primum, vt te saluum nobis incolumenque
semper seruet; Deinde vt bellum quod auspi-

cato affectasti, atq; felicissime geris, pari feli-
citate conficias. hoc ego gratius audire nihil
possum. Vale clarissime princeps. Datum
Lutetiæ Cal. Aprilis.

INDEX ALPHABETICVS IN LIBROS DE MORBIS

Vulgaribus. In quo per a literam, primam faciem, per b vero, ſecundam intelligen/dum eſt.

ABortus cauſſæ. 209.a
Abſceſſus. 50.59.95.b
Abſceſſus per effluxionē & decubitum. 45.b
Acceſſiones dierum parium 39.a
Acriſia 63.a
Adiuncta 232.a
Aequinoctia duo 6.a
Aer nubiloſus 143.a
Affectus implicati. 184.a
ἀγωγὴ. 19.a
Albus color qđ tēperamentū indicet. 145.b
Angor 78.a
Anni diuiſio in quatuor tempora 7.b
Annū Romani ī duodecī mēſes diuidūt. 9.b
Anticanis 7.a
Aphthæ pueros ſolicitant. 221.a
ἀπόσιτος 32.255.b
ἀποχὴ 157.a
Aquoſa 239.b
Arcturus 58.a
ἄσιτος 32.b
Aſtronomia medicis neceſſaria 8.b
Auruginoſus 163.b

Austrinus status diuturnus putredines induCit 26.b
Autumni finis 38.a
Blæsi 81.b
C Aelum 39.b
Cæsij 246.a
Canicula 7.a
Canis ibidem
Carbunculi caussa 237.b
Carbunculus 221.a
Caurus 218.a
Circuitus 109.a
Ciuilia vocabula 227.b
Concoctio 60.b
Consensus tres modi secundũ Sabinũ. 155.a
Conuulsio 152.b
Cranon. 17.a
D Ecimus dies non est decretorius. 142.a
Deiectiones biliosæ 209.b
Delirare 78.a
Delirij in febribus caussa 76.b
Dementiæ differentiæ 137.b
Desipere 78.a
Desipientiæ caussa 137.b
Doloris caussæ
Doloris duæ caussæ 23.b
Dysenteria 57.b
Dysenteria duplex 247.a
E νθυμα 238.a
ἐπιδήμιον 4.b
Extremitatem frigus 78.a

FEbrium tria prima genera 180.a
Febres acutæ & continuæ 30.b
Febris acutæ caussa 137.b
Febrium ardentium caussa 76.206.b
Febriũ ardentiũ & tertianarum caussæ. 49.b
Febris ardentis notæ 233.a
Febris ardentis symptωmata 21.b
Febres continuæ 30.b.96.a
Febris continuæ malitia 99.a
Febris diurna 97.104.b
Febres intermittentes 30.b.97.a
Febris nocturna 104.b
Febris quartanæ commoditas 99.b
Febris quintana 106.a
Febres quotidianæ 97
Febris quotidianæ caussa 51.a
Febris semitertiana 98.103.a
Febris semitertiana non recte vocata 104.a
Febris semitertiana cur dicta 104.b
Febris semitertianæ caussa 30.b
Febris semitertiana letalis 100.b
Febris tertiana 103.a.53.b
Febris tertiana producta 503.a
Febris tertiana exquisita 103.106.a
Flatus 96.b
Fluxiones ventris 57.a
Frigoris & liuoris extremitatum caussæ. 199.b
GLabrum 245.b
Grauitas capitis quid denotet 128.a
HErpetes serpentia vlcera 238.a
Hippocratis nõ eẽ ascriptas notas. 194.a
Horrificæ febres 30.b

Humida cito putrescunt 216.b
Humores craſſi quare non excernantur. 25.a
IGnis 118.176.a
ἰλλαίνειν 227.b
Indicia morborum 232.a
Infantes 206.b
Inſania 68.b
Interpretatio 68.a
Interpretum duæ virtutes 1.b
Iracundus 82.a
ἰσχνόφωνος 81.a
Iudicium 110.a
LAbores 78.b
Languor 233.b
Laxa 23.b
Lemia 41.b
λεπτόφωνος 81.b
λευκοφλεγματίας 245.b
Lienteriæ 57.b
Liuor extremitatum 78.b
Lippitudinis cauſſæ 41.a
Lippitudinum manantium cauſſa ibidem
Lippitudinum dolorificarum cauſſa ibidem
Lippitudinum crudarum cauſſa 41.b
Locus, facit ad morbos præſagiendos 16.a
MAturatio 60.b
Maturantia 61.b
Meditari 64.a
Melancholicũ genus & ſubſanguine͂. 248.a
Mẽſes nõ ſunt pro lunę ratiõe ſubducẽdi. 9.b
Menſes aliis aliị 8.a

Meræ deiectiones 80.b
Merum 114.a.176.b
Mera excrementa 31.a
Μιξιθρια 39.a
Modi febrium 107.a
Mæstitia 78.a
Morbi communes 5.a
Morbi dispersi Ibidem
Morbi publici Ibidem
Morbi vulgares Ibidem
Morbi pestilentes (∴) Ibidem
Morosus 272.b
Muliebria 124.a
Mulieres 248.a
Murus uouus 159.b
Mutatio fit quadrupliciter 110.a
NAtura communis & propria 89.b
Νηνεμια 17.a
Nubes 143.a
Nubes nubilosæ 142.b
Nubes quando fiat 20.a
Nubes splendida aut atra vnde fiat. 20.a
OBlata 240.a
Obliuio 253.b
Occasiones 23.b.118.176.a
Os distortum 141.b
PAlestiorum mos ĩ cõputãdis dieb⁹ ãni. 10.a
Palpitatio 152.b
Paraplegia 68.b
Parotides 24.a
Parotides curatæ citra suppurationem. 87.a

παθήματα 90.a
Pestis 4.a
Pestilens 222.b
Phrenitidis caussæ 49.a.76.b
Pinguia 239.b
πλάδος 46.b
Pluuiæ multæ 38.b
Pluuia larga 39.a
Pluuia magna Ibidem
Pluuiæ multæ tribus modis fiunt 17.a
Potionum differentiæ 203.b
Potus per nares redditus 191.b
Præsagitionis morborum vtilitas 11.b
Procellæ 39.b
Prodromi 219.a
προφάσεις 23.b
πτερυγώδεις 28.a.247.b
Ptolemęi in cōparādis libris studium. 195.b
Publici morbi 5.a
Pueri conuulsionibus opportuni sunt 51.b
QVestionis duplex inuentio 111.b
Quinti error 1.a
Recti 24.a
Rigor 152.b
Rigoris caussa 76.b
Rigores spontanei 123.b
Rigoribus spontaneis succedere febrem putabant veteres 123.b
Ros 20.b
Ructus 96.b

Sanguinis missio cur præterita 238.b
Sanguinis profluuium 22.b
Sedimētū vrinę magni ē momēti. 126.b
Semitertiana exquisita 53.b
Sermo 262.b
Serpentia vlcera 238.a
Sidus 6.b
Sitim non sentire quid denotet 78.b
Solstitia ⁊ æquinoctia apud Macedonas in quos menses incidant 9.a
Sopor 165.a
Sopor grauis 242.a
Sopor vigilans 234.a
Spiritus 96.b
Spiritus breuis 261.a
Spiritus rarus 115.a
Spiritus sublimis 190.a
Sputum subrubrum 140.a
Squalor 18.a
Status 214.a
Status nubilosus 29.b
Stella 6.b Stillare nares 79.a
Stranguriæ caussa 144.a
Subrubicundum quid denotet 245.b
Successiones morborum 95.b
συνδρομαι 21.a
Syntexis 240.a
Tabidi 28.47.a
Tabis duæ differentiæ 27.b
Tempestas lenis 219.b
Tempestates plures sunt q̄ꝫ quatuor illæ ge-

nerales 11.a
Tempestatũ quatuor generales differẽtię. 11.a
Tenesmus 57. 238.b
Thasus 17.a
Timores 78.a
Tremor 150.b
Tremoris caussarũ tres differentiæ 151.a
Tremoris caussa 173.a
τριταιοφυεῖς 103.b
Venti parui 18.a
Ventris torrida excrementa 161.a
Vergiliæ 6.b
Veris initium 40.b
Victus 220.a Vigiliæ 78.a
Vini immodicus usus incommodus 204.a
Virium imbecillitatis caussæ 138.a
Vmbrosum 218.a
Vniuersales morbi 5.a
Vniuersalium morborum caussæ Ibidem
Vocis vitiatæ caussa 230.b
Voluulus 204.b
Voluuli symptœma 205.a
Voluulorum discrimen 205.b
Vrina conturbata 163.b
Vrina oleosa 253.b
Vrina rubra, subrubra & prærubra 161.b
Vrina tenuis 163.b
Vrina tenuis quid denotet 205.b
Vulgare 222.b
Vulgarium morborum aer caussa est 2.b

FINIS.

GALENI IN PRIMVM HIPPOCRATIS de morbis vulgaribus librum Cómentarius primus, Hermanno Cruſerio Campenſi interprete.

Principium deſideratur.

Olum in ſingulis tempeſtatibus emergũt, morbos prę́ſciet: atq; victus ratione imoderatis circũfuſi aeris ſtatibus contraria admolienda, ne exiſtát, prohibebit. Neq; enim obſcurum eſt, quin ſi cómoda temperatura primorũ eſt ſanitas, eam aeris labefactabit intẽperies: conſeruabitur autem a contraria viuendi ratione. Quo fit, vt cũ hos Quintus male, tum Aphoriſmorum libros interpretetur, in quibus ad hunc fere modum ſcriptum eſt: De anni tem

poribus. si quidem hyems sicca & aqui-
lonia fuerit, ver vero pluuiosum & au-
strinum: æstate febres acutæ, & lippitu-
dines existant necesse est, & dysenteriæ.
Asserit hoc enim Quintus nulla habi-
ta caussæ ratione, sola perspectum esse
experientia. Vbi primum in eo offen-
dit: ꝙ illorum, quæ hisce in Aphorismis
Hippocrates docuit, caussas ipse ille
rursus in libro de Aqua, aere, & locis
scripserit. Deinde, ꝙ partem vtilem præ
teriit doctrinæ. Nam interpretum sunt
artes duæ hæ, vt & libri seruēt sensum,
& commentariorum suorum lectores,
quæ conducunt, doceant. Vtrunq; au
tem Quintus, dum morbos vigentes
cum ambientis nos aeris non coniun-
git statu, labefactauit. Vult vero hæc
Hippocrates coniungi. quando inco-
gnito incommodo, quo nostrum cor-
pus aeris afficit intēperies, nequeamus
neque prouidere futuros, neque occur-
rere orientibus, aut qui iam inuaserūt,
curare. Quippe cæterorum etiam cun
ctorum, qui sunt prætermissi, statuum

hac ratione vim ipſi inueniamus. Quã ob rem qui lectionem morborum vulgarium magno ſibi ſtudeat ad artem emolumẽto eſſe, huius magnopere intererit, ante omnia euoluiſſe librum de humana natura, & de Aqua, aere, & locis. Ad hæc eos Aphoriſmos, in quibus egit de anni temporibus, & facultatibus frigidorum, calidorum, ſiccorũ, & humidorũ ſtatuum. Requiritur præterea Præſagiorum lectio. Quæ enim in citatis a nobis libris docuit, hæc doctrina, quã in libris de vulgaribus morbis tradit, ſubſequitur. Primum ꝙ calidi, frigidi, ſicci, & humidi ſymmetria primorum ſit corporum ſanitas. Alterũ, ꝙ ver, dum ſuo temperamento cõſtat, ſit temperatiſſimũ: quæ cauſſa eſt, cur in eo abundet ſanguis: ſicut vltra modum calida & ſicca æſtas, hyems humida & frigida, inæquali autem autũnus temperamento, in quo dominatur ſiccum & frigidum. Et ꝙ ſinguli in illis ſingulis humores vigeãt, vt paulo ante dixi. Iam tertium & quartum in illis li-

quae sint necessaria ante lectionẽ huius libri.

aer est causa morborum vulgarium

bris declarata sunt: vulgarium esse caussam morborum aerem, in libro de Natura humana: in Præsagijs signorum, quorũ vestigijs futura præscimus, quæ cuius tum in genere, tum in magnitudine vis. Atque te, quicunq; in præsentem lucubrationem incides, omnia volo, quæ commemoraui, expedita memoria & prompta teneas, vt ea quæ a nobis dicentur, assequi valeas facilius: præ cæteris commentarium de Aquas aere, & locis lectum velim potissimuz: vt cognoscas, quibus hæc libris ipse Hippocrates tradiderit. & nos genera confirmabimus morborum, quos diximus, ab Hippocrate sic distinctorũ: qui morborum quidem vulgarium aerem esse caussam asserit. Cuius in libro de Natura humana hæc sunt verba, Morbi vero fiunt, partim a victu: partim a spiritu, cuius attractione viuim⁹, proueniunt. Vtrosq; hoc modo distingues. Vbi multi vno morbo homines corripiuntur eadem tempestate, caussam illi attribuere debemus, quod est

quo cognoscimus quando morbus sit ratione aeris et quando sit ratione victus

maxime commune & quo præcipue omnes vtimur. Id autem eſt, quod reſpirando attrahimus. Tunc enim victum cuiuſque noſtrum nequaquam in cauſſa eſſe manifeſto conſtat, cum morbus omneis iuxta attingit, tam iuuenes, q̃; ſenes: tam fœminas, q̃; viros: perinde vinum, ac aquam bibentes, tam qui offam, q̃; qui panem comedunt, tam qui parum, q̃; qui multum laborant. Ergo non fuerit victus ratio in cauſſa, cum homines quoquo victu vtentes in eundem incidunt morbum. At vbi diuerſis eodem tempore morbis homines afficiuntur, ſuus cuiq; victus ſine controuerſia cauſſa eſt. His verbis cœlum conſtituit non victum eſſe vulgarium omnium cauſſam morborum. Poteſt tamen interdum efficere morbum vniuerſalem hauſtus aquæ infectæ: quod quidem memoriæ proditum eſt in caſtris accidiſſe. Itidem ob loci naturam, vbi cuncti eodem loco caſtrametati; commorabantur. Interim cum ex barathris Choronij, quos

cũ multi homines eodem tempestate eodem morbo corripiuntur hoc ex communi dispensatione provenire iudicamus.

haustus aquæ infectæ cumque fuit morbum universalem cumque loci natura.

vocant, venti ſpirant frequentes. Hi igi
tur, quia aerem contaminant, morbos
generant, ac in ſuperiore oratione com
prehendentur. Porro qui a cibo profi-
ciſcuntur, & potu, tum infrequentes,
tum cognitu ſunt faciles. Quare in li-
bro de Natura humana cauſſam eius
quod multis eſt morbis commune, cō
muniſſimá appellauit: in libro de Ae-
re, aqua, & locis, qui ſic generátur mor-
bi, παγκ ινους, hoc eſt, vniuerſales vo-
cauit, adeoq; hæc eius ſunt verba: An-
nuntiare autem poterit, qui quoq; tem
pore procedente, & anno vniuerſales
morbi ciuitatem tenebunt, ſeu æſtate,
ſeu hyeme. Et non multo poſt: Hi mor
bi ſunt ijs vernaculi: & ſi qui vniuer-
ſalis irruat morbus ex temporum anni
conuerſione, ſunt hi illius quoque par-
ticipes. Et paulo mox: Viris hi morbi
peculiares ſunt: & extra ordiné, ſi quis
dominatur ex immutatione commu-
nis morbus. Deinde inferius: Hic illis
eſt collactaneus morbus æſtate ſimul
& hyeme. At vero nec hoc te velim la-

tere in superioribus capitibus, qđ item in certis dixit aliis libris Hippocrates: qui perpetuo tenent locum quẽpiam, qui quidem ἐνδημοι, id est, publici vocantur, eos item ex illorum esse genere, qui multis communes sunt, vt pestis quoque. Nam & hæc in communibus morbis est. Quod quidem ipsum ille in libro de Ratione victus in morbis acutis aperte indicauit his verbis: Cum enim nullum commune genus pestilentis morbi vulgetur, sed dispersi, dissimilesq; inter se sint morbi, hi quam reliqui vniuersi maiorem multitudinem perimere solent. Itaque patet ex vulgarium morborum esse genere eos, qui pessimi sunt, & pestilentes appellãtur. Vulgares vero de genere sunt popularium & vniuersalium, qui morbis dispersis e regione opponuntur. Hæc ille his nomina posuit. At pestes appellãt omnes homines sciuntq; exitiales morbos esse. Et vero etiam ad deos sæpe referunt, de curatione earum consulentes. At vero non hoc tantum loco ver-

bum vulgari ſcripſit, ſed in Præſagijs etiam: vbi ait, Morborũ item qui ſemper vulgantur, ortum, ac temporum anni ſtatum ſedulo obſeruare oportet, nec anni temporis ignorare ſtatum. Adeoque in ipſis vulgarium morborum libris interim illum dicere audias: Vulgabantur autem etiam dyſenteriæ æſtate plurimæ. Aliquando vero, alia febrium genera vulgabantur. Etenim alijs etiam morbus vulgaris erat. Hoc nomen ἐπιδήμιον (id eſt, publice graſſans, nos vulgare ſemper appellamus) quibuſdam in exemplaribus ſcriptum quatuor eſt ſyllabis, quarum cõſtat poſtrema ex μ & ο & ν. In alijs quinque: ex μ & ι, & altera ſyllaba, quæ vltima eſt ex ο & ν. Horum oportet ad ea quæ poſt dicentur, meminiſſe. tenendumq; quoſdam morbos inuadere multos in communi, qui ſcilicet communes appellantur: quoſdam ſeparatim quelibet, quos diſperſos nominarunt. Inter communes alij Publici ſunt, quos vocant ἐνδήμους Greci: Alij vulgares, qui

morbi communes, morbi diſpsi.

ab illis tum ἐπιδήμοι, tum ἐπιδήμιοι vocantur. tam enim quatuor q̃; sylla-bis quinque, vt diximus, & scribunt & enuntiant. Horum perniciosissimi qui-que pestilentes vocantur, qui perinde ac totum vulgarium morboru3 genus, ex cœli statu proficiscuntur. Atq; etia3 pestilentes nonnullas tempestates de-scripsit: vt eas, de quibus in tertio libro tractatur. eo q̄ & genere vulgaris est morbus, pestis. Atq; hæc quidem prius explicauisse, q̃; reliqua enarrarem sigil latim, operęprętium esse duxi. quo me nunc tandem conuertam, si vnum mo do hoc præmonuerim, id quod in mul tis iam a me libris conscriptis dixi: vbi illos, qui student artem medicam per-discere, vt se in singularibus, quæ sen-su apprehenduntur, exercitent, cohor-tor: vt ea quæ ante didicerunt generatim; cognoscant. Quæ quidem singu-laria autumant Empirici vniuersi esse status principium: illaq; tandem asse-runt vera præcepta esse, quæ constituũ tur ab experientia. Nobis multo aliter,

morbi comunes publici, alij vulgares.

morbi pestilentes

adeoque numerosa præcepta inuenta esse ratione videntur: quorum tamen de veritate iudicium facimus, prout stabiliuntur ab experimentis, & fidem accipiunt. Nam sic quidem etsi quæ inuenta ratione ac demonstrata sunt, de eo, quid magnitudine sol a luna distet, ijs credamus: tamen, cum ab sensilibus multis alijs, quæ geometricæ docent rationes, & ab eclipsibus singularibus cõfirmentur, fidem habemus maiorem. Quando igitur ab experimentis singularibus comprobata, quæ per geometriam demonstrantur, accipiunt maiorem fidem, perq; eam fidem stabiliũtur firmius: longe magis, quæ ex medica disciplina sunt in vniuersum inuẽta, singularibus sunt probationibus cõstituenda. Quæ obseruari nos in libris vulgarium morborum docebimus.

PRIMA TEMPESTAS.

I

N Thaso, autumno, circa æquinoctium, & sub Vergilias, pluuię erant multę, continentes, lenes, ut cum spirat Auster.

Ad vulgarium morborum disciplinam, cognitionem loci, infra ostendaz, magnopere interesse. Nunc verba ipsa authoris sunt explananda, quæ sic habent: Circa æquinoctium, & sub Vergilias. Nam cũ bina æquinoctia, binæ item Vergiliarum sint significationes, vtrum illorum dicat, adiecto sermoni Autumno, significat. fit enim Vere alterum, atq; eius hoc est principium ad nostrum tractuz: quemadmodũ etiam finitur prorsus sub Vergiliarum ortuz. Alterum Autumno æquinoctium fit, ac occasus Vergiliarũ, quas appellant Græci tam plurali numero πλειάδας,

q; singulari πλειάδα. Occidunt autem Vergiliæ ab æquinoctio autũnali diebus circiter quinquagiuta. Neque hoc nos præterit, fieri omnibus eodem tempore in plagis, tum æquinoctia, tũ solstitia: cum exortus siderũ, & obitus varient, ita vt suum quæq; habeat regio. Quippe his tantum, qui sub eodẽ vertice habitant, siderum communes & ortus sunt & occasus. At vocant fere, q͞d ex multis constat stellis, sidus: verbi gratia, Taurum totum, vel aliquã eius partem, vt Hyadas, aut Vergilias. Est tamen cum singulas stellas, sidera, appellent. At non quod est conflatũ ex multis, stellam id appellant, cæterum semper hoc demũ modo sidus. Vnam vero quamq; solam non tantum stellam, vt dixi, sed & sidus: vt Arcturum, Caniculam, Luciferum, Hesperum. Atq; est ad omnem propositam disputationem cum primis necessariũ, vnaquaq; in regione, vbi obire medicam artem instituimus, cuiusq; perspexisse sideris emersus, occasusque: quia tempora ab

Sidus q͞d sit

his anni circũſcribuntur. Exempli gratia: Veris in Helleſponti paralello eſt initium; quod id temporis eſt æquinoctium: & finis, Vergiliarum ortus qui dies ad duodecim æquinoctium autumnale antecedit. Iam Vergiliarum occaſus & hyemis principium, & finis eſt autumni. Porro non caret admiratione, & eſt inueſtiganda cauſſa, cur ſit præteritus in ſermone ſtellæ ortus illuſtriſſimæ; quæ in æſtatem incidit, Caniculæ vocitatæ a Latinis, a Græcis σειριος. Hunc aliqui, nomine abutentes totius ſideris, Canem etiam nominant; Atqui Cani vniuerſo ſideri eſt nomẽ: illi vero quæ in eius eſt mandibula, Caniculæ: quã recte Anticanem, non Canem appelles. Cuius quidem ſtellæ ortus oporæ quã vocant eſt principium. Atque in ſeptem tempeſtates qui annum diſtribuunt, æſtatẽ ad Canis vſque ex ortum protendunt. Ab hoc ad Arcturi ortum, autumnum. Atque ijdem hyemem in treis partes diſſecãt: cuius, ſub ſolſtitium tempus, medium conſti

diuisio anni in septẽ partes siue tempestates

tuunt. De extremis duobus, primā ſementem, poſtremam φυταλιαν, quod eſt inſerendi tempus. Nam hoc illi pacto appellant iſta. Et quidem in libro de Septimanis, qui Hippocratis nomē præfert, in ſeptem parteis diuiſum annum inuenias: ita vt autumnus & ver integra conſtent, & indiuulſa: diuidantur autem in partes treis hyems, & in duas æſtas. Ac eſt illa quidem etiam vtilis partitio, vt in progreſſu ſermonis patebit. vtilis porro & in quatuor tempora ſectio, vti & ipſe prius Hippocrates docuit, vbi de exuperantia humorum, & de morborum generibus agit, & quæ iſta ambo præcedunt, de aeris temperamentis. quorū differentiæ ſunt quatuor. Etenim vt maxime bifariam, quod intercedit tempus inter Vergiliarum ortum & Arcturum, diuidas: nihilominus omni eſt cōmunis nimia ſiccitas: vt etiaꝫ hyemi immodicus algor, & humiditas, quamuis in treis partes diducas. Atqꝫ ita temperamenti magnæ differentiæ, quas recte generales appel

diuisio anni in 4or tempora

laueris, annum diuidunt in quatuor tempora genere inter se, aut specie differentia, vtcunque tibi appellare visum sit. At horum si differentias singulas in maius & minus seces, in duas tibi ęstas, in partes treis hyems distribuetur. Quę anni temporum diuisio ex spatio ipsorum efficitur. Est enim inter Vergilias & Arcturũ tempus, mensium quatuor. Plurium etiam quam quatuor, quod inter Vergiliarum occasum & æquinoctium vernum interest. Veris autem tempus, ne habet duos quidem solidos menses: quo factum est, vt iure indiuisum permanserit. Hinc etiam autumni erat tempus, veris maius: quod in menses duos extenditur. hoc tamen magnitudine longe ab æstatis tempore & hyemis vincitur. At mihi hæc semel iam dicta sint: quę ego ad omnia, quæ sub hæc dicemus, memoria velim teneri: quo promptius ad omnium nationum menses, qui aliis alij sunt, transire queas. Nam si iidem sint apud omneis, nullam Hippocrates faceret, neque

Arcturi, neque Vergiliarum, nec Canis: nullam etiam aut ęquinoctiorum, aut solstitiorum mentionem, sed tantum diceret, In Macedonia, verbi gratia, initio mēsis quē Macedones Dion appellant, eiuscemodi fuisse statum in temperamento aeris. Nunc quia Dion solis est Macedonibus clarum, contra obscurū Atheniensibus cæterisq; mortalibus: volebat autem omnibus nationibus iuxta prodesse Hippocrates: non potuit melius, q̃ neglectis mensibus, solum scribere æquinoctium. Est enim æquinoctium, vniuersale: at mēses, singulis gētibus sui. Qui ergo Astronomiæ imperitus est, hunc celatum nolim, ipsum haudquaquā obsequi Hippocrati, ad illam ob prædictorū vsum cohortāti. At quia esse humanitatis videtur, vel istis pręsto esse, faciā, vt, quātum res facultatis est habitura, pręscribā auxilium: cui si attendere animum velint, ex cunctis quæ refert Hippocrates, fructum capiēt. Age diuidatur in quatuor tempora annus pro æquinoctio-

rum

rum & solstitioruȝ ratione, si hic semel virum rogaueris versatum in Astronomia, quatuor hœ parteis quosnam in menses incidant: mox his perceptis poteris, vbi de reliquis singulorum siderum significationibus sermo sit, asseq. Vt (verbi gratia) si iam cognoscas in principium mensis Dij autumnale incidere æquinoctium, videbis solstitiū brumale fore ab hinc menses fere treis, initio mensis καθ' ἑαυτὸν ὑπερβατος appellati. nam hoc nomine denotatur apud Macedonas. Vernum æquinoctium principio Artemisij, sic æstiuuȝ solstitium initio Loi. Nam in pricipiis mensium, quorum meminimus, æquinoctia & solstitia fiunt apud Macedonas, qui isto pacto & numerant & appellant menses. Hæc si perceperis, ac insuper ante autumnale æquinoctiuȝ duodecim fere diebus oriri Arcturum didiceris: Vergilias vero occidere post dies circiter quinquaginta, scies quoto mensis cuiusq; anni die vtrunq; sidus exoriatur. Obseruabis etiam, si sequi

Hippocratem velis, quæ acciderit aeri temperamenti mutatio. Cęterum non ſunt pro lunæ ratione menſes ſubducendi, quod multis iam Græciæ ciuitatibus eſt ſolenne: ſed pro ratione Solis apud omneis vrbes antiquiores: & nationes complures numerantur. Et Romani vniuerſum annum in menſes duodecim diſpertiunt, quorum eſt vnus duodetriginta dierum; quem a ſolſtitio brumali numerant alterum. Ipſe vero primus poſt ſolſtitium, quem totius faciunt anni primum, vnum ſupra triginta aſſumit. Itidem tertius poſt ſolſtitium: nam & hic dierum eſt trigita vnius. Quartus triginta diebus conſtat. Quintus præter triginta continet vnum. Sextus triginta dies habet. Qui ſextum ſequuntur duo, triginta ſunt & vnius dierum. Qui hos excipit, triginta dierum eſt. Huic proximus vnius eſt & triginta, qui numero decimus eſt totius anni. Triginta eſt dierum vndecimus. Duodecimus vnius ſupra triginta. Quod ſi cuncto-

distributionem sive computationem mensium aliq ratione lunae ab qui ratione solis faciebant.

Romani

rum mensium dies in summam subducas, omnes sint quinque supra trecentos sexaginta. Iam si in hunc modum quatuor annos supputaueris, anno quarto tertium mésem triginta duorum dierum faciunt: vt singuli anni tricenum sexagenum sint dierum, præterq; quadrantis. Vt vero Palæstini cõputant, duodecim menses efficiunt dies numero trecenos quinquagenos quaternos. Nam quando tempus a Lunæ cum Sole coniunctione vsq; ad aliam quamuis coniunctionem supra dies viginti nouem, alium præterea diem dimidium assumit: idcirco duos menses continentes quinquaginta nouem dies, in parteis diuidunt inæquales, atq; alterum dierum triginta faciunt, alterum viginti nouem. Quare quibus hæc est ratio mensium, aliquem facere intercalarem coguntur, vt primum præteritorum annorum reliqua cumulentur & tempus fiat vnius mensis. Nam quando menses sunt intercalares intercalandi, scriptum relique-

Palæstini.

dies mēsis lunaris ~~[illegible]~~ sūt viginti nouē cū dimidio.

runt cum alij Astronomi, tum Hippar chus. Quare apud illos, qui menses hoc pacto numerant, non est dies con stituere, quibus æquinoctia & solstitia fiant, & oriantur illustria sidera. Apud eos, qui ad solem rationem ineunt, sta tuas: id quod a Romanis dixi, & Ma cedonibus, nostratibusq; Asiaticis, & vero etiam alijs nationibus obseruari non paucis. Itaq; quando hæc per curri omni disputationi sequenti com munia, referam me ad institutam ora tionem, vbi aeris statum, qui in Thaso accidit, auspicans ait: (Autumno, cir ca æquinoctium, & sub Vergilias mul tum pluisse.) Nam cum autumnus ad æquinoctium processisset, & sit duorũ mensium, non sub initium statim iste status cœpit, sed circa æquinoctium exortus est, pertinuitq; ad Vergiliarũ vsq; occasum, dies circiter quinquagin ta. (In Thaso, autumno.) De quinti sententia nihil regio plane quicquam adfert indicij ad morbos præsagiẽdos, neq; possunt futuri præsciri vlla ratio

quinti sententia

ne:cæterum hoc tantum,incidiſſe morbos aliquos infecto natiuo temporũ anni temperamento . Interdum autem eorum ait formam non via & arte rationali, cæterum notam ſola eſſe experientia. Et vero etiam intemperierum commiſſuras, quas συνδρομας, hoc eſt, concurſus appellant medici Empirici Aphoriſmos enarrantes, certorum morborũ eſſe inuentas cauſſas, experimentis referebant eſſe compertum. Exempli gratia. Cum hyems ſicca & aquilonia fuerit : ver autem pluuium & auſtrinum ,æſtate exiſtẽt febres acutæ, lippitudines, & diſſenteriæ. Et iterum : Hyems ſi pluuioſa & auſtrina fuerit, ſerenaque: Ver autem aridum & brumale: mulieres,quibus inſtat in vere partus, ex qualibet occaſione abortiunt. Et cætera, quæ his ſubiunxit, vbi quatuor tantum differentias tempeſtatum ſcripſit, cum plus multæ ſint. Quod attendere Quintus debebat, ac deinde animum intendere, ac perquirere, primum quidem

quod ad anni tempora attinet, de natura deflectētia: Deinde vbi esse exploraueris plurima, omnium indagare numerum. Sub hæc considerare, quid solorum quatuor Hippocrates meminerit. quæ simul ac inuenta sint, viam perquirere atq; rationem, cuius præsidio omnium aliorum vim tempestatum poterimus cognoscere. Siquidem hic deniq; solus, ad ea quæ exoriuntur, & morbos impendentes præsagiendos erit accommodus, imo occurrendi etiam, quoad eius fieri poterit, ne quid in eos incurrat, huic facultates soli dabuntur, qui via commemorata insistat. Aut si hoc per caussæ magnitudinem non poterit, vt his quidem certe maxime remissis afficiatur. Nam facilius inuenturum sane morborum curationem eum, qui ad hæc, quorum est a nobis facta mentio, mentem exercitauerit: quam illos, qui nihil ante sunt meditati, neminem esse, vel de plebe arbitror, quem istud fugiat, nedum probe institutos. Nam

quod plures ipſe Hippocrates cogno-
ſceret, quam quatuor, quas in Aphoriſ
mis deſcripſit, tempeſtates ex his ipſis
libris, quos enarrare hic inſtituimus; ſa
tis conſtabit. in quorum primo primũ
deſcripſit ſtatum, de quo dicit ad exi-
tum, Cum eſſet autem totus hic ſtatus
auſtrinus, & ſqualidus. Alteruʒ, vbi itẽ
ait: Cum totus eſſet frigidus annus: &
humidus, aquiloniuſq;. Tertium inæ-
qualem & varium, qui paulo ante Ar
cturum cœpit, fuitq; frigidus & humi-
dus: deinde ab æquinoctio autumna-
li ad Vergiliarum occaſuʒ omnino au
ſtrinus, vna cum immodicis humidita
tibus: Poſtea frigidus & ſiccus ſimul cũ
ventis aquilonijs maximis per totam
prope hyemem: Dehinc affatim ma-
gni vſq; ad Arcturum æſtus, ſub queʒ
imbres auſtrini vſq; ad æquinoctium.
Hæc quanquam tempeſtas inæqua-
lis eſſet, attamen frigus & ſiccitas in ea
dominabantur. Statum præterea ſcri-
pſit in horum librorum tertio, quem
poſtea in vnum caput reduxit, his ver

bis, Annus austrinus, pluuius, a ventis in totum silens. Iam alium statum initio secundi scripsit ad hunc modum, Erant Cranone carbunculi æstiui, pluerat per æstum largo imbri, idque assidue. Acciderant autem magis Austro spirante. Nam hic vt est calidissimus & modice humidus, in vno scilicet anni tempore, quo accidit, æstate: ita ille, de quo in tertio libro agitur, per totum annum. Iam vero sunt alij status proditi in morborum vulgarium libris, de quibus in Aphorismis verbum nullũ fecit. Cætrum quatuor illos (quos scilicet alijs frequentiores intellexit, ita vt essent exemplum, adiunctos cum caussæ declaratione, quam in libro de Aqua, aere, & locis expedit) in Aphorismis tradere voluit. Quinetiam si vel præteriret prorsus caussarum declarationem, liceret inuenire nobis eam ex ijs, quæ in Aphorismis tradidit, quæ viro sunt satis rationem meditato ad ante dicta inuenienda. Neque enim hoc te velim ignorare, id quod tametsi

frequenter multiſque locis abunde o-
ſtendimus, nihilominus nūc dicemus,
quatenus eius meminiſſe res poſtulat.
Singulæ in omnibus artibus compoſi-
tiones medicamentorum ſimplicium,
quia tantus eſt numerus, experimen-
tis cognoſci non valent: ſed omnium
harum vna eſt via inueniendi, eaq;
per ſua cuiuſq; elementa, vti fit in Grā-
matica. Proinde & quæ ſtatuum ele-
menta ſint, ab ipſa rei ingreſſi eſſen-
tia, contemplemur: vt in libris de de-
monſtratione didicimus. Quare ſer-
monem a capite arceſſemus, expone-
muſq; tibi ordine omnia, re præter-
miſſa nulla. Humiditate, calore, frigo-
re, & ſiccitate tempora anni mutuo di-
ſtant. Nam hyems quidem humidita-
te alijs, frigoreq; præſtat: æſtas item ca-
lore, ac ſiccitate: ver plane in medio
eſt vtriuſq;. Nam in vtraq; oppoſitio-
ne neutrum alteri illic, præſtat, neq;
ſicco humidum, neq; calido frigidum:
verum eſt quaſi ambarum æquilibri-
um oppoſitionum, æquabilitaſq; ho-

Gatus docet hic cognoscere elementa statuū sive constitutionū temporis anni.

rarum omnium totius prope diei & noctis, atq; nulla in illis fit magna immutatio, aut exuperantia, cuiuscemodi conspicias in Autumno. Hic enim de matutino frigus viget, circa Meridiem magnus æstus, qui rursus ad crepusculum vespertinum transit inalgorem: dominatur tamen in eo siccum humido & frigidum calido. Habes téporum anni temperamentum: quorũ fere mutatio fit paulatim, vt a nemine toto tempore sentiatur. Sin confertiꝫ, sentiatur: non tamen affatim aut immoderate in humidorum temporum, aut naturalium mutationibus. Igitur oriente Arcturo pluit fere, simulq; spirant venti frigidi: quod tum autumni est principium, tum finis æstatis. Dein de tempore sequente paulatim, ita vt non percipiatur, fit mutatio in frigidũ, quam vicissitudinem facit Vergiliaruꝫ occasus sensibilem. De hinc vndequaq; similiter ad æquinoctium vernale venit, ac interiꝫ par fit accessio vsq; ad Vergiliarum ortum. Sæpius vero etiaꝫ

qualia debeãt esse quatuor tẽpora anni ad hoc q nõ sit pestis neq alius morbus vulgaris

manifeſta quædam ſub tempus æqui-
noctij, at moderata tamen. Iam ab or-
tu Vergiliarum augetur calidum & ſic
cum vſq; ad Canis ortum modice & pe
detentim. Qui vbi adſit, aliquantiſper
regnabunt auſtri. Mox ſuccedent plu-
uiæ tãtæ, quantæ ſpirent. Eteſiæ ad or
tũ vſq; Arcturi. Itaq; experimẽtis & ra
tione didicimus, vbi in hunc modũ an
ni tempora procedant, & in ſe mutuo
conuertantur, non exiſtere neq; peſtẽ
vllam, neq; quẽquam alium morbũ
vulgarem, ſed ſolos diſperſos, quos vo
cat, morbos, qui victus comites ſunt.
At quia ſingulis anni tpibus singuli vi
gent humores(vt ab illo accepimus)
hyeme pituita, ſanguis vere, æſtate bi-
lis, autũno bilis acida: ideo fit, ut q pra
ua vtunt ratione victus, nõ ijdẽ eos tẽ
tent oĩ tpe morbi: ſed vti ipſe docuit:
Vere melãcholiæ, inſaniæ, morbi comi
tiales, & ſanguinis pfluuia, aliijq; mor-
bi: quos ſm hos recenſet. Aeſtate alij,
aliiq; autũno. Itẽ alij hyeme: q ex of-
fenſione quidem in ratione victus pſi

ciſcuntur, cæterum immutantur eorũ formæ pro anni tempore, ætate, & natura. Nam quia pro naturis & ętatibus tum corporum alterantur temperamẽta, tum humorum exuperantiæ diſſident: proinde pro harum etiam ratione commutatur nunc ſpecies morborum. Ac de differentiis, quæ inſunt in ætatibus in hunc modum ſcripſit, In ætatibus autem exercent paruos pueros, & infantes oris vlcera, quæ aphthæ vocantur, & vomitiones, & reliqua quę ſubiunxit his per omnem ætatem. De naturis hoc pacto, Inter naturas, hæ ad æſtatem, illæ ad hyemem bene, aut male comparatæ ſunt. Quo fit, vt obtineat parem vim laborantis corpus ad concitandam cauſam; ac aer: quæ vbi ambo coeant, acquiſitium efficiunt temperamentum, cuius comes eſt vulgarium morborum ortus. Iam ſi videamus, quid in corpus humanum calor poſſit aeris, quid autem frigus, ſiccitas, & humiditas: videamus item ipſam patientem materiam, qualis ſit:

facile iam ſit inuenire & præſentire futuros morbos. imo vero ante hæc etiam illud recte dictum cognoſcemus, In conſtantibus temporibus, cum tempeſtiue tempeſtiua proueniunt, morbi conſtantes & boni iudicij fiunt. Itaq; quænam ſint qualitatum earum facultates, quarum meminimus, humiditatis, ſiccitatis, caloris frigoriſq;, audiamus ipſum Hippocratem in Aphoriſmis, dicentem, Ex anni autem tempeſtatibus in vniuerſum ſiccitates imbribus ſunt ſalubriores, & minus letales. Morbi autem in imbribus magna ex parte ſunt febres longæ, alui profluuia, putredines, morbi comitiales, apoplexiæ, & anginæ. In ſiccitatibus vero tapidę lippitudines, articulorum dolores, ſtranguriæ. Hæc ille de productis in longum ſpatium tempeſtatibus retulit. Atq; vt hic de differentia humiditatis & ſiccitatis docuit: ſic quæ caloris ſit & frigoris differentia, ibi tradit, vbi de Aquilonijs & Auſtrinis ſcripſit ſtatibus. Nam in noſtro tractu

Aquilo frigidus eſt, feruens auſter: niſi forte, id quod rarum eſt, ineunte vere frigidus ſit, aut alio quopiam anni tempore aliquantiſper hic ſpiret. atqui ne tum quidem eſt Aquilone frigidior. Quare attende ſequentia, vt ſcripſit de his in Aphoriſmis, ſic orſus, Auſtri auditum hebetantes, caliginoſi, caput grauantes, pigri, diſſoluentes. quando huiuſmodi tempeſtas dominetur, eiuſcemodi vigent morbi. At ſi Aquilonia fuerit, tuſſis ex faucibus, alui duræ, difficultates vrinæ cum horrore, laterum dolores & pectoris. quando hæc tempeſtas dominetur, talia in morbis expectanda ſunt. Habes quæ de vehementibus Auſtralibus & Aquilonijs ſtatibus, qui multo tempore durant, ab eo dicta ſunt. Oſtendit enim per verbum dominari, nomina hęc nō eſſe eius, qui vere aut modico tempore ſpirat: nec ei, qui pluribus quidem diebus: ſed imbecillus eſt, hoc ſe nomē tribuere Iam de temporarijs Auſtrinis & Aquilonijs ventis accipe, quę dicat;

Temporariæ autem tempeſtates; aquiloniç quidem corpora denſant, contendunt, roborant, & reddunt coloratiora, auditum iuuant, aluos exiccãt, oculos mordent, & ſi pectus dolor aliquis obſederit, eum augent. Auſtrinæ remittũt corpora, & humectant, auditum obtũdunt, caput grauant, & vertigines creãt ijs qui ex oculis laborant, corpus torpidum efficiunt, & aluos lubricant. Porro prodita ſunt ab eo in Aphoriſmis & alia, de natura temporum, & conuerſione inter ſe ſubita: quorum ſingula ſuo loco citabimus. Hicſat erit, ſi didicerimus prima rudimenta ſtatuum virtutis ab ipſo eſſe Hippocrate prodita. Quorum veſtigijs in quibuſuis, qui inciderint, ſtatibus nos via oportet & ordine progreſſos inuenire, cuiuſmodi ĩpendent morbi, & quemadmoduz eis ſit occurrendum, aut ſi iam inuaſerint, qua ratione curandi. Hic ſcilicet huius eſt commentationis maximus fructus. At in elementis horum locus eſt etiam, qui etiaz ad prouidendos morbos

qui sit maximus fructus huius commentationis.

nonnihil annuntiat: vt itẽ natura vniuscuiusq;, ætas, vitæ sors, victus ratio. Ostensum autem ab eo est dilucide in libro de Aqua, aere, & locis, qui cuiq; regioni frequentes sint morbi. Poteris itaq;, hinc, quam ob rem aeris nimium frigidus, & humidus status morbos, prout postulat ipsius natura, ab eo ostensos pariturus est, simile iudicium sumere a loco, ac ab ætate, natura, vitæ institutis, & victus tota ratione. Etenim qui & natura sunt frigidi, & humidi, & externis circunstantijs, facilius morbis, quos humidus & frigidus status parit, cedent: contrarii, ægrius. Si igitur plaga humida & frigida per se talem statum habeat, morbi generabuntur facile ei statui familiares, faciente ad hoc etiam plaga. Itidem totus interim calidior fiat & humidior status, qualem in secundo de vulgaribus morbis libro descripsit in principio. Pluebat, inquit, per æstum largo imbri assidue. Interest etenim ad dictorum putridorum generationem

morborum

morborũ aliquãtulum ipſe locus; præ
ſertim ſi vtrinq; intemperatus ſit, cali-
dior ſcilicet, & humidior. refert etiam, ſi
alterutra parte intẽperatus ſit. vti Cra-
non, in loco concauo ſita & meridio-
nali: Vnde maxime morbis putridis
vt carbunculis infeſtata eſt, atque præ
ter cætera incommoda, auerſa eſt etiã
a ventis aquilonis, ventorum ſubiecta
tranquillitatibus, quas νηνεμίας appel
lant Græci. Atq; Cranon huiuſcemo-
di eſt. Thaſus aliter comparata eſt. ex-
poſita eſt enim ventis aquilonijs & fri
gidis, Thraciæ ex aduerſo. Vnde cum
ad auſtrina ſpectaret totus ſtatus, adiũ
ctoſq; haberet ſqualores, ſua ſpõte qui
dem reſiſtebat ſtatui locus hic. qui cer
te ſi meridionalis & in cõualli eſſet, pe-
ſtilentiſſimus ei fuiſſet hic ſtatus. Plu-
uiæ erant multæ, cõtinentes, lenes. Tri- pluuiæ multæ
bus modis pluuiæ multæ fiunt. Inte- tripliciter.
rim ob ipſum imbrem confertim deci
dentem: interim diuturnitate tempo-
ris, licet guttatim tantũ ſingulis diebus
decidat. Interdum ambobus coniun-

ctis. Quorum habes omnium in libris de morbis vulgaribus scripta exempla. Primi modi statũ, quem auspicatur in hunc modũ, in Thaso ante Arcturum pluuiæ erant multæ. Significat eni has fuisse magnas multitudo pluuiæ cõfertæ. Alterius modi exemplum id est, quõ modo est dictum: Pluuiæ multæ, cõtinentes, lenes. Nam aquæ erat collecta multitudo, propterea q̃ longo tẽpore perpetua pluuia esset, & nõ prorsus larga vno tempore. Tertij modi exemplũ est, quod initio libri secũdi de vulgaribus morbis proditum est. Pluebat per æstum largo imbri assidue. Largum.n. cum superiore modo ↄuenit: Assiduæ cum secundo. Sed illos status alias explicabimus, suo vtrũq; loco. Is vero, de quo sermonẽ instituimus, qui incidit intra æquinoctium autumnale & hyemis principium, imbrem quádiu vigeret, lenem habuit: vt est ab eo dictum: quod oppositum est his, confertim, large, vehementer.

Hyems austrina.

Non se latuisse finem esse Autumni Vergiliarum occasum, quem nomine breui Vergilias appellat, non obscure indicauit. Nam postquã ante dixisset, circa æquinoctium, addidit, & sub Vergilias: scripsitq; deinde, hyems austrina. quasi nullum intercesserit peculiarem requirens declarationem tempus, sed coniuncta sit cum Vergiliarum facultate hyems. 3

Parui venti aquilonii.

Paruos, inquit, ventos fuisse hyeme. q̃ si in natura sua hyems cõstitisset, omnino fuissent magni. Atque ijs hoc duplici nomine accidat. vti & nunc parui videantur fuisse, cum sua ipsorum magnitudine, tum tẽporis prolixitate. Spirarunt enim diebus paucis aquiloni, atque hi non vehemẽtes. cum habere hyems magnum aquilonem, & longo soleat tempore. 4

Squalores.

Tempestatem iusto ficciorem appellauit parum vsitate squalorẽ: cum so-

Squalor ad si=gnificeri?

leamus nos non simpliciter ficciorem, sed extreme siccu3 ita nominare. Qui autem fieri potuit, aut cui probatur eo siccitatis deuenisse hyemẽ, vt iuxta ac æstas squalidam terra3 redderet? Neq; enim eiuscemodi fiat in vere status, cui nunc fuisse adsimilem omni ex parte hyemem dicit. ¶

Omnino similis veris hyems fuit.

Sicciorem quidẽ, q̃; eius natura postularet, hyemem ait fuisse, non tamen æque siccam atq; æstatem. Itaq; squalorem, quẽ esse nuper diximus improprie vsurpatũ, accipere par est non absolute hoc loco esse ab eo dictum, sed ad aliquid: sicut formicam magnã aut montem minutũ. Nam vt hyems erat in præsenti, non simpliciter squalida. Quemadmodum nec magna formica est magna simpliciter, sed vt magna formica, quæ sane paruo etiã est monte minor. nec non hyems squalida est humidior æstate. Sicut hyemem præsentem comparãdo ait: Omnino simi-

lis veris hyems fuit. 6

Ver auſtrinum, frigidum, parũ pluit.

Videtur quidẽ dixiſſe ver auſtrinũ, non quin omnino in eo fuerint venti aquilonij: ſed ꝗ pauciſſimi initio, atq; adeo pauci, vt temporis illius ſtatũ totum auſtrinũ appellaret. 7

Aeſtas fere tota erat nubiloſa, nihil pluit: Eteſiæ paucæ, parue ſparſim ſpirarunt.

Siquis, quæ dixit de æſtate, omnia colligat, dicat etiam hanc auſtrinaꝫ ſimul ac ſqualidam fuiſſe. 8

Cum eſſet autem totus hic ſtatus auſtrinus & ſqualidus.

Non quin aliquãdo pluerit toto anno, ita dixit ſqualidum, ſed ꝗ q̃ꝫparciſſime. Nam dempto primo tempore ab æquinoctio autumnali, vſq; ad Vergilias, quicquid ſucceſſit tẽporis, ſatis caruit imbribus. At ἀγωγὴν Hippocrates aeris appellat ſtatum. Quare ſi ve-

rum'est cũ aere simul alterari anima-
lium corpora: per imbres fient humi-
diora, per squalores ficciora. Et cum vi-
gent calores, caput erit firmũ: cum fri-
gora, erit ipsum quidem leuissimũ: cæ-
terum thorax & pulmo laborabunt.
Vnde quæ corpora cõmemorato sta-
tui, qui propositus nobis est, mediam
obtinenti naturã inter serenum omni-
noq; clarum, & pluuiosum, assimilan-
tur, medium statum habebunt tempe-
ramenti: quem mihi nebulosum da, vt
appellem. Nam hoc aeris statu, consti-
tutoq; simul alterari corpora nostra, at-
que assimilari huic, quo euadat sermo
clarior, nihil fuerit caussæ, quin statum
in ijs genitum appellem veluti nebulo
sum quendam. Vt igitur cum hyems
suum seruet temperamentum, non po
test non generari humor frigidus & hu
midus, pituita: æstate contra calidus &
siccus, palida videlicet bilis. Ita cũ nu-
bilus sit aer, aliquis dominatur humor,
in pituitosis quidem naturis nebulosa
ac nubilosa, vt ita dicam, pituita: in bi-

quõ cũ aere nu-
biloso generet
humor nubilosus
in communi.

liosis vero nebulosa ac nubilosa bilis.
Etenim semper aliquis e corpore no-
stro vapor emanat: sed in siccis statib⁹
plurimus, in humidis paucissim⁹. Atq;
cuȝ in corpore hic aceruatus sit, similē
reddit nebulæ & caliginis innatū nobis
spiritū. Aemulatur enim in ambiente
animātes aere spiritū exhalatio. Vnde
nec hic dubitemus dicere, in eiuscemo
di statu generari insitum nobis spiritū.
Atqui vbi eodem tēpore duo hi affe-
ctus aut nebulæ, aut caligini accidūt,
vt & attollatur, & stipetur, alba efficit
nubes: nā quando plane vacat humi-
ditate aer aquilonius, nequeat cōstitui
vnq̄; nubes. Efficitur ea aut splendida
aut atra, caussa raritatis vel spissitudis.
Ac rarescens nubes in se solis lucē susci
pit, quo fit, vt splendescat, illustrante vi
delicet eā solis splendore: quale in cor-
poribus pellucidis cernas. At si cōstrin
gatur nubes cōdenseturq;: quia nullus
est solis luci trāsitus, atra merito hæc ap
paret: nō aliter ac nocte ipse aer desti-
tutus lumine solari. Sane videt manife

ſte in terram ſubinde nebula decidere,
qui ros appellatur. Interim ſupera pe-
tere planeq; nubes fieri vel cãdida vel
atra. Candida, vbi intra ſe totaz radios
admittat ſolares. Atra vero, cũ eos pla-
ne excludat. Medios inter hos colores
nubes pro quãtitate ſplendoris, qui ip-
ſis admiſcetur, accipiũt. Sed videbitur
forſitan hic ſibi ſermo minus conſtare,
eleuari in altum dicens humorẽ & con
ſpiſſari. Suſtolli enim caloris opus eſt:
frigoris cõſpiſſari: non poteſt porro idẽ
ſimul eſſe & calidum & frigidum. Sed
ſi ipſum animaduertas, qui ſupera pe-
tit, vaporem eſſe calidũ, atq; eius gra-
tia in ſublime ſubuehi: frigidum autez
eſſe aerem, qui vaporẽ excipit, deſines
dubitare, qui fiat, vt ſimul & ſurſum fe
ratur & conſtipetur. Nam vt ſuſtolla-
tur, ſua ſponte habet: vt cogatur ac cõ
ſtringatur, per excipientem aerem: qui
quo erit frigidior, hoc aſcendentem ne
bulam cõſpiſſabit magis ac coget. Vbi
itaq; nec calfacit magnopere aer, nec
perinde refrigerat, eleuata nebula ne-

cessario in eo cõmorabitur talis, qualis erat a primo: euadetq; plane per se candida nubes, vbi a solis cieatur splendore: media vero inter albam & nigram, quando eam sol non vndequaq; irradiat. Proinde noli mirari, qua de caussa animantium corpora huius aliquando cœli similem habeant intus statũ: quin potius crede dicenti Hippocrati, Austri auditum hebetantes, caliginosi, caput grauantes, pigri, dissoluẽtes. Persequitur enim his verbis corporis vitia, quibus est obnoxiuz in austrinis statibus. Vnde vt hæc caput grauantes, dissoluentes, & pigri ad ea, quæ ab Austro parãtur in corporibus nostris, plane referũtur: Ita est censendũ, caliginosum esse dictũ, vt indicet, quæ ab illo in nobis coaceruaẽ, caliginẽ, & nõ aeris. 9

Ante ver ex priore cælo, quod huic aduersarium fuerat, aquiloniumq;, paucos ardentes febres corripuerunt, eosq; admodũ stabiles, paucisq; sanguis profluxit, nec ex his peribant.

Non fuisse aquiloniam tempestatẽ ante ver diuturnam hinc constat, ꝙ nuper totum temperamentum vocauerit austrinum: non ita dicturus, si multos dies Aquilo spirasset. Attamẽ cum aer fuisset vel paucis diebus aqlonius, corripuerunt paucos morbi ardentes, atq; hi admodum leues, & qui statim consisterent. Ait enim, eosq; admoduз stabiles. Scribunt aũt alij πάνυ εὐσταθῆ alij Ionice εὐσταθέα in æquali tenore & nullo periculo coniuncti. Ad hæc paucos ait narium profluuium habuisse: quod vehementibus erat febribus ardentibus peculiare: vt etiam delirare, & mori. At ista ijs, quæ tum vigebant, non erant adiuncta, sed cum moderatissimæ fuerũt, tum minime multos iuuaserunt: ꝙ vehemens & quasi germana ardens febris a flaua bile, quã quidem etiam pallidã vocant, fit oriunda. Hanc, vt in proposita tẽpestate ostendebamus, superiori æstate tantũ habebant, qui natura erant biliosa: eãq; nõ multã, nec postea: eo ꝙ cum humidus

ante dictus esset status, ét atq; etiã cali ginosior ac nebulosior euaderet. Optĩ mo ergo iure pauci in ardenté febrem inciderunt, qui perquam essent biliosi: neq; tamen hi in exquisitá neq; vehementem, sed lenem, ac discussũ facilez. Itaq; quos corripuit, hac de caussa corripuit. Sane enim præcesserat æstas autumnum, quæ secundũ naturam cõparata fuerat. Orditur enim Hippocrates enarrare tẽpestates inde, vbi de natura sua primum aer deflexerit. Sed necessario per æstatem naturalez aceruabatur multuz biliosis plenior hic succus. Vñ qui succedebat status per totá hyemez vsq; ad ver, hunc humorem nec auxit: Quippe quæ calida nõ essent magnopere aut sicca, vt æstas: nec imminuit etiá: neq;.n. satis erat frigida: vt quæ in statu est naturali hyems. At nec per halitũ digessit: Nam non erat exacte sicca. Restat igitur integrũ illum permansisse, ac formam sibi quasi caliginosam cõparasse atq; nebulosam, propter modicá aeris humiditaté & calorez qui cũ

vapore coaluerat. Verum ante ver, cuꝫ subito præter morem Aquilo spirasset, isq; in interiores corporis partes impulisset humores, tenuissimus primus fluebat, itaq; febrẽ ardentem induxit. Neq; enim in quibuslibet corriuatus partibus corporis, febrem potest humor hic excitare ardentem, verum circa ventriculum & huius præcipue os, circaq; iecinoris parteis simas. Itemq; non prorũpebat sanguis. Sane propriũ est, si quid aliud, synceris febribus ardentibus per sanguinis eruptionem iudicari. Appellat autem Hippocrates profluuiũ sanguinis, non adiecto, ex quo vacuatur sanguis, membro, id quod ex naribus fit. Atqui nihil habet admirationis, si recludantur & dirũpantur huius regionis venæ a sanguine, qui sursum incitatus calore effertur, a quo nõ põt nõ inflari, ac tum reserari venæ ac rumpi ob spiritus copiam, qui dirumpit vel vtres ac dolia, cum in musto feruescente accumulatur. Cæterum hoc symptomaꝫ præsentes febres ardenteis non est co-

mitatum: ꝙ essent, vt est dictum, moderatæ. 10

Tubercula uero multis secundũ alterutrã aurem, plurimis secundũ utrãq; extiterunt, febre carebant, erant recti. Nonnullis parũ accendebantur, sed extincta omnibus sunt citra incommodũ, neminiq; suppurarunt cuiquam: uti solent, quæ aliis ex occasionibus extuberant. Erat eorũ hæc natura: laxa erant, magna, liquida, citra phlegmonem, atq; dolorem, obscure oĩbus euanescebant.

Omnia quæ dicta sunt, ob dominantem acciderunt caliginosam materiam, a qua alia solent cum pituita existere, alia cũ flaua bile, vt sacro igni obnoxia. Nõnulla cum sanguine, inflammata, quæ tamen omnia resident facile. ꝙ prompte eiuscemodi materia digeratur. Ediuerso quæ crasso cõstant & lento humore, ægre discutiuntur. Porro quæ acciderunt in tempestate præ-

ſenti,laxa erant,id eſt,mollia,& digitis cedentia,& quæ ad eorum impreſſionem cauabantur. Citra phlegmonem, hoc eſt,citra inflāmationem. Citra itez dolorem: ꝙ vtroq; ſcilicet,quod dolorem parit,vacarent:quæ ſunt corporuz contentio,& intemperies magna. Contentio fit ob craſſos humores & glutinoſos, adeo partibus impactos afflictis,vt reſolui citra negotiū nequeant. Intemperies autem valida,ꝙ ferueant illi nimiuz,aut frigidi ſint. Quare ſunt merito tumores laxi & ſine exulceratione, a dolore liberi. Qui quia eſſent eiuſcemodi,facileq; reſiderent,ideo nō ſuppurabant: vti ſolent,qui alijs ex occaſionibus exurgunt. Hoc autem nomine προφάσεις Hippocrates(nos vertimus occaſiones) aliquando (vt vulgo aſſolet) in cauſſis vſurpat,cōflictis. Interdum cauſſas manifeſtas ſic vocat. Nonnunquam ſemel omneis. Hic appellauit ſuppurationes alijs ex occaſionibus prouenientes, quas euenire ipſe in febribus docuit, in quibus humores

ſunt aceruati multi, craſſi, & crudi: qui propter vim & vehementiam & febrilis copiam caloris caput petunt: hos deinde in adenibus aurium deponit natura: Vnde Parotides, quas vocãt, exoriuntur. Verum enimuero non erat in hoc ſtatu humorum ea affluentia: & qui cõſtiterant ad aures tumores, quia materiæ erãt aereæ, ſtatim digeſti ſunt. Patet ergo morbos ardentes in principium incidiſſe veris, cũ ſpiraſſent Aquilones: iſtas autem parotidas toto viguiſſe reliquo tempore: ſed erant moderatiſſimæ, ob cauſſas nimirum, quas recenſui: vt homines ab ijs recti affligerentur, hoc eſt, vt illas abſque dolore ſuſtinerent obambulantes, ac ſolita munera obeuntes: neque, vt in morbis grauioribus, neceſſe haberet decũbere. Et breuiter, nullæ prope febres erant. Quod ſi qui eſſet etiam ex illis calidior, nõ diu hoc patiebatur. In cauſſa erat exuperantis, vt eſt dictum, natura humoris, qui maiore ex parte aereus erat & frigidus.

Accidebant hæc adoleſcentibus, iuuenibus, adultis, atq; præter cæteros luctatoribus, & athletis, mulieribus uero parum multis.

Communis hæc cauſſa in omnibus attendenda eſt decubitibus humoruꝫ, quam alias Hippocrates expoſuit: humores calidiores in ſublimiores parteis corporis decũbunt: frigidiores in infernas. Quãdo igitur dominans hoc ſtatu humor frigidior eſſet, aereuſq;, ac mediam teneret naturam inter eos qui facile aſcendunt, & qui deorſum vergũt: ideo ſolis his in caput inuadebat, qui erant aut propter ætatem, aut vitæ genus temperamento calidiore. Nec præterit nos, adoleſcentulos ob ætatẽ eſſe, non ob vitæ ſortẽ calidos: vt etiã adultos. Qui vero in paleſtris ac gymnaſijs verſantur, hos ob vitæ inſtitutũ. Quo ſane pauciores infeſtauerunt mulieres, eaſq; iuuenes, & natura calidiores, & q̃ non vixerant in otio. 12

Multi præterea infeſtabantur arida

tuſſi,

tussi, nihilque excreabant, nec multo post raucescebant.

Quænam tusses aridæ sint, ipse aperit hisce verbis: Nihilq; excreabant. Hę sunt autem, interdum exasperatis modo faucibus & gutture, nullaq; pulmonem tenente affluentia humorum. Atq; hi nihil expuunt: neq; enim superflui habent quicquam, quod reijci vel expelli oporteat. Aliæ etiam fiunt aridæ tusses ob intemperiem respirationi seruiẽtium instrumentorum. at ne hic quidem est, quod expui desideret. Prętetrea aliæ, vbi illis inhærescunt humores, qui euacuationem requirunt. Qui quidem non excernuntur tamen duabus de causis: vel quod lẽti sint & crassi, & pulmonis firmiter cartilaginosis ĩfixi fibris, quas bronchos appellant gręci: quod in lateris doloribus (quos ἄπτυσους, hoc est, in quibus nihil expuitur vocant) accidit: Vel quod humor, qui a capite defluit, non aliter atq; aqua. sit subtilis. Etenim prius hic per guttur &

asperam arteriaz delabendo in pulmone funditur, quam a spiritu concitato per tussim subduci possit. Quod accidisse tum Thasijs videtur, quorum esset ab Austrino statu caput repletum, & hoc destillationem träsmitteret omnibus regionibus thoracis. Nam talem tum tussim fuisse, symptωma huius comes testatur. Rauci inquit eniz, qui eo modo tussirent, euaserũt. In caussa humor erat destillans, a quo vocis instrumenta irrigabantur, vt in libris de voce declaratum est. 23

Nonnulli multo pòst. Quibusdam testiculus alter, aliis vterꝗ cum dolore inflammabatur.

Illius pars, qui in pulmonem decidit ex capite, pro eo quod inter se consentiunt instrumenta, ad testiculos peruenit. Quatenus autem cum genitalibus cõueniat Thoraci, in alijs libris tractauit. Cæterum quod in testiculos decubuit, erat id malignius, neq; iam primo illi simile, vt quod in thorace diu-

turnitate computruisset. Recte ergo erant testiculorum inflãmationes dolore coniunctæ, neq; perinde vt Parotides a dolore immunes. Nam qđ aut alteruter, aut ambo testiculi humoruz excepissent, abundantia in caussa erat copia illorum. Siquidem quibus paucus prouenirer, his in alterum: quibus plior; in vtrunq; impegit. 14

Quidam febricitabant, quidam nõ.

Qui tum abundabant humores, hos neq; magnopere calidos esse, neq; nimiũ frigidos diximus: sed inter vtrosq; tum natura, tum temperamento intercedebant. Vnde pro ætatum & naturaꝝ temperamentis vitaque laborantium, aliis ad calidius inclinauerunt, itaque febricitauerunt: nonnullis quod a primo habuerant, retinuerunt temperamentum febrem excitare impotens.

Plurimis hæc laboriosa fuerunt.

De omnibus quæ commemorauit, hoc dixit: prædixit autem tusses, rauce

dineȝ, & in teſticulū abſceſſus, & quoſdam tenuiſſe illoruȝ etiaȝ febres. Hæc ergo, inquit, ſymptomata maxime ægroruȝ parti laborioſa acciderunt, hoc eſt. moleſte & ægre ſuſtinebant recti incedentes, ſed pleriq; decumbebant, qđ longitudine temporis indies collecta excrementa euaderent etiam atq; etiaȝ peiora, atq; deteriora. Nāq; auſtrinæ tempeſtates, ſi diuturnæ ſint, putredines inducunt, potiſſimum vbi ſint humidæ. Veruȝ quando hic ſtatus humidus non eſſet, diutiſſime nihil erat moleſtum corporibus: dies vero moleſtiam adferebat. Et hæc quibuſdam de illis tandem euenerunt, quæ mox ab initio omnibus acciderent, ſi auſtrinus ſtatus humidus eſſet. 16

Cætero, quantum ad ἰητρεῖον, id eſt, medicinam, ſine morbo degebant.

Biſariam dictionem κατὰ ἰητρεῖον ſcriptam in exemplaribus inuenias. In aliquibus, vt nunc eſt dictum, poſtrema ſyllaba per o ſcribitur: in alijs per η.

Significat aut prior lectio, ea quæ ex
præſcripto fiunt artis medicæ, altera q̄
ſm materiam medicā. vt aut artis ope
ribus medicæ, quæ in laborantibus ad
miniſtrantur. Thaſij abſtinerēt: aut ijs,
quæ per materiam medicam fiunt, in
ijs, qui prædictis detinentur incommo
dis. Ex vtraq; ſententia & lectione ap-
paret leuiter afflictos fuiſſe homines,
dum duraret ver. quod morbos quæ
parerent cauſſæ, cacoethes haud dum
quicquam haberent, quod diuturnita-
te temporis conſecutæ ſunt. 17

*At uerò ante ineuntem æſtatem, pèr
que æſtatem, & hyemem multi, qui lon
go iam tempore ſubmarceſcebant, ex ta
be decubuerunt. quando etiam multis
ambigentibus tum confirmauit.*

Quos dixit nuper, tuſſire quidem,
excreare tamen in vere nihil, hos æſta-
te ait, & ſecundum æſtatē intabuiſſe,
rem narrans, quæ cum his conſtat, quę
oculis conſpicimus. Etenim quæ capi

tis destillationes tussim primo concitat hominibus, & raucedinem, neq; tandẽ consistunt, alteram hæ tabis differentiam generãt. Sunt enim duæ eius maximæ differentiæ. Vna ex illis, quos caput demittit, fluxibus constat. Alteraq; ab ipsius malis pulmonis proficiscitur omninoq; postq̃; expuitur sanguis, potissimum vase rupto. sæpenumero etiã fluxione impleto viscere hoc, alia de caussa ex partibus alijs, non ex capite. Quod si ergo a vere austrino in statuz æstas aquilonium sit mutata, non fuissent manifesti, qui a tabe clam exedebantur, neq; prorsus tabuissent. Quia vero non modo in aquiloniũ non transit status austrinus, sed erat etiam nebulosa fere æstas: idcirco capitis destillationes erant perpetuæ, ac destillantes humores omnes præcipue ĩ pulmone computruerunt: ita vt ijs ad meram tabem generandam nihil deesset. 18

Quibusdam autem cæpit primum, atq; his uergebat ad tabem natura.

Tabidos appellant veteres medici, qui morbo tabifico, quam etiã φθόην vocant, sunt opportuni. Tales planissime sunt, qui adeo sunt angusto thorace & restricto, vt a tergo in morem alarum promineant operta scoptula. Vnde etiam hos πτερυγώδεις quasi alatos vocant. Præterea quibus caput facile impletur, quodq; spiritus organis multas destillationes demittit, hi facile tabescunt. Hæc si ambo in vnum coeãt & thoracis figura, & capitis imbecillitas, sunt eiuscemodi quidem naturæ semel tabi obnoxiæ, ambabus naturæ õ caussis. Etenim hi quorũ caput ad pulmonem mittit fluxiones, diuturnitate temporis fiunt tabidi, ac in pulmone sæpe rumpitur illis vas per visceris angustiam & infirmitatem. Habes de tabidis. Quia vero dixit Hippocrates: Qñ etiam multis ambiẽtibus tum cõfirmauit. Ac deinde subijcit: Quibusdã aũt cœpit primũ, atq; his vergebat ad tabem natura. Mihi parum videtur eius oratio consona rationi, nam erat

multo probabilius tales vere, q̃ æstate incipere. quod qui accõmodati sunt, vt certis incommodis facile capiantur, citius isti in eos incidant, ac imparati. Videtur igitur vt etiam in alijs locis horum librorum de vulgaribus morbis, ordo esse inuersus orationis, lapso eo q hæc primus descripsit, neq; errato postea emẽdato: & item quoq; huic loco accidisse, ac orationis hæc esse series: Quando etiam multis ambigentibus tum confirmauit, quibus vergebat ad tabem natura. At deinde: Quibusdã autem cœpit primum. Postea. Mortui vero multi sunt, & plurimi de his, & illis qui decubuerũt. Atq; haud scio, an vel mediocri quis tempore vitã produxerit: de tabidis scilicet. Nam id intelligẽdum est. siquidem in hunc modũ est totum hoc scriptum caput. 19

Interierunt ægri citius solito.

Nam vel iam quæ subdidit omnia, sunt cõmunia tabidis, quod perspicies, si Hippoc. dictiones attendas, auspica

borq; ab hac, q̄ mox adſcripta eſt. 20

Interierunt celerius, quam talibus eſſet conſuetum.

Tabidos inquit ſolito vitam finiuiſſe celerius. Cuius mox ipſe cauſſā ſubiungit, vbi ait: febres horrificæ, ꝯtinuæ, acutæ. Id enim præter conſuetudinē tabem comitatur, quod tū videtur accidiſſe. Cauſſa eſt, cur hæc ambo congruerēt tabes & eiuſmodi febris: quod ſtatus eſſet antecedens ad corpora affecta comparatus. Siquidem dixi paulo ante: qui calidiore erant temperamento, illos in primis laboraſſe ex deſtillationibus capitis. Horum nanq; caput præcipue erat in auſtrina tempeſtate repletum. Quibus ipſis longius protracto nebuloſo ſtatu, vſu venit vt humores, qui in corpore eſſent, putreſcerent. Vnde malitia extitit febrium. Quod ſi quibus minus eſſet calidum temperamentum, his neq; computruerunt humores, neq; caput repletum eſt, extra paucos, idq; tēporis diuturnitate. Nā

qđ citius patiuntur naturæ iniuriæ opportunæ, id cæteris tardius accidit. Neq; sane erat mirũ, cũ priori austrino statui æstas succederet non austrina mõ, sed nebulosa ẽt, puenisse hinc putredinem quandam humorũ vel in frigidioribus corporib⁹, nedũ in calidiorib⁹. 21

Nam alios quidem & diuturniores, & cum febre coniunctos facile ferebãt nec moriebãtur: de q̃bus iã scribemus.

Alios inquit morbos præter tabificos, de qbus ille verba fecit, etsi essent lõgiores, & febrẽ haberent adiunctam, non tñ grauiter tulerunt, cuius paulo supius caussaz diximꝰ, ꝙ humor his nõ ita erat ex putredine reddit⁹ vitios⁹. 22

Sola eñi et p̃ceteris maxime, q tũ viguerũt, morbis, multos tabes peremit.

Huius caussa est nõ ita dudũ dicta, vbi corporis temperamẽtum in culpa poneremus: per quod morbis tabificis sũnt correpti, febribusq; malis, de quibus sub hæc sermonem habet. 23

Infestabant illos plerosq; hæc incommoda, febres horrificæ, continuæ, acutæ, omnino non intermittentes. Modus erat semitertianus, uno die leuiores, altero grauius iterum inuadentes: in summa, indies acutiores euadebant.

Plerosq; omneis tabidos, ꝺ qbus agebat, passiōibus ait affectos fuisse, quas ipse ꝺeide collegit. Atq παθήματα (.i. passiōes: nos affect⁹ vertimus) oēs vocāt Græci, q̄ in corpib⁹ nr̄is fiūt ꝑter naturā. Præ cæteris ēt meminit, febres fuisse horrificas. Q ꝺ qdē sign̄at, p augmētū, & incremētū qꝺ vocant, accessionis horruisse ꝺiutissime ęgros. Neq;.n. qb⁹ initio accessiōis horr⸗res incesserūt, isto appellauit noīe, sed qb⁹ p totā ꝑpe accessionē ꝑduceret symprωma horrois. Et fit bifariā: mō cū reduplicet icremētū, mō cum nihil nisi ipm inæq̄le faciat incrementum. Diuersitas in tpis ꝯsistit q̄;titate. Nā breuibus si iteruallis a sese sint mutuo motus horrifici ꝺirēpti, inæ

qualis dicitur & horrificus motus. Sin ampliora sint interualla, fit illud symptωma reduplicatio, & dicitur. Hæc fit præcipue in semitertianis, vt vocant, febribus. quo circa ternæ plerũq;, & quaternæ sunt. Sed in commentationibus de febribus declarauimus, consistere semitertianam in humore inæquali, qui partim amara bile, quæ acris est, partim pituita putrescente constat⁹. Has itaq; tum viguisse febres horrificas dicit ob antecedentem statum: vti supra dictū est. Continuas autem eas nominauit, significans eas non discedere, quod quidem ipsemet interpretatur his verbis, Omnino non intermittentes. Intermittentes enim illas febres proprie appellant, quæ a vigore integritatem quandam præstant. Atq; remissionem habent apertam, nunquã corpus tamen præstant integrum, acutas has & continuas vocat: quæ totum habent quidẽ circuitum, plurimum octonum & quadragenum horarum, quantum etiam semitertiana: sed ad integritatem nec

veniunt, & altero die mitiore, alteram iterum adferunt accessionem: remissiorem illam quidē priore illa alterius circuitus ac reduplicationibus carentem: cæterū quæ egre incalescat, & vix ad vigorem perueniat. Est præterea illius proprium, circuitus, qui primum consequuntur, neq; inter sese æque acutos esse, neq; perinde ac primum: verū vsq; ad totum morbi vigorem increscere indies, intendiq;. 24

Sudabant semper quidem, sed non toto corpore, multum extremitates frigebant, ut uix calorem reciperent.

Febrium esse, hæc accidentia cacoethum in præsagijs didicimus. 25

Alui turbatæ erant, & biliosæ, ac pauca, mera, tenuia, mordicantiaq; deiiciebant, & assidue desidebant.

Mera excremēta solent vocare plane biliosa. Sin aūt mixtus cū humiditate aquosa excernat talis humor, nō iā merū appellat. Quinēt hoc ipsum didi

cimus de meris excremētis, quorum ape ruit malitiam in Præsagijs, & de humoribus qui tenues ſunt omneis eſſe crudos, & vt concoquantur, robuſtam deſiderare naturaʒ. Mordacia porro erāt haud iniuria: vt quæ biliosa meraq; eſſent. Præterea eorum erat mordacitatis comes aſſidue deſidere. Quo factū̄ eſt, vt ex hoc quoq; ſymptomate vires laborarent ægrotorum. 26

Vrinæ tenues, crudæ, decolores, & paucæ: aut craſſitudine prȩditȩ, & paruo ſedimento, nec probè ſubſidentes; ſed cum crudo intempeſtiuòque ſedimento.

Et de vrinis didicimus, tenues, decolores, & paucas: vel craſſas, & paucas, perniciabiles eſſe: quemadmodum ét craſſas quideʒ, ſed quod ſubſideat, aut omnino nihil, aut parum habentes. Quod ſane ijs accidit, eo quod paruʒ bene ſubſideant. Hoc iam ijs frequens febribus eſt, in quibus multus calor, &

flammeus feruorem accendit quendã crudorum craſſorumq; humorum. Par igitur eſt in ijs aut prorſus non eſſe aut eſſe id, vt Hippocrates dixit crudũ & incoctum. Cæterum de paruis ſedimentis in præſagijs tractauit. 27

Tuſſiebant, ac pauca, coacta, concocta paulatim uix excreabant. Quos uero uiolentiſſime urgebant, his minime concocta erãt, ſed perpetuo cruda ſpuebant.

In talibus peſſimis, quibus ꝓxima eſt mors, ſputa ne paululum quidem concoquuntur. in alijs vero, quæ moderatæ ſunt, & quæ in longius tempus extrahũtur, hac ipſa de cauſſa cõmode concoquunt humores in pulmone ſuperflui, excreãturq; facile. Cæteꝝ hi q in pſentia tabeſcerẽt, iſtoꝝ habebãt nihil. Nam aut ſemel crudũ expuebant, aut coctum quidem, paucũ tñ, & qđ paulatim vix excreabatur. At meminit in præſagijs huius ſputi. 28

Pleirſque horum fauces aſſidue a primo dolebant, & cum inflammatione rubebant. Deſtillationes paruæ, tenues, acres, ſtatimque marceſcebant ac affligebantur.

Simul vt ſymptomata, quæ ad tabeſcentium conſpiciebantur fauces, prædixit, cauſſam adſcripſit his verbis; Deſtillationes paruæ, acres. Nam quia tā vitioſæ deſtillationes erant quæ a capite manabant, dolebant fauces: quod vero ab ijs vellicarentur, ruborem & inflammationem habebant. Quia iam ipſa etiam erat calida deſtillatio, non erat mirum in Thaſo, ſi præ cæteris tabeſcētibus, qui ita haberent, ad extremum deuenirent marcorem. 29

Cibos quoſuis perpetuo faſtidiebāt.

Appellant Græci appetentia carentes, qui cibum non ſumunt, ἀσίτους, qui vero oblatos faſtidiunt, ἀποσίτους. Cōſtat autem hoc faſtidij ſymptωma tabidis accidiſſe, eo quod deſtillatiōis, quæ

fauces

fauces & pulmonē infeſtabat, pars ali qua in ventrem defflueret. 30

Non ſitiebant.

Non ex vitio deſtillationũ, quas appellauit ipſe acres, hoc tabeſcentibus ſymptωma accidit. Quo factũ eſt, quã tum equidez iudico, vt cum fuiſſe illas Hippocrates nouas & abſurdas indicare vellet, adſcripſerit, non ſitiebant. Eſt enim maximæ ſignum prauitatis, vbi calida & adurente febre, aut fluxione delabente in ventriculum acri, non ſitiant. Atq; hoc ſymptωma partis virtutem ſentientem deperditam indicat, & extinctam. ſiquidē diuerſos inter ſe affectus non ſentit. 31

Pleriq; circa mortem delirabant. Sed de tabidis hactenus,

At ne hoc quidem accidere alijs tabeſcentibus conſueuit. ſed quæ erat febrium tum vigentiũ malitia, huius ſtatus morbus comitabatur. 32

At uero æſtate iam, & autumno fe=

bres multæ, continuæ, non uehementes: diu quidem tenebant ægrotos, qui cæte ra minus incommode habebant.

Nam ante etiam retulit, vnam fuisse tabem exitialẽ: nosq; adiũximus caussam. Ergo conueniunt cum illis, tum quæ hic agit, tum quæ his subdit: vbi sic ait. 33

Plurimis erat aluus turbata sine mo lestia tamen, & prope nihil offende-bat. Vrina item plurimis boni quidem coloris erat & liquida. sed tenuis, & post iudicationem concocta.

Et reliqua, quæ de vrinis in mediũ attulit. Nam vt quæ de tabidis nuper recensuit, erant praua: ita quæ nunc di cuntur, admodũ sunt moderata. 34

Non ualde tussiebant, neq; difficul-tatem, quæ tussi excreabantur, præbe-bebant, nec solum cibũ non fastidiebãt, sed etiam maxime licebat offerre.

Eorum, qui hunc librum sunt inter-

pretati, maxima pars, hoc euꝫ loco ad tabeſcentes autumant tranſiiſſe. Ego vero adhuc de cæteris censeo, de quibus diſputat, febribus hunc haberi ſermonem. Qui enim, cum antea de tabeſcētibus dixit, eos perpetuo quoſuis cibos faſtidiuiſſe, hic iam dicat? Nec cibos ſolum non faſtidiebant, ſed etiam maxime licebat offerre. Cur ergo hoc loco ſcripſit? Nō valde tuſſiebant. Nēpe hoc eſt, quod iſtos adduxit in eam opinionem, vt hæc exiſtimarēt dici de ipſis tabeſcentibus. Ego ſic ſtatuo, cuꝫ etiamnum de alijs febribus fierent verba, adſcriptum illud eſſe. Infeſtātur.n. tuſſi, quæ incidit ratione ſymptωmatis. Quare nihil habet admirationis, ſimul & cœpiſſe Thaſios quoſdam febricitare in ante dicto ſtatu: & quia erat id tēporis ipſum caput repletum, accedēte ad ſtatum febre, tuſſi eſſe moleſtatos. Sed nec erat hoc illis nimium moleſtū ſymptωma, nec quæ per tuſſim reiiciebantur, negotium præbebant. Neque enim hi tabeſcebant. 35

In ſumma, qui tabeſcebant, leuiuſcu le ægrotabant, non more tabeſcentium, a febribus cum horrore uenientibus pa rum ſudantes, alias alii: ut quos inuade ret febris non ſtato circuito. Et ut pau- cis, quos nunquam febris relinqueret, ſed inuaderet more febris tertianæ na- turam referentis.

Hoc capite toto præcedenti anne- xo, multo magis adducti ſunt interpre tes quidã ſuperiorem etiam orationẽ de ipſis tabeſcentibus habitam. Verũ nulla ratione ad eos referri illã potuiſ- ſe, planum eſt factum cum oſtendi, fa- ſtidioſos ab eo vocatos eſſe tabeſcen- tes, nõ faſtidioſos, hos. Sequens oratio, quæ nunc nobis propoſita eſt, duobus modis exponi põt. Primo, vt hoc mo- do dicamus. Sed faciam vt repetam ſu periorem orationẽ, ac mox huic aptẽ, vna ei ſyllaba, quo euadat clarior, in- terſerta. Non valde tuſſiebant, neq; dif ficultatem, quæ tuſſi excreabãtur, præ-

bebant, nec ſolum cibum non faſtidie-
bant, ſed etiam maxime licebat offer-
re. In ſumma enim, qui tabeſcebant, le
uiuſcule ægrotabant, non more tabe-
ſcentium. Veriſimile eſt autem hoc pa
cto illum dixiſſe de ijs, qui alio modo
febricitarent, ſcribentem cõmune ſym-
ptωma morborũ hñtium comites tuſ-
ſes, & non ipſorũ tabeſcentiũ. Nam vi-
detur ſermoné de tabeſcétibus habitũ
retractaſſe, vt in memoriã reduceret diſ
ferre hoſce ægros, de qbus nũc agit, ab
ſuperioribus illis tabidis. Etenim eadé
illa hic cõmemorat iterũ ſymptωmata,
quæ nuper retulerat. Atq; hanc quidé
vnã afferas cãm hoc loco ſermonis de
tabeſcẽtibus repetiti. Altera eſt, quam
ſępe & multis in libris accidere ſcimus.
Siquidem cum interdum ſuper eadem
re dupliciter ſcribamus: vt ſit altera ſcrĩ
ptura in ꝯtextu, altera in alterutro mar
gine, quo per otium expẽdamus & iu-
dicium faciamus de altera: qui primus
deſcripſit librum, vtranq; ſcripſit: quod
deinde quia admiſſum nõ animaduer

timus, nec emẽdauimus erratum, post/quam in multorum manus venit, man sit incorrectum. 36

Iudicabantur autẽ, quibus inter hos breuissimi essent, ad uigesimum diem, plurimis ad quadragesimum, multis ad octogesimum. Nonnullos ne sic quidẽ, sed nullo ordine nec decretorie deserebant. Quorum plerique non diu a febre intermissi repetebantur. atque hi a recidiua ijsdem circuitibus iudicabãtur. Multis uero sic producebantur, uti sub hyemem languerent.

At qui erant isti, quorum ait iudicatum esse morbum vigesimo die? Nempe reliqui ægroti, de qbus faciebat verba, vt ego sentio, non tabescentes. Cui assentiuntur, quæ ꝯsequuntur omnia. Etenim quibusdam de illis ad octogesimuz diem ait esse extractum morbũ, atq; alios inordinate neque decretorie deseruisse, & ad hos ipsos redijsse: quas

quidem recidiuas ijſdem iterũ circuiti-
bus iudicatas fuiſſe, ac non paucis ho-
rum in hyemem morbum eſſe protra-
ctum. Hæc ſane omnia cum ſuperius
dictis plane conueniunt, vbi dixit, At
vero æſtate iam, & autũno, febres mul
tæ, cõtinuæ, non vehementes, diu qui-
dem tenebant ægrotos: qui cætera mi-
nus incommode habebant. Hæc cum
ijs ſymptωmatibus cõgruunt, quæ hoc
loco ille recenſet. Quæ vero de tabe-
ſcentibus adduxit, nõ aſſentiuntur: qđ
perſpicies, ſi tecum partem eoruꝫ, quæ
de his tradidit, animo reuolueris: cum
ait, Interierunt celerius, q̃ talibus eſſet
conſuetũ. Quod ab eo de tabidis pro-
nuntiatur, quos ait eſſe celerius mor-
tuos. At de ijs, qui aliter laborarent, ſta
tim poſt hæc in hunc modum ſcribit,
Nam alios quidem & diuturniores &
cum febre coniunctos facile ferebant,
nec moriebantur: de quibus iam ſcri-
bemus. Hæc igitur ijs concinunt, quæ
propoſito nũc nobis ſermone de febri-
citantibus per autumnum & hyemem

disputantur. Immo vero quod prædixit: de quibus iam scribemus: aliũ autem, si a præsente de ijs habito sermone discesserimus, ab eo scriptum de his producere nulluz queamus, necessitas exprimit, de ijs qui alio morbo, non tabifico affecti fuerant, totũ hunc habuisse Hippocratem sermonem. 37

Inter omneis, quorum fecimus mentionem in hac tempestate, soli in letalia tabidi incurrerunt: febricitantes alia febre, nequaquam.

Eoruz, quæ de primo statu ille fecit, postrema sunt hæc verba, q̄ nihil præcipiunt amplius, sed tantuz ante dicta in summam colligunt: quod facere ille frequenter solet.

Finis Commentarij primi Galeni.

GALENI IN LIBRVM PRIMVM HIPpocratis de morbis vulgarib⁹ cõmentarius secũdus Hermanno Cruserio Campensi interprete.

Vperiore volumine de mutua anni tẽporum conuersione dictum est. expositum est præterea vniuscuiusq; temperamentũ natiuum, tum autẽ principi eorum item ac finis stata dies. Itaque velut in memoria illis habitis, vbicũq; præsens sermo interpretem requirat, exponam, comparans me non ad prorsus imperitos tantum, neq; solum ad eos, qui multum profecerunt. Nam omnibus erit is sermo mediocriter accommodatus. Alter qui omnino rudius est, doctis propter longitudinẽ stomachum faciet: qui vero his aptus

erit, indoctis sit obscurus Sed nō debent in huiuscemodi cōmentariorum lectione acquiescere: verum accipere aliud ab alio atq; alio, latius sæpe eadē poterunt: itaq;, si attendere animū velint, aliquid addiscere boni.

TEMPESTAS SCVNDA.

N Thaso ante autumnum frigora non tēpestiua, sed repente, spirante multū Aquilone & Austro, humida, & ante tempus coorta sunt.

Autumnuz dixi incipere ab exortu Arcturi, qui antecedit æquinoctiū autumnale. Eo tempore inquit, antea q̄; oportebat, magna fuisse frigora. Nam hoc illi nō tempestiua, & ante tempus coorta significat. Atq; nō tempestiua. anticipasse tantum indicat. Ante tempus coorta, etiaz cum pluuijs largis ea fuisse coniuncta.

Hæc autem durabant usque ad Vergiliarum occasum, & sub Vergiliis.

Verglia rum occasum finire autũnum, antea diximus. Præterea etiam duos esse menses ab Arcturo ad Vergilias. Atq; vnius esse decretorium rei in aere Arcturum: Vergilias duarum: Alterius, cum autumno hyems cõmittitur iam preceps: Alterius, vbi ver ęstati Arcturi autem mentionem non nisi solius ortus facere Hippocrates solet: quãdoquidem sub eo incipit autũnus, æstas terminatur. Ad hæc diximus nuper, de totius anni in quatuor parteis diuisione, & de diuisione in septé. Et ęstatem Vergiliarum & Arcturi ortu circũscribi, atq; hanc esse diuisionis in septẽ totius anni quãdam portionem: cũ in dues secat parteis ęstas, in treis hyems. Dictum etiã est, πλειάδα numero singulari Grece dicas, an πλειάδας, plurali (quas nos Vergilias appellamus) nihil interesse.

3

Hyems aquilonia.

A Vergiliis hyemis meminit, autũni esse Vergilias terminum clare innuens. Itaq; quæ hyems illa fuerit, differẽtem eum attente audiamus. 4

Imbres erant multi, largi, mágni: niues, mixta suda plurima. Atq; hæc habebat omnia. Frigora uerò nõ admodũ erant intempestiua. Iam uerò post brumale solstitium, & ubi fauonius spirare cœpit, aspera erat extrema hyems. Aquilo multũ spirabat, ningebat, pluebat multum & continenter. Cælũ procellosum, atq; nubulũ. quæ durauerũt, nec remissa sunt ad æquinictium usq;. Ver autem frigidum, aquilonium, pluuiosum, nubilosumq;. Æstas non admodum fuit feruens. Etesiæ perpetuo spirarunt. Mox circa Arcturum spirante Aquilone, permultum pluebat.

Multas fieri pluuias dicimus aliquo tempore ꝓpter diuturnitatem, licet nõ

largæ tum decidant. Appellamus etiā multas, si vel breui tpe incessant largæ. Quæ quidem & magnę appellantur. Verum vbi quis cōtinenter pluuias ait largas fuisse & magnas, vt Hip. scripsit, largas intelligamus, repentinas, vehemētes & breues: Magnas vero, neq; repētinas, neq; breues oīno, nec ēt diuturnas. Sed, quo omnia clariora euadāt, nihil caussæ est, qn paulo vtamur narratione prolixiore. Fiat igitur subito ad modum multa pluuia, horas treis aut quatuor, deinde mox esset, largam hāc appellabimus. Alia vero paulatim incipiat, paulatim item increscat, atq; ita fiat totum diem & noctem. Deinde a vigore, detrahatur paulatim de eius abundantia nōnihil sequenti toto die, postea consistat, eiusmodi pluuiā non largam, cæterum magnā vocabimus. Ergo, quā narrat, hyems modo largas pluuias habuit, modo magnas per interualla: atque interea non raro erat sudum. Quippe hoc significat, quod est ab eo scriptum, μιξι θρια τα πλεῖστα. Prę

terea hac hyeme niues ait fuisse, nec ad scripsit, nec multas, nec paucas: vt quæ neutrum admodũ obtinerent, sed quæ magis cõsuetudini vrbis responderent. Ideoq; ipse adiecit, Et frigora non admoduʒ erant intempestiua. Et reliqua, quæ sequuntur, omnia frigidam fuisse & humidam eam hyemem testantur, ac pro eo naturaliter solam ipsam habuisse, atque adeo plus æquo fuisse humidam. Iam etiam ver pluuiosum, algidum, & aquilonium fuisse dicit, prætere a nubilosum. Aestatem vero quodammodo moderatam. Post hæc omnia circa Arcturum, spirante nonnihil Aquilone, multũ pluisse. Sub hæc totius tempestatis sũmam in oratione profert: Cũ totus fuisset humidus annus, & frigidus, & aquilonius. (Cœluʒ procellosum, nubilosumq;.) Cœlum more vulgi appellauit aerẽ, qui supra nos est vsq; ad nubium regionẽ. Illud vero qđ appellant Astronomi, pariter ac Philosophi cœlũ, a lunæ regionibus incipit. Procellas aũt ventos repẽtinos

& vehementes vocamus, præcipue cũ coniuncti sint cum pluuia larga. 5

Cum totus fuisset humidus annus, & frigidus, & aquilonius, per hyemem fere cõmode habebant. At sub Ver multi, adeoq́; plurimi laborabant.

Demonstrauimus ante institutũ esse Hippocratis, ibi incipere narrare, quę id t̄pis aeris statibus acciderũt, vbi primũ de naturali deflexerit temperamento. Neq; id ab re facit, qui cũ ambiẽtis nos aeris intẽperie vulgarium morborũ instituit genera ꝯiungere. Quãdo igitur est ab autũno exorsus, vtiq; eũ præcedit æstas, illiq; succedit, qđ ipsi præit. Quatenus igitur salubriter in anni tẽporibus corpora degunt, æstas, adiuncto ipsi autũno, tantum aberat, vt mali attulerit quicquã, vt fortasse etiaȝ quibusdã corporibus magno adiumento fuerit, q̃ tẽperamẽtis calidioribus & siccioribus æstate a iusta tẽperatura deflectere solent. Itaq; his instar fuit medicinæ autũnus frigidum hñs & humidũ

ſtatum. Quinimo ne hyeme quidem fere vllus vulgabatur morbus. Nā hoc innuit, cum dicit: Per hyemem fere cō mode habebant. Erat enim humidior quidē hyems, at frigidior nihilo, q̄ eius poſtulabat natura. quocirca agens de eius ſtatu dixit: Frigora vero non admodum erāt intempeſtiua. Porro ibi primum morbos emergere oportebat, vbi plurimum aer degeneraret, cum dicat: Ver autem frigidum, aquilonium, pluuioſum, nubiloſumq;. Nam decet Ver temperatum, non frigidum eſſe, ſicut nec nubiloſum, aut pluuioſum. Nanq; Veris initium eſſe æquinoctiū, quod hyemem ſequitur, ſuperiore cōmentario expoſuimus, atq; adeo ipſe hoc ſermone Hippocra. dilucide oſtendit. qui cum dixiſſet, extremā hyemez fuiſſe aſperā, ac deinde adieciſſet: Que durauerunt nec remiſſa ſunt ad æquinoctium vſque. Poſtea aſſcripſit: Ver autem frigidum, aquilonium, pluuioſum, nubiloſumq;. Age iam videamus qui hoc ſunt cœlū comitati morbi. G

Primum

Primum igitur cæperunt lippitudines manantes, dolorificæ, humidæ, crudæ, lemiæ, paruæ, ægrè multis erumpẽtes, plurimis redibant, tandem ſub autũnum receſſerunt.

Quamobrem Vere morbi vulgares generari cœperint, ſupra eſt dictuȝ. Cur autem lippitudines præ cæteris viguerint morbis, ſi eius ſtatuȝ memoria teneas, cognoſcas: fuiſſe enim dicit frigidius, aquilonium, pluuium; & nubiloſum. Quod igitur ſi a ventis modo oculi fuiſſent verberati, citra fluxioneȝ eos lippitudines arripuiſſent. Nunc qa multa erant coniuncti humiditate aqlonij venti, recte ſane manaſſe ait lippitudines, hoc eſt fuiſſe humidas, vt ab humido generatas ſtatu. Dolorificæ erant vtrobiq;, & vbi cum fluxione cõſtarent, & abſq; fluxiõe. In cauſſa erat frigoris diuturnitas, cui profecto nihil ad dolorem oculis inducẽdum deeſt. Nunc vero auctos dolores eſſe par eſt

quando frigus oculorum cum eorum fluxione coniunctum esset. At crudæ erant, & longo tempore durabāt, tum propter humiditatem. tum frigus. Siquidem maturationem fluxiones, cū ab insito calore superantur, consequūtur. Atqui minore superantur negotio, vbi paucus sit humor, & minus frigidus: cum autem multum est frigoris, difficulter concoquuntur. Iam vero naturalis animantium si calor sit validus, humores earum celerius concoquit. Sin imbecillus, vix longiore interuallo superior euadit, & vincere humores valet. Quo magis, si qui fuerint curati de integro inciderunt in illas. Nam debilitatos quidem lippitudinibus oculos frigidus aer, aquilonius, & pluuius, nubilosusq; iure lædebat. Huiuscemodi lippitudinibus lemia fere obuenit parua, ægre ob densitatem tunicarum, quam ex frigore contraxerunt aeris, erūpens. Quare toto Vere necessario oculi deteriores euadebant: æstate vero, quam comparauerant, duritia ad concoctio-

ñem pedetentim deducebatur. Siquidem non potuerunt, qui longo tempore collecti ſunt morbi, ijque præcipue ab algoribus & humiditatibus, ſtatim depelli. Merito itaq; dixit Hippocrates oculorum incommoda eſſe autumno penitus ſublata.

7

Aeſtate iam & autumno lienteriç, & dyſenteriç, teneſmi, alui fluxiones bilioſç, tenues, multç, & mordaces: non nullis etiam aquoſç: multis prçterea of fuſiomes dolorificç, bilioſç, ramentoſç, purulentç, & cum ſtranguria cõiũctç.

Non hi tantum morbi Thaſios, & ſymptωmata tentabant, ſed etiam alia de quibus poſthac aget. Nam varie ita vt cum maxime ægrotabant, quod in diuerſos incidiſſent morbos. Quare communem rationem, quæ ad id conducit quo nõ omnes, qui in ea fuerũt tempeſtate ægrotarent, primo loco exponam. deide ad ſingulos morbos deſcendam. Attendes omnibus in ſtatib?

ętatem & naturam cuiusq; hominis, vt sit ad statum appositus. Nam vel facile vel difficulter illi cedentem vel modice ad illum comparatũ inuenies eũ. Mox genus vitæ applicabis, atq; salubrem victus rationem vniuersum statui ipsi aduersariam Atq; vt vel facile vel ægre corpus externis caussis sit inferius, aut similis, aut dissimilis ratio tẽperamenti in caussa est, vt est sæpenumero dictum. Cum enim constet sanitas ex symmetria quatuor elementoꝝ (siue qualitates, siue facultates velis appellare) humiditatis, siccitatis, caloris, & frigoris, quædam corpora, naturæ, & ætates intemperata sunt, quibus quidem similes sunt tempestates insalubres, & contrariæ iis proficiunt. Temperatis corporibus salubres sunt temperati status, intemperatiq; noxij. *Sed* vt nullus est intemperatus status commodus temperatis, ita nec nocuus perinde, vt intemperatis. Etenim status made, humidi & frigidi corpora magnopere humidi & frigidi corpora maxime lædunt intemperata humiditate

& algore. Itidem humidi⁹ & calidi sta-
tus temperaméta humida & calida of
fendunt. Eadem ratione calidi & sicci,
similia. Quæ enim corpora iam sunt ī
talem prona morbum, ex propria intē
perie coarguuntur. Quæ vero contra
sunt, ac aer, temperata, cum nullam in
iuriam accipiunt, tum vero multo effi
ciuntur meliora, cum ab excessu vindi
dicentur. Contraria enim contrarioruȝ
remedia sunt. Proinde calidis & siccis
temperamentis humida tempestas &
frigida, pro eo quatenus ad contrariuȝ
cogit, atq; ita efficit temperamenti me
diocritatem, commodo potius quam
fraudi est. Atq; id erat causse quo mi-
nus ægrotarent omnes in statibus in-
temperatis. Quod qui cognoscat, ap-
plicando victu contrario, corporibus
sanitatem tuebitur. Nam humidus &
frigidus si sit aer, calefacienda corpora
sunt, maxime frigidiora & humidiora:
q̃re exercitationes plurimæ his ꝓsunt,
& vinum modicum, quod calidiore sit
natura atq; aquam ducat: tum cibi cal

facientes. Atq; etiam vniuscuiusq; mō
dum cum ex corporis, tum ex cœli co
gnoscemus temperamento, si quate-
nus de optimo temperamento diuer-
terit alterutrum, consideremus. Nam
pro diuerticuli magnitudine, victus ē
etiam mutanda quantitas. Vt quod
longissime discesserit ab optima tempe
ratura corpus ad humiditatez & frigus
hoc plurimuz nos in hoc statu & exic-
cabimus & calefaciemus. Quod si me
diocriter ad id, absurdum sit omnino
huic idem facere: sed portiōe. Itaq; sic
cis & calidis corporibus multo minus
victus adhibendus est vehementer ca
lidus & siccus: nam id sua sponte ob-
tinent. Hoc autem dūtaxat obseruan-
dum est, quatenus aer deflexerit a iu-
sta temperamenti mediocritate. Qui
si parum, omnino non est commiten-
dum nobis, vt mediocrem victus ra-
tionem corporibus calidis & humidis
immutemus. Sin amplius, sat erit mo-
dice mutasse. Hæc quisquis perspexe-
rit, generādi morbi cuiusq; in quacūq;

tempeſtate cauſſas obſeruabit. Quin tus vero, dum it inficias cum Empiricis, non poſſe eorum, qui ſic exiſtunt, affectuum cognoſci cauſſas: refert autem eas ad vnam experientiam, conuenientium inuentione medicamentorum deficitur: etſi vel ob idipſum generatio morborum vulgarium ſit cognitu vtilis, Itaq; præſens cælum inſpiciamus, ac a primo repetamus. Fuit hoc, vti ſignificauit Hippocrates, humidum & frigidum, ab autumno ingreſſum: quæ cauſſa fuit, vt ipſo in autumno & hyeme proxima, haberent Thaſij mediocriter. Sed Vere, quando hoc etiam frigidum fuit & humidum, omnium primi oculi laborarunt, ꝙ non ſolum eſſet aer humidus & frigidus: ſed & antea fuiſſet procelloſus. Oculos ergo cum frigidi ferirent venti, non mirum ſane erat, ſi ante parteis corpis cæteras laborarent, pro natura cauſſæ efficientis. Itaq; non temere fluxiones eos humidæ & frigidæ corripuerunt. At vero quia non deuenit ad extremam ſta

tus humiditatem, idcirco nullus aliorũ affectuum quisquam, qui dominante tali statu in aere apparere solent, est cõsecutus: apoplexias dico, conuulsiões, tremores, tetanos, peripneumonias, lateris dolores. Verũ postea, humoribus iam ob nimiam in corpore moram putrescentibus, morbi cum tabe plethorici prouenerunt. Etenim frigidæ caussæ cutem constipantes, humores prohibent digestione: tum autẽ humiditas aeris non modo non remouet a corpore quicquam, sed adijcit. Quę cũ vna in hac tempestate ambo fuissent, superfluitas est in ægrotantium corporibus congesta non eadem oibus. Nam quibus erat in corpore excrementũ biliosũ, hoc non digestum, creauit affectũ biliosum. Quibus pituitosũ, aut melancholicum, aut sanguineũ, continuo humoris erat non euacuati affectus similis. Atqui cum talę excrementũ infici in corpore & putrescere solet, alios in alios incidere morbos consonum erat. Cui accedebat non omnium corporis

partium similis ſtatus. Quippe huic in-
firmius iecur erat, illi lien, alij vēter, nō
nulli inteſtinum, alij aliud. Quare cuȝ
ex validioribus excremētum partes ex
ciperent imbecilliores, conſequebatur
pro natura membroꝝ ex Thaſiis aliuȝ
aliter laborare. Vnde dyſenteriæ, teneſ
mi, fluxiones alui, lienteriȩ deriuatis ſu
perfluitatibus in inteſtina extiterunt:
vrinȩ difficultates, in veſicam deflectē
tibus: vomitiones, ad os ventriculi per
uenientibus. Cæterū per aeris frigus
hæc quidem intro in corpus irruperūt.
Aeſtate vero corpoꝝ temperamentis
calidioribus, & internas ꝑteis robuſtio
res obtinētibus ſudores par erat citos
eſſe: atq; hoc quibuſdaȝ citra febres ac
cidiſſe, cum haud ſatis cōputruiſſet ſu-
perfluitas: Nonnullis etiam cum febre.
Iam etiam temporis ꝓgreſſu variæ fe-
brium formæ extiterunt. Nam & pu-
treſcentium erat diuerſitas humorum.
Nec enim ab aere erant generati, cæte
rum coaceruati: ſcilicet ꝙ frigidus eſſet
non calidus ſtatus. Vt cum ſuaipſius

ratione corpus excalfacit Canis ortus, semper solent vigere febres ardentes. At nunc quidẽ non ab ipso statu istud præcipue accidit, imo vero quia consti patio intercedebat cutis. Habes malorum compendium, quæ in præsentia vulgabantur. Nunc ad singula conuertar, simulq; verbe Hippocratis, sicubi obscuriora sint, interpretabor. 8

Non nephriticę quidem: sed his alia pro alijs.

Et per sedem excretiones fiunt prauæ sæpius, cum liber quidem ab affectu venter sit, per eum tamen purgetur totuz corpus, aut abscessus in illo sit ab effluxione aliqua. Nam vult Hippocrates ipse decumbendo & etiã effluendo fieri abscessum. Ita etiam per renes nonnũquam & vesicam, nullo illos laborantes suo affectu repurgatur totum corpus. Quemadmoduz in hoc accidit statu. Quamobrem in progressu sermonis dicit ad verbum: Solum vero bonum maximumq; in-

ter signa quæ fiebant, quodq; multos maximis periculis liberauit, hoc fuit, quibus ad ſtranguriam diuerterent, & in hoc abſceſſus fierent. Atq; id ipſum eſt, quod hic commemorat: Non nephriticæ quidem, ſed his alia pro alijs. Etenim totius corporis excrementa in renes & veſicam defluxerunt: atq; ita excretiones ſunt nephriticis excretionibus adſimiles conſecutæ. 9

Vomitiones pituitoſę, bilioſę, & ciborum crudorum reiectiones.

Ex humorum exuperantia, quæ intro vergebat, quod ad ſedem defluxit, fluores alui, teneſmos, dyſenteriam, lienteriamq; concitauit. Aliud excretionē per renes & veſicam habuit. Itidem iā ſuperfluitas in ſupremum fluxit ventrem, ac innatans per vomitiones eſt reiecta. ita vt naturis pituitoſis pituitoſa eſſet vomitio, bilioſis bilioſa. Eſt enim dictum, congeſta per ſtatuʒ ſuperflua fuiſſe, a ſeinuicem qualitatibus pro naturis corporuʒ diſtincta. Neq; certe mi

rum, si cruda ciborum vomitione reij-
cerent humoribus in ventrem pituito-
sis & biliosis confluentibus. 10

Sudores.

Quibus, inquam, multum per cu-
tem effluxit, id temporis valebat excre
mentum huc reijcere natura, itaq; suda
runt hi. 11

Omnibus vndequaq; multus plados id est, nimia humiditas.

Superfluam humiditatem πλαδον vocare solet. Cum igitur alijs aliter, ac quibusdam multifariam collecti lon-
go tempore humores euacuarētur, ob id merito dicit: Omnibus vndequaq; nimia humiditas. 12

Multis hęc accidebant rectis, & febre liberis multis uero febricitantibus, de quibus iam scribemus.

Quibus coaceruata abundātia, aut si qua biliosa erat, facillime putrescens in febrilem conuersa iam putredinem fuerat, hi sunt statim febre correpti: qui

dam vero vt non decũberent, aut non prius in febres inciderent.

Quibus autem, quę antè dicta sunt cum dolore acciderunt, autumno iam et sub hyemem tabescebant.

De altero scilicet autumno loquitur hyemẽq; altera. quandoquidẽ de priore supra diximus in hũc modum: Per hyemem fere cõmode habebãt. At ante ver multi, adeoq; plurimi laborabãt. Deinde ijs, quæ Vere acciderunt commemoratis, mox æstatis meminit. a q̃ alterius autumni, de quo in fine totius tempestatis dixerat: Statim vero circa Arcturum cum Aquilone permultæ pluuiæ. At quos tabidos dixerit, paruz constat. Nam solet eos, quoꝝ quocunq; extenuantur modo & tabescunt corpora, illo vocare nomine, nedum eos, quibus ob pulmonis exulceratiõe totum marcescit corpus. Et sic hoc loco, tabidos accipi ab eo est verisimile, quorum attenuaretur quocunq; modo corpus, nullo certe de pulmõis morbis ver

bo facto. Nam cum neq; sanguinē ex eo prædixit esse reiectū, neq; fuisse peripneumoniam, neq; in viscus hoc destillationem inuasisse, quæ caussa sit verisimilis cur existimes contabuisse dicere eum ægros i præsentia ex pulmonis vitio? Verūtamē potuit certe, vt ad vētrem & renes superfluitatis peruenit ex toto corpore portio, & in membra spiritus item decumbere. 14

Febres continuę.

Quod (sub hyemem) inter nouissimam orationem est, & hanc dictū, alij illi, alij huic assignant. Ego vero totum sermonem esse statuo hunc. Et autumno iam extabuerūt aliqui, similiter hyeme. Iam vero etiā continue febres, & autūno viguerunt, & hyeme. At cōstat alterius illum hyemis non conscripsisse statum, vt quæ proprium hyemis temperamentum conseruasset. Itaq; didicimus, quibusdam temporibus anni per accidens ꝓuenire morbos, q̄ nihil ipsa affecta offensiōes exceperūti por. 15

Et eorum paucis ardentes.

Non propria tempestatis ratione ardentes inciderunt febres, sed p accidẽs, vt supra cõmemorauimus, quæ acciderũt. Quia impedita totius euaporatione corporis, illa quæ naturæ cuiq; prouenire excrementa solent, vacuatione prohibita, peculiares sibi morbos excitauerunt. Nam qui erant magnopere biliosi, hi, quod naturæ illi erat solẽne, in ardentem febrem inciderunt. Quo fit vt postea de his dicat: Ardentes vero febres quam paucissimos corripuerunt, & minime ex ęgris hi laborauerũt neq; enim calidus has, & torridus, squalidusq; generauerat status. Multæ eniz viguissent, & in multis, simulq; cuz magnis doloribus. 16

Diurnę, nocturnę, semitertianę, tertianę syncerę, quartanę, errantes. Singulę autem ex iam descriptis febribus multos arripuerunt: Ardentes uerò paucissimos et minime ex ęgris hi laborauerũt.

Qua de re omni contigit febrium generi in prædicto statu existere, ante dictum est. At dictio syncerum, quæ inter tertianam & quartanam est posita, vtriq; videtur tribuenda. 17

Nec sanguis de naribus, nisi paucis, & admodum paucus profluxit: nec delirabant: & alia cuncta erant leuia.

Habet hoc Hippocrates, vt obiter vtilia præcepta doceat. Nam peculiaria morborum symptωmata, quæ tum nõ fuerunt, hoc solet interpretari modo: ex eo quod non acciderunt in præsentia, frequentia ea vt esse doceat. Nam in germanis, vt ita dicam, ardentibus febribus, quia copiosus ad caput calor attollitur, sanguinis fiunt profluuia, & delirãt. Nũc vero, quaten⁹ vera nõ eẽt ardẽs febris, optimo iure symptωmata nõ habuit ꝓpria febriũ ardentium. 18

Iudicabantur his plerisq; morbi stato admodum ordine, ac intermittebant septendecim dies.

Iam hoc quoq; ardentium febrium est illius status proprium, non cōmune cum alijs, quas vocant germanas. Illæ enim vt febres habent vehementes, ita siti etiam, & vigilijs, molestia, ac nonnunquā conturbatione mentis vexant. Quia vero tam sunt acutæ, ideo etiam celeriter decernunt. At febris ardens, quæ in præsenti vulgabatur, vt mediocriter acuta erat, ac a dolorificis remota omnibus symptωmatibus, sic nec certū habebat iudicium, sed quasi mediæ sortis, vt a repetitione iterū iudicaretur. Nam cum dicat: At intermittebant, præiudicatā quidem fuisse non perfecte, verum a repetitione iudicatā iterum ostendit.

19

Nullūq; tunc febre ardente uidi mortuum, neq; in phrenitim incidisse.

Nullus hac febre ardente perijt, q̄ esset moderata. Cuius est ante dicta cā Phrenitis vero nō viguit: quia cum totus esset status frigidus, non replebatur his caput. Ostensum autem est consti-

tui phrenitidas, vbi cerebri calfiunt re-
giones. 20

Tertianæ uero febres numerosiores erant ardentibus, grauioresq́;. stato tamen ordine a prima accessione in omnibus his quaternos circuitus habebant, in septem autem absolute iudicabantur, nullaq́; harum recidiuam habuit.

In cõmentariis de differentijs febriũ, & de iudicijs, cum alia, tum hoc declarauimus, propter flauæ bilis exuperantiam febres & ardentes & tertianas oriri, atq; hoc cõuenire inter illas: locis vero, in quibus superfluus contrahitur humor, distare. Etenim, si ardentes febres sint, in venis abundat, pcipue iocinoris & ventris. Tertianæ fiunt, cũ totius corporis carnes affluãt bile flaua. Proinde spiraculis impeditis eorũ, qui natura bi liosa sunt, quantũ bilis in carnoso congestum genere ante expurgabatur, in hoc statu non purgatum tertianas generauit ardentibus frequẽtiores. Nam

hæ quidem non perinde trahunt origine ex biliosis retentis excrementis sed calore in vasis & visceribus aucto ab inflãmato statu præter moduz calido, quomodo in his qui se plus satis exercitauerunt, fit, aut in magnopere sollicitis, aut qui multũ apricati sunt, vel cibis sunt adurentibus vsi liberalius, vel qui de his plurima, vel omnia fecerunt & passi sunt. Verum præsens non erat nimium calidus status. quo minus corripuerunt multos febres ardentes, quin potius admodũ biliosos, atq; hos moderatissimæ. ac hos ipsos magis etiam febres tertianæ tentauerunt: ꝙ pristini impediti effluxus erant biliosorum excrementorum. Quo circa merito acciderunt illis hoc grauiores atque ardentes, quo germaniores erant, & iudicia habuerunt sua. 21

Quartanę uerò multis ab initio ordine quartanę cæperunt. Quibusdam nec ijs paucis ex alijs febribus & morbis abscessus in quartanas fiebant. Atque

diu hos, ut solent, atque adeo diutius te nuerunt.

At ne hæ quidem ob statum per se ortæ sunt: sed quia melancholicis naturis non repurgabatur atræ bilis affluentia, contigit in eiusmodi eos incidere morbos. Longius autem produci accidit ob humidum & frigiduz statum, in quo omnes caussæ q̃; diutissime in corpore manent crudæ, atque indigestæ. Tu vero fac memineris, vt hic vsurpetur rursus hoc nomen ab Hippocrate, cum dicat, abscessus in quartanas factos esse. Videtur non tantum abscessus quosdam per effluxionem appellare, verum etiam cum alias transit morbus in alium. 22

Quotidianę uero, nocturnę, ac errantes multę multos diu exercitauerũt, tam rectos, quàm decumbentes.

Hæ cum non modo ex humorum copia, sed temperamento etiam status prouenirent, non mirũ si multæ & mul

ſos detinuerũt. Siquidem ſtatus humidus & frigidus, vt hyems pituitoſum generat humorem. ex quo generari quotidianas docuimus febres. Errantes diuerſorum humorũ ſoboles eſſe oſtenſæ ſunt. Nec quicquam habet admirationis, ſi hæ febres longæ fuerint, vbi ſtatus humidus eſſet frigiduſq́;, & eo magis concoctione prohiberet humores, quæ alioqui propter frigus diuturnæ atq; ↄcoctu difficiles eſſent. 23

Horum plurimos febres ſub Vergilias & in hyemem uſq; comitabantur.

Conſtat non harum eum meminiſſe, quæ in hoc erãt ſtatu, Vergiliarum, ſed earum quę poſt alterum ſtatum in ſecũdo erant anno: vti ſupra diximus. Nam ſcripſit in fine illius ſtatus: Mox circa Arcturũ cum Aquilone permultæ pluuiæ. Ac loquitur poſtea, quaſi ad naturalem iam ſtatũ ordo ſit temporum anni reuerſus, tum reliquum totum quod excepit Arcturum, tum qđ hyemem. Quo factum eſt, vt quęcũq;

essent prioris reliquiæ status, cōcoctæ sint Autumno: vt hyeme nullus iam Thasijs reliquus esset morbus. 24

Multos conuulsiones, & maxime pueros ab initio tentabant, & febricitabant, febribusq; conuulsiones succedebant. Erát hęc plerisq; diuturniora & innocua, pręter eos, quibus etiam alia cuncta perniciala essent.

Conuulsiones fiebant, ꝙ frigidus esset humidusq; status. Pueri autẽ propter neruosi generis infirmitatem, conuulsionibꝰ sunt opportunissimi. Quo facilius etiam paruis de occasionibus hoc ijs mali accidit, minusq; est periculosum. At dicit a primo statim quosdã cōuulsionibus fuisse affectos. aliquos vero vbi præcessisset febris, vtcunq; scilicet ad alterutrum cōparati illi essent, qui conuulsionibus & febre arripiebátur. Nam ad quod quisq; erat, inquit, paratior, hoc prius inuadebat: cui successit alterum. Atq; conuulsiones non

iniuria diuturnæ erant, cũ secundus autumnus iterum, de quo in fine scripsit totius status, humidus esset & frigidus, atq; aquilonius. 25

Continuę uero febres omnino nunquam intermittebantur, sed inuadebãt omnes more febris naturam tertianę referentis. & uno die aliquantum remittebantur, altero ingrauescebant. Omnium erant, quę in id tempus inciderunt, uiolentissimę, longissimę, laboriosissimęq́;, lenes a primo, de cętero increscebant indies, ac decretorijs diebus accedebant, ac peiores euadebant: aliquãtum remittebantur, citoq; rursus ex intermissione uehementius incessabant, diebusq́; decretorijs multo deteriores reddebantur. Rigores autem omnibus inordinati & errantes erant, ac paucissimi his, minimiq;: in alijs uero febribus maiores.

Nisi ipse quemadmodum, febres, quæ tum vigebant, ordinatas accessiones faciebāt, adscriberet, magnā nobis hæsitationem reliquisset inuestigantibus, quasnā vocet τριταιοφυεῖς, id est, tertianæ naturam referentes. Sed cum dixit: More febris naturam tertianæ referentis, nulla restat de re quæstio, sed de significato huius nōis τριταιοφυοῦς. Huic autem coniungitur, quid significet tertiana, & semitertiana: tū vtriusq; differentia, syncera tertiana & non syncera, sed aliquātulum remissa, aut plurimum. Et quatenus producantur harū singulæ. Tum quæ magna semitertiana, quæ media, quæ parua. Agathinus certe integrum scripsit librum primum de semitertianis, dum, quid hoc denotet vocabulum, interpretatur. Iam vero si velim quę de hoc nomine sunt ab Empiricis prodita, quæ postea ab Archigene nō semel sunt, sed pluribus in cōmentarijs relata: simulq; quæ bene, vel male tradiderunt, disceptare: tria sane volumina vix capiant. Quatenus

autem intereſt ad artis operá, diſputa-ui iam in cõmentariis de febrium diffe rentiis. Hoc loco ſatius eſt hoc febris ge nus, quod hoc ſtatu dicitur fuiſſe, deſcri bere. Ille vero ait, Altero die ingraue-ſcere, altero aliquátum remitti. Quod Græce ὑποκουφίζεσθαι dixit. quod quia verbũ cum præpoſitione ὑπὸ ſcripſit, aliud par eſt nos accipere ſignificari a ſimplici dictione, ac a compoſita. a κουφίζεσθαι enim queas intelligere inſi-gnem denotari remiſſionem febris: ab ὑποκουφίζεσθαι, moderatiorem. Verũta-men nõ diſtribute, nec clare expoſuit, vtrum qui eum in modũ febricitarunt, hos poſtridie altera inuaderet acceſſio leuior ea, quæ pridie: an illa perpetua, poſtridie remitteretur. Equidem conte xtum cenſeo innuere vnam fieri tertio quoq; die acceſſioné, remiſſiorem po-ſtridie. Addit rigores errantes fieri: qđ denotat non in ſingulis acceſſionibus, cæterum interdum, hoſq; paruos. Iam etiam ſudores paucos & vero etiam fri gus extremitatũ tale, vt calfierét ægre.

ex quibus omnibus liquet crudis & pi-
tuitosis putrescentibus humoribus ta-
lem existere febrem, admixta iis flaua
bile. Ac quæ ex sola quidé eiuscemo-
di bile generatur, ei tertianæ nomé est.
Quæ vero parem assumpsit crudũ hu
morem, exquisita efficitur semitertia-
na, Romæ illa incolis frequentissima,
vt quæ illius sit vrbis familiarissima.
Hæc quidem cum horrore venit, atq;
cum reduplicationibus, quas vocant,
fit: accedens non tantum priori die, sed
& postridie: quæ quidem accessio præ
cedente minor est, minusq; horrifica:
tum repetitioné vel minorem, vel cer-
te prorsus habet nullam. Nunc de ea
quæ tertio fit die, mitigat autem in his
alterum diem, sermo habetur, quæ pro
pinquior esse videtur naturæ tertianæ,
accessionem iterantis, ac longius a se-
mitertiana est remota. Multum enim
interest, num inuadat postridie, an sine
reduplicatione fiat. At enim paruus ri-
gor paruz distat ab horrore. tametsi ne
hunc quidem perpetuo accessioni esse

adiunctum dixit, sed errantem. nisi certe erranté de alijs dixit febribus, & non de tertianæ naturã referétibus. Etenim cum minimos his & paucissimos rigores ait accidere, horrorem indicauit: nõ priuauit tamen penitus ijs accessiones. At vero, quo hæc cognoscas, sic se res habet. Febris hæc iure τριταιοφυὴς, id est, tertianæ naturam referens vocatur. Neq; enim est semitertiana, vt quæ secundo die non inuadat, nec reduplicationes faciat: neq; producta est. Siquidem nunquam febris hominem relinquit. Quare erat æquum huic tribuere nomen illis finitimum. Erat porro rationis nullum instituere aliud nomen, ac τριταιοφυῆ, id est, tertianæ naturam referens. At vero deteriorem fieri fere diebus decretorijs, tertianæ naturam referentium est proprium, non cõmune omnium. Nam in libris de diebus decretorijs didicimus, vsu venire istud febribus malis, vt aliquantulum remittantur, moxq; iterum ex remissione grauius accedant. Si in memoria habeas,

quæ in libris sunt de iudicijs dicta, & decretorijs diebus, & differentijs febrium: non est quod repetã. Illic enim ea sunt explanata omnia, cuiuscemodi est, quod hic dicitur, remittebantur. Verum generantur istæ febres nõ ex succo vno: sed pluribus: quorum calidior febrem acutam succendit, statimq; discutitur. Quæ dum corpus tenet, contingit frigidiorib⁹ corrumpi ac putrescere: itaq; interum accendi ex illa remissione, quod est, veluti requie, & iminutione febris. atq; ista febris deterior euadit priore: videlicet quod vires a prioribus molestijs defatigatas offendat. Nam non obscurum est, si vel pari sit magnitudine, quàm molestando, etiã validioribus viribus præstabit, nedum infirmioribus. 26

Sudores multi.

Sane in aliis febribus conspecti sunt multi sudores. Potuerũt & aliis citra febrem vitiis, vt conuulsionibus accidere multi sudores ex collecta in corpore multa humiditate frigida propter sta-

tum, quæ a conuulsionis vi expellitur.] Cæterum quibus id dixit accidisse, hi, vt erat consentaneum, multum sudauerunt. 27

Has tantum aberat, ut recrearent, ut etiam contra lęderent.

Has inquit febres, de quibus verba fiunt, tertianæ naturam referentes, sudores comitabantur inanes. Caussa in promptu est. nam attribuimus crudis morbis nec prodesse sudores, nec signũ esse bonũ. Nam vel copiam denũtiant humorũ, vel virium infirmitatẽ. 28

Frigebant his multum extremitates, ac uix calor ijs reuocari poterat.

Cum ob insignem inflammationeʒ viscerum in accessionibus calfactu efficiuntur difficiles extremitates, tuʒ propter frigidorum multitudinem humorum: vt de vtrisq; in ante citatis cõmentariis demonstrauimus. 29

Non dormiebant prorsus hi, & rursus soporabantur.

Rurſus inſomnes ait eos fuiſſe, ex parte potius, & non omnino, nec contrarietas magna eſt. Dicit enim quadã tenus ſoporis quoque ſymptωma acci diſſe, hoc eſt, vbi in ſomnum delabun tur, nec vigilantium queũt ſubire munera, vt oſtendimus. 30

Ventres omnibus turbati erant, & praui, at multo his peſſimi.

Humorum in ventrem fluente abũdantia, vt ante dixi, par erat eum turbari. His itaq; naturam tertianæ referẽtibus, de quibus hic diſputat, vt præter cæteros morbos malis, neceſſario etiã ventres deprauabantur. 31

Vrinę autem plurimis horum erant aut tenues, crudę, decolores, ac tempore nonnihil concoctę: aut craſſitudine quidem prędite, turbatę tamen nec con ſiſtentes, nec ſubſidentes: aut paucę, crudę, uitioſę, & quę ſubſidebant peſſimę.

Cuncta hæc in vniuerſum, in libro Præſagiorum docuit, quę quidẽ etiam

hic tanquam per exempla priuata fidem accipiunt. Quæ quando ante in Præsagiis enarrauimus, non est, quod de consensione horũ cum illis, cum sit cõspicua, dicamus amplius. Nam ibi ostẽdimus, ea crudorum esse & incoctorũ signa humorum. 32

Tusses comitabãtur, sed quem usum uel detrimentum adferret tussis, non habeo, quid scribam.

Vbi humores nimii expurgantur, solent esse tusses. 33

Itaq; diuturna hęc erant, molestaq;, & conturbato nulloq́; ordine, atq; sine iudicio plurima horum permanebant: quibusdam perniciose habentibus, quibusdam non. Si quos autem eorum paululum desererent, statim redibant. Quibusdam autem, usq́; paucis octogesimo cum breuissime iudicabantur, atq; horũ nonnullos repetierunt, ut etiam in hyemem plurimis eorum morbus protrahe

retur. Plurimos uerò abſq; iudicio reliquerunt.

Nulli dubium eſt, quin ſecundam hic hyemem Hippocrates appellet, nõ etiam primam, quam in principio retulit totius ſtatus. Quos enim hic cõmemorat, morbi omnes altero potiſſimũ autumno viguerunt. Deinde ineunte hyeme, quidã horum diſceſſerunt, nõ nulli longius ſunt producti. At vero ꝙ inordinati eſſent atq; repeterent, frigori id quidem, & copię morbos excitantiũ humorum merito referendum eſt acceptum. Quo factum eſt, vt ex æquo ea etiam ſuperſtitibus euenirent. 34

Ex ęquo hęc ijs qui ſuperſtites fuerunt, & qui non, acciderunt: multaq; fuit acriſia in morbis, eaq; uaria. Ac maximum ſignum & peſſimum ad finem uſq; plurimos perſecutum eſt. ꝙ omnem cibum faſtidirent, pręter cęteros, quibus cętera quoque exitialia erant. Sitiebant

autem non admodum intẽpeſtiue in his febribus.

Mentre conſtare, & oblatos cibos libentem admittere optimum eſſe alias Hippocrates dixit in vniuerſum, & hic ſingulari confirmat exemplo. Quod porro non perinde ſitibundi eſſent, nimirum abundantium humorum qualitatem eſt conſecutum. 35

Cum autem diu hęc durarent, multi ꝙ eſſent dolores & malus marcor, his ſuccedebant abſceſſus, aut maiores, quã ut ferri poſſent, aut minores quam vt prodeſſent quicquam: ſed ſtatim redierunt, & deteriores euaſerunt.

Vbi multa ſit crudorum humoruȝ copia, abſceſſus fiunt, qui parui ſi ſint nihil conducunt: ſin autem magni, vires his non ſunt pares. Nam quod etiã hoc loco vacuationes per effluxuȝ, abſceſſus vocet, proxima oratione clare ſignificat. 36

Quę hos infestabant, hęc erant: dysenterię, tenesmi, lienterię, & fluxiões alui. Nonnullos etiam aqua inter cutẽ, quę vel hęc habebat adiuncta, uel non habebat.

Quos superioribus verbis extitisse summatim ait abscessus, hic nunc sigillatim exponit. Superius diximus merito tales fuisse morbos, confluẽtibus in ventrem excrementis: dysenterias scilicet cum cruentis excrementis quocunq; modo ortas. Tenesmos vero, q sunt ex omni vehemente in recti intestini dysenterijs exulceratione. Lienteriæ q̃ celeres sunt cyborum non mutatoruꝫ transitus. Fluxiones ventris vocat, cuꝫ sine dictis his affectibus deijciuntur, & semper & assidue humida excremẽta. Aliquos etiam in aquam inter cutem ait incurrisse propter copiam humoruꝫ frigidorum & humidorum, hos quideꝫ vna cum prædictis symptωmatibus, illos citra hæc.

Pręterea, quę uiolenta erant, statim opprimebant, uel nihil proderant.

Qui procedunt morbi a concoctionis difficultate & copia crudorum humorum, nullum ab excretionibus consequuntur emolumentum. Dixit enim multum violentas confestim opprimere vires: at quæ tales non sunt, nihil iuuare. Quę cum etiam duplices sint, nihil proficient, quæ concoctionem nō habent adiunctam. Quia. s. hi etiam multi relinquūtur, nihil commodabit absq; concoctione quicquam. 38

Papulę paruę, quę non essent excernendis morbis, statimq; euanescebant. Aut secundum aures tumores nigricantes, qui nihil denunciarent.

Omnium quę tunc inciderent incōmodoruz erat caput, cruditas humoꝝ. Qđ si quando per vim natura ad aliquos eorum excernendos aggressa esset, nihil proficiebat: imo vero ab ijs superata aut in profunduz recurrere per-

misit, aut pp paucitatem excretionũ, abscessum moliebatur. 39

Quibusdam in articulos, presertim in coxendicem decumbebant: paucis decretorie cessabant, statimq; superati ad priorem statum redierunt.

Quod igitur abscessus, qui decũbẽdo fit, maxime ĩ diuturnis accidat morbis, in primis ab illo docti in vniuersũ sumus, & hic exemplo priuato testatũ habebimus. Quod vero multa eẽt affluentia crudorũ & frigidorũ humorum nec confectorũ, ideo in maximum articulum multis decubuit. Cæterum propterea quod essent difficilis concoctionis, non excernebantur. Qui si cui etiã discussi viderentur, confestim rebellarunt. Scilicet hoc est, quod indicatur, tumores cum ad cutem propellerentur, redirentq;, ad pessimum relapsi statũ sunt. Etenim hoc significatur ab eo, cũ dicit. Statimq; superati ad priorem statum redierunt. 40

Moriebãtur autem ex omnibus: sed

omnium plurimi pueri ablactati iam, & qui natu maiores essent, octennes et decennes, & qui pubertatem iam attingebant. Accidebant iis hęc, non sine illis, quę ante dicta sunt. Superiora uero multis sine his.

Cum in hoc statu potissimum domi naretur humiditas, quippe quæ modũ naturalem plurimum excesserat, min⁹ erant obnoxij huic malo ab humiditate & frigiditate profecto, frigidi & sicci. Nam esse obnoxiora corpora illis caussis ostendimus, quæ cognatæ sunt ipsarum intemperiei. 41

Solum uero bonum maximumq; inter signa quę fiebant, quodq; multos a maximis periculis uindicauit, hoc fuit, quibus ad stranguriam diuerterent, & in hoc abscessus fierent. Accidit autem plerisq; Stranguria in his ętatibus potissimum. Item aliis multis, qui etiam in

morbis non decumbebant. Et subita his magnaq; omnium mutatio fiebat. Eteni uentres, etsi forte molles essent, statim male sistebantur, cibosq; omneis libēter sumebant, & posthac leuiter febricitabant. Sed ex stranguria diu hi multum q; laborabant.

Dixerat etiam antea stranguriaz his & nephritim accidisse, etsi cōitatem q̄; dam habeant, sed alia pro aliis. Nosq; diximus, vbi per renes excremēta purgantur totius corporis, vrinæ illos stillicidium corripere, cum ob alia, tum præcipue pp confluentium vrinaꝝ acredinem, quæ etiam nūc in caussa fuit. Tenēdumq; rursus memoria est, hic quoq; abscessus dicere illum in stranguriaz factos: licet per effluxionem, non aūt decubitum de toto emanarent corpore infesti humores. Vt eniz repurgatur non raro per ventrem vniuersum corpus, & item quoq; per renes & vesicaz. Sed est stranguria diuturna, & cum do

lore repurgat totum corpus. Has autē partes erat necessariū, p quas acres excernebantur vrinæ, affici: quia vellicabantur. s. continuaq; excretione solicitabantur. Vnde etiam in ipso vrinaruz transitu offendebantur. Dies vero longior eiuscemodi illis symptωmata per excrementorum, quæ expurgabantur, copiam adferebat. 42

Erant his urinę copiosę, crassę, uarię, rubentes, purulentę cum dolore.

Omnia hæc accidebant, q̄ꝺ supfluitatem humoꝝ vitiosoꝝ totū corpus deponeret. Quo factum est, vt conseruarentur oēs. Cum aūt varia ea esset (vti superius docuimus. Aliud. n. alij abundabat) non miꝝ si varietas quædā fuit vrinarum: vt hæ omnes similes non essent: sed alijs aliæ. 43

Atq; hi superstites omnes fuerunt, nec ullum horum quēquam periisse cognoui. Quęcunq; uero non periculose.

Quā ob caussa oēs superstitesz es-

sent, pdictum est. Nã p vrinas purgati sunt. Hoc aũt (Quęcũq; ꝟo nõ pericu lose) qdá sequenti oroni pponunt, vbi hoc interpretabimur post s3 statũ. 44

Maturationes excrementorum omnes undiq; tẽpestiuę aut bonę, & decretorii abscessus considerandi sunt.

Sunt qui finem prioris status constituant huius narrationes initium: vt talis sit: Quæcũq; vero non periculose maturationes excrementoꝝ oẽs vndiq; tempestiuæ aut bonæ, & decretorij abscessus considerandi sunt: vt orationis hic sit sensus: Quæcunq; vero sine periculo exoriũtur symptωmata, in ijs animaduertendæ concoctiones sunt. At nihil tamen caussæ est, quin per se superior oratio legi possit, vt oratio illi semel de oibus morbis maturatiõe vacantibus in vniuersum habeatur. Concoctio eni naturalis maturatio est morbi. Hæc aũt cõcoctio, in coquentis substantiam deductio quædam ẽ eius qđ concoquitur. Ergo vbi corpus bene ha

bet,cumq; ei,quod concoquitur, natū
ræ intercedit familiaritas cum ꝯcoquē
te,mutatio fit,& alteratio totius conco
quendæ materiæ, aut maximæ partis
eis,minimūq; superat semicocti. At ve
ro qñ præter naturam affecta sunt,qđ
accidit, vbi sint a natura īmutantis &
alterantis aliena : id quod assimilatur,
paucum est,semicoctū vero excremē
tum multum. Iam sicut in corporibus
sanis concoctionem indicant excremē
ta,non secus in corporibus affectis in-
dicabunt. Itaq; eoꝝ quæ in ventre co-
quuntur,deiecta per aluum excremen
ta cruditatē & concoctioné ex sua for
ma arguūt:eoꝝ quæ in pectore & pul
mone,tussi excreata:eoꝝ quæ in cere-
bro,per nares excreta:eoꝝ deniq; quæ
in venis,cum vrinis effluentia. Sed hęc
in cōmentarijs sunt de facultatibus na
turalibus declarata,atq; in ijs libris;qui
bus de iudicijs egimus,præcipue autē
in libris de temporibus morboꝝ,in qui
bus concoctionis morboꝝ indicia sūt
descripta. Idipsuз hic quoq; iubet Hip

pocrates facere, morborum considerãtes concoctiones ex his quæ excernuntur. At in fine orationis quidam pro cõsiderandi scribunt faciundi: sermonem esse non iudicij: sed actionis volentes, & curationis, consilijq;. Si enim cõsiderare iubet concoctiones, ad dignoscendum & præsagiendum pertinet oratio. Sin autem facere, ad medendum. Iam maturationes efficere calfacientia mediocriter omnia obscurum non est, tũ cibos, tum fomenta & cataplasmata: frictio itẽ modica, & balneũ huius sunt generis. Verũ istorum singulorum in libris est Methodi medendi explicatus usus. Atqui non modo concoctiones par erat morborum respicere, aut facere ipsum (vtrunq; enim verum est) sed abscessus etiam ex effluxione, id quod in primis est elaborandum: aut abscessus ex decubitu in parteis ignobiliores. Nam alterum est hoc propositum, vbi abscessum per effluxionem assequi nequeamus. Quare si quidem ad ventrẽ excrementa contendunt, his præsto es-

se debemus cum clysteribus, qui eo attrahere valent: adeoq; cum ijs quæ tota in victus ratione ad hoc conferunt. Sin autem ad renes, cum vrinam cientibus. Quod si ad colum, acribus medicamentis illud calfaciendo. 45

Concoctiones celeritatē portendunt iudicii, certamq; salutem.

Supremo capite quosdam dixi considerare concoctiones iubere: nonnullos etiam facere, & vtrosq; finem orationis dupliciter scribere in enarrando: alteros considerare medicos, alteros facere. Equidem ex vsu esse vtrūq; dixi medicos meditari, itaq; si ɔsiderandi sunt, scriptum sit, omnino comitatur id etiā facere. Nam æmulus Hippocrates pariter ac administrum vult medicum esse naturæ. Veruntamen in priore oratione considerādi sunt, satius scribi planum fecit, cum dicat hic concoctiones celeritatē portēdere iudicij, certāq; salutē. Non ꝑfecto portēdūt dicturus, sed faciunt, si consuluisset ipsis medicis cō

coctiones efficere: sed istud quidem, vbi morbos curat, dat consilij. Nũc in commentatione morborum vulgariũ discretiones illis & præsagia proponit: interim eadem opera medẽdi rationez generatim innuit, non tamen exprimit nam quod simul innuat, liquet illud q dem. Etenim si præclara naturæ opera vult imitari medicum: concoctiones autem naturæ opus sunt, clarũ est eos celeritatem iudicij, & securitatem, & sanitatem significaturas: tũ vero nos iis auxiliando, ꝯcoctiones effecturos. 46

Cruda uero, & inconcocta, atq; in malos abscessus conuersa, aut acrisias, aut dolores, aut diuturnitatem, aut mortem, aut recidiuas.

Vt fiunt concoctiones natura caussas noxias superante, ita nõ superante, contraria. Itaq; ei quod est in cõcoctionibus dictum (celeritatem iudicatiõis) aduersatur morboꝝ diuturnitas: ei qđ illic securitatez, repugnat acrisia, mors; & recidiuæ. Ei deniq; qđ illic salubræ

in cōmuni quidem nunc dicta omnia ſeparatim vero dolores. Nam corpora ſana, ſiue ἀπονίαν, ſiue ἀνωδυνίαν, ſiue ἀοχλησίαν, hoc eſt, doloris carentiam, indolentiam, moleſtiæ vacationeꝫ appelles, proprium habent perpetuū. At Acriſiæ vocabulum bifariam in mentem mihi venit ab illo vſurpari, cū aut oīno iudicium futuꝝ nullum, aut prauum ſit. atq; in vtroq; hoc ſignificato ſunt cruditatum morboꝝ comites acriſiæ. Atqui meminiſtis omnem concoctionem morboꝝ fieri in alteratiōe humorum. Eteniꝫ protenſa eſt per ſolida corpora natura, quę illoꝝ eſt virtus, cō coctionemq; a ſolidis corporibus ſanis humores conſequuntur. nam ſi hęc ipſa ægrotent, in habitu iam hic eſt morbus, ac nōnullos in extremuꝫ adducit diſcrimen. Curari autem prius nequit, quā ſuam virtutem ſolida ipſa recuperauerint corpora: quę in ſymmetria poſita ē calidi, frigidi, ſicci, & humidi. Vnde ipſa etiam ſanitas ſolidoꝝ corporuꝫ in hoꝝ poſita ſymmetria eſt: vt nihil i-

teresse videatur, bonam similarium tẽperaturam dicas sanitatem esse, an elemẽtoꝝ, ex quibus generati sumus, moderationẽ. Veꝝ q morbis solidoꝝ corpoꝝ mederi cõueniat, in libris Methodi medendi exposuimus. Neq; enim omnia vbiq; debeo persequi. Satis enĩ sit eoꝝ, quæ sese obiter de curatiõibus consideranda offerunt, hic capita tantum annotare, quemadmodum in curationibus, signoruз. Etenim quod vniuscuiusq; est commentationis propriũ id decet oĩ ex parte elaborare: qđ ꝟo obiter incidit, hoc indicare sũmatī. 47

Quid autem horum erit potissimũ, ex aliis considerato.

Quorum fecit de arte præsagiendi mentionem, ea in opere de præsagijs tradidit. Nam singula quorum meminimus, ex eo libro citata sunt, quẽ nos commentarijs tribus sumus interpretati. Et ad finem ostendimus libros vulgarium morborum sequi Præsagiorũ librum. Præterea esse scripta a nobis in

illum librum commentaria, propter libros de iudicijs, quorum ſunt prҿſagia explicata & in pernitialibus & lenibus morbis, & quæ conſtituta ſunt iudiciorum in vnoquoq;. Et quæ iam bona iudicia, quæ vero mala, ac firma, atq; nõ firma: deniq; de omnibus alijs, quҿ ad præſentem ſpeculationez pertinẽt. 48

Preterita dicito, prҿſentia cognoſcito, prҿdicito futura.

Et in Præſagiorũ libro ſtatim a principio dixit: Præſentiens enim & prædicens præſentia, præterita & futura: q̃ ſcilicet circa tria verſetur tempora prҿſagitio. quod quemadmodum ſit præſtandum, per commentaria in illum librum ſcripta apertum eſt. 49

Hҿc meditator.

Hoc loco meditari dixit pro exercere: Aliubi ſæpius curam vocat meditationem. 50

Te ad hoc exerceto, morbis ut proſis, aut ne quid noceas.

Hoc ego tenue duxi aliquãdo, nec Hippocrate dignum. Siquidem omnibus hominibus censui esse perspicuum. debet spectare in primis medicus, vt ægris commodet: sin minus, vt certe ne incommodet. Posteaquam vero non parum multos vidi claros medicos iure ob id reprehensos, quod vel in mittẽdo sanguine, vel lauando, vel medicamento dando, aut vino propinando. aut frigida offendissent, cogitaui mecũ fortasse etiam ipsi Hippocrati tale qd vsu venisse: necessario itaq; multis etiã alijs eius æqualibus medicis. Atq; exinde omnibus anteuertendum duxi, vt si quando magnum ad feram ægro auxilium, ante perspiciam apud me, non solum quantum profuturus sim, si ex sentẽtia cadat: sed etiam ne quid lædam. Nihil itaque vnquam instituì, quin apud me prius periculum facerem, nequid, si votum non obtinerem, offenderem ægrum. Quidam vero Medici perinde ac ij, aleam qui iaciunt, solent ęgrotãtibus remedia ad-

ferre,

ferre, quorum adfert offensio magnuz ægrotis incõmodum. Proinde his qui artem addiscunt, sat scio, prodesse aut nõ lædere indignum visum iri, vt mihi quondã qđ ab Hippocrate literis mã-daretur. At vero medicãtibus iam, nõ dubito, quin eius vis appareat. Quod siquando per vehementis medicamẽ-ti vsum temerarium perimi contingat ægrũ, maxime tum sentient, cuius nũc Hippocrates vim ante oculos propo-suit. 51

Atq; his tribus constat, morbo, ęgro, et medico artis administro. ęgri est una cum medico morbo reluctari.

Tria esse vniuersa inquit, in quibus & per quæ curatio conficitur. Primus morbus, deinde Medicus. Oppugnãt sese mutuo, & vt ita dicaz, inter sese de-pugnant ac dimicant Medicus & mor bus. Morbum enim studet Medicus euertere, illi cõtra, vt ne sit inferior, pro positũ est. Tertius est præter illos æger: qui si quidem Medico sit audiẽs & fa-

ciat imperata, socius efficitur huic, morbo hostis. Qui ab eo si desciuerit, ac quæ dictat morbus exequatur, duobus nominibus Medico facit iniuriã: vno quidem q destituerit solum: altero q alterũ fecerit, qui erat ante vnus. Enimuero duo necesse est vno præstét. Porro aperte imperata facit morbi deserto Medico æger, vbi cum ei interdicat Medicus frigidæ potione, ille a febris ardore adducitur, vt istud committat. Itidem si lauet, aut vinũ bibat, aut eiuscemodi aliud, a quibus abstinere eum volebat Medicus: ne morbũ ille scilicet augebit, faciũdis iis, quæ illi placent: atq; Medicum prodet, faciundo quæ non vult. In multis itaq; est exéplaribus scriptum, Medicus artis administer. In quibusdam non artis, cæterũ scriptũ est naturæ Nihil tamen ad orationis totam sententiá interest. 52

Capitis & colli dolores, & grauitates cum febribus, & sine febribus sunt.

Hoc tituli vim obtinet, per quem re

cipit Hippocrates;quo capitis ſolent & colli dolores atque grauitates tandem erumpere,ac quas habeant differētias, ſub hæc dicturum. Proinde eum hoc agentē in ſequentibus,attēdamus. 53

Phreneticis conuulſiones.

Cōuulſiones inquit phreneticos infeſtant, capitis & colli permanentibus doloribus & grauitatibus. 54

Sed & uirulenta uomunt, & ex his quidam ſubito moriuntur.

At demonſtrauimus nos talia alui excrementa & vomitiones, vbi aduritur flaua bilis,fieri,quare ſubdit, ſubito quidam moriūtur,hoc eſt,ſtatim a vomitionibus expirant:ipſum cerebrum ſcilicet eiuſq; mēbranas tenente phrenitide a flaua bile profecta. Quo minus mirandū,ſi deſiccatis his partibus, exiſtant conuulſiones. Atque quidam ſimul atque contracti ſint & vomuerint virulenta,e veſtigio agunt animā. Aliqui ob robur virium vnum ſuperfuerunt diem aut alterum,aut treis,ali-

quando quinque.

In ardentibus autem, cęterisq; febribus, quos colli dolor, temporum grauitas, caligo oculorum, uel pręcordiorũ etiam contentio, neq; cum dolore corripit, his e naribus sanguis profluit.

Cum enarrarem librum præsagiorum, de sanguinis profluuio, q̃ð ita fit, verba feci, interpretans orationem, cuius est initium: Quibus tali in febre dolet caput, & pro oculorum caliginibus cæcutiunt, ac splendor obuersatur: & pro ventriculi dolore in præcordiorũ, aut dextra, aut læua parte aliquid con tenditur, neque cum dolore, neq; cum inflãmatione, sanguinis his e naribus profluuium pro vomitione expectandum est. At scripsisse illic de his illnm absolutius, si capita inter sese cõponas, plane videbis. Tantum igitur erit hic a me adiiciendum, eo q; in præsenti capite scripsit Capito (Et præcordiorum contentio cum dolore) Neq; enim re-

ẽte negationem non detraxit, tum ob veritatem ipſam, tum ꝙ in Præſagijs dixit Hippocrates, Cum in præcordiorum aut dextra, aut læua parte aliquid contenditur, neque cum dolore, neque cum inflãmatione, ſanguinis his e naribus profluuium expectanduȝ eſt. Eſt enim impetus humorum in caput, pręcordioruȝ ſine dolore contentio ſignũ. Quod quidem ſi ei accedat dolor, inflammationem ſequitur viſcerũ. Cum vero calor capitis ſurſum ſanguinẽ trahens, & iecur impellens conſpirent, ſanguinis eſt expectanda eruptio. 56

At uero quibus totius capitis grauitates, tum autem cordis dolores, & faſtidia ſunt: biliosa poſt, ac pituitoſa uomunt.

Hunc ſermonem his docuit verbis in præſagijs: *S*i cui in febre non exitioſa, inquit, caput dolet, aut etiã caligent oculi, ſi ventriculi huc dolor acceſſerit, bilioſa vomitio imminet. *S*in rigor præterea apprehenderit, & ſubter præcor-

dia partes algeant, adhuc citius vomitio aderit. Si vero bibat edatq; hoc tẽpore, perquam cito vomet. Si quibus horum cœpit dolor primo die, quarto affliċtantur magis q̃; quinto, ſeptimo vindicantur. Pleriq; tamen eorum incipiunt dolore affligi tertio die, quinto laborant grauius, deinde liberãtur nono aut vndecimo. Quod ſi quinto die eos dolor inuaſerit, & alia in iis antecedentibus reſpõdeant, ad quartũdecimum morbus finietur. Hæc accidunt viris & mulieribus potiſſimum in tertianis: minoribus natu accidũt cum in illis, tum vero maxime in febribus continuis, & in germanis tertianis. Hæc oratio de iiſdem, quæ hic docet, in præſagijs ſcripta eſt: quã nos in tertio, quem in illũ librum conſcripſimus, cõmentario interpretati ſumus. Quare cum exactius totum hunc ſermonem in præſagijs videamus ſcriptum, nihil eſt, cur eadẽ hic retractemus. Sin autem noui quid inſit in hoc libro, id in ſequentibus capitibus interpretabimur. Atque hoc me-

moria tenendum eſt, quod proprie interpretari vocatur, id circa orationes obſcuras verſari. At nūc interpretum inſtituto, per abuſum etiam cauſſarum declarationes eorū quæ dicta ſunt minus clare, interpretationes appellam⁹. Id quod & nos, morem, qui iam inualuit, conſequentes, hoc loco facimus. Etenim dictionem per ſe apertá ac nullum quærentem interpretem cōponentes cum eo, q̄d ab illa ſignificatur, cauſſas aperte exponere conamur. 57

Pueros fere in eiuſcemodt incōmodis conuulſiones potiſſimū corripiunt.

Pueri propter infirmitatem ſimul ac neruoſi generis mollitiem cōuulſionibus ſunt opportuniſſimi. 58

Eadem etiam mulieribus accidunt, tum ab utero dolores.

Quę ante diximus, accidunt omnia fœminis iuxta atque maribus: eo ꝙ & homines ſint, & omnia habeant eadē ac viri mēbra. Quatenus vero eximia illis pars, vterus ſuppeditat, hactenus

huius etiam morbis corripiũtur,ac præcipue in quibus ſtomacho ꝯſentit. 59

Natu maioribus autem,& quos iam calor deficit, paroplegię, aut inſanię, aut cęcitates.

Sermo illi de his erat, quibus caput grauatur,dolet cor, & faſtidio laborãt, quos ait poſtea vomere bilioſa & pituitoſa:maxime ſi pueri ſint.quos etiã plus q̃ iuuenes cõuulſionibus tentari. Quin etiam ab his mulieres dicit & ab vteri doloribus vexari. Inde iam ſeniores dicit paraplegias,inſanias, & cæcitates exercere. Addidit autem ſermoni (quos iam calor deficit) cauſſam,quare hæc eueniunt,reddens. Paraplegias vocat reſolutiões ex apoplexia in partem aliquã decumbentes. Inſanias deliria citra febrẽ. Hæc ſolent accidere ſenibus naturæ imbecillitate, quæ excernere vomitu,aut profluuio ſanguinis excremẽta in capite collecta nequit. Vñ nonnunquã proueniunt cæcitates,vbi in oculos irrumpant.

TEMPESTAS TERTIA.

IN Thaso paulo ante Arcturum & sub Arcturo multi et magni, spirãte Aquilone, imbres. Circa equinoctium & usque ad Vergilias, austrini imbres parri, modici. Hiems aquilonia, squalores, frigidi uenti, magnę niues. Iam sub ęquinoctium frigora maxima. Ver aquilonium, squalores, pluuię paucę & frigidę. Circa solstitium ęstiuum. imbres pauci, magna frigora usque ad Canem. A Cane ad arcturum usque ęstas calida, ęstus magni, non illi ex interuallo & sensim increscentes, sed perpetui uehementesque: non pluit, spirauerũt Etesię. Circa arcturũ uero pluuię ad ęquinoctium usque uernum austrinę. Hac in

tempestate hyeme paraplegię cæperũt, multosq; corripuerunt ex quibus nonnulli subito moriebantur, qui quidem morbus mire uulgabatur, cętera incolumes constabant.

Frigidus est & siccus status, quẽ hic exponit, ac etiam ex parte inæqualis. In omnibus igitur his cuʒ autũni esset similis, morbos etiam habuit, qui maxime solent in autumno vigere. Atque fuisse inæqualem hinc cõstat. Nam circa Arcturi emersum cum Aquilonijs ventis pluuias ait magnas fuisse. Deinde secutum totum huic contrarium statui autumnum: pro aquilonio austrinum fuisse, pro pluuioso paruas habuisse pluuias. Mox hyemem aquiloniaʒ & siccam fuisse, postea item ver totum vsq; ad Canis ortum. Vnde planũ est, in hoc statu siccum & frigidũ satis valuisse. Iam etiam patefactum est, principium eius vsq; ad hyemem fuisse inęquale. Inde rursus post Canẽ ex aqui

lonijs & frigidis æstus ait subito fuisse magnos & aquilonios. Sub hęc imbres iterum austrinos. Manifestum est igitur totius finem status, qui post Canez fuit, perquam fuisse inæqualem. Itaq; morbos ordine exponit clare omneis, qui tum viguerunt, ac nulla est hic obscura, nisi raro, dictio posita. Cæterum quando morborum, qui inciderunt, cōmemorare caussas instituimus, faciundum est vt illas ad verba eius applicemus: verba autem ipsa in breuia fecemus capita, quæ assequentur, qui ea, quæ tum primo sunt libro, tum supra in hoc exposita, memoria teneat. Ergo paraplegias dicit in hyeme fuisse, capite scilicet lęso ventorum afflatu, qui ea tempestate spirauerūt, frigidorum. maxime vero ꝙ totus autūnus austrinus calfecerat & irrigauerat ipsum, simulq; repleuerat. Nam caput qđ sic est ante affectum, plurimum læditur flantibus ventis frigidis & aquilonijs. Haud tamen alius hyemem solicitauit morbus, ꝙ esset sicca. Siquidem in Aphorismis

est dictum, squalores esse imbribus sa-lubriores. At ex paraplegijs tamen pe-ribant. Siquidem ipse dicit Hippocra-tes: Qui quidem morbus mire vulga-batur, perinde ac insolentes, propter pa-raplegiam, quæ præter consuetudinem accidit. Siquidem, illa quę frequens est, in membri resolutionem decũbit: verũ tamen hominem non perimit. At vero quæ in præsenti statu viguit paraple-gia, letalis erat, vtpote multum refrige-rato capite. 2

Ante uer febres ardentes cæperunt, ac ab ęquinoctio ad ęstatem usque per durabant. Itaq; qui uere & ęstate ineũ te statim cæpissent ęgrotare, plurimi su perstites fuere, atque parum multi mo-riebantur.

In propatulo est non hoc eum dice re, quãq; ex ipsis febribus ardentibus; quæ ante Ver cœperant, in æstatẽ vsq; esse productam, sed q ipsarum gene-rationi toto eo tempore vulgari conti-

gerit:ita vt modo hoc tempore, modo illo Thasij ea febre corriperētur. At nō est in omnibus exemplaribus eodem modo hæc scripta oratio. Equidē optimam censuerim scripturam secūdum sequentem orationem, vt hoc significet, tota ęstate perdurasse ortū febrium ardentium, ac tota fuisse hac tempestate moderatas, nec exitiales: initio autūni, qui his corripiebantur, periisse multos. Itaq; ꝙ diu essent febres ardentes lenes, rationi videtur consonum. erant enim moderatæ, sicuti quæ antecessissent hunc statum: nec syncerae vt non a mere calido & sicco statu genitæ: nec omnibus etiam incesserant tēperamentis: cæterum his, quæ iam pridem bilis copiam collegerant. Omnino quid in caussa fuerit, cur tum febres ardētes inciderent, est inuentu obscurum: eo ꝙ æstatem præcedentē prorsus præterierit Hippocrates, atq; ab autumni initio narrationem sit auspicatus. & vero longe implicatius, ꝙ sit verisimile æstatē illam tenuisse naturale suum tempera-

mentum, quæ profecto si omnino aliqua ex parte degenerarat, declararet Hippocrates eius statuz. Ergo calidior fortassis fuit, ac non ita multum natiuũ statum inflexit: vnde nec scribendam duxit illam, quasi pręter naturam iam affectam. Verũtamen quando æstate, vt etiam in natura sua constet, amaræ bilis succus increscit necessario: hac de re, cum ea æstate esset, non tantum solito, sed longe etiam copiosior, ab insequente est gelu in corpore cõseruatus, quo minus difflaretur & digereretur. qui postquam diu delituisset, ac diuturnitate computruisset, febres excitauit ardentes. 3

In autumno iam, ac cum pluere cæpisset, letales erant, plurimiq; peribãt.

Reuocemus ad memoriam, quod in exitu sermonis, quẽ de hoc habuit statu, scripsit: Pluuiæ multæ vsq; ad æquinoctium vernum. Dixit pręterea de tẽpore post Canis exortum, vsq; ad Arcturum ad verbum sic: Aestas calida,

æstus magni, non illi ex interuallo & sensim increscentes, sed perpetui, vehementesq;, non pluit. Vnde liquet eum statum bilem generasse. Quare cum pluuiæ illam austrinæ exciperent, iure ardentes febres complures eæq; letales viguerunt: quando Auster dissoluere corpora cōsueuit, humoresq; fundere, adeoq; putrefacere simul, vbi cum largioribus sit cōiunctus imbribus. 4

Febribus autem ardentibus hęc accidebant. Quibus rite & largiter sanguis per nares erupit, ea de caussa maxime seruabantur. nec ullum noui, si ręcte ei profluxisset sanguis, in hoc statu quenquam mortuum. Nam *Philiscus quidem,* Epamenon, *& Silenus, quibus parum quarto die & quinto e naribus stillauit, mortem obierunt.*

Cum alioqui est ardentibus febrib⁹ peculiare, per narium profluuia fere iudicari, tum eo tempore ait multis sanguiné de narib⁹ erupisse. Atque de sin.

gulis ægris, omnia quæ postea prodidit, vnum hoc habent caput. Quibuscunq; abunde profluxit sanguis, fuisse hos superstites: quibus parce, aut prorsus nihil stillarũt nares, solos hos perijsse. Alios iam nõnullos, quibus aliæ fierent naturales excretiones, vel per ventrem, vel per vrinas, seruatos esse. 5

Plurimi igitur ęgrorum circa iudicium rigebant, potissimũ hi, quibus sanguis nõ profluxisset, qui quidem ijdem postea iterũ riguerunt, ac exudarunt.

In libris de rigore ostensum est amaram bilem, quæ cum impetu per sensibilia & carnea corpora ad excretionez fertur, consequi rigorem. Declaratũ est præterea, motui huic' sudorez comitari cõsentaneũ esse: Interim vero biliosas etiã vomitiones, & alui deiectiones. 6

Erant qui sexto die morbo regio afficerentur, sed his purgatio profuit per uesicam, uel turbata aluus, uel largum sanguinis profluuium. Vt Heraclites,

qui apud

qui apud Aristoclidem decumbebat: cui per nares sãguis profluxit, aluusq; fuit turbata, & per uesicam est purgatus, Vigesimo autem die iudicatus est longe aliter ac Phanagoreon seruus, qui, cum ipsi horum eueniret nihil, perijt.

Quibus non valuit bilem natura excernere, his collecta ad cutem morbum regium excitauit. Pernitiale erat autem, vt etiam in Aphorismis est dictum, ante diem septimum existere illum. Atq; horum ipsorum illi soli fuerũt salui, quibus alia ratione natura retrimentum excernere valuit: quas treis commemorauit, excretiones vrinaruʒ, vẽtris fluxionem, ac sanguinis eruptionem. Quosdam autem omnia ait hęc habuisse, vt Heraclidem: huncq; vigesimo diæ iudicatum fuisse. 7

Sanguis autem plurimis erupit, pręcipue adolescentulis & iuuenibus. quorum perijt maxima pars, quibus sanguis

non profluxit. Senioribus uero ad morbos regios, aut citas aluos, aut dysenterias res deuenit. Vt Bioni, qui apud Silenum decumbebat. Vulgabantur uero dysenterię & ęstate. ac nõnulli qui diu ęgrotarant, quibus etiam acciderũt profluuia sanguinis, in dysenteriam tãdem inciderunt. Vt Eratonis puer et Milus qui post sanguinis multum profluuium in dysenteriarum statum delapsi sunt.

Adolescentibus debere sanguinem erumpere e naribus in confesso est, ac post hos adultis quoq;. At vero qui his seniores essent, imbecillis iam viribus, insitoq; calore imminuto, in morbum regium magis bilis abundantia erumpit. Etiam quibusdam ventris contigit turbida excretio, aut dysenterica, qbus hinc excrementum ventris exijt. Quare ex his, quę ante in medium adduximus, & vero quæ postea docebim⁹ nõ addubitabis sanguinis profluuia in ar-

dentibus febribus ob dominantem fieri flauam bilem, quæ ſanguini permiſta, poſtq; eum deuſſerit, cū eo multū ad caput calorē ſubuehēs, venis nariū diruptis, ſanguinis efficit profluuia. 8

Copioſus igitur hic humor fuit, maximeq; abundabat. Etenim quibuſdam circa iudicium ſanguis non profluxit, ſed tubercula ad aures excitata euanuerunt. quę cum euanuiſſent, ſecundum ſiniſtra ilia, in ſummamq; coxam grauitas decubuit. Cumq; poſt iudicium dolores inceſſiſſent, urinęq; tenues redderentur, ſanguinis pauxillum erumpere cæpit. At circiter quartum, et uigeſimū diem Antiphonti Clitobuli filio abſceſſus fiebant in ſanguinis profluuium. Id quod ſedatum eſt, & eſt iudicatus prorſus, die quadrageſimo.

Certe propter periculum. Etenim magno erant in diſcrimine, nihilq; pro-

pius factum est, quam vt non seruarentur: cum vix vigesimo quarto, & quadragesimo die auxilium sint a sanguinis profluuijs consecuti. 9

Multę pręterea mulieres languerũt non tamen ita ut uiri frequentes, minusq multę perierunt. Plurimę autem grauem partum habuerunt: & a partu in ęgritudinem inciderunt. quę quidem potissimum moriebantur. Vt Telebuli filia, quę sexto a partu die defuncta est. Plurimis itaq menses in febribus eruperũt. Quibusdam e naribus sanguis profluxit, & multis uirginibus id tum primum accidit, Nõnullis simul & sanguis e naribus & menses proruperũt, quod in Detharsis filia uirgine tum primum animaduersum est, largeq ex naribus sanguis profluxit. Atq nullam de ijs, quibus horum quicquã rite euenit, mortuã cognoui. Quibus uero contigit prę

gnantibus ęgrotare, omnes, quas equi-dem noui, perierunt.

Optimo ſane iure minus mulieres ægrotabant quam viri, minuſq; in diſcrimen adducebantur, vt quæ per ſanguinis eruptionem iudicia efficerent. quippe habebant congenitum auxilium menſtruam purgationem. At difficultate laborarunt pariendi, quod frigidus eſſet ſtatus. Atq; quas corripuit morbus quiſpiam, hæ abortiebãtur eadem ratione. 10

Vrinę autem pleriſq; boni quidem coloris erant cęterum tenues, & pauca habebant ſedimenta, cum retrimentis tenuibus bilioſiſq;. At multi alij, qui iudicati erant, ad dyſenteriam deueniebant: ut Xenophanes & Critias.

Has vrinas tenues eẽ, hoc ẽ, dilutas ait, & qdem paulo poſt iteꝝ ſcripſit. 11

Vrinę dilutę, multę, liquidę, tenues poſt iudicium, in quibus multa ſubſede

runt, aliaq; sunt rite iudicata. Subijci ã quibus hęc acciderunt: Bioni, *qui apud Silenũ ęgrotabat:* Critię, *qui apud Xenophanè:* Aretonis *filio, & uxori Mnesistrati.*

Recensitis nominibus eorum, quibus ea erat vrina, subdit. 12

Postea hi omnes dysenterici euaserunt. Quod urinas reddiderint dilutas, attendendum est.

Etenim verisimile erat, qđ biliosum excrementum per vrinas non esset euacuatum, vbi in vẽtrem fluxisset, dysenterias generasse. Consentaneum porro erat, eo qđ multum hic humor valeret ac vigeret, nisi biliosa excrementa p vrinas essent euacuata, ex eo quod etiã tum reliquum erat in corpore, dysenteriam illis excitatam esse. 13

Circa Arcturum multi habuerũt iudicium undecimo die, atq; his recidiuę non rite fiebant. Sub hoc autem tempus sopore opprimebantur, atq; hi maxime

pueri:q quidē oīum minima interibāt.

Clarum ē eum ortus meminisse Arcturi alterius anni, quem describsit in exitu narrationis. Erat igitur hic austrinus cum imbribus vsq; ad ęquinoctiū autumnale. Atq; hac ait tēpestate die vndecimo secure multos iudicatos fuisse, simulq; sopore tentatos, ob austrinū sane statum: ob quem iudicia etiam illis fuerunt certiora ac alio tempore, vbi aeris dominabatur frigiduz temperamentū, quo diuturna ait iudicia fuisse. Cæterū tempus quod inter Canem intercessit & Arcturum, quod quidem calidum habebat & siccum statū, præterijt: quo verisimile erat celerius fuisse multos iudicatos, vt ne septimū diez quidem superarent. Itaq; hoc tanquaz illi tempori familiare prætermisit morbos vero vulgatos solos persequtur. 14

At uero circa ęquinoctium usq; ad Vergilias & sub hyemem consequebantur ardentes febres. Et uero plurimi ēt

tunc phrenitide corripiebantur, quorũ moriebantur pleriq;.

Ardentium febrium & phrenitidis pro loci quem tenent diuerſitate, autor idem eſt humor. Nam cum in vaſorũ capedinibus vna cum ſanguine continetur flaua bilis, vtcunq; accendatur, contingit febres ardentes prodire: præcipue vero vbi in ventris, aut iocinoris aut pulmonis venis bilis efferueſcat. At quando ad ſolidas corporis partes perueniat, ac ea permeet, rigorem conſtituit, ſin autem in cerebrũ eiuſq; mẽbranas ſit impacta, phrenitides ĩducit. Verum priuſquã inhereſcat, perfluens venas in ijs ſitas, non phrenitides, cæterum, quę in vigoribus ſunt febrium, deliria efficit. Proinde bilis, quæ primo in venis imis ardentis febris cauſa fuerat in ſtatu hæc auſtrino ab Arcturo ad æquinoctium, ad caput ſublata, & in cerebro defixa eiuſq; membranis, phrenitides generauit. 15

Aeſtate item pauci in eã inciderũt,

Paucos ait in phrenitiȝ incidiſſe. Nã eius pars vſq; ad Canem erat frigida, pars vſq; ad Arcturum calida & ſicca. Proinde non poterat hæc caput interiȝ replere, vti nec Auſter ille, qui ſub Arcturo ad æquinoctium vſq; flauit. Neq; enim humidum erat, neq; diuturnũ quod inter Canem interuenit ſpatij & Arcturum. Dictum eſt, vbi multa bilis in cerebri regiones influxit, phreniti das excitatas. 16

At cum febres ardentes inciperent, annuntiabant quibus exitium impende ret. Siquidẽ ſtatim ab initio febris acuta eos corripiebat, a qua parũ rigebant, inſomnes erant, grauiter angebantur, ſitibundi, faſtidioſi, paulum in fronte & clauiculis ſudabant, ſed nemo per totum corpus, multum delirabãt, timores, mæſtitię, extremitates ſubfrigidę: ut sũmi pedes magiſq; manus, Acceſſiones diebus paribus. Plurimi quarto die ma

xime laborabant, ſudores diutiſſime frigidiores, extremitates non iam ad calorem redibant, ſed liuidę erant et ſubfrigidę, nec ſitiebant. Ad hęc erant urinę his nigrę, tenues paucę. Et alui erant durę, nec profluxit e naribus ſanguis, ne his quidem, quibus hęc accidunt, ſed parum ſtillarunt, neq; recidiua ulli horum aduenit, cęterum ad ſextum diem cum ſudore expirabant.

Vt omnia huius operis, eorum ſunt quæ alijs in libris abſolute tradũtur ab eo, exempla, ſingula ipſis oculis examinante: ita etiam quæ hoc loco adducit. Nam exitioſis febribus ardentibus ſymptωmata accidiſſe ait. Ab initio rigentes ſtatiz, vigilantes, faſtidioſi: ad hęc in fronte & clauiculis parum ſudantes. Nam quod acuta laborarent febre, ſimulq; ſitirent, erant hæc quidẽ naturæ propria ipſius affectus. Quod vero ſtatim a primo rigerent, propriuz

erat prauitatis. Etenim iudicare ardentes febres rigor ſolet, non tamen eluce re ſtatim decretoria oportet. At vero vigiliarum & angoris ſymptωma ſemper exitioſum eſt, nedum in principio, vt ſudare. Iam vero delirare, quod eſt abſurda loqui, id eſt deſipere, læſum ſignificat cerebrum. Timores vero magnopere acris & deuſtæ flauæ bilis ſymptωmata ſunt. Cognatæ iá timoribus ſunt mœſtitiæ. At partium extremarum frigus pernitioſiſſimum febribus ardentibus ſymptωma eſt & ſignuȝ. quemadmodum etiam deſipere, febris æſtu caput inflammante. cum proprium ſit & familiare febribus acutis vri extremis partibus corporis, quæ ſi quando refrigerentur, regionesq; ardeant ad viſcera continentes, in corporis meditullio coactum ſanguinem eſſe indicio eſt: extrema autem membra ſanguinẽ deſiderare, refrigerari, & ſemel emori, deſtituente iam ea natura. Iam acceſſiones cum diebus paribus fiunt a principio ſtatim, interim ad ſextum diẽ peſ

ſimum iudicium fore prænuntiant: in terim in longum producendum morbum. At ſiquidem admodum moueã tur, quarto die prauam habente acceſſionem, ad diem ſextum de vita decedunt. Vt hi de quibus ſermo habetur. Ad quartum igitur diem eos habuiſſe dixit maximos labores, hoc eſt, dolorifica omnia ſymptωmata: & ſudores diutiſſime frigidiores. Quare liquet diem ſextum mortem his cum ſudoribus allaturum. Quod vero extremitates liueſcerent, neq; eis amplius calor rediret. demori eas indicat, & eſt argumentum conſtans, non poſſe vltra diem ſextum vires ſuſtinere. Huc acceſſit ad cumulum aliud ſignum exitioſum, quod cũ antea æſtuaſſent, amplius nõ ſitirent. Atqui quando qui antea ſiti flagrarẽt, poſtea eſſent a ſiti liberi, horum duorũ ſit neceſſe eſt alterutrum, aut morbi ſolutio, aut virtutis extinctio: ita vt præſentia mala amplius nõ ſentiat. At nõ contigit a morbo his vindicari: ſiquidẽ exitialia erant ſymptωmata. Proinde

his signum erat perditi sensus, non siti re. Itaq; cũcta hæc, quę retulimus symptωmata, mire cacoethe sunt, & exitia lia. Atq; vna cum his vel maxime vrinæ, quæ nigræ erant, tenues, & paucę. Nigræ quidem, vtpote adusto iam bilioso humore: paucæ, quod omnis esset ex sanguine humor ab ardente febre tostus, quodq; vrinæ instrumenta iam emortua essent. Eandem ob caussam etiam aluus restitit. Quin etiam stillasse nares, quod pernitiosum est signum cum in alijs, tum maxime in febribus ardentibus, ait. Nam ardẽtibus febribrus hoc pernitiosissimum esse, patet: siquidem eis est familiarissimũ sanguinis profluuium. 17

Phreneticis autem, quę supra sunt scripta, omnia acciderunt. iudicabãtur fere die undecimo, nonnulli uigesimo.

Qui citra ardentem febrem in phrenitim inciderunt, his illa non euenerunt. Nam hos, qui vna cum ardente febre ad sextum diez moriebantur, ge

minato ipso malo phrenitis arripuit?
Ad diem vero undecimum consecutum dicit esse iudicium, nonnullis ad vigesimum. 18

Quos non statim a principio inuasit phrenitis ad tertiũ uel quartum diẽ, sed primo tẽpore mediocriter habebãt, ad septimũ diẽ his acutus morbus euasit

Quibus tertio aut quarto die cœpit, interpellataq; est, dimidia facta iudicatione. Cæterũ phrenitis non erat nimium acuta ægris. Conspeximus enim etiam tales febres. 19

Itaq; extitit morborum magnus numerus. Inter ęgros autẽ cum primis moriebantur adolescentes, iuuenes, adulti, glabri, quibus albida esset cutis, recti capilli, uel nigri, nigri oculi, qui in otio & socordia uitam degerant, qui sonora uoce essent, uel gracili, uel aspera, blęsi, iracũdi: mulieres quoq; plurimę ex hoc genere peribant.

Sicut ante dixi illum, quæ erant obscuriora, exponere, adijci autem a nobis caussas: Ita iam sermonis affirmo sententiam non esse apertam. Vtrum eniz de phreneticis solis, de quibus verba fecit, sint interpretanda illa, an de morbis omnibus antedictis, incertum est. Quinetiam ipsum sermonis initiū diuerse scribunt: quidam hunc in modum: Morborum autem magnus fuit numerus. de ipsis phreneticis solis, quibus hæc subiecit, hæc verba fieri volētes. Aliqui hoc pacto: Itaq; fuit morborum magnus numerus. Qui quidem contra de omnibus volunt prædictis sermonem haberi. Si de omnibus intelligamus, neq; definiamus, qua de re adulescentes, iuuenes; & adulti pereāt: qua de re autem glabri, & albidam cutem habentes: qua de re qui rectos habent crines, & nigros oculos: qua de re qui in otio vixerunt, & socordia: Iam vero qua de re qui gracili sunt voce, q blæsi: Itidez qua de re iracundi, & qua de re mulieres. Hæc nisi sint omnia pla

ne distincta, ex his, quæ dicta sunt, nihil nobis quicquam, neq; ad præsagiendum conferret, neq; ad medendum. Sin autem non de omnibus morbis, verum de quibus verba faciebat, de solis phreneticis, hæc interpretemur, maximo vel sic negocio inueniantur caussæ, quare ex his, quos commemorauimus, perierint plurimi. Huc accedit, quod ipsum (plurimos perijsse) anceps sit. Alterum, posteaquam multi tales phrenetico sunt morbo correpti qui ea tempestate passim mortales perimebat, propterea dictum est multos esse sublatos. Alterum est: Eoruz, quos inuasit phrenitis, partem maximaz expirauisse accipimus. Quo fit vt etiam caussæ euadat declaratio duplex: vt omnes, quos retuli, opportuni essent in hoc statu phrenitidi, atq; declarãduz nobis inter eos qui phrenitide laborassent, hos potissimuz expirasse. Atq; sermonis obscuritas ea est & tanta. Ei autem anteuertendum est, vt vniuscuiusq; cõmemoratorum temperamentuz inueniamus.

ueniamus. Nam absq; hoc nequit hic sermo tempestati aptari. Videtur autē Hippocrates in sua oratione ætatū calidissimarū meminisse. Siquidem adolescentes, inquit, iuuenes, & adulti. Naturarū vero, quibus obturata sunt spiramēta. Nāq; glabros, & qui cute sunt albida, item qui capillis rectis, capillis nigris, nigris oculis, & qui domi in otio inertem vitam egerunt, ostendimus cū in alijs cōmentarijs, tum in ijs quos de temperamentis cōscripsimus, minus digerere habitum: ꝙ frigidiore sint temperamento. Et eadem de caussa mulieres, quas propter menstruam purgationem minus status offendit, vt supra diximus. Quod si quæ morerentur, ex hoc erant illæ genere. Reliquum igitur est, vt de his qui gracili sunt voce & aspera, item de blæsis & iracundis videamus. Ac primum de his qui sunt gracili voce, qui primo sunt loco relati. Igitur ἰσχνόφωνοι significat gracilem vocem habentes. ἰσχνόφωνοι enim sunt, qui etiamnum appellentur, vt etiam

λεπτόφωνοι, id est, exili voce. Vtrunque itaq; nomen idem significat: nihilominus hi ab illis qui voce sunt gracili, differunt, vt est in libris de Voce dictum: vbi demonstrauimus illam fieri ob angustiá asperæ arteriæ gutturis. At gracilem vocem propter musculorũ guttur mouẽtium innatum vitium. Vtriq; in prima cõformatione contrahunt ea vitia ob caloris innati infirmitatem. Et quemadmodũ deteriorem a principio guttur mouentium musculorum figuram graciles voce cõsecuti sunt: ita linguæ musculorum, blęsi. Aspera vox fit propter asperitatem vocis organorũ. Vocis organa voco, per quæ spiritus redditus vox efficitur. Hæc sunt aspera arteria, guttur, fauces, veluti spiritus pecten per ipsas transeuntis. Nam hæ vocis instrumentum esse sunt ostensæ: vt locutionis, lingua. Nonnihil etiam ad ad eam fauces referunt, quæ densam reddunt. Hæc igitur organa, vbi læuia sint, læuem ostendimus vocem reddere: aspera asperam. Atqui asperitatem

ex ſiccitate docuimus oriri. Ita quæ poſt ætatẽ hactenus diximus omnia, ſigna ſunt temperamenti frigidi. Sola vero ſiccitas vtriq; temperamento coniungitur, & frigido, & calido. Quare qui ſimul cum ſicco temperamento frigidi ſunt, his ęgre digeretur corporis habitus, vt antedicti. Qui vero his ſunt calidiores, non ſtatim adeſt hoc. Vnde hos ab oratione excepimus, alios relinquimus, quibus eſt cõſentanea oratio. Erat porro propoſitũ multos mortuos eſſe, inter quos ætates recenſuit, & naturas. Ego ętates calidas dicebam eſſe, in quibus amaræ bilis ſuccus viget. Naturas, quæ difficilem habent habitus digeſtionem. Itaque ex ijs, quorum ab initio hactenus meminimus, reliquum eſt, de iracũdis vt agamus: quos maxime contrarios ait eſſe iratis. Magnamini enim irati ſunt, & humilium rerum contemptores. Contra iracundi puſillanimes, ꝙ generoſo viriliq; animo non ſint. Quare iracundi temperamento frigidiore erunt, vaporeſq; di-

gerent difficulter. Cæterũ quod ad exitum eſt capitis dictũ (Mulieres quoq; plurimæ ex hoc genere peribant) non cõſtat, an ad finẽ ſit modo referendũ, an ad ea quæ ante ſunt dicta. Poſtremi autem ſunt illorum iracundi, & mulieres huic generi affines plurimas interijſſe ſubiecit. Attamen poteſt vtroq; modo vera eſſe oratio, ſiue ad omnia referat ſupradicta Hippocrates, ſiue ad poſtremum tantũ. Quod ſi ad omnia referre ſit verum, rectius ſic interpreteris. Pueris enim, quod vltimo eſt loco dictum, etiam attribuitur. Cæterum ad hunc modũ non ſunt omnia dicta. ſed tamẽ mulieres huius generis dicit mortuas eſſe, cõparans eas viris. Nam ſuperius eſt dictũ, Multæ pterea mulieres, non tñ ita vt viri frequentes, minuſq; multæ perierũt. Verũ hoc nunc vult dicere: Mulieres his captę morbis, magis interibant, q̃ prędicti generis eſſent. 20

At uerò hoc ſtatu quatuor his pręcipue ſignis ſeruabantur. Quibus enim

aut ex naribus probe ſanguis profluxiſſet, aut qui per ueſicam urinas multas & multo bonoq; prȩditas ſedimento reddidiſſent: aut per uentrem turbida, birioſa, tempeſtiue: aut qui in dyſenteriam incidiſſent. Multis uerò uſu uenit, ut nō ab uno illorum iudicarentur, ſed per omnia plurimi excernerent. qui quidem grauius habere uidebantur. Ve runtamen omnes, quibus hȩc acciderūt, ſuperſtites erant. Fœminis uirginibus eueniebant etiam omnia, quorum meminimus, ſigna. Quibus autem aliquod ex his rite fieret, aut menſes largius erumperent, per hȩc ſeruabantur, & iudicabantur, nec harum, quibus iſtorum quid recte eueniret, mortuā ullam uidi. Nam Philonis filia, cum ex naribus ei ſanguis copioſe erupiſſet, ſeptimo die intēpeſtiuius cœnata defuncta eſt.

Tum hoc caput apertum est, tum sequens, vbi de mulieribus agit. Nam summa quidem, quam tradit, hæc est, aliquos per sanguinis profluuium, alios per vrinas, aut per aluum, nonnullos erumpentibus in dysenteriam caussis, incolumes esse potuisse. 21

Quibus in febribus acutis, atque adeo ardentibus spontaneę erumpunt lachrymę, his est (si quidem reliqua non sint exitialia) narium profluuiũ expectandum. Qui incommode habent, his non sanguinis eruptionem, uerum portendunt mortem.

Et hoc etiam portendit sanguinem profluxurum, quod in superioribus præteritum hic profert. Porro est ipse satis sermo clarus, si memoria teneas ea, quę supra tum hoc ipso in libro dixit, tum in libro Præsagiorũ, Equidem hæc omnia sigillatim in cõmentarijs in librum Præsagiorum, & in libris de iudicijs explicaui. 22

Tubercula ſecundum aures, quę in febribus cum dolore extuberant, nõnullis, cum febris decretorie ſedatur, nõ reſidẽt, neq; ſuppurant: hęc fluxio alui biliosa, uel dyſenteria, uel in craſſis urinis reſidentia diſcutiunt: Id quod contigit Hermippo Clazomenio.

In primis hæc refert cum modo prædictis meminiſſe, vt ne arbitremur ſemper ſignũ eſſe perniciale parotidas nõ ſuppurare. Nam hoc ait in ſtatu, febribus quidem decretorie quoſdam liberatos, hoc eſt, die decretorio, & cum ſudore, vel quopiam alio ſic iudicantiũ: at remanſiſſe parotidas tamen. Deinde diuturnitate temporis, per quas dixi vrinas reſediſſe, vel per alui excrementa & dyſenteriam expurgatis morbum conſtituentibus cauſſis. 23

Iudicia uero, ex quibus cognoſcimus, aut ſimilia, aut diſſimilia ſunt.

Quæcunq; Hippocrates de decre-

toriis diebus docuit, hæc habes duob⁹ in voluminibus a nobis collecta, in libris de decretorijs diebus, & Iudicijs. Nihilominus nunc etiam huius sermonis caput breuibus dicam. Iudicia partim dicit similia, partim dissimilia fuisse. Deinde adijcit, multos in recidiuam incidisse, eosq; ijsdē cōstitutis plane die decimoseptimo iudicatos fuisse. Dein de alios a recidiuis die vigesimo, eosq; non similiter. Exēpli gratia, primū meminit duoꝝ fratrū in hac oratione. 24

Vt duo fratres, qui habitabant prope Theatrum, simul eadem hora cœperunt ęgrotare. Erant autem Epigenis fratres. Horū natu maiori decreuit morbus die sexto, minori septimo: repetijt simul ambos eadē hora, intermisit dies quinq;, Ab recidiua ambobus simul est decimoseptimo die penitus iudicatus. Plurimis uero iudicatus est ad diē quintum, intermisit die septimo, ab recidiua

iudicatus eſt die quinto. Aliquibus iudicatus eſt ſeptimo, intermiſit ſeptimo, ab recidiua iudicatus eſt tertio. quibuſdam iudicatus eſt die ſeptimo, tertio intermiſit, ſeptimo iudicatus eſt. Nõnullos reliquit die ſexto, intermiſit die ſexto, ſexto inuadebat. Aliquos reliquit die primo, inuaſit & iudicatus eſt uno die. Quod factum Euagunti eſt Daipharſis filio. Fuerunt, quibus iudicatus eſt die ſexto, reliquit die ſeptimo, & ab repetitione iudicatus eſt die quarto, ut Aglaidę filię. Plurimi itaq; ęgrotantium in hoc ſtatu, hunc in modum languebant, Neq; quẽquam noui ſuperſtitem fuiſſe: quem recidiuę rite factę nõ repetierint. omneſq; ſeruabãtur, quos equidẽ noui, quibus hoc genus recidiuę euenerunt. Neq; ęgrotantium hoc modo quẽquam noui, quem recidiua iterũ repetijt. Plu=

rimi qui perierunt ęgri, sexto die sunt defuncti, ut Epaminundas, Silenus, & Philiscus Antagorei filius.

Quod huius orationis est vtile, clarum est ex superioribus. Inutile vero obscurum. Quare inuestigare ipsum non conueniebat. Cæterum qui vtilia student, elaborãt, inquirendo, quonam dixit modo Hippocrates seniorem habuisse die sexto iudicium. iuniorem septimo. Deinde cum dixisset, Redijt simul ambobus eadem hora, mox adiũxit, Intermisit dies quinq;. Neq; enim fieri potuit, vt vtriq; intermitteret dies quinq;, sed alteri soli. Et quidem hoc ipsum quod dicunt, possis de solo vno intelligere, secundo in hac narratione, qui primo iudicio est septimo die iudicatus. Iam si huic dies quinq; intermisit, constat illi, qui sexto die fuit iudicatus, intermisisse dies sex. Potest etiam a primo statim corrupta scriptura a librario, permansisse. id quod alijs multis accidit, tũ apud Hippocratẽ, tum apud

alios non paucos. Q͡d esse librarii erratum dico, hoc est, potuit hæc fuisse scriptura: Intermisit alteri dies sex, alteri quinq;: Ille vero lapsus scripsisse intermisit quinq; dies. Et est verisimilius maiori intermisisse dies sex, minori quinque: cum inciderit recidiua ambobus in duodecimum diem. Post hæc itaq; dicit, Plurimis iudicatus est die sexto, intermisit quinto. vt cõiicias ipsos etiã fratres exemplum esse iudicioruʒ, quæ plurimis cõtigerunt. His expositis alia descripsit iudicia varia, quę omnia die septimodecimo circũscribuntur: cæterũ huiuscemodi nulluʒ, quale in duobus fratribus intelligendum confirmo: vt redirent ambobus duodecimo die, cuʒ iuniori quinq; dies intermitteret. Neq; ab re sic est de illis dictuʒ, vt & id quod cum aliis iis conueniebat, conseruaretur, ꝙ a repetitione die septimodecimo iudicarentur: & etiam peculiare, q͡d ad diem duodecimum repeterentur. Sed, quod dixi, cũ id quod vtile est teneas; nõ est ꝙ sis curiosus. Itaq; de iudiciis,

quæ deinceps retulit, omnia prætereamus, quando capita habemus, partim ſimilia ea fuiſſe, partim diſſimilia. Naȝ cum prima iudicia aut ſexto die tollerent ægros, aut eſſent incerta, ita vt redirent morbi ad vltimum & abſolutum iudicium, die ſeptimodecimo inuadentes, in hoc ſimile fiebat & diſſimile. Poſt hæc alia cõmemorat iudicia & recidiuas, quæ in diem incidebãt vigeſimũ, vt ibi perfecte iudicarentur. Decumbebant circa Theatrum. Scribũt quidam non θέατρον, ſed θέρατρον, vt habeãt locum, quem interpretẽtur ita eſſe παρὰ τὸ θέρεσθαι, id eſt, ardendo nuncupatum. Ad pſæſentem cõmentationem, quemadmodum ſcribas id genus voces, nihil intereſt. Nec vero an Perigenis, an Dionis, an Theonis fratres eẽnt, quicq; refert. Verum qui ea, quæ artis ſunt medicæ, probe nequeũt enarrare, ad tales deflectunt argutias. 25

Quibus autem tubercula ſecundum aures eſſent, his die uigeſimo iudicabã

tur. restincta omnibus sunt, quibus non suppurarunt, sed ad uesicam deflexerunt. Cratistonactę, qui apud Heracliũ decũbebat, & pictoris ancillę suppurarunt. Obijt Scymni pictoris ancilla, suppurauit. Quibusdã die septimo iudicatus est, intermisit nono, redijt, iudicatus est ab recidiua. Iudicabatur die septimo Phanocritus, qui ęgrotabat apud Gnatonem pictorem.

Quia quiddam dixi nuper esse memoria dignum, referam hic, quod singularius est illo, & rarius. Nam parotidas curatas esse citra suppurationem, excretionibus per regionem inferiorẽ, exemplum parum frequens est: Eius tamẽ nouitatem excedit, quod in hoc sermone scripsit Cratistonacten, & Pictoris ancillam, cum tubercula secundum aures suppurassent, periisse. Nam cum hoc pugnare videbitur: Concoctiones celere iudicium, & securam sa-

nitatem promittunt. Sed ne nunc quidem caussæ febrium, quæ intra venas continerentur, erant concoctæ Cratisto nactæ & Ancillæ pictoris, nam non obirent. At parωtides erant tamen maturæ: q̃d infrequens esse, & debere memoria teneri dicebam. Nam posse fieri quapiam in parte priuatim cõcoctionem, toto morbo adhuc crudo. Quicquid est reliquũ, quod est hunc in modum de iudiciis traditũ, exacte sumus executi in cõmẽtariis, quos de iudiciis & decretoriis diebus ꝯscripsimus. 26

Hyeme sub solstitiũ brumale, & usq; ad æquinoctium, febres ardentes perdurabãt, & phrenitides, multi diem suum obibant. Iudicia tamen uariarunt. & plurimis die ab initio quinto iudicabatur, quarto intermittebat, repetebat, ab recidiua quinto iudicabatur. Numerus dierum totus quatuordecim. Atq; pueris plerisq; ætate etiam prouectioribus

iudicabatur. Nonnullis iudicabatur undecimo, repetebat quartodecimo, iudicabatur exacte octauodecimo. Quod si qui rigerent ad octauumdecimũ diem, his iudicabatur quadragesimo. Riguerunt autẽ pleriq; sub iudicium primũ. Aliqui riguerunt à principio sub iudicium, & in recidiuis una cum iudicio.

Meminit hic hyemis anni secundi, non primi, quã in ipso statu exposuit. At dixi nuper caussaz, cur phrenitides non primo, sed postea viguerint. Insuper iudiciorum constituta esse dicit immutata: quorum varietatem recenset: quibus hoc cum superioribus cõuenit, q cum recidiuis fierent. Atque pueris quidem, & his etiam ætate prouectioribus penitus iudicatuz quartodecimo die morbum refert. Nam ocyssime his digeritur & concoquitur morborũ caussa. Cæteris non tantum in diem ait vigesimum, verũetiam in quadragesimũ productum ex recidiua vltimum iudi-

ciũ. Et quid habet admirationis in varietate morborum insignes extitisse iudiciorum diuersitates? 27

Vere rigebant paucissimi, æstate frequẽtiores, autũno ẽt plures, hyeme lõge plurimi: at sanguinis ꝓfluuia cessabãt.

Veris hic meminit, qđ in primo statu cõmemoratum est, non in scđo anno. Neq;.n.eo narrationẽ produxit morborũ, qui vigebant: verũtamẽ ad secũdam vsq; hyemẽ extendit. Quid autẽ tẽporis longitudine in dies etiã atq; ẽt numerus augeretur rigentiu₃, iam ego supra quasi innui eo loco, cũ admonerem. Ostendi fieri rigorẽ, cum flaua bilis corpora permeet solida, non autẽ in vasorũ contineatur cauitatibus. Cũ igitur primũ cieretur, febres ardentes generauit. Deinde in carnem trãsiens, vbi per eas foras impelleretur, rigorẽ induxit. Paulatim vero sanguinis profluuia sistebantur, ꝗ bilis non amplius in venis, sed in totũ esset diffusa corpus.

Finis Cõmentarij secundi.

GALENI IN LIBRVM PRIMVM HIPpocratis de morbis vulgaribus Cōmentarius Tertius, Hermāno Cruserio Cāpensi Interprete. 1

Orbos dignoſcimus, docti ex cōmuni omnium natura, & cuiuſque propria: ex morbo, ęgro, oblatis, offerente, Nam facilius ex his vel difficilius. Pręterea, ex vniuerſo & ſingulari cęli ſtatu, & ſingulis locis, ex cōſuetudine, ex uictus ratione, uitę genere, ętate cuiuſque: vna cū ſermone, modis, taciturnitate, imaginationibus, ſomnis, uigilijs, inſomnijs, quibus & quando, uellicationibus, perfri

ctionibus, lachrymis, acceſſionibus, deie ctionibus, urinis, ſputis, uomitionibus: & quę ex quibus, in quos ſucceſſiones morborum, & qui abſceſſus in exitium uel iudicium: Sudor, rigor, algor, tuſſis ſternutamenta, ſingultus, ſpiritus, ructus, flatus ſilentes, ſtrepentes, ſonori, ſanguinis eruptiones, hęmorrhoides. Ex his conſideres, quę per hęc accidūt.

Quidam hæc exiſtimant eſſe aſcriptitia, quod eiuſdem interpretationis & ſententia ſint, atq; illa, quæ in libro de humoribus ſunt ſcripta, quę alijs ante commentarijs ſumus interpretati. Sunt quidem hæc præſagiendi præcepta, quibus author tradit communia propoſita, a quibus ſumenda ſint præſagia. Communem itaq; vocat naturā, omnium hominum: propriam, vniuſcuiuſq; noſtrum naturam. Quod autem ex vtraq; ſint conſtituendæ digno tiones & præſagitiones: certior vero ſit,

quæ proficiſcitur a propria natura, in libro Præſagiorum didiciſti: & in libro de fracturis, & articulis, atq; de capitis vulneribus, quos item libros ante interpretati ſumus, iubens igitur ſemper affectam partem cū ſuo ſtatu priore natiuo conferre, adiecit ſuo ſermoni, aliena non eſſe negligenda. *Simili etiam* modo cum dicit: In acutis morbis ſic conſiderandum, in primis quidē ægri facies an valentium, maxime vero ſuę ipſius ſimilis ſit: ea enim optima cenſenda eſt. Atq; ſi proprium teneamus colorem cuiuſq; ægri & magnitudinē, non eſt quod quæramus communē. Quia vero omnium hominum ante non cognoſcimus naturā, ſed nec opinantes ſæpe ad ignotos accerſimur, principium cognoſcendorum morborum, præſagiendorumq; a communibus inſtituimus. Quorum enim naſus non acutus, nec oculi concaui, nec collapſa appareant tempora, nihil rogamus quemquam de ægro. Quod ſi naſus acutus, oculi concaui, ac tem-

pora, videantur collapſa, tunc qua eſſet facie valens, quærimus. Atq; ita cõſequentium fiunt etiam ex morbo prę ſagia. Pluribus enim planum tibi factum eſt in libris de iudiciis, & in commentarijs in Aphoriſmos ſubito tertianam exquiſitam iudicari, quartanam eſſe diuturnam, vtranq; vero a periculo remotam. Phrenitim autem & lethargum periculoſos eſſe & acutos: duritiam lienis pernitialem & diuturnã. At ex ipſo ægro bifariam futura præſentimus. Alter modus hic eſt. Modeſtus, inquit, ſi acerbe reſpondeat, malum eſt: Contra turbidus in ægritudine non ſolum ſi loquatur aſpere, ſed ne ſi deſipiat quidẽ in ardente febre, in diſcrimen venerit. Alter is eſt modus. Si æger omnia officia præſtiterit, ſitque audiens medico, ac ne ſic quidem profecerit quicquam, grauiter is ægrotat. Omnino fit contrarium, ſi cum nuſquam in officio ſit, attamen mediocriter habeat. Itidem ex oblatis prædicere licet. Nam prauis oblatis, ſi

nihilo habeat deterius, morbus mediocris est. Verum cum recte omnia administrantur, si prӕterquam quod nihil commodetur, etiaʒ exacerbetur, est hoc malum. Me quidem non tm̃ morboꝝ modos, veꝝ formas ẽt ex oblatis cognouisse sæpenumero ꝯspexistis. Verũ, vt dixi, pluribꝰ alias ĝ his oĩbus egi. Cum vero ex offerente dicit etiam prænosci promptius vel difficilius, in morbis intelligas. Quod subinde cõspicientes, siue sit diuturnus morbus, siue affectus febriles longi, etiam ex eo qđ sciamus, qui curabat medicus, notitiaʒ augemus. Qui si clarus sit, parum de curatione speramus. Nam morbum constat cacoethe esse. vbi cuʒ recte omnia administrentur, nihilo fiat mitior. Sin autem ille imperitꝰ sit, probatur nobis; si omnia probe instituantur, hemineʒ incolumen fore. At etiam ex statu ait, hoc est, ex peculiari aeris temperamento, fore præsagia. Istud autem; vniuerso & singulari cæli, est tale, si, q̃ in statibus supra descriptis tribꝰ exposita, me

moria tenemus: vbi ipse Hippocrates, quæ in aere accidebant per calorem & frigus recensens, ad finem illorum præpollens temperamentum pronunciauit, verbi gratia, vbi dicit: Cum esset totus hic status Austrinus & squalidus: Tametsi totum annum nec Auster spirauerat, nec squalor fuerat. Iam etiam cum dicit: Cum totus fuisset humidus annus, & frigidus, & aquilonius: pro excellentia pronũtiat. Nam, vt nullus fuerit toto anno, neq; calidus dies neq; siccus, neq; austrinus, haud fieri potuit. Ita etiam morborum formes sane multo ꝯuenientius erat tales esse, non tamen quin aliæ intercurrerint. Hic ergo cum statum primum omnez exposuisset, in eius fine ad verbum sic scripsit: Inter omnes, quorum fecimus mẽtionem in hac tempestate, soli in letalia tabidi incurrerunt. Cætera commode habebant, neq; alijs moriebãtur febribus, neq; vna vulgabatur morborũ forma, neq; vna fuit perpetua toto anno tempestas. Per excellentiam vero

nos temperaméti, vel frigidum, vel hu
midum, vel aliud temperamentum di
cimus. Hippocrates vero scripsit, vere
nãq; alij morbi, æstate alij, Autumno
& hyeme alij atq; alij inciderunt, in sin
gulis, quos descripsit, statibus. Sed ta-
men per totum annum hoc statu hic
dominabatur morbus, alio ille. Atq; il
lud est quod dicitur: Ex vniuerso & sin
gulari cæli statu. Addidit autez ad ora
tionem cæli, quod scilicet si nude sine
adiuncto proferatur, status nomé & lo
ci formá possit indicare, reiq; cuiusuis:
ac nimirum hac serie dicit: Ex vniuer-
so & singulari cæli statu, & locis singu-
lis, & consuetudine. Nam ad futura p̃-
sagienda magnopere loci formam fa-
cere, crebro est ostensum. Hoc loco sa-
tis sit, q̄ ad librum vos remittaz de Ae
re, aqua, & locis: vbi tradit qui morbi q
bus locis vigeant. Nam est horum ge-
neratio indigenis congenita, minusq;
habent, tanq̃; familiares, discriminis.
Imo vero vel consuetudinem ad præ
sagiendum conducere docet. Itaq; in p̃

sagiorum libro; cum notas ascribit ex consuetudine, alias ad hunc dicit modum: Si pronus iaceat is, qui per bonã valetudinem sic cubare non cõsueuit: aut delirium, aut ventris dolorem portendit. Alias sic, Stridor dentium in febribus preter consuetudinem a teneris contractam, insaniá significat & mortem. Sed ex victus quoq; ratione, quã æger seruauit, queas quid fit quantum q; humoru3 qui exuperant, scite conijcere: quibus perspectis, facilius cognoscitur præsens status corporis, expeditiorq; euadit de venientibus præsagitio: Iam & præsagiri ex vite institutis vult. Vocat autem vitæ instituta, omnia quæ obeunt homines, aut vtilitate adducti, aut necessitate, siue nauigent siue terram colant, ædificent, fabricentur, venentur, aut colant exercitationẽ vt sæpe in calida vel frigida lauẽt. Est igitur ex ijs, ad quæ studia sua contulerunt, de morbi coniectare conditione. Nam ruri qui egit tempore ęstiuo apricatus, duriter & tenui victu, amaram bi

lem potius, quoad huius ẽ, quaꝫ pitui tam coaceruauerit. Qui contra ac ille vrbem colit in vmbra, lauans bis quotidie, tum auteꝫ in otio perpetuo cibis se ingurgitat: hic pituitam citius. Eadeꝫ est in cæteris ratio. Aetatem vero præsentibus cognoscendis, & præsagiendis impendentibus non paruum vsum p̄stare cognosces ex Aphorismis, in quibus de ætatibus sermoneꝫ habuit, quẽꝫ quidem nos librum iaꝫ pridem sumus interpretati. Sermo præterea ægri præsentiam notitiæ, & consequentium diuinationi potest adiumento esse. Verꝫ est coniunctum hoc signum, eiq; cum iudicio conuenit, quod proficiscitur a consuetudine. Si enim æger suo more loquatur, quo solet ante integra valetudine, nihil expectabimus mali. Sin vero contra morem suum æger verba faciat, est illud pernitiosum signum. Naꝫ esse eius suspicamur hinc offensaꝫ mẽtẽ. Quod deinde Hippocrates τρόποισιν dixit, nos modis vertimus, videamꝰ quid denotet. Vsurpant hoc vocabu-

ſum veteres duobus in ſignificatis, ac modo pro animi moribus vtuntur, modo pro differentijs aut formis eius, qua de re ſermo habetur. Exempli gratia, ſi habeatur de victus ratione oratio: hic ſcriptor ſi modos dicat rationis victus, differentias ipſas, aut formas ſignificat. Itidem ſi febrium eſſe modos multos dicat, differentias harum, aut ſpecies interpretatur. Itaq; hac dictione modis, aut animi ſignificat mores, aut ſermonis differentias, quandoquidem de ſermone meminit: quaſi ad hunc modũ orationem inſtitueret: Ex ſermone, & ipſius formis, aut differentijs. Nam differentias an ſpecies an formas dicas, nihil intereſt in præſentiarum. Siquidẽ hæc fiunt omnia diſſecandis his quæ generatim ſunt mente cõcepta. Vt autem de ſtatu ægri docet aliquid ſermo & taciturnitas item inſolita, aut natiua ægri. Nam vt eſt ea taciturno ſua ſponte ſecundum naturam, ita loquaci præter naturam. Quo circa hunc aut ſoporans torpor tenet, aut eſt melancholiæ

initium. At si taciturnus nō taceat, sed amplius consuetudine loquatur, delirium denuntiatur. Sub hæc cum imaginationes dicit, nullam rem sensibilez indicat, aut apparentem, sed quam argumentis assequimur. Argumentum autem est quod ægri vel eloquuntur, vel agunt. Nam cum de nobis quidaz mane de more ægrum inuiseret, totam ait noctem somnum se non vidisse, dū cogitaret, quid sit nam futurū, si lassus Athlas non ducat amplius sustinendū cœlum: ex cuius verbis intelleximus principium esse quoddam melancholiæ. Ex gestu item ægrorum animi mores produntur. Post hæc author dicit: Somnis & vigilijs, de quibus mihi certum est hoc loco nihil dicere, quod ante in Aphorismis, & in Præsagijs somnos, & vigilias exposuerim. Et vero de insomnijs etiam mihi ante explicatum est, cum alijs, tum ijs quæ corporis aliquem affectum indicant, sicut etiam in libro de victu valentium est traditū. Nam si quis per insomniuz videat in-

cendia, hunc offendit flaua bilis: Si imbres, abundare frigidum humorem declarat: Sic ſane, ſi niuem, glaciē, & grandinem, pituitam frigidã: Si quis in foetido ſe loco eſſe putet, putredinem humorum: Si gallorum gallinaceorum criſtas habere, aut rufa quædam, ſanguinem exuperare: Si caliginoſa cernere, aut in locis eſſe caliginoſis, flatus indicat. Vnde etiam huic verbo inſomniis adiecit, quibus & quando; vt quibus illorum differentias indicet, quod etiam ſi omitteret ipſe, clarum ſit: Et quando tempus denotet, quo inſomnia fiunt, hoc eſt, ſi aut in principio acceſſionum, aut in vigore, aut alio tempore. Atq; ſi a cibo ac tali ſtatim, aut ſine cibo. Sumitur enim nonnihil ex his indicij. Itaq; qui ſe niue putet conſpergi idq; ſub acceſſionis initium, vna cum rigore, vel horrore, vel algore accidere ſibi imaginetur, tempori id potius quam affectui corporis eſt attribuendum. At vero ſi eiuſmodi inſomnium videat in febris remiſſione, fidelius præ

bet argumentum frigidorum ſuccorũ: Longe etiam magis, ſi nihil comederit ante ciborum pituitoſorum. nam dum illi in ventre continentur, poteſt talem habere quis imaginationem, vt aſſimilis nõ ſit corporis totius ſtatus. Quod deinde eſt dictum vellicationibus, alias in commentarijs de ſuccis expoſuimus: vt etiam alia, quæ hic ſunt commemorata multa, quæ de floccos carpentibus dici, & feſtucas colligentibus valent, aut etiam de vellicantibus aliquam ſui partem: vbi ſubeſt in profundo dolorificus affectus. Et ſæpe partez, quæ pus aut alium continet acrem humorem, vellicant: quæ quidem etiam eſt nonnunquam nota delirij. Iam qđ eſt deinde ſcriptum perfrictionibus, mordaces eſſe ad cutez humores ſignificat, qui ad ſcalpendum irritant. De lachrymis iam docti ſumus tam ſpontaneis quam inuitis, quidnam denotare ſolent vtræque. Iam & de forma acceſſionum, imo de deiectionibus quoq;, vrinis, ſputis, vomitionibus eſt in præ-

ſagijs ſat ſuperq; declaratum. In Aphoriſmis etiam non raro eſt de illis facta mentio, vt item in Prædictionum libro. Poſtea dicit. Et quæ ex quibus in quos morboruꝫ ſucceſſiones, & abſceſſus in exitium vel iudicium. Hic ea ſunt, quæ ante ſunt tradita, quæ tum enarrauimus, ad memoriam reuocanda. Nam fiunt ſucceſſiones morborum pernitiales & decretoriæ, pro ipſorum differentijs morborum & locis affectis. Nam in morbos ſucceſſio leuiores, & locos ignobiliores, eſt ſalutaris: in morbos grauiores, locoſq; principaliores, pernitioſa. Eodem modo abſceſſus, qui cum effluxione fiunt, ſunt illi meliores: qui vero cum decubitu, minus commodi ac horum ipſorum quidem remotiſſimi quiq; a loco affecto, & in parteis ignobiles ægri, boni ſunt: contrarij horum mali. At vero in his quæ poſt hæc ſunt dicta per totum opus, plurimum elaborauimus in libris, quos olim ſumus interpretati. Etenim in Aphoriſmis & præſagijs

de rigore, ſudoribus, tuſſi, ſternutamento, ſingultu. At alijs in lucubrationib⁹, quas conſcripſimus, de his alia dixim⁹ & de cæteris omnibus quæ ad notitiã referunt, & præſagia. Quod autem algoris iam facit mentionẽ, animaduertendum eſt, num vniuerſi corporis frigus, vt profunditas inardeat, interpretãdum ſit, an partium extremarũ, an potius ſit de omnibus illum his arbitrari dicere. Siquidem aliud, quod eſt initio acceſſionis, ſignificat frigus, aliud in remiſſione, ſicut ſane ſi per totam cõmoretur acceſſionem: quod quidẽ haud bonum eſt ſignum: ſic ſi tali frigore interiora perpetuo ferueant, de quibus oĩbus in libris, quos narrauim⁹ & in opere ꝺ iudicijs verba fecimus. Spiritus vero cum dicit, reſpirationis intelligimus differentias, Quoniam vero flatuum inde meminit, ſunt illi quoq; in genere ſpirituum. At de his etiam in commentarijs in Præſagia eſt tractatum: & in opere dypſnœa, & de voce, de ſpirituũ ĩ reſpiratione differentijs: quemadmo

dum de flatibus in libro Præsagioruz. Iam ructus quoq; in genere spirituuz sunt: eaq; illis res quodammodo cum respirationis spiritibus conuenit. Quatenus vero in flatuosoruz sunt spirituũ genere, hactenus cum flatibus etiam habẽt commercium. Proinde & hi spiritum in superiore ventre flatuosum generari indicio sunt. Quod vero in fine capitis dixit, planum est. Sanguinis nãq; eruptiones, & hæmorrhoides, quemadmodum hæ cladem adferunt, ille p̃stant vsum, didicimus. 2

Inter febres, quędam continuę sunt, quędam inter diu tenent, nocte intermittunt: uel nocte tenent, die intermittunt: nõnullę semitertianę sũt, tertianę, quartanę, quintanę, septimanę, nonanę.

Bifariam veteres vti continui nomine & intermittentis videntur. Nam cõtinuas vocant febres quandoq; omneis, quæ nullum tempus liberum habent accessione: quãdoq; nõ omneis, quæ acces-

quæ accessione nunquam vacant, sed solas extra ordinem illas, quæ omni carent vsque ad iudicium mutatioue. Ita intermittentes interdum appellāt illas solas, quæ accessionem perpetuam nō habent: interdum eas, quorum non recedit accessio, sed insignes faciunt mutationes singularū accessionum, in initium, incrementum, vigorem, & remissionem. At medici quidā iuniores, quę non magnā mutationem habent, non continuas, cæterū synochos nominãt: continuas autē has solas, quæ non veniunt ad integritatem, & intermittunt singulis accessionibus. Has vocāt antiqui interim continuas, interim intermittentes. Nam sunt certe inter continuas & desinentes in integritatem mediæ. Proinde recte, vbi cum synochis conferuntur, intermittentes appellātur: cum ad integritatem venientibus, cōtinuæ. Hoc loco differentiam febrium Hippocrates scribens, aliquas esse earum continuas dicit. Et sunt quidem in vtroq; continui significato, continuæ multæ.

Quaſdam autem aut nocte intermit-tere, aut interdiu: ex quibus quæ ad in-tegritatem non deſinunt, iuniores qui-dam medici μεθημερινοῦς, vel καθημερι-νοῦς, id eſt, diurnas vocant: illas; quæ deſinunt, ἀμφημερινους, q̃d eſt, Quoti-dianas Qua vocũ arguta obſeruatio-ne vocabãt maiores. Nam cum inter-mittere intelligatur & dicatur bifariam; quemadmodũ ſupra retulimus: quæ ſingulis diebus & noctibus inuadunt, intermittentes dicemus, ſiue integrita-tem ſiue remiſſionem quã vocant, aſſe quantur. Inde ordine recenſet a ſupe-rioribus diuerſas febriũ differentias, ſe mitertianas, tertianas quartanas, q̃nta-nas, ſeptimanas, nonanas commemo rãs. Tertianę & quartanæ clare ad inte gritaté veniũt. At ex ſemitertianis, q̃dã vtraq; incedũt via: quædam altera tan tum earum, quæ ad integritaté non ve niunt. Nam ſi conſideres, vt inter eas quæ occupant quotidie, has ad integri tatem ait venire, illas ad remiſſioné: ita earũ quæ tertio aut quarto quoq; die

inuadũt, quæ differentia, sit: plane cernes nihil de re, sed de significato nominis semitertianæ quæri. Quæ quarto quoq; die incessunt, has integrum corpus scimus plurimum præstare. ac quę quarto quoque inuaderet die, quæ ad integritatem non veniret, rarissime visa est. Non eadem in illis ratio est, quę tertio quoq; die accedunt. cõplures enim sunt differentiæ. Igitur in his, inquam, non de re, cæterũ de significato habetur, & nomine quæstio, quas de istis febribus tertianas cõueniat & semitertianas, & tertianæ naturam referentes appellare. Iam cum esse, aliquas dicit febres quintanas, aut septimanas, aut nonanas: non de dictionis significato, sed de re ambigitur. Nam sunt Medici, qui confirmant vltra diem quartũ, circuitũ se nullum conspexisse. Quidam assentiuntur Hippocrati. Equidez inde vsq; ab ipsa adolescentia obseruaui ad hũc diem, sed septimanum, vel nonanum omnino non vidi, nec clare, nec obscure. Quintanos certe vidi orbes obscu-

ſos, ſed non exacte, aut aperte, vt quotidianos, tertianos, & quartanos. Sed res (quantum equidem cenſeo) quãdo quidem ex vſu de ipſa iudicium fit, ratione non quærit demonſtrari. Si enim ſit, qui exacte cõſpexerit, & crebro, aut ſeptimo quoq;, aut nono die acceſſiones fieri (neq; enim iterum aut ter ſit vidiſſe ſatis) ſit ille inductus, eſſe nonnullos etiam taleis circuitus. Sin autẽ non viderit ab initio ætatis ad ſenectutem vſq;, quos viſit ægros, frequentes eo febricitare modo, iam illi hoc cõſtat ediuerſo, nõ incidere eiuſmodi circuitus. Quãobrem in Hippo. cum ratione diſputare, qđ Diocles fecit, valeas. Nam quibus dicas ex ſignis, aut humoribus oriri, vel quintanũ, vel ſeptimanuʒ, vel nonanũ circuitum, nõ habebis. Quinimo nec ſcripſit quẽquam ita ægrum laboraſſe. Et quidem erat hoc eius officij, vt cõmunia præcepta alia non parum multa priuatis plana fecit exemplis, iam idem quoque in his præſtare. Verum ſciendum eſt in multis exem-

plaribus esse scriptũ initium huius capitis, genere orationis, quod ἀσύνδετον vocant, ad hunc modum: Febres continuæ interdiu tenent, nocte intermittunt, nocte tenent, die intermittũt. Q̃d cuz dixi vocari genus ἀσύνδετον, simul explicaui eius interpretationem. Oportet autem tanq̃; in numero nos dictoꝝ adiunctas intelligamus, quæ ꝑtermissę sunt in orationibus, cõiunctiones. 3

Sunt autem acutissimi, maximi, grauissimi morbi, ac prę cęteris omnibus letales, in continua febre.

Absolutissima omnium horum disciplina in cõmentarijs est de febrium differentijs tradita. Hoc loco, vt iam sæpe testatus sum, non constitui veritatẽ demonstrare, neq; omnia sigillatim, vt nihil prætereã, docere: sed Senis interpretari verba. Summã vero singulorũ, quæ cõmentanda incidant, non prætcribo. Igitur acutissimos ait, & grauissimos esse in febre cõtinua morbos: acutissimos dicit eos, qui pauco tẽpore de-

cernunt: maximos, validissimos: grauissimos qui cum periculo sunt cõiuncti. quod interpretãs ipsemet, mox præ cæteris omnibus appellauit illos letales. Et quoquo modo continuam febrem accipias, vera dixit. nam morbi acutissimi, maximi, & grauissimi, tum in febribus eueniunt, quę vocãtur proprie synochi, tum in alijs iuxta, quæ singulis progrediuntur accessionibus, ac initia efficiunt, incrementa, vigores, & inclinationes manifestas, nec ad integritatem veniunt tamẽ, de quibus hoc loco fuerit satius interpretari: vel ꝙ synochis contigit in his, non his in synochis contineri. Quod si qui orationem intelligat de solis synochis habitam, eximere videatur alias cõtinuas, ceu non periculosas, nec vehementes, aut acutas. 4

At uero omnium est quartana securissima, facillima, longissima. Hęc enim non est ipsa quidem tantum per se talis, sed etiã a magnis alijs uindicat morbis.

Facillimam esse dixit quartanā, quod est perinde ac leuem. Etenim continuæ, quia nullam habent usq; ad iudicium remissionem molestiarū, sed perpetuo infestant, merito graues & dicuntur, & sunt. In quartana, maxime vbi sit moderata, licet diebus, qui inter accessiones intercedunt, prodire, ac nōnunquā solita munera obire. Cæterum mos est tibi veterum, vbi de febribus disputantes audias, cognoscendus. Nam si iecinoris inflāmationem, aut lateris aliçve partis, febris cōsequatur, pleuritim, vel peripneumoniā, vel hepatitim nominant morbum, nō febrilem. Qui vero citra inflammationem febricitat, febre hunc dicunt laborare. At nunc quoq; de quibus agit febribus, sic accipe institutam orationem, quandoquidem ex liene sçpenumero grauiter vidimus homines febre laborasse quartana, ac deinde collecta aqua inter cutē, esse defunctos. Verum ipsa sua sponte quartana periculo vacat, quæ quidem alijs etiaʒ morbis liberat. Atq; ita nouimus

morbos comitiales fuisse a quartana diu infestante discussos. Sed eius didicisti originem in cõmentarijs de febriũ differentijs, & de iudicijs. 5

In febre, quam semitertianā uocant, cum morbi eueniunt acuti, tum præter cęteras hęc est letalis, Ac tabidi, et qui longis alijs morbis detinentur, hac prę-cipue ęgrotant.

Non possum medicorũ vulgus adducere, vt a vocum & significationum consideratione, ipsam rerum disiungāt cõmentationem: quibus iure quidem ignoscendũ est. Vbi enim Agathinus, ne alios appellem, solidum primum librum scripsit de Semitertiana, in quo nominis significationē inuestigat: quid erit caussæ, cur minus veniam his des. Tametsi erat illud minoris quidem negotij de his, quæ cernimus, separatim institutionem tradere continuam, separatim de eorum nominibus: id qđ nũc ego faciam. Nam febrium, quæ tertio

quoque die inuadunt, hæ ad integritatem veniũt, illæ ſecus. Rurſus vtrarũq; harum ea eſt differentia. Ex venientibus ad integritatem quædam acceſſionem habent horis duodecim circũſcriptam: quædam longius productã. Earum vero quæ ad integritatem non veniunt, quædam cum horrore veniẽtes, cum a primo impetu ad incrementũ, quod vocant, ſe conferunt, tametſi eſſe iam mediocriter prægreſſæ videantur, alterum horrorẽ cum conſtrictione inducunt, ab hoc alterum incrementum, deinde aliam conſtrictionẽ, & horrorẽ. Nam iterum hæ & ter repetunt. Poſtridie aliam habent priore minorẽ acceſſionem, ſine priorum repetitione: iſq; illis eſt perpetuus deinceps orbis, vt binæ, quas dixi, binis fiant diebus acceſſiones. Pręterea aliæ habent tertio quoque die acceſſionem citra horrificas illas, quas diximus inuaſiones, & repetitiones, vnãq; habent acceſſionẽ tertio quoq; die, atq; acceſſione carent ſecundo die. Vnum hæ & continuũ habent

& æquabile ab inuasione ad vigorē incrementum. Habes iam febrium, quæ tertio quoq; die inuadunt, differētiam semper cōspicuam in ægris. Ostendimus autem a bilioso & pituitoso succo febrem cum horrore venientem proficisci: eam vero quæ caret horrore, a bilioso quidem, sed lentiore, & concoctu difficiliore, quā ferunt esse principum partium inflāmationes. At quæ cum rigore inuadunt quidem, cæterum ad integritatē cum biliosis vomitionibus, aut deiectionibus, aut sudoribus veniunt, harum est caussa totū corpus permeans flaua bilis. Quare cum hæc se ita, vt dictū est, habeāt, si quis caussam singulorum inuestiget, aut curationē, officium medici ille, simulq; operæpretium fecerit, quærere vero quodq; dictorū cōmode nomine appellet, haud dum medicinæ interest, alioqui tamen res cognitu est necessaria, vbi alios docere instituat legere. Nam ad morbos quidem in ægris cognoscendos nobis, & futura præsagienda, videmus nomi

ſium exactam rationem nihil referre.)
quando vulgus non ex his de medicis
exiſtimat verum cum a ſanguinis miſ
ſione conſpiciat ægrum cõmodius ha
bere, cibumq; in tempore ſumere (naz
vel de hoc poteſt plebeius, cum vidit,
iudicium facere) deinde non ſtatim ci-
bum acceſſionis principium excipere,
ſed longiore poſt tẽpore: tum medicuz
collaudat. Iam etiam ſi frigidam eum
porrexiſſe lauiſſeq;: itaq; febre ægrotuz
liberauiſſe cernat: cõtinuo illum ſuſpi-
cit. Sic etiam, ſi quid de ſequẽtibus præ
dicat. Profecto hæc illa ſunt, quæ illu-
ſtrant prorſus & vere medicum. Sophi
ſtes vero, dum de vocibus & ſignifica-
tis contendit, tempus corrũpit, & ſuum
& diſcipulorum. Nos autem non inſti
tuimus docere hoc loco opera artis (nã
hoc quidem alias abunde effecimus)
cęterum breuibus mentẽ inſpicere Hip
pocratis: quod vt faciam, hæc facultas
datur. Etenim ſupra etiam ipſe Hippo
crates dixit: Infeſtabant illos pleroſq;
hæc incõmoda, horrificæ febres, conti-

nuæ, acutæ, omnino non intermitten-
tes: modus erat semitertianus, vno die
leuiores, altero grauius iterum inuadé-
tes, Rursus hoc loco dicit: In febre semi
tertiana cú morbi eueniunt a cuti, tum
præter cæteras, hæc est letalis. Letalem
igitur semitertianã esse, aperte Hippo-
crates ipse dixit. febrium vero ad inte-
gritatem venientium letalem esse nul-
lam, in Aphorismis clare docuit his ver
bis: Febres, quæ non intermittentes ter
tio die ingrauescunt, sunt periculosæ.
Quocũq; autem modo intermiserint,
periculũ abesse significatur. Qui itaq;
in venientibus ad integritatem semiter
tianam esse Hippocratem sequens di-
ces? Atqui sane qui aiunt, si horas qua-
tuor & viginti quis febre vacet, mediã
eum semitertianã habere, in numero
habent talem febrem intermittentium.
Sic etiam, qui mediam & paruã a ma-
gna distare horarũ numero ferunt, stu-
dentes vtrãq; ad integritatẽ deducere,
ab Hippocratis sensu discedunt, dum
in febribus intermittentibus ponunt se

mitertianam. Quia nihil hæc periculi habebit, cum ab illa letalis dicatur. Satius igitur sit, vti censuimus, vocabula repudiare, atq; curationes, dinotiones, præsagiaq; cuiusq; febris meditari. Sed enim quia clarior per vocabula & com pendiosior doctrina euadit, prius exponemus oratione febrium differentias, quæ tertio quoq; die inuadunt, vt modo faciebat, tribuens suum cuiq; earuȝ nomé, id quod facere semper solet, ad constituendas febriũ, quæ tertio quoq; die inuadunt, differentias: deinde quæ intra duodecim horas cesset, breuioris institutionis gratia appellabimus exq-sitam tertianã. Quæ diuturniorem hac accessioné habeat, adhuc ea tamen remissionem longiorem, vocabimus illã simpliciter tertianam. Quæ vero accessionem plurimũ productam, paruum autem interuallum, eam iam tertianaȝ nominabimus productã. Quæ ad integritatem nõ veniat, sed horrificas primo quidem die faciat repetitiones, altero simplicem vnam accessionem, semi

tertianam hanc appellamus. Sin autem simpliciter tertio quoque die inuadat, τριταιοφυῆ, hoc est, tertianæ naturã refe rentem. Omnia in hoc sermone diffini ta habes, tam vtilia, q̃ inutilia. Hæc igi tur semper tibi sunt memoria tenenda, & eorum habẽda expedita notitia. Ita enim nugas iuniorum medicorũ, quas de prædictis fecerunt nominibus, cum de rebus interim differere sese crederẽt, damnabis. At nullã ex ijs quæ ad inte gritatem euadunt, semitertianam vo- care Hippocratẽ ostensum est. An ve- ro eam vnam, quã proprie ego vocare consueui horrificas repetitiones facien tem, an etiam eam, quæ absq; his fit, di gnum est attentione. Si enim tabidis, & aliter diu ægrotantibus solet accidere hæc febris, fortassis etiam si horrore ca reat, vocabimus eam semitertianam, si die secundo iterum inuadat. Sed quod dixi, quando de vocabulo quęstio est, nihil intersit, si, cui potissimũ tribuat fe- bri nomen semitertianæ Hippocrates, non plane teneamus: adeo cum ipsius

de febribus artem perdocti, habeamus quæ ad artis opera requirimus, vel ſine illarum nominibus. Videbitur fortaſſis conuenire, vt videamus, qua de re Hippocrates appoſuit, quã vocant, & non pronuntiauit ſimpliciter, In febre ſemitertiana cũ morbi eueniunt acuti. Equidem illum, vocabulũ cenſeo, vt improprium reprobare. Siquidẽ illis, quæ integram non ſunt abſolutionem conſecuta, dimidij attribuimus vocabulum: itaq; dicimus ſemimortuũ, ſemideum, ſemiuocalem, ſemiaſinum, ſemiaſſum, & ita id genus reliqua proferimus. At vero ſemitertiana tantũ abeſt, vt dimidia ſit, vel multitudine ſymptωmatuꝫ, vel viribus, vel horum tota cõditione, vt longe etiam ſit tertiana deterior: vt citius huius illa, q̃ꝫ hæc illius eſſe videatur dimidia. Quare non venit in mentem mihi, qua re adducti, ſic potius nomen poſuerũt primi iſtius authores nominis, q̃ꝫ aliter. Potuerũt tamen hi cum tertiana febris habeat, vt & tertio quoque die inuadat, & ad integritatem ve

ñiat, ꝙ ſemitertiana alterum habeat de his, alterum nõ habeat, ita vocabulum inſtituiſſe. habet enim vt tertio quoq; die inuadat, vt autem ad integritatem veniat, non item. Potuerunt præterea, ꝙ & acceſſione careat cum rigore incipiente: Ad hæc, ꝙ nõ cum excretione finiatur. Iam etiam ꝙ diem ſecundum non habeat integrũ. Licet ad hęc aliud eiuſcemodi illis adferre, qui cõmentátur nullius frugis ſapientiam, & verum artis vſum negligunt. 6

Nocturna non admodũ letalis, longa tamen eſt. Diurna lõgior. Sunt, quibus ad tabem uergat.

Principio ſimpliciter numerũ deſcripſit febrium, deinde harum naturá ordine docet. Cuȝ itaq; ante in catalogo dixiſſet: inter febres quædam cõtinuæ ſunt, quædam interdiu tenẽt, nocte intermittunt: vel nocte tenent, die intermittunt: Inde cõtinuas cum expoſuiſſet, ac mox ſub illis de tertiana & ſemitertiana tractaſſet; hic ad febres acceſ-

ſit, q̃ die inuadunt, nocte intermittunt: vel nocte inuadunt, interdiu intermittunt: quarum alteram nocturnā, diurnam alteram vocat: Nocturnam illā, quæ nocte inuadit: Diurnā, quæ die: ſed quæ videbatur nocturnæ tribuere laudi, hæc ipſa non minus vitio vertit: eo quod nō ſimpliciter dixerit, nocturna non eſt letalis: ſed addiderit, non admodum. Nam ſi non valde eſt letalis, liquet mediocriter letalem eſſe. Diurnam autem non modo nocturna eſſe longiorem dixit, ſed etiam eſſe cum ad tabem vergat: vt vel ea conditione ſit deterior. Partim enim quo tempore digeri & rareſcere magis ſolet, ſi conſtringatur corpus & conſpiſſetur, inuadens merito videatur prauior: partim quod tempus habet, quo conſuli ei debebat, incommodum. Quo enim oportebat tempore cubare, hoc cogitur ægrotus medico conſulenti dare operam. quæ cauſſa eſt, cur tēporis diuturnitate marceſcant, tabeſcantq; propter alterutrū, ſi cubent interdiu, ſomni defectu: ſi

non cubent, quod vespertilionis vitã, & non hominis agant. 7

Septimana longa est, uerum non letalis. Nonana hac longior etiam, at non letalis.

Neq; Hippocrati decet diffidere (præse fert enim oculis arbitrata hæc cõscribere) neq; mentiri conuenit, dicereq; etiam sese vidisse. Quare obseruandũ nobis est sedulo, & experientia de veritate existimandum: sed ita vt idem nobis non accidat, quod vulgo hominũ: qui aliquem forte conspicati, qui septimo die iterum ac tertio febricitasset, ab initio duxerunt esse quẽdam septimo die circuitum. Potest enim casu id interdum euenire, atq; adeo simili etiam victus ratione. Qui enim ægroti non prorsus sunt affectione morbosa liberati, sed semen aliquod retinuerunt: his vsu venit ad victum negligentioribus, sæpe sexto die a principio febricitare, sæpe septimo, non raro, octauo, sæpe-

numero alio: & cum febris cessauerit, putantibus se prorsus esse liberatos, eodem omnino victu vtentibus, ex semine morbi reliquo totidem diebus in eãdem affectionem deuenientibus, similiter febricitare. Quod quidẽ sępe põt accidere, vt & æquale sit, q̃ affectionis est residuum, & ægroti eundem victum habeant. Hic vero reuera est circuitus morbi, quando exacte ab illis seruata ratione victus, febris in idem constitutum peruenit, quemadmoduz fieri in quartana videmus. 8

Tertiana exquisita cito iudicatur, nec est letalis.

Dictum pauloante est, vt summatĩ referam, quæ accessionem habet parui temporis, tertianam exquisitam hanc esse. Quæ vero secum fere adducit, persecuti omnia sumus in commentarijs de differentijs febrium, & de iudicijs. 9

Quintana pessima est omnium. Ete

nim & ante tabem, & iam tabidis superueniens, perimit.

Tabidi hectica febre laborant nunquam cessante, cuius totam naturã, vt cæterorum in cõmentarijs de differentijs febrium didicisti. In quibusdam vero vidi ei immixtam aliquam ex circulari bus, aut tertio quoq; die inuadentibus aut quotidie: Et, vt Hippocrates ait, ét infestantur quintana. de qua eadem a nobis tibi dicta puta, quæ de septimanis pauloante & nonanis audiuisti. Io

Modi autem & status, & accessiones singularum harum febrium, tam cõtinuarum quam intermittentium, sunt hi. Atq; exempli gratia, cũtinua est, quę ab initio floret & uiget maxime, infestat q; grauius: circa iudicium uero et in iudicio imminuitur. Nonnullis leuiter incipit & summissim, sed increscit indies, et exacerbatur: sub iudicium uero et in iudicio abunde elucet. Sunt item, qui

bus cum leuiter incepit, augetur, & exacerbatur: & ſimulatq; aliquandiu uiguerit, uſq; ad iudicium, & ſub iudiciũ rurſus ſe remittit. Vſu ueniunt hęc, & accidunt omni in febre: & in oĩ morbo.

Modos febrium nonnunq̃; naturã vocant, nonnunq̃; differentias & eſſentias. Hic naturam eum ſingularum prędictaꝶ febrium deſcribere conſtat. Cõtinuam itaq; dicit incipere vehementiſſime quibuſdam, ſed vſq; ad iudicium paulatim remitti. Interdũ mediocriter cum inchoauerit, creſcere pedetentim ad iudicium vſq;, in quo eam ait eluceſcere. quæ quidẽ contrarium inter ſeſe iudicium obtinent. Alium præterea modum eſſe tertiũ dicit, ex ambobus conſtitutum: vbi leuiter incipiat, & poſtq̃; paulatim increuerit, & iuſtã ſit magnitudinem aſſecuta, remittat ſe, dũ ſemel diſcutiatur. Hos treis modos illum quidã febribus continuis tribuere cenſent, non attendentes quæ in orationis ſuæ

ſcripſit fine. Vſu veniũt hæc, & accidũt omni in febre, & in omni morbo. Proinde non iam ſolarum continuarum, ſed omnium etiam aliaꝝ febrium, quę continuæ ſunt & diuturnæ: imo vero cuiuſuis etiam morbi, acuti certe ſimul & prolixi, eoſdem modos eſſe ꝯfirmat. Iam etiam ſymptωmata eadem ratione iudicantur cuncta. Iamq́; dolorem attendamus. hic maxima ſæpe inceſſit vi, marceſſit autem paulatim, vſquedũ prorſus diſcutiatur. Interim, leuiter auſpicatus, vbi ad vehementiſſimum increuerit paulatim, ſubitam habet deceſſionem. Interĩ a vigore abſoluto, quãto tempore increuerit, tãto remittiť. 11

Eſt autem ex horum conſideratione offerendus uictus.

Præſagum te motus morborũ vult eſſe, vt accommodatum illis victum p̄beas. Siquidem morbi vigorem reſpicientibus, eſt victus nobis ineunda ratio. Atq; in opere de victus ratione in morbis acutis, & in Aphoriſmis, quo

debeas pacto commemoratos morborum modos cognoscere: Item in commentarijs in Præsagia & in libris de iudicijs accipies, quæ hoc libro summatim scripsit, in primo huius commentarij capite. 12

Multa iam alia quoque opportuna signa his germana sunt, de quibus partim aliquãdo scriptum est, partim iam scribetur: ad quę disceptato, expẽdito, attẽdito, cui horum pręceps malũ & mors portendatur, uel iam instet, & cui prorogetur, uel non: & quando, & quantus, atque cui sit dandus cibus.

Quanquam multa, a quibus est p̃sagiendnm, prædixit: esse tamẽ & alia dicit, partim iam prodita in libro præsagiorum, partim prodenda. 13

Que diebus paribus accedũt, paribus iudicantur: quorum uero sunt in imparibus accessiones, imparibus iudicãtur.

Sæpius diximus fieri in accessioni-

bus iudicia, tum quod in ijs humores vehementer moueantur, & veluti ebullientes erumpant sanguinis profluuio, vel sudoribus, vel vomitu vel deiectionibus vel hæmorrhoidibus, vel menstruo mulieribus. tum propterea quod id temporis ad excernenda illa impellatur natura : simul quod grauata, & onere pressa ad excernendu3 irritetur, simul quod illis magis fusis & excretio noxiorum humorum promptior, & iudicium fiat procliuius. 14

Est autem primus dies decretorius circuituum, qui diebus paribus iudicat, quartus, sextus, octauus, decimus, decimus & quartus, uigesimus octauas, trigesimus, quadragesimus octauus, sexagesimus, octogesimus, & centesimus. Circuituum uero, qui iudicant imparibus diebus, primus, tertius, quintus, setimus, nonus, undecimus, septimus decimus, primus uigesimus, uigesimus septi-

mus, & trigesimusprimus.

Videtur mihi non proprie vsurpare nomen hic circuitus. Nam ipsos dies, quibus fiunt iudicia ordine omneis de scripsit: & in Præsagijs circuitus, qui in quaternario numero fiunt, diligenter exposuit. Vnde videntur hæc commẽtationem requirere decretoriorum dierum. Primum itaq; dicit decretorium diem esse parium dierum, quartum: inde sextum, post hunc in plerisq; exemplaribus est scriptus octauus: tũ decimus. In alijs est scriptus quartusdecimus post sextum, deinde vigesimus: Sub hunc in aliquibus vigesimus quartus, in nõnullis trigesimus quartus. Ab hoc quadragesimus: sub quem sexagesimus, octogesimus, cẽtesimus. At vero morborum, qui imparibus diebus iudicantur, primum dicit circuitum esse (Sed satius, vt indicauimus, erat dicere non de principio) tertium, deinde quintum, mox septimum, ab hoc nonum, sub quem vndecimum, ab hoc septimum decimum, tum primum vigesimum,

poſtea ſeptimum & vigeſimuꝫ, poſtremo primum trigeſimuꝫ. Oſtendimus vero in lucubratione de diebus decretorijs, omnium eſſe decretorium validiſſimos, qui quaterno, vel ſepteno circuitu fiunt: Moderatiores his eſſe, qui intercalantur. de quibus, quia probabilem habent generationem, dicamus. In cunctis imparibus nihil eſt erratum: ex paribus parum recte dixerunt vigeſimumoctauum, & decimuꝫ qui nequaquam decretorij ſunt. 15

Porrò ſciendum eſt, ſi probe iudicētur extra hos pręſcriptos, ſignificent recidiuas fore, fiantq́ perniciales.

Prædictos dies bene & firmiter iudicare, tum iudicatos morbos omnino eſſe firmos, euadere aūt nonnunquá exitiales, illis cōmentarijs eſt declaratū. 16

Inſuper eſt animaduertendum, et cognoſcendum, quę ſint his temporibus futura iudicia, ad ſalutē, uel ad perniciē: aut momenta ad melius, uel peius.

Hoc loco significatum dictionis iudicij, docet, quod breuiter dicas, morbi repentinam esse mutationem. Ná fieri mutationem quadrupliciter, ipse dilucide significauit, ad salutem vel perniciem: aut momentuʒ ad melius, vel peius, insigne quidem. Prætermisit vero dicere insigne: vt quod in communi significato dictionis iudicij cõtineaꝛ. 17

Preterea errantes febres, quartanę, quintanę, septimanę, & nonanę, quibus iudicentur circuitibus, considerandum.

Ne de his quidem in libro Pręsagiorum disputat. Etenim errantes singulas accessiones habent inordinatas: verum signis tamen, quæ decretorijs diebus animaduertuntur, illarum præscitur iudicium. At de circuitibus, qui ad integritatem veniunt, cuiusmodi tertianarum sunt, & quartanarum, ostensuʒ est vulgo medicorum præceptum incognitum, quod semper nos in ægris sumus experti. Non sunt dies primi attendendi, neq; isto ordine numerandi

ſimpliciter, cæterum acceſſiones. vt ille de exquiſita tertiana in Aphoriſmis dixit: Exquiſita tertiana ſeptenis circuitibus, vt longiſſimum, iudicatur. Naꝫ vt hæc ſeptenis circuitibus iudicatur, eadem ratione alia nouenis circuitibus: alia vndenis, atq; ita deinceps pro numero decretoriorum dieꝝ. Ac de quartanis eadem eſt ratio. Vnde in libro Præſagiorum ait: Fit autem quartanarum etiam ſtatus hoc ordine. Ego vero etiam hanc commentationem cum apud Eudemum Philoſophum prædicerem, qui tribus tenebatur quartanis, primam de illis receſſuram primũ, quæ certis diebus inuadebat: & poſt totidem circuitus ab hac depulſa alterã certo die: ſimiliq; modo cuꝫ poſtea tertiam prænuntiarem, ex diuinandi arte hæc prędicere iactabant, non ex medica ſpeculatione. tametſi vates nunquã vidiſſent vera Romæ de ægris prædicentes. Nam illorum, qui alijs in vrbibus ſunt, nullum feci periculum. Nos (quod Deo approbante dicam) nulla

re vnquam prædicenda offendimus? Atq; si ea quæ de iudicio sunt exposita, mediteris, Hippocrate eris arteq; dignus. Sed hæc obiter mihi dicta sunto. Nunc iam ad propositam interpretationem reuertamur. Nam vt in libro Præsagiorum omnem absoluit de diebus decretorijs disputationez, ita de circuitibus quoq;. At nusquam de quintanis meminit, vel septimanis, vel nonanis, non modo in præsagijs de ipsis quicquam prædicens, sed ne in Aphorismis quidem. Enimuero cum in libro Præsagiorum dixit: Fit autem quartanarum etiam status hoc ordine. Et in Aphorismis: Exquisitam tertianam septenis iudicari circuitibus. Poterat eadem opera de quintana, septimana, & nonana idez pronuntiare, si ita scripsisset. Fit autem quartanarum etiam status, eodem modo quintanarum, septimanarum, nonarumq; hoc ordine.

Sed priusquam enarrare singulos ægros aggrediar, interesse mihi tum ad claritatem, tum ad breuitatez videtur,

in commune vt de illis omnibus aliqd dicam. Ostendi cum in aliis operibus, tum in medendi Methodo, duplicem esse quæstionis inuentionem. Vnam, quæ ratione assequitur cognitionem vniuersalis & communis singulorum formæ. Alteram per singularia ad cõmunem & vniuersalem peruenire. Atq; hæc quidem complere vniuersitaté, opera vero artificum circa formas versari indiuiduas, ad quæ debere exercitari, q vniuersale iam ante inuenit. Iaz etiam ad confirmationem eorum, quę sunt generatim inuenta, singularia cõducere. Ad discipulorum præterea captum, hæc veluti exempla sunt generalium præceptorum. Qua de caussa ego quoq; in lucubrationibus, omnibus meis, non vniuersalia tantum, sed & singularia ex Hippocratis libris collegi: præcipue vero capita ex libris de morbis vulgaribus adscripsi, in quibus a capite ad calcem est omnia, quæ ægris acciderunt, persecutus. In dyspnæis itaq; omnes commemoraui,

qui in libris morborum vulgarium dif ficulter ſpirauerunt: In libris de diebus decretorijs; iudicatos, ſimiliq; in alijs modo. Quare prolixioris narrationis nihil opus ſit his, qui ad artis opera opera properant. Sed quando contextus Hippocratis nonnullis eſt in locis obſcurior, ideo operæpretium viſus mihi ſum facturus, ſi eas ego lucubrationes explicarem. Nam omnium ſymptωmatum, quæ ſingulis narrat morbis accidiſſe, ſi ſtatuam totam naturam declarandum, aut generationis cauſſas: quicquid vnquam ſcripſi, cogar huc omne transferre, ſimulq; eo mihi res deueniat, vt in ſingulos ægros ſingula habeam ſcribenda volumina. Quod ſi; quæ in libro Præſagiorum ſunt plene tradita, eorum hic exempla tantum indicem, reijciens ſummam diſciplinæ ad libros, quos conſcripſi, in ſpem venio fore mihi ſermonem compendioſum.

Philiſcus propter mœnia habitabat,

hic morbo decubuit. Primo die febris fuit acuta, ſudauit, laborioſam noctem habuit. Poſtridie oĩa euaſerunt grauiora, ueſperi a clyſtere melius habuit, nocte quieuit. Die tertio mane & ad meridiem uſq; febre uiſus eſt liber eſſe: ſub crepuſculum uero febris eum acuta corripuit, una cum ſudore, ſitibundus erat, lingua prſterea exaruit, nigram urinã reddidit, noctem grauem habuit, non dormiuit, omnino delirauit. Quarto cũcta exacerbata ſunt. Vrina nigra, nox moleſtior, urina melioris coloris. Quinto ad meridiem parum de naribus, id-q; merum ſtillauit: urinę uarię, in quibus erant nubes quędam rotundę genitur ę ſimiles diſperſę, non reſidebant: ſubdito balano, pauca retrimẽta flatuoſa, nocte ſe grauiter habuit, sõni pauci, deliramenta loquebatur, extremitates,

undequaq; frigebant, nec iam ad calorem illę reuocari amplius poterãt, minxit nigra, aliquantum dormiuit, sub diẽ obmutuit, frigida sudauit, extremę partes liuescebant. Die sexto ad meridiem est defunctus. Spiritus huic erat perpetuo quasi reuocanti, rarus & magnus. Lien in tumorem rotundũ allatus erat. Sudores perpetuo frigidi. Accessiones diebus paribus.

In hoc ægro, tertio die mortẽ impendere, qui generalium præceptorũ meminit, clare perspiciat. Nam primo die inuasit acuta febris, quem sudor excepit. vnde febris nõ est discussa, sed nox etiam grauis fuit. Secũdus omnia exacerbauit. Inde tertius dies excretionem habuit nigrarum vrinarũ. Itaq; etiam qđ primo die accidit, statim perniciale erat. Nã decretoria non iudicantia, aut letalia, aut difficilis sunt, iudicij. Letalia, si qua ijs symptωmata vel signa le-

talia accidant. Difficilis iudicij, si absque his signa permaneant crudorũ humorum. In Philisco vero signũ accidit letale, quod ad sudorem non discutientẽ febrem tertio die nigræ vrinæ & sitis accesserint, linguaq; insuper inaruerit, & implacidus fuerit tota nocte, vigilauerit, delirauerit. Hæc cum ita essent facta, quarto ait die omnia molestiora euasisse, & vrinas iterũ nigras fuisse. Quare fac memineris, vbi quartus perinde vt tertius grauia habeat symptωmata & signa in morbo acuto, breui expectãdum iudiciũ esse: si paribus diebus inuadebat, potius in paribus: si vero imparibus, in his. Atq; vbi iudicium, illic scilicet & mors, in morbis quidẽ exitialibus. Et vero ad sextum diem Philiscus periit, quod accessiones paribus diebus haberet. nam hoc ipse declarauit Hippocrates, qui ad exitum totius narrationis ad hunc modum scripsit: Spiritus huic erat perpetuo quasi reuocanti, rarus & magnus. Lien in tumorem rotundum allatus erat. Sudores perpetuo frigidi,

Accessiones diebus paribus. Alius fortassis æger paribus symptωmatibus & signis, nō die sexto, sed octauo obiret, si & viribus esset Philisco robustiorib⁹, & minus symptωmata sint & signa perniciosa. Nam cum hic tertio & quarto die nigras vrinas redderet, aperte q̄; eēt cacoethes morbus, prodebat. Sudores præterea frigidi & sanguinis stilla quinto die cōprobarunt impendens exitiū in propinquo esse: multo id magis, q̄d adiecit stillæ merū hisce verbis: Quinto ad meridiem parum de naribus, idq; merum stillauit. Ergo cū vel deiectionem alui dicit vel vomitionē meram, interpretat̄ non mixtā, deiecta vel euomita, aut flaua syncera bili, aut atra, aut virulenta. In stilla vero si accipiamus purum sanguinē, rubrum (quādo eius hic est peculiaris color) non recte cogitemus. Rubri enim stilla haud est in morbo exitiali visa vnquam, sed atri semper. Proinde verisimile est hunc ipsum atrum dicere Hippocratē merum: interpretariq; vehemēter atrum. Itaq;

clare apparuit die tertio morbi exitiuz: non tamen quo erat moriturus die, cõstabat. Atqui vbi quarto die vrinæ nigræ permanerent, & accessiones fierent diebus paribus: si quidem ætate & robore virium repugnasset, ad octauum diem ęgrum suffecturũ probabile erat: sin secus, die sexto diem suũ obiturum esse. Iam cũ præter illa quintus dies haberet sanguinis stillam meri, tũ frigidos sudores, quos per totũ morbuz durasse affirmat: optima ratione expectes ęgrũ accessioni sexto die instanti nequaquã fore perferendæ. Hæc itaq; assentiri illis videntur, quæ in vniuersum de decretorijs diębus, vrinis, ac sudoribus tradita in libris sunt Decretorijs, ad hæc in libris de dyspnæa, & delirio. Nam cum in libro Præsagiorũ dixerit: Spiritus frequens, aut doloris, aut inflammationis supra septum transuersum, indiciũ est. Magna respiratio, & ex longis interuallis, delirii nuntia est: Et modo delirasse Philiscum ostendat, nulla facta difficilis respirationis mentione per totã nar-

rationem, recte in exitu orationis addidit: Spiritus huic erat perpetuo quasi reuocanti rarus, & magnus. Liquet autem perinde esse rarũ dicere, ac ex longis interuallis. Quasi reuocanti, significat, vt recordanti. siquidem in cõmentarijs de dyspnæa, ob offensionem fieri mentis spiritũ rarum, & magnũ ostendimus, quasi obliuiscẽte actionũ ęgro, vt nesciat, nec quãdo cohibere eas, nec quando auspicari debeat. 19

Silenum, qui in Platamonis ędibus prope filios Eualcidis habitabat, ex lassitudinibus, potationibus, & exercitationibus intempestiuis, ignis corripuit. Cæpit simul ex lumbis laborare, & capitis grauitate tenebatur, collumq; contendebatur. Primo die aluus biliosa, mera, spumosa, affatim multa reddidit. Vrina nigra, in qua nigra subsiderent. Sitibundus erat, lingua arida, nocte nihil dormiuit. Altero die febris acuta,

retrimenta plura, tenuiora, ſpumoſa. Vrina nigra. Nox grauis, aliquantulũ delirauit. Tertio cuncta ingraueſcebát, pręcordiorũ contentio ſubmollis utrinque promiſſa ad umbilicum, aluus tenuis, ſubnigra. Vrina turbida, nigra. Noctem inſomnẽ duxit. Multa uerba, riſus, cantus, moderari ſibi non potuit. Quarto die eadem erant. Quinto deiectiones merę, bilioſę, lęues, per quã pingues. Vrina tenuis, liquida, pauca, mente cõſtitit. Sexto caput parum ſudauit, extremitates algebant, liueſcebant, multum ſeſe iactauit, aluus nihil excreuit, urinę reſtiterunt, febris acuta. Septimo die obmutuit, extremę partes non amplius redierunt ad calorem, nihil minxit. Octauo frigidus toto corpore ſudor, papulę cum ſudore rubentes, rotundę, paruę, uaris ſimiles permanebant,

nec abſceſſum efficiebant, alui irritationes paruę, ſtercora tenuia, ueluti cruda, multa cum labore reddebantur, urinam reddebat cum dolore mordacem, meram: aliquantulum reſumebat caloris, ſomni tenues, & quaſi ſopores, obmuteſcebat, urina tenuis, liquida. Nono nihil mutabatur. Decimo potum nō ſumebat, ſopore tenebatur, & ſomni tenues, ſimilia alui excrementa. minxit multum, quod ſubcraſſum in matella euadebat: quod ſubſidebat, erat ſimile farinę craſſioris, album: extrema membra iterum frigebant. undecimo obijt. A primo hic ad finem uſq; ſpiritum magnum habuit, & rarum: pręcordiorum perpetuam palpitationem. Annum ętatis agebat circiter uigeſimum.

In hoc ægro, qđ non fecit in primo, ætatem adſcripſit. Ille enim merito pe-

rijt die sexto, quod in acuto morbo, exitialia continenter ab initio haberet signa & symptωmata. Hic non aliter atque ille a principio affectus, tamen quia firmis erat viribus, ad diem progressus vndecimum est per virium robur: quod verisimile erat cum alioqui suppeditare, tum vero quod adiecit ætatem, declarauit: quam in Philisco non addidit. Vnde eo quod illam præterijt, significauit illum fuisse maiorem, ita vt minus validæ vires essent. Alius autem æger ijsdem ab initio signis & symptωmatibus, validis viribus si non foret, periret ad septimum diem. Adeoque hic ipse, nihil est factum propius, quam vt eo die moreretur, de quo scripsit: Septimo die obmutuit, extremæ partes non amplius redierunt ad calorem, nihil minxit. Quare planum ex his est, proxime illum mortem deuenisse. At quia viribus erat robustis, potuit ad diem proximum, qui decretorius erat, vndecimum perdurare, quandoquidem tertio & quarto die in pessimis versatum signis & symptωmatibus, septimo oportebat vita excedere,

ꝙ ſcilicet eſſent magis acceſſiones die-
bus imparibus: id quod hiſce verbis ſi-
gnificauit: Tertio cuncta ingraueſce-
bant. Et poſtea iterũ: Quarto die eadẽ
erant. Cum igitur robore virium ſepti-
mum diẽ, vt dixi, potuit ſuperare, octa
uo papulas cum ſudore habuit ruben-
tes, rotundas, paruas: natura eius mor-
bo repugnante, & humorũ ſuperfluita
tem malorum ad cutem propellente.
Idq; fuit cauſſæ, cur die nono non ſit
mortuus, ſed vndecimo. Quod ſi die
octauo nihil tale accidiſſet, reſtabat, vt
nono ille obiret, cum is certe ſeptimus,
quẽ dixit, fuiſſet. Quia vero æger etiã
in morbo delirauit, idcirco fini adiecit
narrationis, ſpiritũ eum raruȝ habuiſſe,
& magnũ toto morbo. Iam etiam præ
cordia illi perpetuo palpitaſſe affirma-
uit. quod quidẽ turbationis vel delirij
eſſe ſignum in libro Præſagiorũ eſt di-
ctum. Videtur homini inflãmatũ fuiſ-
ſe ſeptum trãſuerſum: quãobrem dum
tertium diem exponeret, ſcripſit: Præ-
cordiorum cõtentio ſubmollis vtrinq;

promissa ad vmbilicum. Submollis au tem est subuacua, hoc est citra tumorem: qui fit vbi præcordia inflãmãtur. Sed vbi inflammatione septi trãsuersi præcordia, quia sunt ad illud ꝑtinentia, attolluntur, cõtenduntur absq; tumore. Etiam in totius narrationis initio dixit, ex lumbis illum laborare, & capitis grauitate teneri, collũq; contendi: quæ morbo ad exitiũ spectante, delirij notę sunt: quæ quidem si coniuncta vigilijs sine grauitate essent, phreneticus euaderet. Nunc capitis grauitas abundantiam declarans cõtineri in eo humorũ, non perinde calidorũ, aut biliosorum (nam prorsus insomnis esset) ægrũ significauit soporatũ esse. Verum de his affectibus, in quibus simul soporãtur, & delirant, cum primã exponemus oratione libri prędictionũ, latius agemus. Neq; hoc loco prætereunda hæc mihi sunt, citius, quod etiam sæpe diximus alias, vbi qui manifestis ex caussis febricitare cœperint, siquidem nequaq; sit morbo corpus opportunum, diaria

corripi febre. Atq; prorſus Sileno id ac-
cidiſſet, qui ex laſſitudinibus, potatio-
nibus, & exercitationibus intempeſti-
uis erat correptus febre, niſi corpus iã
ad morbum eſſet comparatum, qđ co-
gnoſces ſymptωmatibus & ſignis, quæ
primo ſtatim die & ſecũdo apparebãt.
Primum itaq; eum, inquit, ignis corri-
puit, ita ſuo more febrem vehementiſ-
ſimam appellans. Deinde, primo die
aluus billioſa, mera, ſpumoſa, affatim
multa deiecit. Poſtea vrina, in qua ſub
ſiderent nigra. Poſt rurſus, lingua ſiti-
bunda, & arida, nocte nihil dormiuit.
Sileno mox primo die permulta acci-
derunt ſymptωmata, & ſigna exitialia,
vt intelligere aperte poſſes, laſſitudies,
potationes, & exercitationes morbi oc
caſiones fuiſſe. Nã appelles præter cæ-
teras proprie occaſiones, quas Græci
προφάσεις vocant, manifeſtas cauſſas.
Cum vero alia prętera acceſſerint, quę
homini impendere morbum arguant,
multo tamen tempore præceſſerint, ve
riſimile tum ſit, potuiſſe & Silenũ hũc,

ꝙ longo tempore vixisset illa ratione, ea de re morbum comparasse. Nam si quis laborando & operando sese ad lassitudinem vsq; affliget, potet autē large, tum intempestiue exercitationes subeat, id est aut a cibo, aut vbi tardius concocti sint cibi, antequā probe sit in sanguinē versum nutrimentū, hic tum partim bilem propter labores aceruet, partim crudos & incōcoctos humores, ex potu & intempestiuis exercitationibus. Sunt autem morbi hi multo grauissimi, in quibus vtriusq; magna colligitur copia. 20

Herophontē febris acuta corripuit: primo pauca, & cuiusmodi in tenesmo solent, deiecit: deinde tenuia, biliosa, plura, non dormiebat. Vrina nigra, tenuis. Quinto die mane obsurdescebat, oīa ingrauescebant, lien intumescebat, pręcordia contendebantur, pauca & nigra aluus excreuit, desipuit. Sexto delirabat, Sub noctem sudabat, frigebat, in

delirio perſeuerabat. Septimo extremis membris frigebat, ſitiebat, deſipiebat. ſub noctem ad mentem rediјt, obdormiuit. Octauo febricitabat, lien reſidebat, omnia intelligebat, doluit ei inguen primum ſecundũ lienem, deinde in utranq; tibiam dolores demigrauerunt, noctem facilem habuit. Vrinę erant melioris coloris, et reſidebãt in iјs pauca. Die nono ſudauit, iudicatus eſt, intermiſit, die quinto rediјt, ſimulq́; ſplen intumuit, febris acuta, ſurditas iterum. Poſt recidiuam, tertio die reſidebat lien, imminuebatur ſurditas, crura dolebant, nocte ſudauit. Iudicatus eſt ad diem ſeptimũdecimum. Neq; in recidiua delirauit.

Hic pręter expectationem ſuperſtes fuit, quem ſcilicet primis diebus merito moriturum ſuſpicatus eſſes. Etenim nigra minxit, & excrementa alui biliosa repreſſa, inſecuta ſurditas eſt, vt quæ in

caput aſcenderant: vnde nō immerito deſipuit. Nihil vero erat boni, quod vrinas nigras, quæ quidem erant paucæ, compenſaret, niſi ꝙ lien die quinto intumuit, excepta parte malorum humorum. Deinde, die octauo cum ex liene in crura tranſirent, hic diminuebatur quidem, cæterum ad crura dum deriuarentur, primum ei inguen doluit ſiniſtrum, quod poſitum eſt ſcd̄m lienē: poſtea tranſierunt ad vtrāq; tibiam dolores. Atq; hæc ſymptωmata in cauſſa fuerunt, quãobrem cõmode nocte haberet. Etiam minxit vrinam coloris melioris, quæ paucum haberet, & album ſedimentū. Mox die ſequenti, qui nonus erat, cū ſudore eſt iudicatus. Tanti ſcilicet erat deceſſiſſe quæ moleſta erãt ad parteis imas, vrinæq; cõcoctio. Veruntamen ne ſic quidē potuerunt hæc a morbo prorſus ægrum vindicare, qui die nono ſudauerat. Quare reliquias quaſdam habebat prauorum humorum, quę recidiuam quartodecimo die excitabant: a qua omnino eſt die ſe-

ptimodecimo iudicatus. Seruabatur etiam in hoc ægro iudicium diebus decretorijs.

21

Philini uxorem in Thaso, quę filiā pepererat, purgatam ex pręscripto naturę, & cętera recte habentem, decimo & quarto à partu die, ignis inuasit cū rigore. Huic cor primū dolebat, & pręcordia ad partem dextram, muliebriū dolores, purgatio desita est. Subdito autem, hęc quidem facta leuiora sunt, cęterum capitis, colli, & lumborū dolores permanebant, nulli erant somni, extremitates frigidę, siticulosa erat, uēter ambustus est, pauca excreuit. Vrina tenuis, & a primo decolor. Sexto die: nocte multū delirauit, deinde resipuit. Septimo erat sitibunda. aluus biliosa, affatim multa. Octauo riguit, febris acuta, conuulsiones dolorificę, multum delira

uit, ſurrexit. Balano ſuppoſito, multã bile offuſa deiecit, nõ dormiebat. Nono conuulſiones. Decimo aliquantũ mente conſtabat. Vndecimo dormiuit, omnia meminit, ſed ſtatim in delirium recidit, urinam uero reddebat una cum cõuulſionibus affatim multã, raro admonentibus, craſſam, albã: qualis eſt quę in matellis diu ſtetit cum agitatur, non ſubſidebat: color & craſſitudo aſſimilis iumentorum urinis. Hęc illius erat urina, quam ego uidi. Ad diem decimum & quartum totum corpus ei dolebat, multum loquebatur, aliquãtiſper mente conſtitit, breui rurſus deſipuit. Ad diẽ ſeptimumdecimum obmuteſcebat. Vigeſimo animam egit.

Duo ſunt huius narrationis, quoruꝫ alterum eſt cum ſuperius & poſtea deſcriptis ęgris cõmune: decretorij ſcilicet dies. Alterum huius proprium. Mulierẽ

enim

enim huic ex retenta a partu purgatio ne, & morbus constitit, & mors. Obijt die vigesimo: cum diem quartumdecimum, & septimumdecimum cæteris esset peioris experta. Subdito, cum sit cum dictione Balanus scriptum, constat, quid denotet. Vbi vero nihil sit additum intelliges Balanum, vt volunt quidam, aut pessum, qui mitigat & inflammationem discutit. Illud certe in omnibus mulieribus, quarum impedita a partu est purgatio, sciendum est, & memoria tenendum, esse, quæ in extremum mortis discrimen veniát: Perpaucas admodum, quæ modice infestatæ sunt, propterea ꝙ plurimis vterus inflámetur: quibusdam in ipso partu sanguis effusus diuersa sit qualitate, his biliosus, illis melancholicus, alijs virulentus, aut pituitosus, aut mediocriter bonus, sed inculpatus haud vnq̄. Nam eius optima portio in partus incrementũ est insumpta. Demonstrant naturam eius symptωmata, quæ consequuntur cohibitam a partu purga-

tionem, id quod huic accidit, de qua hoc loco verba fiunt. Rigor, acuta febris, sitis, biliosus affluxus, delirium, vigiliæ, biliosi sunt humoris indicia abundantis. At vero conuulsiones & tremores, & similis vrina iumentorum, crudi ea sunt & crassi species. Itaq; morbi sunt pessimi, in quibus vtriq; succi abũdant, quibus succedere demonstrauimus febrem semitertianam. Hæc igitur periculosam ægritudinem mulieri concitabant. Vtrum vero morbo supererit, an morietur, docere symptωmata statim a primo & signa valẽt. Quare faciamus vt exercitationis gratia hęc attẽdamus. Primo die, qui a partu erat quartusdecimus, ignis, inquit, corripuit cum rigore mulierem. Scimus autem illum ignem appellare febrem ardentissimam, cæterum haud dum erat ille plane exitialis: nec vero etiam cor ei dolere, id est, os ventriculi: nec muliebria, nec item dextra præcordia. Sed addit, nulli somni erant. Ergo augetur quidẽ ex omnibus his cognitio malitiæ morbi: nõ tamen

ex ijs omnino perituram cōstat nobis.
Itidē nec ꝙ sitibunda erat, nec ꝙ erant
vrinæ tenues & decolores. Tempus.n.
ad concoctionem eiuscemodi vrinæ
desiderant, non tamen sunt omni' ex
parte perniciales. Cæterum iam extre-
mæ partes, inquit, frigide erāt. Hoc ve-
ro multo perniciosissimum est, vbi ini-
tio morbi ad grauissimā febrem adiun
ctum est. Hic si scirem, quo esset robo-
re mulier, etiam de longitudine morbi
possem dicere ex prædictis symptωma-
tibus, cum obscuram alioqui haberet
præter opinionē, spem incolumitatis.
Quod quia nos præterit, huius certe
debetis meminisse, vt quādo ægros in-
spicitis, cum exitiosis symptωmatibus
notam, quæ a viribus proficiscitur, cō-
iungatis, atq; ita demum secure pronū
tiare poteritis. Hanc ergo mulierē do-
lores, qui ad diem quartumdecimum
totum corpus tenebant, & delirium, in-
stare mortem denuntiauerunt, aut die
septimodecimo, aut vigesimo, natura
dierum decretoriorum. Et sane vtrunq;

contigit. Nam die septimodecimo illa obmutuit, vigesimo est defuncta. 22

Epicratis uxor, quę ęgrotabat apud Archegetem, instante iam partu, rigore correpta est: non incaluit, ut ferebāt, Postridie eadem erant. Tertio die filiā peperit, cęteraq; rite consecuta sunt. Postridie partus, eam febris acuta inuasit, cordis dolor & muliebrium, nulli erāt somni. Per suppositum autem hęc releuata sunt, sed caput, collū, & lumbi dolebant. Aluus pauca, biliosa, tenuis, mera. Vrinę tenues, subnigrę. Sexto die, quàm illam febris corripuerat, sub noctem delirauit. Septimo omnia sunt exacerbata, uigilię, delirauit, sitibūda, deiectiones omnes biliosæ, affatim multæ. Octauo riguit, plus quieuit. Nono eadem erant. Decimo crura magno dolore afficiebātur, iterum cordis dolor,

capitis grauitas, nõ delirauit, dormiuit plus, uenter restitit. Vndecimo sudauit, minxit melius colorata, quę multum habebant sedimenti, cõmodius habuit. Die decimo & quarto riguit, febris acuta. Quintodecimo uomuit biliosa, frigida, paulo plura, sudauit, libera febre. Sub noctem uero febris acuta, urina crassa, cum candido sedimento. Decimo & sexto ingrauescebant, nocte magna cum molestia non dormiuit, delirauit. Decimo & octauo sitibunda, lingua torrida, somnũ non cœpit, crura ei dolebãt. Ad diem uigesimum mane aliquantulũ riguit, sopore tenebatur quiete dormiuit: uomuit biliosa, pauca, nigra. Sub noctem surduit. Ad diem uigesimumprimum sinistri lateris grauitas undiq; cũ dolore adiuncta, parua est tussis insecuta. Vrinæ crassæ, turbidæ, subrubræ:

quæ depositæ non subsederunt, cætera leuiora, igni non libera. Mox ab initio fauces ei dolebant, rubescebantq;, columella reuulsa, destillatio acris, mordax, salsa, perpetua erat. Ad diem uigesimũ septimum febre erat libera, urina sedimentum habuit, latus nonnihil dolebat. Ad diem trigesimumquartum igni est correpta, uenter fluxione turbatus est biliosa. Quadragesimo die pauca uomuit, biliosa, iudicata est, & ab igni liberata prorsus die octogesimo.

Mulierem hanc, cum iam partus instaret status dies, riguisse citra febrẽ dicit. Adiunctum autem est orationi, vt ferebant, propter rei nouitatem. Nam veteres pleriq; omnes spontaneis rigoribus febrem succedere necessario existimabant. *S*pontanei illi vocãtur, qui nullam habent externã caussam. Itaq; in præfatione libri probe inscripti, prima de morbis, necessario febrem rigo-

ris esse comitem scriptum est. Sed nos ostendimus hunc rigorem, quem non sequitur febris, frigidoruz esse & crudorum succorũ prolem: atq; idcirco nunc magis q̃; olim existere: ꝙ tota viuẽdi ratio dura vna cum balneis a cibo cõtrahere humorum copiam consueuit. Videtur enim Epicratis vxor eorũ humorum plena fuisse. Quã ob rem primo die eam ait riguisse, nec incaluisse, hoc est, nec febricitauisse, similiterq; postridie. Die tertio peperisse, vt fortasse vel ante diem statum pareret vi rigoris. Vnde postridie partus, cor illi, id est, vẽtriculi os dicit doluisse, & muliebria. vbi intelligendum est membra, vti etiã supra. Post hæc per subditum, eam esse releuatam. Ante est dictuz, & balanũ, &, pessum in subdito posse intelligi. Inde ordine symptωmata recenset morborum acutorum, capitis, colli, lumbornm dolorem, vigilias, & deiectiones mere biliosas. Quo patet, non cruduz modo, sed & biliosum abundasse humorem. Cæterum cum vrinæ essent te

nues, neceſſario morbus producebat, quas quia ſubnigras ait fuiſſe, ſignificat, & turbationē, & rem a periculo nō abfuiſſe. Et ad vndecimū quidem diez nihil de mulieris ſalute habebatur certi: q̄ nulluz intercederet illuſtre ſignū, vnde vel ſalutem expectares, vel mortez. Die vndecimo illuxit ſignū quoddam incolumitatis, vbi ait: Vndecimo die minxit melius colorata, quæ multum habebant ſedimenti, commodius habuit. Eo die cum tandem humores inciperent concoqui, neceſſario diuturnior erat futurus morbus: quare decimo & quarto die primum eſt iudicata, vt iam periculo liberata eſſet. Interea loci vſq; ad quadrageſimū diem ęgrotabat: prorſus vero eſt liberata octogeſimo. Quare fac memineris id q̄d experimenta atteſtantur, diem quadrageſimum & octogeſimum decretorios eſſe: & mendacium eſſe, nec experientia approbari integris hebdomadibus, decretoriorum dierum rationem iniri. Alioqui enim alter & quadrageſimus,

ſexageſimuſterti⁹, & octogeſimuſquartus iudicia: nõ quadrageſimus, ſexageſimus, & octogeſimus afferrent. 23

Cleonactidem, qui ſupra Heracleium decumbebat, ignis corripuit errãs. A primo caput ei & ſiniſtrum latus dolebant: cæteraq́; laborabant perinde ac laſſa. Febrium acceſſiones alias aliter inordinatæ erant. modo ſudabat, modo non, ferè acceſſiones inuadebant decretorijs diebus. Circa diem uigeſimumquartum extremas manus dolor affecit: uomuit bilioſa, plura, & paulo poſt uirulenta, cuncta remiſſa ſunt. Ad diem trigeſimum ex utriſq; naribus prorumpere ſanguis cæpit: idq́; inconſtanti ordine paulatim uſq; ad iudicium, nõ abhorrebat a cibo, nec ſitibũdus erat toto tempore, neq; inſomnis. Vrinæ tenues, non decolores. Ad diem quadrageſi-

mum ſubrubra minxit, cum rubro ſedimento multo, leuius habuit. Poſt uariarunt urinæ: interim ſedimentum habebant, interim non. Sexageſimo multũ habebant urinæ ſedimentum, album & læue. Omnia ſunt remiſſa, febres intermiſerunt. Vrinæ iterum tenues quidẽ, ſed boni coloris. Die ſeptuageſimo febris intermiſit decem dies. Octogeſimo riguit: acuta febris inuaſit, multum ſudauit: urinæ ſedimemtum rubrum, leue habuerunt, prorſus iudicatus eſt.

Cleonactidẽ, inquit, ignis corripuit: hoc eſt, vehemẽs febris detinuit ſtatim adiicit errans, quod eſt, nullo circuitus ordine. vt nunc, verbi gratia, tertio vel quarto die febricitaret: nunc quinto vel ſexto. Cæterum eam eſſe ſemper optima conſecuta ſigna, appetitum ciborum, & ſomnorum, tum ꝙ non ſitiret, nec decolor eſſet vrina. Nam hæc Hippocrates ad verbum ita ſcripſit: nõ ab-

horrebat a cibo,non sitibundus erat toto tempore, nec insomnis. Simulq; redundantem succum non esse biliosum & calidum his significabatur.nā ab eo quidem sitibundi & insomnes efficiuntur,atq; adeo fastidiosi,id est, appetitu carentes. Quare si vt vrinæ perpetuo boni coloris erant,sic mediocre habuissent sedimentum,non ita esset morbus extractus.sed fortassis die quadragesimo esset iudicatus. Si ita nubē habuisset bonam,ocyus morbus esset depulsus. Nunc quia vrinæ semper tenues erant,multum spatij requirebant concoctioni. Igitur die ait quadragesimo subrubra illū minxisse, quæ sedimenti haberent rubri multum. Talem vero vrinaʒ multo dicit in Præsagijs esse ea, quæ album habet sedimentum,diuturniorem,perquam salutarem tamen. A die quadragesimo scripsit varie fuisse vrinam eius affectam,vt sedimentum interdum haberet,interdum non haberet.quod consentit errantibus accessionibus. Illæ siquidem ab humorum di-

uersitate, qui morbos pariunt, concitantur. Et vrinæ cruditas & concoctio alternantes, aliquos indicabãt illorum concoqui, aliquos permanere crudos. At vero die sexagesimo multum dicit & læue, albumq; sedimentũ extitisse: ideoq; subdit: Omnia sunt remissa, febres intermiserunt. Verum quia postea scripsit: Vrinæ iterum tenues, sed boni coloris: residuos quosdam fuisse crudos humores innuit: quibus paulatim concoctis, dies octogesimus absolutũ iudicium attulit. de quo ad verbum sic scripsit: Octogesimo riguit, acuta febris inuasit, multum sudauit. Vrinæ sedimentum rubrum, læue habuerunt, prorsus iudicatus est. Hic rursus memento sedimẽti formam maximi esse momenti. Vrinæ quidem sedimentum album, sed crassum fuisse vel ijs qui obierunt docet. nam de Sileno, quem alterum hoc libro descripsit, ita dicit: Minxit multum, quod subcrassum in matella euadebat. Sedimentum simile farinæ crassiori, album: cum tamen

hic Silenus poſtridie obiret die vndecimo, qui decimo commemoratam vrinam reddidiſſet. Iam circuitus etiam memineris decretoriorum dierum. Sexageſimus enim periudicauit, nō ſexageſimuſtertius. Deinde octogeſimus, non octogeſimuſquartus Nam tres ſeptimanæ, non ad diem primum vigemum progrediūtur, ſed viginti diebus terminantur.

24

Metonem ignis corripuit. Lumborum dolorifica grauitas. Poſtridie cum multum aquæ biberet, largius & bene aluum reddidit. Tertio capitis grauitas. Retrimente tenuia, bilioſa, ſubrubra. Die quarto cuncta exacerbata ſunt, bis de nare dextra ſanguis paulatim fluxit, nox grauis fuit. Deiectiones, ut erāt die tertio. Vrina ſubnigra, in qua ſubnigra ſubſidebant diſperſa, non ſudabat. Die quinto è dextra nare affatim profluxit merus, ſudauit, iudi=

catus est, A iudicio insomnis erat, delirauit. Vrinæ tenues, subnigræ, caput lauit, dormiuit, mente constitit. In hoc nō erat recidiua, sed crebro sanguis etiam post iudicium profluxit.

Hic æger confirmat vniuersum hūc sermonem. Largum enim de naribus profluuium sanguinis liberat fere. Sane enim a solo videtur sanguinis profluuio, & iudicatus, & seruatus: quāuis non omnino tuta signa haberet. Nam quarto die dicit habuisse eum vrinas subnigras: cui annectit, in qua subnigra subsidebant dispersa, non sudauit. Atque die quinto tametsi sanguinem profluxisse dicat de naribus, & sudasse, & ab his iudicatum: tamen postea, vrinæ, inquit, tenues subnigræ. Deinde, peruigilauit, delirauit. Huius te præsentissimum remedium docuit, vt caput laues. dixit enim in libro de ratione victus in morbis acutis, caput non lauandum esse his, quibus de naribus erumpit sanguis, nisi minꝰ iusto fluat.

Nunc vero erat iusto minus, siquidem perpetuabat vigilias & deliria. At etiaȝ quę sunt agenda quo, potissimũ vergat ad loca accõmoda, recte in vniuersum dicta ab hoc casu fidẽ accipiunt. Non est negligendũ prętterea, q͛ð est, cum tertium diẽ exponeret, dictũ: grauitas capitis: vnde capitis repletio significatur. Iam memoria teneas etiaȝ die quarto, qui decretorius erat, cœpisse sanguineȝ profluere. Die quinto vbi prorsus sanguis profluxerat, sudaueratq;, esse iudicatum. Sed hæc in libris de decretorijs diebus plenius persecuti sumus. Quod vero in exitu totius narrationis scripsit (In hoc nõ erat recidiua, sed crebro sanguis etiaȝ post iudiciũ profluxit) eo est dictũ, ꝙ absq; vrinarũ ꝯcoctione esset iudicatus. Didicistis autẽ hoc ipso in libro: cõcoctiones celere iudiciũ, & certã sanitatem promittere. at cruda & incõcocta in malos abscessus deflectere, aut in acrisias, aut labores, aut interitus, aut diuturnitates, aut recidiuas. Atqui cruda adhuc erant, & incococta, non

tamen in malos abſceſſus cõuerſa fuerunt. Itaq; abſceſſus ipſe optimos eſſe docuit, qui effluxione fiunt: ab his, qui remotiſſimi ſunt a locis affectis, & ad inferiores corporis parteis. 25

Eraſinus, qui prope Bootæ torrentẽ habitabat, igni eſt à cæna correptus, no ctem habuit moleſtam. Diem primum quiete, noctem laborioſe tranſegit. Altero die omnia ingraueſcæbãt, nocte delirauit. Tertius dies laborioſus fuit, multum delirauit. Quartus fuit moleſtiſſimus, nocte nihil dormiuit, inſomnia, imaginationes. Deinde peiora, magna, & periculoſa, timor, ĩplacidit as. Quinto de mane recreatus eſt, & omnino reſipuit. Multo autẽ ad meridiem furore percitus eſt, ſibi imperare non poterat. Extremitates frigidę & ſubliuidę. Vrinæ crudæ, ad ſolis occaſum expirauit. Habebat hic febrẽ perpetuo cũ ſudore.

Præcordia

Pręcordia tumida, contenta cũ dolore, urinę nigrę, nubes continebãt rotũdas, non subsidebant. Venter stercus excreuit. Sitiebat continenter non ualde, conuulsiones multę cum sudore, et sub mortem continentes.

Erasinus hic, semper sudauit.i. per totum morbuz sine iudicio. Præcordia admodum male erant affecta, & vrinæ nigræ. Quã igitur habebat salutis spẽ? Itaq;, quia omnibus est perspectũ, qd hoc homine futurũ sit, merito quis existimet nequicquam scriptum de eo esse. Verum fortassis hunc hominẽ exẽplum adduxit celeris interitus. Nam in libro Præsagiorum primum dixit: febres, siue sanus qs ab ijs euadat siue pereat, pari dierum numero iudicantur. Deinde omnes, inquit, quę probis fulciuntur signis, quarto die vel ante iudicãtur. Ac postea: Et pessimæ, & quibus periculosa adsunt signa, die quarto vel citius perimũt. At Erasinus, quanq; omnia pra

ua haberet, ad diem tamen quintum mortẽ produxit: quod die primo mediocriter haberet. Vnde ẽ de eo sic scriptum ad verbum: Diem primũ quietẽ transegit. Quintus itaq; ab initio quo decessit, non adnumerato primo, quartus efficitur. 26

Critoni in Thaso, recto ambulanti, pes dolere ex pollice uehemẽter cæpit. Decubuit eodem die, horrescens, fastidiosus, parum calens, nocte desipuit. Altero die tumor toto pede, & ad talum, subrubens, cum contentione, pustulę nigrę, febris acuta, insanijt. Deiectiones merę, biliosę, plures fuerunt. Perijt postridie, quàm ęgrotare cæperat.

Aeger hic, quia tã perijt subito, memoratu dignus est. Q ð si ratio sit mortis adscripta, tuꝫ sermo nobis vndequaq; accõmodet. Nũc ex illis, quæ scripsit copia humoꝝ magna fuisse videtur, quos natura est a principibus partibus

ad crus molita deriuare, cum id membrū omnem capere non valeret super fluitatē, residuū recurrēs ad caput ascē dit, quod, qua erat prauitate, furiosam insaniā excitauit. Prauitatis excrementi erat iudicium, quod pustulæ nigræ generarentur ad talum. Vnde mireris, quid caussæ fuerit, quo minus huic initio morbi secuerit venā. Sed scimus ad plurimos eum, quos descripsit, morbo iam progresso accersitum esse. 27

Glazomenium qui iuxta Phrinichi dai puteum decubabat, ignis inuasit. A prino illi caput, collum, & lumbi dole bant. Statim surdus effectus est, somnis carebat, acuta corripuit febris, præcordia in tumorem attollebantur, contentio parua, lingua arida. Die quarto de no cte desipuit. Quinto cum labore omnia ingrauescebant. Ad diem vndecimū fuerunt remissiora. Deiectiones ab initio ad diem vsque decimumquartum mul

tę, tenues, aquei coloris. quod ad aluum exonerandum attinet, commode habebat. Inde aluus restitit. Vrinę perpetuo tenues quidem, cęterum boni coloris: et multum habebant nubium dispersarum non subsidebant. Die decimo & sexto minxit paulo crassius, habebat aliquid sedimenti, aliquantum recreatus est, magis mente constitit. Septimodecimo iterum tenues, secundum vtranq; aurem tumor cum dolore, nulli erant somni, delirabat, crura illi dolebát. Vigesimo die febre liberatus est & iudicatus, non sudabat prorsus, mente cõstitit. Circa diẽ uigesimumseptimum coxę dextrę uehemẽs dolor, subito sedatus est. At Tubercula aurium non residebant, neq; suppurabant. Tenebatur dolore die primo trigesimo, uenter fluebat multis aquosis excrementis, ac qualia esse in dysenteria so

lebant. Vrinas reddidit crassas. Tuber cula aurium resederunt. Quadragesimo die oculus dexter illi dolebat. obtusior erat uisus, ad statum suum rediit.

Vir hic vel testimoniũ, vel etiã exẽplum est non paruum generalium pręceptoꝝ. instituamus aũt orationem ab vrinis: de quibus scripsit, die vndecimo vrinas perpetuo tenues quidem. cæterum boni coloris minxit, & multũ continebant nubium dispersaꝝ, non subsidebant. Perinde enim quasi ab initio tales fuissent, & permansissent eodem in statu ad diem decimũ & sextũ, ita loqui videtur. Die sextodecimo eaꝝ mutationem indicauit, vt tum primũ incidentẽ Nam hæc sunt eius verba: Die decimo & sexto minxit paulo crassius, habebat aliquid sedimenti. Planum ergo est, tenues, sed boni coloris vrinas, ob coloris bonitatez promittere salutẽ. Quatenus aũt erant tenues, hactenus tẽpus requirebant concoctioni. Cæterum eoꝝ quæ molestiam creabant, nũ

vnum erat genus. Nam cum prius die decimo & sexto vrinæ cõmutationem declarasset, postea dicit: Die septimo-decimo iterũ tenues. Eodẽ die dicit, secundum aures eius tumores excitatos. Quod si adiunctas habuissent vrinas crassas, vigesimo die omnino redijsset ad sanitatẽ, quod dies decimusseptimus sit vigesimi decretorius. Itaq; eo die ẽ prorsus iudicatus: non erat tñ constans & absolutum iudiciũ. Imo vero tubercula secundum aures non resederũt, neq; suppurarũt. Dolore præterea infestabat, & alui fluxio incepit vna cũ excrementis dysenteriæ, hoc est, ramentosis, quę acredinis erant humorũ, qui descendebant, notę. Quibus cũ vrinæ accederent crassæ, tumores iuxta aures resederũt. Quæ cum ita procederent, solida morbi decessio in diẽ quadragesimum incidit. Quare memineris in eiusmodi iudicijs, nõ tm̃ vltimi, quod fit in circuitu decretoriorum dierũ, sed etiam eius, quod in medio est. Etenim in omnibus ægris, non his solis videas iudicia diebus decretorijs fie

ri. In decretorijs dieb⁹ tumores sunt ad aures exorti. At septimodecimo extiterunt parotides. Die vigesimoseptimo coxæ dolor dextre iuasit, natura excrementum deorsum protrudente, nec dū excretionē valente per aluū efficere: q̄; ab hinc quatriduum excitauit. Nā habuisse etiam diē vigesimū iudiciū non absolutum, antea didicimus. Quo fit vt testimonio eoꝝ, quæ dilucide in ægris conspiciuntur, constituantur circuitus dierum decretoriorum. 28

Dromeadai uxorem, quę filiam erat enixa, cęteris rite consecutis, postridie rigor cępit, febris acuta. Primo die ex precordijs laborare cępit, fastidiosa, horrens, implacida. Sequentibus diebus somnum non cępit. Spiritus rarus, magnus, precordia statim reuulsa. Postridie eius diei, quo riguerat, aluum commode reddidit. Vrinę crasse, albe, turbidę, cuiusmodi sunt, quę ī matellis diu

steterunt, cum agitantur, non subside=
bant: Nocte non dormiuit. Tertio die
circa meridiem riguit, febris acuta, uri
nę eędem. pręcordiorũ dolor, fastidio
sa, nocte magna cum molestia non quie
uit. Sudor vndiq; frigidus. E uestigio ca
lor illi rediјt. Quarto dolor pręcordio
rum remissus est. Capitis vna cum do=
lore grauitas, aliquantulũ soporata est,
parum nares stillarũt, lingua perarida,
sitibunda erat. urinę paucę, pertenues,
oleosę, paulisper dormiuit. Quinto si
tibunda, fastidiosa, urinę eędem, nihil
deiecit. circa meridiem multum delira
uit, statimq; ad mentem aliquantulum
rediјt, surgebat, ac deinde mox sopora=
ta est, paululum frigebat, nocte quieuit
delirauit. Sexto de mane riguit, perca
luit, toto corpore sudauit, extrema mẽ
bra frigida, delirauit, spiritus magnus,

rarus, paulo post conuulsiones a capite cœperunt, subito expirauit.

Hanc primo statiꝫ die laborare morbo acuto fuit claꝝ: die secundo, ex symptωmatibus, quæ recitauit, cũ iam præcesserant ex vrina signa, optima ratiõe potuit aliquis celerẽ eius mortẽ expectare. Vrinæ satis malæ, conturbatę, & nequaq̃; subsidentes. Quin die ẽt tertio vrinæ & symptωmata cuncta pmãserunt, cõfirmantia expectationẽ mortis. Quarto cũ nares præterea stillarẽt, vrinæq; oleosæ viderentur, recte sane die sexto est defuncta. Hãc ipsaꝫ quoq; dicit spiritum habuisse rarum & magnum, qui deliraturam annuntiat. 28

Quidam calescens cænauit: & potauit largius, uomuit cuncta. nocte febris acuta, pręcordiorũ dextrorum dolor, submollis in partibus externis inflammatio, noctem moleste transegit. urinę primo rubrę, crassę, depositę non consistebant, lingua perarida, non perinde

erat sitibundus. quarto die febris acuta, undiq; eum affligebat dolor. Quinto minxit leue, oleosum, multum. febris acuta. Sexto uesperi multum delirauit, nec nocte dormiuit. Septimo omnia irritata, sunt, urinę similes, multum loquebatur, sibi imperare non potuit, aluus irritata, liquida, turbida, cum lumbricis excreuit, noctē laboriosam habuit. Mane riguit, febris acuta, sudauit multum, febre carere uisus est, non multum dormiuit, a somno friguit, spuit, uesperi multum delirauit, non multo post uomuit nigra, pauca, biliosa. Die nono frigebat, magnopere delirabat, somnum non cępit. Decimo crura doluerunt, omnia exacerbata sunt, delirauit, undecimo defunctus est.

Hæc nos historia primū docet operæpretiū esse attendere, vt primum in-

ĩuadunt morbi, & nõ temere & citra iu-
diciũ cibum ſumere, ét ſi parui videan
tur morbi. Hic nãq; vir quia intempe-
ſtiue cœnatus erat initio, cuʒ parua fe-
bris eſſe videretur (hoc enim declarat
nomine caleſcens) læſus ſane etiam ẽ,
quod intempeſtiue cibum ſumpſiſſet.
At largius etiam, inquit, potauit: neſci
us magni eſſe principium morbi. Non
iniuria igitur hæc vomuit: febriſq; vna
cum ſymptωmatibus nõ leuibus acu-
ta inuaſit, ſed intolerabilibus. Tum vri
næ craſſæ non ſubſidentes. Die quinto
conſpicuum erat illi inſtare mortem, p̃
ter prædicta ſymptωmata, redditis vri
nis oleoſis, quas etiam die ſeptimo ex-
cretas dicit. Perijt autem & hic, die de-
cretorio, vndecimo. 30

*Mulierem quandam quę decumbe-
bat in littore, trimeſtri fætu grauidam
ignis corripuit. Mox ei cæperunt dole
re lumbi. Die tertio dolor colli, & ca-
pitis ſecundum clauiculam: & manum
dexteram, ſtatim lingua obmutuit, dex*

tra manus cum conuulsione elãguit, ut attonitis solet, prorsus delirabat. Nocte cum molestia non dormiuit. Aluus turbata est, ac biliosa, pauca, mera, excreuit. Quarto linguam uox defecit. Eadẽ conuellebãtur. Dolores omnium perdurarunt. Pręcordia cum dolore sunt conuulsa, somnum non cępit. Semel delira erat, aluus turbata, urinę tenues, non boni coloris. Quinto acuta febris, pręcordiorum dolor, plane delirauit, excrementa alui biliosa. nocte sudauit, febre liberata ẽ. Sexto mente constitit, ab oĩbus ẽ releuata. Cęterum claiculę sinistrę dolor non ẽ sedatus, sitibunda, urinę tenues, non dormiuit. Septimo tremuit, aliquantulum est soporata, nonnihil delirauit. Dolores clauiculę & brachij sinistri permanserunt. reliqua remissa sunt, mente cõstitit plane. Treis eã dies

febris reliquit. Vndecimo rediȷt, riguit igni eſt correpta. Ad decimumquartũ uomuit bilioſa, flaua, copioſiora, ſudauit, febre liberata eſt. Iudicata eſt non citra dolorem ab illis ipſis affectibus.

Superfuit hæc, & ſi graues cõmemorauerit morbos oẽs, vel ẽt periculoſiores. Nec poſſum non mirari, qd de ætate illius nihil conſcripſerit. Operæpretium ſane eſt dictoꝝ habere memoriã vt cognoſcas eſſe exemplũ raꝝ, prꝫgnãtes præter abortionẽ talibus morbis defungi. Iam illud quoq; meminiſſe par eſt, fœtũ trimeſtrem & quadrimeſtrẽ ꝑter cæteros iniurijs reſiſtere. Cuius non ignarus Hippocrates, in Aphoriſmis dixit: Grauidæ purgandæ ſunt, ſi cõceptus gliſcat quadrimeſtris, vſq; ad ſeptimum menſem, minus vero has. Minores & prouectiores caueto. Itaq; fœtus vincula, qbus adhærent vtero, imbecillia habent, & vniuerſum corpus teneꝝ. Qui vero prope partũ ſunt, quia ſunt

iam magni, multo indigent alimento: quo si deficiant, crebro in morbis acutis pereunt. Quo fit, vt bonã victus rationẽ his pſcribere nõ parui negotij sit quæ acuto morbo laborant, si cõceperint. Nã si vt non pgnantes parce nutrias, pditur fœtus: sin huius habita ratione, liberalius illas cibes, in discrimen ipsa pgnans adducit. Quam ob rem fœtus trimestres & quadrimestres citiꝰ ac alij seruantur. Huic ergo mulieri, cũ vel essent vrinæ albæ & coloris non boni; tñ propter naturæ robur, contigit supstitem esse: quod nocte p sudores febrẽ discussisset. verũ morbus diebus consequentibus vsq; ad vndecimum nõ poterat validus esse, quo die cũ rigore cũ redijsset, vomitu est & sudore pfecte iudicatus. Nã a die quinto ad vndecimũ quæ intercesserũt symptωmata, ad neruorũ pertinebant, & non venarũ, aut arteriarũ genus. Itaq; die, inquit, septimo tremuit, aliquantulũ est soporata, non nihil delirauit. Nã in venis quæ essent, melius post quinti diei iudiciũ matu-

rabantur. Quare de ſexto die ſcripſit: Vrinæ tenues, addito (non boni coloris). Hæc memoria tenenda, præterea iſtud quinti diei, vt incerta adducit iudicia. Siquidem alius nuper ægrũ ſanguinis eruptione iudicabat, & mulierẽ, de qua nunc verba facit, ſudore: q̃uis morbo vterq; ctudo laboraret ipſo illo die, quæ cauſſa fuit, cur minus faceret abſolutum iudicium.

31

Melidię, quę decubuit iuxta ędem Iunonis, cæpit caput, collum: & pectus uehementer dolere, ſtatimq; febris eam acuta corripuit, menſes pauci fluxerũt, dolores omnium horum perpetui. Sexto die ſopore premebatur, faſtidioſa, horrens malarũ rubor, aliquantum delirauit. Septimo ſudauit, febris intermiſit, dolores permanſerunt, repetijt, ſomni pauci: urina perpetuo boni quidem coloris, cęterum tenuis: bilioſa, mordacia, admodum pauca, nigra deiecit: in

urina subsedit album, leue: sudauit, iudicata absolute est die undecimo.

De hac etiam scripsit initio vrinaꝝ speciem. At in vltima parte narrationis ait: Vrina perpetuo boni quidē coloris, cæteꝝ tenuis. nā plane quæ tenues sunt, natiuum colorem non habeant. Etenim modice sunt pallidæ, quæ boni sūt coloris. At prorsus tenues albēt. Quatenus vero valet bonus vrinaruꝫ color cum tenuitate coniungi, eatenus interpretari debes eum, cum dicit, vrinam perpetuo boni quidem coloris, cæterum tenuē fuisse. Sed videtur hæc quoq; mulier naturæ firmitate conseruata.

Finis Tertij Commentarij Galeni in Primum Hippocratis librum de Morbis Vulgaribus.

GALENI IN TERTIVM HIPPOCRATIS librum de Morbis Vulgaribus Cōmentarius Primus, Hermanno Cruſerio Campenſi Interprete.

1

Ythion, qui propter Telluris ędem habitabat.

Pro titulo id ſcriptũ ſeorſum puta eſſe, Pythion; qui propter Telluris ædem habitabat: ac in altero principio lege hiſtoriam eorum, quæ illi acciderunt. Nam ſic ſatius dictionem exiſtimes ſcriptaȝ eſſe, q̃ȝ ſtatim Hippocrateȝ initio ſolœciſſimum conſulto cõmiſiſſe: cum nullam ſcripſerit toto in libro eiuſcemodi figuram; nec cũ ægros, nec cum exponat peſtem. *S*unt tamẽ, qui datiuo caſu ſcripſerũt: Pythioni, qui propter Telluris ædem habitabat, ſcrupulum ſtu-

quo vir legendum hic pythion.

dentes ſolœciſmi vitare. 2

Cæpit primo die tremor à manibus, febris acuta, nugabatur.

Primo ſtatim die Pythioneꝫ ait vna cuꝫ acuta febre in ſymptωmata incurriſſe duo, in tremorem manuuꝫ, & inſipientiam quãdam paruam. Nam hoc illi eſt familiare, vt alijs atq; alijs nominibus modum ſubijciat dementiæ, nugatum eſſe, deliraſſe, deſipuiſſe, dementem fuiſſe dicens: Alias veſanũ fuiſſe, vel amentem, inſaniuiſſe, & furore eſſe exagitatum. Quare ſi nugatus ſit Pythion, conſtat modice deſipuiſſe. Atq; didicimus tremoris eſſe muſculoruꝫ infirmitatem cauſſam. Deſipientiam vero fieri cerebro inflammatione offenſo, vel copioſo bilioſo ſucco. Et acutaꝫ febrem putredinis eſſe humoruꝫ comitem. Quod igitur ſi quæ morbum pręceſſerunt, quod in alijs fecit, item in Pythione aſſcriberet, poſſent nobis illa originem ob oculos ponere morbi. Nunc quia omiſit, conabimur nos ex his de-

causa tremoris musculorum infirmitas. unde proveniat desipientia.

mum, quæ asscripsit, eam indagare. Simulq; quod nihil prodiderit de his, quę morbum præcesserunt, status innuitur corporis. Nam si vel ex intẽpestiua exercitatione, vel potu. vel venere, vt scribere solet, vel ex quo alio, quod longe ab instituta victus ratione recedebat, febricitare Pythion cœperat, haud erat præteriturus. Vnde lõgo tempore morbum liquet clam fuisse collectum. Cũ itaq; tremores caussam habeant, vt ita dicam, continentem, virium imbecillitatem: illæ autem afficiantur aut per se aut per humorum exundantiam grauantem: non existit tremor, qui virium cõsequitur offensam, in principio morbi citra validam ægritudinẽ, aut famẽ, aut lassitudines, aut vigilias, aut solicitudines, ad hęc immoderatam venerẽ. Quorum si quid sit factum, omnino id Hippocrates, vt solet ꝓderet. Quia igitur tale nihil scripsit, vires existimes sane opprimi plenitudine. Quando iã intremiscerent manus, quarum oriuntur nerui ex medulla ceruicis: tum vero

ꝙ delirabat homo, cerebrum etiam ipſum aliquem excipere infectũ humorem indicio eſſet oportebat Hippocratem, cum hominẽ animaduerteret in præcipiti eſſe, ad ſanguinis ſe miſſionẽ conuertere aut primo die, ſi nullũ contineret venter crudum cibum, aut certe altero: hocq; magis, ꝙ primo die expoſito, ipſe ſcripſerit. 3

Sanguinis missio non fit si retinet cibus crudus in ventrem; si quando aliquod membrum principale laborauerit sicuti cerebrum aut cor ubi inest periculum in solo tam concedimur laborantium in aliis aut repetitionem coloc[illegible]

Altero die cũcta grauiora euaſerũt.

Videt enim increſcere morbus, nõ quaſi paruus, aut a quolibet profectus ſtatu corporis: ſed cum ipſe ingens, tũ cauſam habens non leuem. Quia vero non in Pythione tãtum, ſed in alijs ægris multis, qui ſanguinis miſſionem quantum nos ex ipſius ſcriptis conijcimus, videbantur quærere, non inuenitur aſſcribere eam: alterutrum neceſſe eſt cogitemus, aut non detractum illis hominibus ſanguinem, aut hoc eũ auxilij in narratione omiſiſſe. Atqui nemini horum, qui id requirebant, cui ꝓbatur miſſum fuiſſe: cum illi viro tanti

illud remedium esset: vt in germanissi
mis suis libris significauit, in Aphoris-
mis, & in libro de Victu in morbis acu
tis, in libro de Articulis, ipsoq; adeo in
hoc tertio de Vulgaribus morbis libro
vbi de quodam ægro in hunc moduz
scripsit: Octauo die cubitũ secui: mul
tum: vt debebat, fluebat. Nã cũ octa-
uo die sanguinem illi detraxerit, mul-
to sane prioribus diebus magis hoc vsũ
præsidio censeas. Quod autem singu
lis nõ asscripserit, quibus hoc adhibuit
remedium, ægris, cũ meminerit eo mi-
norum, ipsiusq; adeo balani, nouũ est.
Ergo si quando vtrinq; est oratio ab-
surda, minus absurdum eligendum ē:
censeo equidem auxilium in multis es
se prætermissum: sed prætermissum. in
narratione vt clarum. Quo me addu-
cit potissimum, quod in ijs dixi, quibus
octauo die missus est sanguis. Etenim
hoc vt rarum scripsit: & sanguinis an-
te diem octauum missionem vt cõsue
tam præteriit. Quod si i veris suis ope
ribus, magnis infestãtibus morbis, sem

cũ vtrinq; oratio est absurda minus absurdum eligendum est.

per ſanguinis miſſione vtitur, ſimul cũ ea duo hæc reſpiciens, ætatem pariter & ægri vires: & his ipſis in libris de vulgaribus morbis octauo die cuidam ait miſſum eſſe ſanguinem, quid interpreteris aliud, ac præteritum in ægris eſſe remedium: at præteritum vt clarum in narratione. Quare de ſanguinis miſſione, quia oratio ad ægros ſpectat iuxta omneis, ſemel dixiſſe ſufficiat, vt & cætera, quæ ſunt communia. Verum hęc, quæ ad vnumquēq; pertinent ſeparatim, exponemus, initium a Pythione, vt inſtituimus facturi. 4

Tertio eadem erant. Quarto aluus pauca, mera, billioſa fuit deiectus. Quinto omnia grauiora euaſerunt, tremores manebant, ſomni erant tenues, aluus conſtitit. Sexto ſputa varia, ſubruba. Septimo os eſt diſtortum. Octauo omnia ingraueſcebant, tremores etiãnum permanebant. Vrina àprimo ad octauũ vſq; diem tenuis, decolor, in qua nubes pen

debant nubilosę. Decimo sudauit, sputa concoctiora, iudicatus est. Vrina circa iudicium subtenuis. Quadragesimo ab iudicio die suppuratio facta est ad sedē & abscessus ad stranguriam.

Cætera huius orationis narrationē continent symptωmatum & dictiōe & sententia apertam. Frequētia nāq; acute sunt ægrotantibus, quorum & in libro Præsagiorum perspeximus facultates, & in libro horum ipsorum vulgarium morborum primo. Præterea non pauca in secundo sunt dicta, quę conferunt ad explicandos ægros. Cæterum cum sextum diem exponeret, quia sputa dixit varia subruba, neq; asscripsit vel pleuriticum Pythionem, vel peripneumonicū fuisse, inquirendum reliquit nobis, an etiā possint alia ratione incidere acute ęgrotantibus ea sputa, an peripneumonicis solis & pleuriticis. Et arbitratur, vt videtur, etiam alia ratione fieri ea, cū in pulmone vitiosi succi confluant, cæterum

frequentia symptomata

hi prorsus pauci, vt viscus non inflāme tur. Nam non fuisse nec pleuriticū, nec peripneumonicum hinc liquet, ꝙ Hippocrates non meminerit, nec nominatim hoꝝ vitioꝝ, nec a perpetuo eorum vllo symptωmate. Meminisset eniȝ doloris lateris, vel dyspnœæ. Neq; etiā capite offenso animaduersa eiuscemodi sputa sunt. At cuȝ tussi, dyspnœa, & lateris dolore est cuȝ cernantur talia sputa. Ac duos vidi citra febrem, qui talia sputa colore pallida extussirent. Sed alteꝝ paulatim febriculæ paruæ exceperunt: quo factum est, vt in longum tēpus ductus affectus permanentibus febribus tabidum hominēȝ redderet. Alterum absq; febre, cum talia expueret continuis diebus paucis, nihil est mali consecutum. Quam ob rem est probabile in primis thoracis regionibus, vbi est continens ad vltimas ceruicis vertebras, affluentiam aliquam humoꝝ cōstitisse non multā, quæ dyspnœæ non esset excitandæ: ꝙ non referat magnopere ad officium respiratiōis prima co-

de duobus qui citra febrem sputa colore pallida expuebant.

sta: Sed cum istud esset vitium in ner-
uorum radicibus, qui ad manus perti-
nent, neruiq; degrauarentur, tremulas
effecisse manus. Nam ex prima costa,
& vertebris ei incūbentibus nerui ena-
scuntur, qui musculos manuū agitant.
Hęc inde confirmant, ꝙ tremores vna
cum sputis, quæ successerunt, permane
rent: & etiã ꝙ vbi aliquod in ijs signū
apparuit concoctionis, non amplius fie
rent tremores, morbusq; tolleretur, cũ
iudicium cōsequeretur per sudores. Et
quanq; cruda esset vrina, sputorũ tamē
concoctio iudicauit, & iudicium addu
xit: vt neutrum signum, quod solet de-
notare, falleret. Siquidem æger quãdo
gemino teneretur incommodo, vno fe
brili in succis, quos continent venæ: al
tero quod modo diximus, in thorace:
prius in totum non est depulsum sudo
ribus. nam crudum etiãnũ erat: sed re
cessit alterũ, ꝙ nihil esset prorsus in Tho
race residui. Itaq; hunc ille in modum
scribit: Decimo sudauit, sputa ꝯcoctio
ra, iudicatus est. Vrina circa iudiciū sub

unde oriuntur ner-
ui qui musculos ma-
nuum agitant.

tenuis, indicans quæ in Præsagiorum libro de tenuibus vrinis, quæ duplices sunt, tradidit. Primæ sunt hæ: Quoad vrina rufa tenuisq; sit, crudũ morbũ significat. Alteræ hæ: Si vrinas tenues & æquabiles diu reddat, & reliq̃ salubria sint signa, his abscessus in locis portenditur septo transuerso subiectis. Quare ad finem eorũ, quæ acciderunt Pythioni, ad verbum sic scripsit: Quadragesimo a iudicio die suppuratio facta ẽ ad sedem, & abscessus ad stranguriam. At quia & tremoris manuum & delirij primo iam die meminit, & in sequentibus scripsit. Oĩa grauiora euaserunt. Ac in septimo die addidit: Os est distortum, discutiẽdũ venit, vtrũ increscẽte cerebri malo, an deorsum diuertẽte eos sit detractũ. Atqui vr̃ ex his, quæ subdidit, migrasse in regienes inferiores, non cõsensisse cum cerebro illas: fortasse ꝙ homini missus sanguis, itaq; mirificam cõsecutus opem sit. Nec vero primis iã diebus quicq̃ apparuit sputorũ, vitio obsidente latus: non quo id esset malũ. Sci

mus enim grauissimas peripneumoni as esse & lateris dolores, in quibus nihil expuitur, vti ét ipse docuit Hippocrates. Cæterꝝ hic non ob grauitaté césendum est nihil primis esse diebus sputi redditū: verꝝ quia ad primá modo costam constabat affectus. Q̃ ꝺ si vel hic tm̃ esset molestū, ne sic quidem quicq̃; expueretur. Itaq; potuit auxilio missi sanguinis succis reuulsis, q hoc loco affluebant initiū habuisse ꝯcoctionis affect⁹ sexto die vbi meminit primo sputorꝝ. At quod de die decimo cõmemorandū produxi.i. Neq; in his vulgariū morborꝝ libris est plane quisquá iudicatus die decimo, neq; ipse asseruit vsq̃; esse decretorium diem decimū: sicut dixit nõ raro vndecimū. Habes capita in cõmentarijs de diebus decretorijs collecta eius oia. Vbi ét quadragesim⁹ ostẽditur, nõ quadragesimus alter morbos iudicare, vt quorundá fuit opinio, q circuitus dierꝝ decretoriorum fieri integris septimanis ducebát. Q̃ ꝺ si ideo demū arbitret̃ qs nõ esse morbuʒ iudicatū in

totum: q̄ die decimo ſudarat, non vn
decimo Pythion, non recte exiſtimet.
Nam iudiciũ non integꝛũ eo, q̃ haud
dum ſit concoctus morbus, neceſſario
fiat. Multos enim cum ipſe conſcripſit
Hippocrates, tũ nos conſpeximus die-
bus decretorijs non ex toto iudicatos p
vnam vrinæ cruditaté. Hæc ſi ambo
coniũcta ſint, imbecillis decimo die, &
vrinæ cruditas: non oportebat fortaſſis
de hoĩe decerni, aut nõ ſalubriter ſane
& decretorie. Potuit igitur cum vndeci
mo eſſet ſcriptum, non decimo: ſtatim
ab initio in eo eſſe offenſuz, q̃ in alijs
multis cernas, quæ ab ijs, qui primi de-
ſcripſerunt, neglecta, in perpetuũ ma-
nent. Sed de die decimo hactenus. Iaz
animaduertere intereſt non defuncto-
rie, quas nubiloſas eſſe nubes ſit cenſen
dum. Nã in Præſagijs eſt ſcriptum: Nu
bes in vrina ſuſpenſæ ſi albæ ſint, ſunt
bonæ: ſin atræ, malę. Neq; igitur vrina
nubiloſa in Pręſagijs, neq; nubes dictę
ſunt, cum eo libro vniuerſam ſit in acu
tis morbis præſenſionem ex vrinis per

ſecutus. Ac ne interpretum quidẽ quiſquam, q́ eſſe nubiloſam vrinam Hippocrates velit, enarrauit. Equidẽ, quæ mihi probantur hoc inquirenti, referre nũ dubitabo. Nubis nomẽ ſolent Medici ab aere ad vrinam transferre, ſiue Hippocrates hoc nomen princeps pro certa eoꝝ, quæ pendent in vrina, ſpecie vel vrinaꝝ: ſiue ijs alius attribuerit. Vt ergo in aere interim tempeſtas fit, vbi nubibus condenſatus ſit atris, caliginoſa: interim purus apparet & ſerenus, videnturq́ nubes per eum quædaʒ diſiectæ: ac tũ aer nubiloſus dicitur. quo quidem tpe nubium cernimus colorẽ non ſemel atrum, nec lucidum, ſed inter hos medium. Haud aliter vrinã mihi & nubes appellare Hippocrates nubiloſas videtur, quæ nec colore ſunt albo; nec etiam plane nigro, cæteꝝ medio. Quare Pythionem tales eſt ſuſpicãdum habuiſſe nubes. Nam albæ ſi eſſent, iudicium non efficerent non cõpletum: ſi iam atræ, non probum. Quæ qñ inter albas & atras intercedebant, bonuʒ eſt

Qua urina dicatur nubilosa apud Hip: sm mentē Galeni:

urina nubilosa est illa quæ nec alba neq; nigra sed media existit.

factum iudicium,sed non absolutum.
Quod erat reliquũ,quadragesimo die
in duplicem erupit abscessum, quẽ ẽt
non existimant bonum,ac potius non
probe interpretantur, cũ ꝑ consensum
putẽt abscessus in sedem Pythioni strã
guriam accidisse.cum ipse scribat Hip
pocrates simpliciter,interim factam es
se stranguriã,interim non simpliciter:
sed adiungat illi abscessus nomẽ.vt pri
mo de vulgaribus morbis libro,in secũ
da tempestate.Vbi ita scribit,Solũ ve-
ro bonum,maximũq; inter signa quæ
fiebãt,quodq; multos a maximis peri
culis vindicauit,hoc fuit q̃bus ad stran
guriã diuerterent, & in hanc abscessus
fierẽt.Nã appellat ẽt abscessus,q excre
tione sunt facti noxioꝝ humoꝝ, nedũ
qui decubitu:& merito.Quõ in dysen
teriam alio loco,sic hoc loco in strãgu-
guriam factos ait abscessus. Naȝ mali
humores,quos hñt venæ, vtraq; expur
gant excretione.Ergo id in ipsa scđa tẽ
pestate,aliquanto ante locuȝ,quẽ mo
do protuli, hoc pacto scripsit:Cũ strã-

guria couiunctæ, non nephriticæ quidem ſed his alia pro alijs i. pro venarũ vitioſo humore, ac febribus huic ſuccedentibus inciderunt purgationes, p veſiccam excretis vitioſis humoribus: vt nonnunq; per inteſtina. Roſio itaq; ab excrementis, quæ acria erant, profecta ſtranguriam inducebat. Veſica enim, vt eſt oſtenſum, ad reddendam vrinã in ſtranguria prius properat, quam iuſto ſit eius modo impleta, duabus de cauſſis, vel quod eius non ferat qualitatem iam mordacis, vel quod per debilitatem prius quam ſit vrina coaceruata, vt pauca plane ſit, grauetur. Eiuſcemodi igitur Pythionem dicit abſceſſum habuiſſe, nec ſcripſit ſimpliciter ſic laborauiſſe ſtranguria: ſed adiunxit, abſceſſum habuiſſe. At alterutrum committunt, vt ea, aut prætereant, aut male multi interpretes enarrent: & immorentur, vbi res non poſtulat. de quibus ſemel hic ſtatui dicere. Ego eſſe ducebam antiquius, quæ longo tempore indagaui, & certo iudicio

vesica properat ad reddendam vrinã in stranguria.

inueni, hæc literis sola prodere citra vl-
lam malorum interpretuȝ reprehensio
nem. Sed quia quidam ab omni vera
humanitate semel remoti literaruȝ, vbi
incidant in quorundam scriptoꝝ no-
uas cõmentationes, hac ipsa sola capti
nouitate eas celebrant: ideo sum addu
ctus, vt semel aliqñ istoꝝ interpretum
mentionem facerem, cum etiã ipse di
xerit Hippocrates: Extraneũ, quia non
assequuntur, celebrant præ consueto,
qđ iam bonũ sciant esse, & absurdum
præ apto. Quare quo lectores nostro
rum cõmentarioꝝ præmoniti, qui mo
res sint maloꝝ interpretuȝ, eos queant
agnoscere, prolixius mihi hic certũ est
de ijs agere. Nec vero queratur qsquaȝ
de sermonis prolixitate, habiturus euȝ
ad malas cognoscendas interpretatio-
nes pro adminiculo. Atq; est vnũ ista-
rum genus, quod in proposito ægro q
dam fecerunt. quoꝝ vnius asscribaȝ ip-
sa verba, ne quis me de illos existimet
mentiri. Atq Telluris ędes nõne ad de
monstrandã caussam, vnde manuũ illi
tremor

tremor & morbus incidit, adducitur? vt illi cui propter mensium suppressionem, vt est verisimile, ꝙ otiata ea esset pars. Rursus in sexto scribit, viro absente feriatam illo mēbro mulierem sublatis ad os mensibus barbam aluisse, qđ quid est aliud q̄̃ fœminā in virum mutatam? Hic Pythion dum coitu abstinet, ꝙ ad solum fanum curam conferret, in morbū incidit. Hæc vnius est ex interpretibus oratio, qui seipse hac re conuincit, ꝙ cum crebro Hippocrates quidem nominatim domicilia cōmemoret, hic non illorum omnium enarrationem, sed plane paucissimorū conscribat. Nam si non temere domicilia sint ægrorum prodita, sed indicent etiā aliquid, qđ ad artem faciat: qui in paucis ægris eoruꝫ vim exposuit, præterijt autem in alijs ijsq; permultis, parū suo functus est officio. vt verbi gratia de primo, quem in vulgarium morboruꝫ libro primo descripsit. Nam Philiscus, inquit, qui prope mœnia habitabat. Deinde, Epicratis vxor, quæ ægrota-

bat apud Archegetem. Tum Erasinus qui ad Bootę torrentē habitabat. Mox Clazomenium, qui iuxta Phrinichidai puteum decumbebat. Postea de muliere quadam. Dromedai, inquit, vxorem, quæ filiaz erat enixa. Inde de alia muliere, quę in littore decumbebat. In hoc item tertio de vulgaribus morbis libro multos inuenias alios scriptos ægros ædibus adiectis, vbi cōmorarentur, quas omnino nō enarrant. At Chęrio, inquit, qui apud Demonetum decumbebat. Deinde. Eurianactis filiam virginē ignis corripuit. Sub hāc. Quędam, quæ angina erat correpta apud Tabionē. Postea. Adolescentulus, qui in foro mēdacium decūbebat. Et quid multa opus est recensere, cum tali scriptura liber pene sit totus refertus. Sed ad institutum reuertamur. Quoniam complures ita sunt descripti ægri, vbiq; oportebat, aut nusquam domicilia exponere. Verum hactenus quidam interpretes librorum contemnunt auditores, vt ego Alexandriæ quōdam hu

iuſcemodi audiuerim de quodaꝫ ægro interpretationẽ in libro primo de vulgaribus morbis deſcripto, illo capite, cuius eſt initium, Silenus, qui in Platamonis ædibus habitabat. Nam exponendis Hippocrates iјs, quæ illi acciderant, ita ſcribit: Noctem inſomnem duxit, multa verba. His igiť acclamabat, qui enarrabat librum. Scilicet σεληνός erat, id eſt, lunaticus. Hic præ admiratione diſcipuli in clamorem eruperũt. Nonnulli interpretes tam ſunt arguta ſedulitate, vt quærant, vtrum in Platamonis habitaret ędibus Silenus: Quidam per m Platamonis, quidam per n Platanonis. Similiter quærũt iſti interpretes, vbi dicit Hippocrates: Decũbebat in Theatro, θέητρον ne ſatius ſit ſcribendum, an θέατρον. At eos, qui in iјs tempus terunt, reprobant. hos vero, qui per ea quæ in prędictionibus & Coicis præſagitionibus produntur, hiſtoriam ægrorum in his libris exponunt, multi ſuſpiciunt. Sed q̃ ſint vitioſa, quæ in libro prædictionũ ſunt tradita, certis de-

clarauimus cõmentarijs, quos in illum librum ſcripſimus. Nam eius libri videtur author ex vno ſæpe aut duobus priuatis exemplis ſibi conſpectis vniuerſalia facere decreta. Demonſtrauimus item multas eum complexiones facere, ex diſſimilibus ſignis coactas. Et vero etiam declarauimus eam doctrinam tam numeroſa habere quæ concurrant, vt recenſeri nequeant. Ad hæc illud eſt declaratum in enarrandis ijs, quæ ſcripſit author libri prædictionuȝ, non, poſſe doctrinã vllam eſſe melioreȝ, q̃ Hippocratis in Præſagijs, cuiuſq; virtutem ſigni ſigillatim tradẽtis. Neq; enim aliter multis poſſe cõmiſſis quicquam præſciri. Proinde qui vtrunq; legerunt librum, Prædictionum & præſagiorũ, ſatis ſcio omnia ijs aperta eſſe, quę diximus. Iam ſi quis prius noſtros cõmentarios in eos libros æditos legerit, poterit ille citra illa, quæ ſunt nunc a me cõmemorata, importunitatẽ animaduertere eiuſcemodi interpretationis. At qui illos non legerint, ante volo

illos vt hi conſulant, deinde huc ſe recipiant audituri, & de his, quæ dixi exiſtimaturi. Siquidem cum nuper quiddã in manibus ſumerem de cõmentarijs, quos Lycus Macedo in hunc librum conſcripſerat, in expoſitione Pythionis tria offendi capita ex prædictionum libro citata, qui in primo ad verbum ſic dicebat: Tremula, obſcura, palpantia deliria, magnam denũtiant phrenitim, quod Didymarcho accidit in Co. In ſecundo ſic: Tremores, ſi ſudoribus ſuperueniant, repetere conſueuerunt. Ac tertium his erat verbis ſcriptũ: Vrinæ a turbulentis vigilijs decolores cũ nigris nubibus, deliriũ portendũt. Hęc ex prędictionibus capita a Lyco ſunt adſcripta, quaſi ita Quintus in expoſitione huius Pythionis dixiſſet. Mihi vero, qñ cõpulſus ſum errores reprehendere (licet prioribus id cõmẽtarijs vitauerim) operæpretium videtur iſtorũ interpretum improbitatem detegere. Primum his, quæ dicta de Pythione ſunt, non congruit illud ex prædictionibus ca-

put Neq; enim cum silentio,neq; magnopere phreneticus fuit. Nam cum libri prædictionũ enarraremus, quę sint deliria cum silentio ostendimus: & quare magnopere ea phrenetica appellauit: quorum fuit in Pythione neutrũ. Siquidem nec cum silentio delirabat, & modice insaniebat. Secundũ caput, in quo dicit: Tremores, si sudoribus superueniant, repetere cõsueuerunt: contrarium demõstrat casus Pythionis. Nã non succedebant, sed a primo vna inuadebant, posteaq; die decimo sudauit. Itaq; non videntur tremores sudoribus, sed tremoribus sudores successisse. Reliquum & tertium caput, vbi ait, vrinę a turbulentis somnis decolores cũ nigris nubibus delirium portendũt. recte atq; ordine esset citatum a Lyco, si Pythion vigilasset primum vna cum turbatione, & vrinam reddidisset nigris præditaꝫ nubibus, itaq; desipuisset postea: verum quia neque exierunt talia, nam nubilosæ nubes permultum a nigris distant. neque a vigilijs turbulen-

tis phreneticus euasit, sed a primo statim die delirauit, non est recte adductum. Nam quid caussæ erat, quin diceret nubeculas atras. Deinde vigilias primo aut secundo die. Post has rursus primo die. mox delirium. Immo vero Lycus ipse cum vocabulum nubilosæ interpretaretur, nō fuit ausus dicere ab eo atras denotari. Quare supfluo hæc adiecit (siquidem dicendum est superfluo non modo ad propositum inutilia, sed etiam omnino falsa) & præcipua quæq; Hippocratis sermonis neglexit aduertere: quæ tremorum affectio est, qui in tremulis manibus locus affectus. Vnde varia sputa, & multa his succedentia: de quibus ego disputaui. Omnino enim hæc repudiauit, & qđ prorsus non erat inquirendum, pro quæstione sibi obijcit ad verbum sic: Septimo die os est distortum. Videtur quod hic narrat, cum dicto pugnare, quod in Aphorismis sic habet, in febre non intermittēte, si labrum vel oculus, vel nasus, vel superciliū peruertatur, vel

nõ videat,vel non audiat debili iam corpore,quicquid horũ euenerit,mors in propinquo est. Hæc lupi est oratio sibi in eo scrupulũ mouentis,qđ omni vacabat ambiguitate. Nam in Aphorismis dixit,corpore iam debili. Atqui Pythioni non debili distortum os est. Iam etiam extricando ipse hoc qđ potuisset Lycus nihil ad solutionem attulit aliud,ac idipsum,qđ nunc diximus. Itaq; quod erat apertum,tanq̃; dubiũ proposuit. Aliorum quæ ad artem referunt,nihil quęsiuit,nec quo in statu Pythioni esset,nec quę sint antedicta symptωmata consecuta,aut qui locus, aut qui affecti. Ac ne de sanguinis missione quidem prętermissa admonuit. Humorum & temperamentorũ non nunc tantum,verũ nec loco alio vllo in enarrandis ægris,aut cœli statibus mentionem fecit,quæ in primis Hippocratis librum enarranti erant cõsideranda. Vt si Asclepiadem interpretaretur, pori & tumores incompactaq; elementa & latio ad tenuitatem erant illi declarãdaç

ꝙ ad hęc ille principia omnia reducat. Calidum vero, frigidum, humidum & siccū Hippocrates caussas statuit, quē-admodum aerem, in animantium corporibus. Itidem quatuor humores inter sese temperamento distantes sanitatis authores æque ac morborū esse. Sanitatis, vbi ex æquo sint inter se moderati: Morborum, vbi eorū maior sit aut minor copia, aut de propria sede cōmigrarint in alienam. Itaq; ad hæc principia etiam, qui ante Lycum & Quintū aliquem Hippocratis librum enarrauerunt, Empirici vniuersa referre student. velut in fabula agunt quidam solam, quam habent impositam, personam. Nā vt Erasistrati interpres recte de humoribus & temperamentis sileas: Ita si quicquā dicere in scripta Hippocratis instituas, merito ad ipsius vocez interpretationem dirigas. Fortasse ergo vt adulterino æmulo Hippocratis veniā dare Lyco, vbi offendere videat, ęquū sit. ni hoc exprobres, ꝙ cum interpretationes scribere non valeat, agat fabulā.

quatuor humores quomodo sint sanitatis et egritudinis causa.

Quippe quod est assimile huic, si accẽ das ad comœdiam, cum actor esse nequeas. At vero si ad hos te conuertas, qui Hippocraticos sese nũcupant, vbi iuxta ac alieni & adulterini sectatores, errant, ímerito illis ignoscas. Iam cum istorũ absint errores non solũ ab Hippocratis sententia, sed ab ipsa rerum veritate, duobus eos nominibus insecteris. Siquidem prius est nihil, atq; si ambobus interpres his scopis cõstet, vt simul & cõsentanea cum scriptore & vera dicat. qui alterum tantum obseruat, hoc est reprehendendus, ꝙ dimidiũ labefactauerit totius. Interpres vero, qui neq; vera dicat, neq; consentanea cum authore libri, maxime cẽsendus est peccare. Sabinus quidẽ eiusq; auditor Metrodorus germanissimi⁹ illi quidez inter priscos Hippocraticos habiti, est tamẽ, male vbi videantur Hippocratẽ enarrare. Verbi gratia, in proposito ęgro ita ad verbum dicunt: Nam vt conuulsio a vacuatione & repletione ꝑficiscitur, haud aliter tremor, qui parua est cõuul

ſio à contrarijs efficitur. Ac cauſa quidem, quam ob rem hæc vitia fiant, rationalium virorum eſt, non empiricorum attendere. Attamẽ ea cognoſcere, & diſcernere alterum ab altero, intereſt Empiricorum poſſe. Hac ſane in re primum videtur Sabinus falſus, ꝙ paruã dixerit conuulſionẽ tremorẽ eſſe. Nam toto genere intereſt affectus voces, an ſymptωmata functionuꝫ noxas. Neq; enim affectiones certe ſunt in ſolidis animalis partibus, vt tumor, & flãmatio, & duritia. Sed ſicut actiones, dum fiunt, conſequuntur, vt exiſtant, non, quia conſtanter inſunt: Ita & affectus quoq; earũ. Nam cũ omnis in actione poſitus motus ſit: ſit porro quidam in animalibus motus volũtarius vt alter ſpontaneus & naturalis: offenſæ volũtarii in motibus fiunt muſculorũ, a quibus etiam cum ſecũdum naturã fiuntꝫ ſcimus obiri. Sed q̃d in eis eſt ſecundũ naturã, vnum eſt & ſimplex. Quod eſt præter naturã, in primis ſit duabus differentiis, aut præter voluntatem, aut de

voluntate: non tamen ſecundum naturã. Sed hoc loco dedita opera dicas, an per voluntatẽ, nihil intereſt. At vero motuum, qui citra volũtatem fiunt in voluntarijs inſtrumentis, quę ad motum ſunt cõparata, hæc conuulſio, illa vocatur palpitatio, alius rigor, inter ſeſe diuiſi. Sed plene de his integro volumine diſſeruimus. Iam motus volũtarius, qui non ſecundum naturã obitur, vna eſt forma, qui tremor appellatur. De quo neceſſarium eſt, quoniaꝫ alios huius gratia attigimus, hic verba facere. Fit ergo tremor non tantum in muſculis affectis & neruis, ſed etiam valentibus, vbi quis vltra vires onus moliatur, aut manibus baiulare, aut imponere humeris. Itaq; nõnulli conſpiciũtur robuſtiſſimi adoleſcentes, dũ onus portãt, prægraue, cruribus tremere, maxime, vbi aſcendere ſcalas tentent. At illis quod in maximis molibus, hoc ſenibus & alia ratione infirmis vſu venit in minoribus. Nam ſunt hæc etiã grauia imbecillibus. Sunt iam etiam certe

nõ solum fit tremor in musculis et neruis affectis sed etiam in bene valentibus

affectus animi, qui tremorē inducunt. Nam in libro de humoribus dictuȝ eſt per abruptum tranſeunti, metu ſcilicet vires deijciente, crura tremere. necnon ſi quis alius in ſe inuadentem cōſpicatus beſtiam ſit aut latrones, aut hoſtes, metuat. Recte igitur in cōmentario de tremore, conuulſione & rigore ex infirmitate viriū ſemper tremorē fieri oſtendimus. Quæ quando ſua ſponte interim ſint infirmæ, interim propter affectum animi, aut etiam haudquaquam per ſe affectæ, ab onere graui hoc patiuntur, treis eius cauſſarū eſſe diximus differentias, inſtrumentorum intemperiem voluntati attributorum, affectum animi, grauitatem oneris. Quare ſi, qui nec metuat, neq; molem ſuſtineat, tremat: alterutrum certe aut organorū eſt intemperies, aut in ipſo corpore pōdus circa muſculos aut neruos. Verum ſermoni nonnulla ſubeſt fallacia, de qua in cōmentario de tremore, conuulſione, palpitatione & rigore verba feci. Nam quibuſdam videas manus & ca-

tremor semp fit ex infirmitate virium

tremoris tres sunt causæ intemperies instrumentorum affectus animi gravitas oneris.

put tremere præter eorum membroruȝ mouendi studium, ac ideo esse falso videtur dictum: si instituerit quis aliquid agere, euenire. Cæterum si intelligas, reclinata in ceruicali ceruice, sisti capitis tremorẽ: manibusq; depositi, sic ne has quidem tremere: credes esse recte dictum, quibus otiatur quodcunq; membrum, hoc esse a tremore immune. Sin attollant, aut sublatum illud seruent, tum symptωma illud incidere. Adeo illis est, qui sic agunt, musculorũ requies ex vsu. quo fit vt oppositos inter se musculos simul moueãt. Vt in manu, qui attollunt, & qui hoc membrum detrahunt: extendũt eam & flectunt, & validioruȝ virium est opus his, qui manũ in angulum ductam sublimẽ seruant, q̃; qui extendũt aut flectunt. Nam qui extendant, vno genere musculorũ operantur, quod cõparatum est ad id operis, feriantibus interim his, qui flectunt eam. Atq; cum flectant, agunt his qui ad flectendum sunt accõmodati, & in otio sunt, qui extendere possunt. Q ȝ

ſi eleues in angulum ductam, & ſublimem retineas manum; nec flectas, nec extendas: vtriſque muſculis æqualiter operaris, vt in Tetanis quos vocāt. Eſt igitur non minus opus robur, muſculis in eadem figura vel crus vel collu3, vel manum ſeruantibus citra fulturam ſolidi cuiuſpiā corporis, vehentis ſuſtentantiſq; membrum. At cum longe partium ponderi, quæ vehuntur, vires motrices præſtant, citra negotiū attollunt, citra negotium ſublimes ſeruāt. At vero ſi multo ſint inferiores, ſicut in reſolutis, haudquaquam poſſunt eleuare. Quæ ſi pares ſint, viciſſim ſuccumbunt, vincentes ſeruant immotam manum ſublimem: ſuperatæ delabi ſinūt. Hoc mihi cogita continenter in hunc modum fieri, vt ſimul ac ſuperiores ſint, membrum ſuſtollant, mox victæ a mole horum quæ eleuantur, permittant peſſum ire, ſimulq; vires illorum rurſus victrices corripientes ipſa iterum erigere ſtudeant: Deinde cum minimo momento fiat hæc viciſſitudo,

vt quod est infra, confestim attollatur, & quod membrum alleuat, extemplo detrahatur: non prorsus inconcussum seruetur & stabile membrum: tum nec motus habeat in vtráq; parté insignes, vt qui breuibus interuallis & temporũ & locorum seruentur. Atq; talis est motus tremor, vt quæ longius sum in libro supra cõmemorato persecutus, paucis complectar. At quæ fit in morboso rigore partium concussio, absq; voluntate obitur & contrariorũ motuum magnis interuallis sese mutuo excipientiũ vna cum frigoris sensu. Huius alius affectus est quodá modo germanus, musculorum & neruorum, quæ cõuulsio appellatur, ac in eis per totũ similis illi atq; ijsdem organis fit motus, qui cum de voluntate moueantur, fit. cæterum in eo tamen differt, ꝙ præter voluntatem, vbi conuelluntur, mouentur. De palpitatione necesse hoc loco non habeo differere, ne cogar simul de pulsu dicere; qui aliquid habere cum palpitatione cõmune videtur. Satis enim iam

vel de

vel de tremore productus mihi ē inuito sermo in cōmētario. Qui autem ad vnguem volet omnia prædictorū symptωmatum perspicere cognitionem, & originem, legat licet libruȝ, vbi illa exacte omnia tradidi: quando & de guttu re, tussi, sternutamento, & nonnullis id genus alijs motibus egi in caussis symptωmatum, vbi dignotiones & differētias motuum, tum vero etiam caussas a quibus procedant, percurri. At Sabinus in omnibus illis nunc plus nūc minus præterijt. Itaq; contra Quintus & Lycus vt isto saniores, probandi sunt: ꝙ ne aggressi quideȝ de his sint dicere sed quasi empiricas interpretationes fecerint. Tametsi Empirici quidaȝ, vt dixi, in fabula impositam personā agāt, Hippocratis librum enarrantes vt Hippocratici, Erasistrati aliquem & Herophili, & Asclepiadæ, atq; alioꝝ istoruȝ perinde ac si de cuiusq; sint eoꝝ secta. Igitur quod semper dico, vbi hic quoq; commonuero, alio transibo. Singuloꝝ quæ scire medicus debet, priuatim est

disciplina tradenda, ac tum ad enarrã
dos accedenduʒ libros Hippocratis, &
ↄclusiones demõstrandæ singulis locis
memoriæ gratia, at ipsæ tamen demõ-
strationes non cõmemorandæ. Quod
quidem nos præstitimus. Ex ijs vero q
in opera Hippocratica scripserunt cõ-
mentaria nemo quisquaʒ, cæterum la
psi sunt in his omnes. Etenim alia est,
quæ ipsas res tradit institutio, absoluta
constans fusaq; explicatione. Alia, quę
in enarratione cõsistit librorum, cuius
non est vtriusq; idem institutum. Ná-
q; per fusam explicationem quæ fit,
spectat veritatis inuentionem. In inter
pretationibus Senis est propositũʒ sen
tentiam cognoscere. Qui ergo ante sin
gula exacte docuerit, hunc deniq; ac-
cedere ad veterum scripta oportet in-
terpretanda: vt tamen primũ senis sen
sum valeat inuenire: Secundo loco, re
cte, aut secus sit asserta, simulq; admo-
neat demonstratorum in operibus de
vno quoq; medico præcepto. Qui ve
ro interpretes suis dictis nequeunt de-

monſtrationem inferre, auditores loquacitate obtundunt: itaq; a ſcriptoris ſententia retrahunt, volētes ſua verba ex illis fidem habere. Quamobrem de capite ad caput tranſeunt. quæ ne ipſa quidem quicquam ad rem propoſitam referunt. Porro fieri non poſſe vt in commentarijs demonſtrationes diſputationum, quibus produntur diſciplinæ, ſcribantur, ex iam dictis planum eſt. Nam quando Hippocrates non in Pythione modo, verum in multis etiam ægris prædictorum ſymptωmatum meminit, ſi quidem nuſquam demonſtrationibus comprobes placita, nullam animus diſcipulorum firmā eruditionem infundes. Quod ſi tradas in quibuſdam ægris demonſtrationes, in quibuſdam prætereas, atq; in primo morborum Vulgarium verbi gratia eas omnes perſequare, in alijs ad illas reijcias, facies tu quidem, quod diximus, vno in libro abſolutiſſimam tradendo cum demonſtrationibus doctrinam, in cæteris eius concluſiones

addducendo. Sed id ipſum tamen vtro
q; eſt modo abſurdum. Naꝫ in primũ
vulgarium morborum librum, ſi hunc
enarres, primum quinquaginta cõmẽ-
taria ſit neceſſe ſcribere & ſingula aut
bina in ſingulos alios. Itaq; cogeris, ſi
aut præſagia aut Aphoriſmos legere
velis, ante qnquaginta illos libros euo
luere interpretantes primum librũ mor
borum vulgarium. Haud ſecus ſi ab
alio quopiam cœperis cõmentaria ſcri
bere, in illum quinquaginta ſcribes.
Qui autem alium legere volet, ante
omnia neceſſe habebit quinquaginta
illos libros legiſſe. Atqui multo præſta
bat ſingulas quæſtiones, vel præcepta
vel quolibet nomine appelles, eſſe ſin
gulis deſcripta libris, atq; hos tantum,
vbi firma imbui ſcientia de his, quæ
prodita ſunt in iis, voles, cõſulere. ideo
q; nos cum de tremore, conuulſione ꝫ
palpitatione & rigore, tum de alijs om
nibus lucubrationes ædidimus ſepara
tim & demonſtratorũ in interpretando
vſurpamus concluſiones. At Sabinus

cum neq; demonstrauerit vsquam, qđ inter hos quatuor intersit affectus, tremorem, palpitationem, conuulsionē, & rigorem: neq; vllam, si non plane veram rationem, & demonstratiuam, at verisimilem adduxerit, primū, esse tremorem asserit paruā cōuulsionē. Paulo post specē esse tremorem conuulsionis dixit. Verū quo me ocyus his rep̄hensionibus, quas inuitus institui questus in improbos interpretes, explicem esto tremor conuulsio, aut conuulsionis species. Pythioni iam ab eo discamus, qui inciderit. Stomachum, inquit, homo affectum habebat, atq; manus, quæ cum illo haberent consortium, tremebant: At nec incōmodum illi vllū fuisse ad stomachum, docere quisquā potest, quod nullum sit symptωma nominatum in narrandis Pythionis accidentibus, quod indicare stomachi valeret vitium. Nec stomacho esse quicquā cum manibus cōmune, ostenderunt. Nam ipse ait fieri tribus modis consortia, aut pp viciniam, aut pp familiarita

addducendo. Sed id ipſum tamen vtro
q; eſt modo abſurdum. Naȝ in primũ
vulgarium morborum librum, ſi hunc
enarres, primum quinquaginta cõmẽ-
taria ſit neceſſe ſcribere & ſingula aut
bina in ſingulos alios. Itaq; cogeris, ſi
aut præſagia aut Aphoriſmos legere
velis, ante qnquaginta illos libros euo
luere interpretantes primum librũ mor
borum vulgarium. Haud ſecus ſi ab
alio quopiam cœperis cõmentaria ſcri
bere, in illum quinquaginta ſcribes.
Qui autem alium legere volet, ante
omnia neceſſe habebit quinquaginta
illos libros legiſſe. Atqui multo præſta
bat ſingulas quæſtiones, vel præcepta
vel quolibet nomine appelles, eſſe ſin
gulis deſcripta libris, atq; hos tantum,
vbi firma imbui ſcientia de his, quæ
prodita ſunt in iis, voles, cõſulere. ideo
q; nos cum de tremore, conuulſione ȝ
palpitatione & rigore, tum de alijs om
nibus lucubrationes ædidimus ſepara
tim & demonſtratorũ in interpretando
vſurpamus concluſiones. At Sabinus

cum neq; demonstrauerit vsquam, qd inter hos quatuor intersit affectus, tremorem, palpitationem, conuulsioné, & rigorem: neq; vllam, si non planeveram rationem, & demonstratiuam, at verisimilem adduxerit, primū, esse tremorem asserit paruā cōuulsioné. Paulo post specé esse tremorem conuulsionis dixit. Vez quo me ocyus his rep̄hensionibus, quas inuitus institui questus in improbos interpretes, explicem esto tremor conuulsio, aut conuulsionis species. Pythioni iam ab eo discamus, qui inciderit. Stomachum, inquit, homo affectum habebat, atq; manus, quæ cum illo haberent consortium, tremebant: At nec incōmodum illi vlluz fuisse ad stomachum, docere quisquā potest, quod nullum sit symptωma nominatum in narrandis Pythionis accidentibus, quod indicare stomachi valeretvitium. Nec stomacho esse quicquā cum manibus cōmune, ostenderunt. Nam ipse ait fieri tribus modis consortia, aut pp viciniam, aut pp familiarita

tem vel generis vel operis. Generis vbi neruosum neruoso, venosum venoso, arteriosum consentiat arterioso. Operis, cum mammę & thorax partibus genitalibus. Sed in harum cõmunitatũ consentire nulla manus possunt cum stomacho. Neq; enim officium ijs est cõmune, neq; neruorum consensus, quamobrem in manibus neruosum genus in consensum veniat stomachi affecti. Nã stomacho a sexta deducta de cerebro propagine tribuuntur nerui. Manibus a spinalis medullæ regione ad sextam, septimam, & octauam vertebram. Itaq; quæ a sexta coniugatione partes sunt neruos consecutæ, has stomacho consentire, non manus oportet. Atq; de tremore hæc nugantur, qui propter abstinentiam in veneris ducunt nimiam humorum copiam Pythionem coaceruasse. Quanquam venus vt vacuatione plenum fieri non permittat corpus (tribuamus sane hoc illis) stomachum certe labefactat non mediocriter: cum eũ veneris abstinentia, etsi corp⁹ impleat,

confirmet, vt quod maxime. Nam nõ parum absurdum sit censere, si quis moderate viuat repleri humoribus hunc. Neq; enim his, sed otiosis corpus implet. Qđ si quis a venere se contineat, exercitetur tamen more Athletarum, fossorum, & messorum, aut artem agẽtium aliquam manuariam, non colligatur plenum his humorum corpus, verum quia quæ sciunt, hæc nequeunt reticere, vsu venit sero discentib9 dicere planissime pugnantia, dum importune verba fundităt. Quid enim attinebat scribere, dixisse Democritum paruum morbum comitialem concubitũ esse. Et Epicurum nunquam pdesse veneris vsum, præclare agi si nõ officiat. Nam ista oratio ad ægrotantes ob immodicam venerem ptinet, non ad eos qui diuersam instituerunt rationẽ viuendi. Et quidem Sabenus hæc scripsit, non uidens quę insit in verbis pugnantia. Iam uero quid est nouius q̃; ob ↄtinẽtiã ueneris delirasse Pythionẽ. ferũt.n. aceruatã in cerebro geniturã, multitudine id opprimentẽ,

delirij symptωma efficere, vt solet os,p̃mens in capitis fracturis, & nostra manus creare insipientiam. Quare iã mõstrat, non se cuiquam, cui terebra adigeretur, adfuisse. Cum autem aut digitis premas vna cum membranis cerebrum, aut per membranaꝝ quæ vocãtur custodes, aut etiam ante perforationem os putrefactum has premat partes, deliria non existunt: sed sopores alti opprimunt, sensus perit. nam soporãtur interdum magnopere ita affecti, vt in vehementibus apoplexiis. At vero cum etiam varia sputa autumant genitura retenta accidisse, prꝫstat illos nihil confutare. Nam qui reprehendit sedulo, quæ nulla sunt digna sedulitate, seipsum afficit contumelia. Atqui non hæc modo sed longe protulerunt plura haud dissimilia illis, de qbus est hoc vnum abscessum ad sedem aiunt ortũ Pythioni propter loci vicinitatem, quo genitura excernitur. Et abscessus i sede comitem fuisse stranguriaꝫ. Deniqꝫ alia etiam afferunt, quibus adducaris vene

ris continentiam non paucoꝝ esse, nec paruoꝝ authorem morborum. Et hæc cum scribant in propositis exponẽdis ægris, Democritum proferunt & Epicurum nihil vnquam proficere affirmantes venerem. Et quod omnium est sapientissimum, vt conuulsio, inquiunt, comitatur repletionem, & inanitatem, ita consequuntur libidinẽ & continẽtiam cõmunia symptωmata rationis et neruorum affectoꝝ. Proinde hoꝝ nos sapientia inducti, ac fidem eoꝝ verbis habentes, ne Athletis quidem a venere permittemus abstineri, nequid hinc conuellantur, aut desipiant. Hæc scilicet omnia, insuperq; cætera, quæ narrauit Hippocrates accidisse Pythioni, iactant, perinde quasi illius morbum coitus abstinentiam præcessisse plane ipsis sit certum : tametsi initio dixerint, verisimile esse a coitus abstinentia hæc accidisse Pythioni (quam illi ἀποχὴν vocant) deinde obliti eius, quod initio modeste dixerant verisimile esse, ac si plane ita se haberet, orõnẽ instituunt.

Et quidem vt apud Telluris ædem cõ memoraretur, cur a venere ſeſe contineret, nihil erat cauſſæ, qui nec ſacerdos, nec æditus eſſet deæ. Omnino enim de eo Hippocrates ampliorem mentionem faceret, quam quod iuxta Telluris templum habitabat. At ſi etiam æditus aut ſacerdos eſſet, non erat illi in perpetuum neceſſe, vt a venere abſtineret, quomodo ſi Dianæ eſſet vel Palladis ſacerdos. Cæterum quod dudum dixi reprehendere ſedulo, quæ ſedulitate ſunt indigna, eſt abſurdum. Quare iam finem eorum faciam, quæ interpretes in Pythionem commiſerunt errorum; ac me ad proximum ægrum conferam Hermocratem, meoq; inſtituto interpretabor, parua habita illorum ratione, niſi multum res vrgeat, quæ ſcripſerunt quidam perperã. Sed prius de notis dicã.

De notis, quę ſunt ſingulis ęgris adiectę.

Miror huius libri, vt aliorum etiam

Hippocratis multorum infelicitatem, quorum hi ſunt adulterati, illi aliquid habent ſcriptis Hippocraticis adie-ctum. Rectius dicam fortaſſe infeli-cem non fuiſſe librum, cæterum eius nos lectores, qui tempus in re perdim9 inani. Ad exitũ igitur narrationis euen torum Pythionis aſſcripta eſt Primum η̄ι literæ nota, rectam habens mediaȝ lineam, vt quidam ſcribunt nongente norum notam. Deinde ſcripta eſt π li-teræ nota, nihil in medio habẽs. Mox ου, ſub quam μ, poſtremo υ. Coacti igi tur ſumus, notæ hæ quid ſignificent, in ueſtigare, idq; ĩcerti, Hippocratiſne ſint an alius iſta ſingulis aſſcripſerit ægris. Verum nobis cum hoc ipſuȝ compul-ſi indagaremus, in mentem venit. Si vt hoc in libro eas inuenimus notas, ſic in alijs etiam libris vulgarium morboruȝ omnibus comperiſſemus, narratiõi eo rum, quæ ægris acciderũt, aſcriptas nõ ſit fortaſſis ab Hippocrate dicere aſſcri ptas abſonum. Nunc cuȝ neq; in aliis libris inueniantur, neq; etiã in ipſo hoc

tertio in omnibus æque exemplaribus merito in suspitionem non nos tantū venimus, sed maiores etiam nostri, ab aliquo esse asscriptas, fortasse qui disci- pulos detineret, vt posset declarare q̈- si mirificum quid, vnaquæq; quid de- notaret. Potuit etiam compendium si bi quis soli facere vtilitatis, quam cape ret ex singulis ęgris: vt in hoc ipso, quē cōmemorauimus Pythione, quod de- ductam per medium lineam habet πι videtur πιθανὸν, idest verisimile signifi care. Sequens π πλῆθος, id est abundā tiam. A quo statim ου scriptum, ουρον, id est vrinam significare videtur, vt ex ambobus significetur πλῆθος οὔρων. i. abundantia vrinæ. Deinde μ quadrage simum nobis diem ob oculos ponere. υ ὑγείαν. i. sanitatem: Atq; hæc ambo interpretari, quadragesimo die hominē conualuisse. Et collectam ex omnibus notis hanc esse sententiam: Verisimile esse ob abundantiam redditæ vrinæ p pulsatum ipsum morbum esse, & persa natum hominem quadragesimo die.

At hæc non inueniri aſſcripta hoc modo in omnibus exemplaribus, ante dixi. Nunc dico, nec in quibus inueniuntur, in his omnibus primum ægrum habere talem notam. Ergo quod exẽplar notas habet in fine aſſcriptas narrationis de Pythione, hunc habet in moduʒ ſcriptas, ιτι ϖου μ υ. Porro quod probabile ſit vtranq; notam, quod modo dixi ſignificare, confirmant illæ, quę alijs ſunt ægris adiunctæ. Nam vbiq; adiacet π lineam habẽs medium interſecãtem. Ad finem vero ſuperſtitibus υ' additum eſt, ὑγειαν denotans. i. ſanitateʒ: Defunctis θ, quod ſcilicet mortem indicat. Prima igitur quando ea ſignificare videntur, quæ diximus: & media ſint probabilia. quippe quæ Hippocratis de ægris orationi eſſe conſentanea poſſint. Nobis quidem inanis labor in Pythione confectus eſt, & in alijs conficietur tempus fruſtra terentibus. Sophiſtę vero talibus exponendis, vt vates ſuſpiciuntur a diſcipulis.

5 *Hermocrates, qui ad nouum murũ*

igni idest acutissima febre.

habitabat, igni est correptus. Cœpit ca
put illi, lumbiq; dolere: hypochondriũ
molliter contendebatur, lingua initio
adusta fuit, mox obsurduit, somnũ non
habuit, sitibundus erat, sed nõ admodũ.
Vrinę crassę et rubentes, depositęq; nõ
subsidebant. Aluus torrida ac copiosa.
Quinto die reddidit tenuẽ vrinam, nu
beculas habebat, nec subsidebat. Sub no
ctẽ delirauit. Die sexto anginosus eua
sit, oĩa ingrauescebãt, mẽte nõ cõstabat.

Non desinunt hic nugari quidam
interpretes huius libri, sed ideo esse aiũt
scriptum ad nouum murum, quod re
cens inductus homini offuerit. Alij ab
his dissentiunt, seduloq; student osten-
dere, non propter calcez appellasse eũ
nouum murum, verum quod præter
morem exclusis ventis, & cũ iam ædes
in quibus Hermocrates commoraba-
tur non bene perflarentur, morbus ho-
minem corripuit. Verum de loco satis

ac potius, vt id quod eſt dicã, nimiũ. De his iam quæ illi acciderunt, porro videndum eſt, ac eorum quæ alias demonſtrauimus, reuocanda memoria, de quibus hoc eſt: Tria eſſe prima febrium genera. vnum earum, quæ diariæ appellantur, alterum hecticarum, tertium earum quas acutas vocant, comites putridorum humorum. Atq; ex tertio horum genere febrem afflixiſſe Hermocratem hinc conſtat, quod cũ incipit de illo facere verba, ſtatim dicat Hippocrates: Igni eſt correptus. Nam vt in alia hiſtoria ſcripſit: Quidam incaleſcens cænauit: vt hoc vocabulo calens febris mediocritatem oſtenderet, quæ cænatum tenebat: ita hic ignem appellauit validam febrem. At caput quoq; illi cœpit dolere, vna cum ſurditate. Itaque ex his in caput liquet inuaſiſſe humorum abundantiam. Declaratum iam eſt frigidioribus & pituitoſioribus ſuccedere ſopores, lethargicaq; mala. Calidioribus, aut prorſus mordacibus vigilias,

tria ſunt prima genera febrium diarie hectice acute.

nota q. calens & ignis febres diuersas significat

& dementias. Poinde cum vigiliæ euꝫ cum ſurditate tenerent, & capitis dolo re, lumborumq; : ſuſpicari replentes ca put humores conſentaneum erat mor daciores eſſe. Vſu venit porro his, vbi cum calida febre & flagrante cerebruꝫ offendāt, comites eē, vt didiciſti, demē tias. Qđ ſi duos dies aut treis, aut qua tuor hæc ſymptωmata durēt, certius p̄ ſcies dementiam. Id quod hic accidit Hermocrati. Nam exponendo quinto die ſcripſit deliraſſe hominem. Iam ve ro febrem fuiſſe eam, quæ dicta eſt, vel linguæ indicat ſymptωma. Quid nāq; dicit? Lingua in principio aduſta fuit. Hoc nomen eam omnino ſiccaꝫ ſigni ficat fuiſſe: poteſt etiam nigram. Atq in tali lingua, febreq; tali ſi abſit ingens ſitis, alterutrum innuit, aut mentem læ ſam ægri eſſe, aut ventris naturalem fa cultatē, qua ſubinde cibos appetimus, emortuam. Porro cum narrationi hæc ſunt adiecta: Hippochondrium molli ter intendebatur, ex iocinore conijcias febris originē eſſe profectā. Quia eniꝫ

ſingulari

si eger nō valde sitiat febre vehementi acuta cū lingua adusta signum est amentie huius aut significat virtutē appetitivam ventris emortuam esse.

ſingulari numero quem vocant, dixit hypochondrium, alterum tantum indicat. non vtrũq; fuiſſe contentũ. Quando autem aut dextrum ſit neceſſe aut ſiniſtrum hypochondriũ nos accipere, dextrum fuiſſe intentũ ſit veriſimilius, propter excellentiã qua præſtat alteri. Siquidem talia citra appoſitum & diſtinctiones perferunt. Atqui ipſa natura febris, & ipſius aduſtio linguæ, ſatis iocinoris affectum prodit. Nam intentionem, quæ dicitur fuiſſe mollis, hypochondrij, conſtat vacuã indicare. Nam vacuum arguitur ex molli. Huic eſt oppoſitum cum tumore, quemadmoduʒ contentũ laxo. Ac ſi ita diceret, dextrũ hypochondrium contendebatur, ſed citra tumorem, vel quia non magna fuerit inflãmatio iocinoris, vel in ſima parte duntaxat, qua ventriculum amplectitur, gibbo etiamnum a ſiccitate libero. Iam ventris torrida excrementa etiã inflãmationẽ indicant viſceris. Quare ſi vrina ad hæc lætalis acceſſiſſet, celeriter perierat homo. At quia vt talibus,

urinæ rubræ longitudinem morbi indicant.

erat mediocris, fieri ſperes poſſe vt pro ducatur morbus. Nam bonæ quidem vrinæ haudquaquam in iſtum ſtatum incidant. Rubræ vero ſpatio longo laboraturum hominem, non tamen plane moriturum arguunt: vt in commentarijs in librum Præſagiorum & de iudicijs planum fecimus, vbi eius libri reprehendimus authorẽ. Nam quæ alia de occaſione ægrotantibus acciderũt, quia ad aliud refert, errat. Iam in ijs cõmentarijs prolixius ſumus tum phreniridis peculiaria ſigna perſecuti, tum quod in libris Hippocratis citra controuerſiam germanis, de quibus præſagia ſunt, vniuſcuiuſq; facultatẽ ſigni exacte & ſigillatim explanauit. At de rubris vel prærubris vrinis verbum nullum fecit. Sed de ſubrubra vrina cum mentionem facit, ſimul prærubrarum vim explicuit. Atq; adeo de ſubrubris vrinis in hæc ſcribit verba: Si vrina fuerit ſubrubra, ac ſubrubrum q̃d ſubſidet, diuturniorẽ hęc quidẽ morbum q̃; prima ſignificat, ſed admodum tamen ſa-

lubris est. Cum ergo sit subrubra præter cæteras salubris quidem, longius tamen q̄ prædictæ trahat, quas ocyus dixit morbum exoluere, quæ magnopere sunt rubræ longius significabūt spatium, cæterum non mortem sua sponte, neque delirium. Siquidem per flauam bilem in cerebro exundantē deliria oriuntur, quemadmodum si ea sit adusta, vt iam transeat in atram, insaniæ. At vero sanguinem abundare crudiorem & serosiorem rubra indicat vrina, qui in venis videlicet iocinoris & profundi corporis cōtinetur: vt flauam bilem ruffa & atra. Quid igitur venit in mentem cum alijs nonnullis, tum Lyco, vt hūc approbarent, qui in prædictionibus scripsit: Surditas vrinaque prærubra, in qua nubes non subsideāt, delirium nuntiant. qui morbo regio si corripiantur, malum est. Apparet eni, ex his, quæ hoc sunt loco de Hermocrate tradita, authorem illius libri vniuersale collegisse præceptum: sed longe aberrat & ab rei ipsius natura & Hip

unde proveniat delirium.

urina rubra sanguinis crudi et serosioris abundantiã significat.

urina russa et atram flavã bilem abundare indicant.

pocratis sentētia, tum vero ab his, quæ in ægrotis obseruantur. Nam rei natura demonstrat sicci temperamenti humores & virtutis mordacis vigilias in cerebrum elatos concitare & phrenitim: id quod in cōmentarijs de locis affectis ostendi. At Hippocrates tales humores cognouit, flauam & atram bilem: humidum vero succū & frigidum, pituitam: mitissimum autem simulq; nobis familiarissimum, sanguinem. Præterea vrinam serum esse humorum in venis contentorū, nos ille docuit. Quare ratio conuincit, vbi amplior semicrudus sanguis per vrinam expellatur, rubram eum hanc efficere, atq; ideo diuturnū fore morbum: ꝙ requirat scilicet ad cō coctionem longius spatium sanguis. quatenus dies ꝯcoctionis est efficiens. At non erit talis morbus, vt ab vrinis, exitiosus, neque phrenitidi obnoxius. Sed nō oportet hic nos longiores esse, posteaquā istarum iam orationum in cōmentarijs in Prædictiones importunitatem prodiderimus. At enim cum

urina est serū humorum in venis contentorum.

crassas etiã fuisse indicet nec subsedisse vrinas, plane sunt illæ ex conturbatis & turbidis, vt solet hic appellare, quę sem per turbationem crudam annuntiant multo præditã spiritu flatuoso, vt mustum. Quo fit vt capitis dolores his vrinis sint adiuncti, ꝙ spiritus caput cum calidioribus succis petat. a quibus merito intenduntur vigiliæ, & periculum est delirij futuri, si acrimoniam humores obtineant. Hæc cum statim ab initio Hippocrates cũcta exposuit & symptωmata & signa Hermocrati accidisse, deinde nihil de diebus proximis prodidit: durasse hæc ad quintũ vsq; diem innuit omnia, ac tum se demuz ad alia accessisse enarranda, vbi aliqua ex parte variassent. Proinde quinto dicit die multam illum reddidisse vrinam & tenuem, quare ad eius diei expositionez trãseamus: Quinto die reddidit tenuẽ vrinã, nubeculas habebat, subsidebat, sub noctem delirauit. Cum primuz est immutata prima vrina, & desipuit homo, die quinto scripsit Hippocrates, prę

terita, vt diximus, tertij & quarti diei declaratione: nimirum q̄ eadem permã-
sissent in ijs symptomata. Quare de tenuibus vrinis reuocemus ad memoriã,
quid in Præsagijs dixit his verbis: Qui tenuem crudamq; diutius vrinam reddunt, si cætera vt superfuturis portendantur, his abscessus in regionibus infra septum transuersum expectandus est. Itaq; altero modo crudus esse morbus significatur per tenues vrinas, vt etiam per crassas, vbi non subsidant. Siquidem conturbatæ, sed dum depositæ sunt subsidentes, concoctionis alicuius indicant initium, potissimum vbi illico subsidant. Quæ vero non subsidunt, vltra flatuosam turbationẽ crassitiem esse crudorum humorum significant. Atq; ex his liquet morbuz producendum. Insuper qua erat prauitate febris, & quia sub noctem delirauit homo, cum periculo esse coniunctum. Reliqua iam videamus, num esse his consentanea videantur. Auruginosus euasit, omnia ingrauescebant, mente

non constabat. Indiciũ hoc tibi sit con tentionis hypochondrij ex iocinore ꝑfectæ. Diffunditur etenim nonnunquã per totum corpus flaua bilis, quod decretorium est, vt in Aphorismis quoq; est eo libri loco declaratũ, vbi ait, Morbus regius ante diem septimum, malus est. Reduc item ad memoriam ante cõ coctum morbum, crebro te audiuisse nullum quelibet abscessum proficere, nedum auruginosum. Is enim impediri significat bilem, quo minus ex viscere expurgetur, & per ventrem effundatur: vel propter opilationeʒ eius vel inflammationem. Morbo iam concocto decretorie interim natura ad cuteʒ excrementum effundit cum quorundã aliorum humorum, tum flauæ bilis. Nam hoc quidem loco flauam appelles, an pallidam, nihil interest. Porro cũ vitium increscer et iocinoris, auruginẽ extitisse ex eo indicatur, quod ingrauescerent omnia sexto die, simulq; ꝙ mente ille non constaret, quod est, desiperet. 6

ante coctum morbum nullus absessus bonus

Die ſeptimo grauiter ſe habuit. Vrinæ erant tenues, ſimiles proximis item diebus. Sub diem undecimũ omnia illi uiſa ſunt remiſſa eſſe.

Quæ die quinto vrinæ fieri cœpiſſent deteriores, non correctæ ſunt multis diebus. Non enim ſeptimo modo die, verũ ſequentibus etiam ad vndecimum vſque diem in ijſdem fuiſſe dicit ſymptωmatibus verſatũ & ſignis Hermocratem. Vndecimo die omnia illi viſa ſunt remiſſa eſſe. Recte ſane viſa ſunt dixit. Neq; enim periculoſiſſimis ex ſignis potuit ſubito, cum eadẽ permaneret humorum cruditas, ad meliorem ſtatum peruenire: idq; adeo cum nihil eluxiſſet decretorij die vndecimo. Id quod ſolet nõ raro conſpici, ꝙ tum natura ſolet aut ſanguinis profuſione vel alui, aut vomitibus, aut ſudoribus, aut parotidibus, aut decubitu quopiã ex diſcrimine hominẽ vindicare. Attendamus itaq; iam, quę die vndecimo acciderunt.

Sopor cæpit, urina craſſior, ſubrubra, infra tenuis, nõ ſubſidebat, aliquãtuſum mente conſtabat.

Solidum ſcripſerunt librũ interpretes de ſignificatione huius dictionis ſopor', quo ſignificat propenſionem in ſomnum, qui eam ei appellationem tribuit Hippocrates. in ſomnum autem propẽſionem voco, cum vigilare ægri nequeant, non apertos habentes oculos, ſed cõniuentes: vel altis ſomnis, vel tenuibus, vel vigilijs detineantur. vnde exactam quærit diſtinctionem, multã etiam prudentiam & exercitationem, vt ex quo vitio in ſoporem æger incideret, aſſequaris. frequenter enim, vbi multum irrigata pars ſit, quæ eſt ſenſus fons (in qua & ſomnum recte Ariſtoteles fieri demonſtrauit) ſopor ſequitur: vt nonnullis vſu uenit ebriis. Subinde ob ſolum frigus. Eſt cum ambobus his profundus ſuccedat & ſoporans ſomnus. Quin etiam propter infirmitatem uirium talis affectus fit adeo iam emor

suarum, ut apertas genas seruare non ualeant. Ac ita affecti hoc habent, ut postquam conniuerint, aut nihil prorsus, aut parum dormiant, sed uigilent, nec attollere tamen genas queant: qđ quidem uitium ab eo quod committit humiditas & algor, pulsus distingunt potissimum languidissimi, tardi, rari, & parui. Quod si hanc esset Hippocrates cõmentationem iuxta ac alias persecutus, & pulsuum in ægris genus tradidisset, fieret, ut etiam exactiorem nos cognitionem eorum, quæ ægrotis euenerunt, assequeremur. Quam quia preteriit, ut quidam urinarum, ex his, quæ literis mandauit, de ægrotis est coniectandum. Ac in cerebrum se succum cõtulisse pituitosum undecimo die, nõ est rationi cõsonum, in morbo, qui siccus & calidus a primo statim impetu fuit. Siquidem lingua adusta, uigilia, febris uehemens, sexto die auruginosa perfusio, excremẽta alui torrida, totum esse igneum statum corporis declarãt. Huc accedit, ꝙ si qua copia esset colle-

cta ſucci in iocinore & eius uenis, non ea in toto continebatur corpore, quam oſtendit iam inde uſq; ab initio urinarum craſſities. Reliquum ergo eſt perfrictionem inſignem cerebri, aut facultatis imbecillitatem Hermocrati ſoporem induxiſſe die undecimo. Vtrũ autem ſit horũ, nihil eſſe pernicioſius poteſt. Nam in præcipiti ea eſſe demonſtratum eſt frigora, cum calidis morbis & ſiccis ſuccedant. Recte ergo Hippocrates ſcripſit: Omnia uiſa ſunt remiſſa eſſe. Nam cum exitioſiſſimum ſignuz die undecimo ſopor incepiſſet, haud potuit fieri, ut ſalubrem tum ſtatũ corpus recuperaret. Immo uero ne tertius quidem eſt ullus in talibus ſtatus, ſed ſi a ſalubri ſtatu ea deflectat forma febris, in diuerſam impingit calamitatez, in qua extinguitur natiuus calor. Ergo quia ſopor ſymptωma ita pernicioſuz undecimo die extitit, attendamus urinas. Nam ſi exitioſæ etiã hæ appareãt eſſe, propinquã ſignificent mortẽ. Sin mediocres, in longius tẽpus trahetur.

Nam optima urina in talem ſtatũ nul-
lo pacto incidat. Ad quid de eis refe-
rat, audiamus. Vrina inquit craſſior.
Hæc quidam ita cõnectunt, ut poſt di
ctionem ſopor ſupradictam cœpit uri-
næ attribuant. Nam cũ intercedat hoc
inter ſoporem & urinam, utrilibet aſſi-
gnes licet: ut duplex ſit lectio, una hęc,
Sopor cœpit: Altera hæc, cœpit meie-
re craſſiora. Etenim uerbo οὔρει, id eſt,
meiebat per indicatiuum quem uocat
modum prolato adiiciunt ν literam, ac
ſcribunt οὐρεῖν cum ν, id eſt, meiere, mo
do ut uocant infinitiuo, ut uerbo cœ-
pit conſentiat ſcriptura. Cæterũ dictio-
ni ſopor eſt ueriſimilius uerbum cœpit
adhærere, cum nunc inceperit primum:
Vrina vero craſſa vſq; ab initio fuerat.
Siquidem in narratione diei primi ſcri-
ptum eſt his verbis. Vrinæ craſſæ erant
& rubræ, depoſitæq; non ſubſidebant.
Quare cui probatur hunc dicere, nunc
cœpiſſe vrinas craſſas eſſe, cum tales ab
initio ad quintum vſq; diem fuiſſent.
Nam die quinto quidem mutatas te-

nues dicit factas. Deinde septimo die, eas fuisse commemorauit easdem. Recte igitur dixit vndecimo die: Reddebat vrinam crassiorem, conferens cum his illas quæ a quinto die hactenus tenues fuerant. Iam etiam subrubras eas fuisse ait, & infra quędam habuisse quę subsiderent. Quare videtur ambiguisse hæ vrinę inter bonas & exitiosas. Porro in fine quod dicit, bifariam legunt. Quidam ita, non subsidebat aliquantulum, adiungentes dictionē aliquantulum vrinæ non subsidenti. Alij sic, subsidebat: Deinde iterū ab initio aliquantulum mente constabat. Quod propius videtur ad sensum accedere. Nam aliquantulum, si sit prædictum subsidere vrinam, solent sic Græci dicere. At non subsidentibus raro id genus nomina adijciūt. Habes ergo, quæ vndecimo die symptωmata & signa acciderunt. Videamus iam, quæ de quarto decimo descripserit. 8

Quartodecimo die a febre erat li=

ber, non sudauit, dormiuit, omnino men te constabat, urinæ eædem.

Nequicquã videatur adiectum, non sudauit. cui est simile, non illi profluxit sanguis, non vomuit, parotidas nõ habuit. Sed vt non multo ante dixit: Sub diem vndecimum omnia illi visa sunt esse remissa: qui cum dicere potuisset simpliciter, omnia sunt remissa, adiecit visa sunt: quo illoruȝ admoneret, quæ aliubi scripsit: Ijs, quæ non rite releuãt, his nõ est habenda fides. Ita etiam hic non dubitauit cumulum addere, non sudauit: vt ob oculos proponeret, quã sit anceps remissio morbi. Nam si, quę postulabat res, quartodecimo die euenissent, conseruarant hominem. Itaq; quia non apparuerunt, hinc malitiam nobis morbi subiecit. Quos quidẽ status ignorat vulgus medicorum, & gaudet si qua videatur alleuatio, tametsi hæc ex signis prioribus proficiscatur & symptωmatibus exitiosis: nesciunt, cuȝ natura enecatur, & extinguitur insitus

calor, tales ſolere ſtatus incidere: Non ſecus ac partes quæ de fluxione mala in tumorem aſſurgunt, vbi natura præ infirmitate haudquaquam attingit humoris concoctionem, qui excitauit tumorem. Nam cum generatur, inquit, pus, dolores fiunt & febres, ꝙ natiuus calor humores tumoris authores imutet. Quare quando omnino hæc a concoquendo abſtinet per imbecillitatē, nec laborant, nec febricitant, niſi perparum. Ideo fit, vt in his qui ſuppurarunt excreto pure, pars fit in quā fluxio impegit, ſalua. At vbi ſuppuratio, & manifeſtus dolor, & febris abeſt, putreſcit pars, vt nōnunquam eam cogamur ſolidam præcidere. Huic nō diſſimile eſt, quod his accidit, qui obſcure & non legitime explicati ſunt febre, pręſentibus ſignis letalibus. In hoc caſu fuiſſe Hermocratem vel ſopor, qui hominē die vndecimo arripuit, arguebat. Siquidē vna cum ardente febre, & ſuccum habente mordacem acremq; adiunctū, ſiquis ſymptωmate teneatur humidos

& frigidos humores, atq; nõ mordaces comitante, non esse incõmodum ostẽdit profligatũ: cum nihil acciderit decretorij, sed suffocatũ & extinctum natiuum calorem. Sed hæc alias longius tractauimus. quin etiã hic summatim satis sit dixisse de his, qui a febre, in grauibus ægritudinibus non rite liberãtur. Nam quo habere, cum signa præcesserint exitiosa, cõmodius videantur, hoc morbum habent deteriorem. Vt vero Sabinus dixit, insidians morbus more feræ, aut hominis scelerati (animantis enim est ratione ꝑditæ petere insidiis) nec opinantes adoritur, quos petiuit. Verum eiusmodi verba, nugas iure dixeris. Siquidem cum nihil qđ ad scientiam faciat afferant, nisi loquacitate obtundant, institutum se putant exemplo demonstrare, qđ nulla ratione his, quibuscum confertur, consentiat. Quare hos relinquamus, & ipsi iam, quæ instituimus, absoluamus. Mihi vero hic animum diligenter aduerte: ac caue mireris qui sæpe ego, cũ quẽpiam in malis

dixissem

dixissem esse, qui interim repente habe ret belle, adeo vt & lauaret: illuderérq; non a plebeis tantum, sed & a medicis, in prædictione tamen constarem: Postea cum repeteretur ille a morbo, qui videbatur recte habere, moreretúrq;, ex diuinandi habitus sim, nō medica speculatione præsensisse, cum hæc pręclari isti ipsi medici nusquam esse affirmauerunt literis mandata. Equidem vnde mortem quibusdam in vndecimum diem, aut salutem præsagiuerim, abunde scripsi de eiusmodi prædictionibus oībus in cōmentarijs de decretorijs diebus & in libris etiam de iudicijs. Quorum est omnium princeps diuinus ille Hippocrates. Sed cętera in illis quos citaui modo libris & vero etiā nonnullis alijs prosecutus sum. In præsentia qui illos reuoluerint, his planam faciam propositam disputationem. Vndecimo die Hermocrates melior esse visus est, quartodecimo semel liberatus. Constituto iam hoc & præcognito recidiuam fore & periturum eum, diē septimumdeci-

mum consentaneum erat his quæ die vndecimo & quartodecimo euenerat, recidiuam attulisse. Nam morbi vicissitudo in dies incidit decretorios. Didicimus nanq; in præsagijs & Aphorismis dierum quaternarios orbes in vigesimum, non primum vigesimum incidere. Atq; idcirco vndecimum quartidecimi esse decretorium, decimum vero & septimum vigesimi. Ergo tum morbum rediisse die septimodecimo Hermocrati in primis est consonum, tum consecutam aliam esse mutationem vigesimo. non tamen iam lectis Hippocratis scriptis, quæ die vigesimo mutatio erit, constat. In caussa est, quod virium status nos lateat ægri, atq; certissimum earum signum ip e præterierit. Quibus perspectis, nihil erat procliuius, quam vigesimo die sit moriturus dicere, an in spatium longius protrahendus morbus. Quæ si nescias, est obscurũ. Itaq; audiamus quæ de die septimodecimo, quæ item de vigesimo Hippocrates dicat,

Ad diem septimumdecimum rediit, in sequentibus diebus incaluit, febris erat acuta, vrinę tenues.

Alia symptωmata sunt recidiuæ. at vrinæ tenues morbum esse crudum significant. Itaq; vt non sint magnopere signa, quæ apparebant, exitiosa, fore incolumen hominē dicere nequeas, conspiciens septimodecimo die eaȝ vrinaꝝ cruditatem. Nā Hippocrates ipse dixit in talibus, vt æger diuturnitatem morbi sustinere possit, esse periculū. Io

Iterum vigesimo die est iudicatus, & à febre liberatus non sudauit.

Quo die accedere febris debebat (si quidē natura omnino aggressa concoctionē humoꝝ esset, aut vrinæ certe, vt ostēdi, quę manebat tenuis) hoc febris repressa est vniuersa. Neq; enim septimodecimo accessit natiui caloris ratione, sed sola putredinis, succensis in modū febris humoribus. Itaq; eoꝝ feruor digestus, a febre hominem vindicauit.

Sed quia exitialia symptomata manebant, vt postea dicit, Hermocratem clarum erat obitu℞. Iam quod i die quartodecimo, non sudauit, scripsit: in vigemo item addidit, admonens remissionis, q̃ obscure aduenit. Nam ꝙ permáserint extinctæ ægri naturæ symptωmata, ex his perspicias, quæ vigesimi diei subiunxit narrationi: quibus nunc animum adhibe. II

Perpetuo à cibo abhorrebat, omnino mente constabat, loqui non valebat, lingua inaruit, non sitiebat, obdormiscebat aliquantisper sopore tentatus.

Hæc, quæ retulit, sunt omnia extinctæ facultatis signa: vt verbi gratia cibo℞ fastidium appetitum amissum significans, interim a ventriculi ore proficiscitur ab aliqua humo℞ aliena quali tate affecto. Interim ob ipsam facultatem extinctam, cuius erant in secunda valetudine munera functionem sentire, & quę sunt se procuratura appetere. Eiusdem sunt partes, humidæ materię

cupiditas & impletio. Vt ergo in his se habuit, aperte Hippocrates declarauit hisce verbis: Non sitiebat. & huic, Perpetuo a cibo abhorrebat, subiũxit, mẽte constabat: illi, lingua inaruit: hoc, nõ sitiebat. Et mente constabat, ad cõmunem vtriusq; declarationem assumpsit. Non sitiebat vero, ad alterum. Cõmunis itaq; declaratio hoc dicit: Non sentiebat desideriũ vel siccæ materiæ, vel humidæ: nõ quin animaduerteret, sed quia necata erat ipsius facultas. Huic vero lingua inaruit, adiecit, nõ sitiebat vt declararet nõ humiditatis gratia nõ sitijsse hominem, vt quidã, qui humidum & frigidum succum aceruarunt. Sed cum siticulosissima esset affectio, facultas eam tamen emortua non sentiebat, nedũ sermonis defectus ex huius noxa euenit. Quare si symptωmata illi hæc & vigesimo die & per totam prope ægritudinem inerant, febreз planum est calore extincto natiuo hominem vigesimo die deseruisse. Huic assentitur etiam hoc, obdormiscebat ali-

quantiſper ſopore tentatus. Non enim, vt ſani dormiebat, ſed facultatis imbecillitate vltro conniuebat, adeo vt apertos oculos non valeret tenere, nictabatq;, & parum dormiebat. Adiunxit enim verbo obdormiſcebat, aliquantiſper, quod hæc eſſet facultatis nota infirmæ, non ſomnorum naturalium. Quare eſt probabilius hominem alto ſopore tentatum fuiſſe hoc tempore propter facultatis imbecillitatem, quam per primarij ſenſus inſtrumenti humiditatem. Proinde mireris, non cur perierit Hermocrates, ſed qui attingere diem vigeſimumſeptimum potuerit. Nam non multo poſt vigeſimum diē eſſe conſecuturam mortem, veriſimile erat. Vnde iuuenem liquet, & valida fuiſſe natura. Quo factum eſt, vt morbo reſiſteret, paulatim marceſcens. Eſt enim coniectarii ex omnibus, quæ homini acciderunt, quem vocant medici iuniores marcorem torridum fuiſſe. Atq; ipſum die vigeſimoſeptimo peremit febris, quæ vigeſi

moquarto ex putredine humorum cõcitata erat, quam explicat proximo capite. Porro operæprecium est indicare, quid hoc loco scripserit, mente constabat. Siquidem non omnino videtur compos mentis fuisse, quando ipse Hippocrates illum in quinti diei narratione scripserit delirasse, & addiderit deinde i sexto, mẽte non constitit: Mox in septimodecimo delirauit. Quare quo alterutrum, aut his eum tantum diebus delirasse, reliquo tempore sui fuisse compotem significaret, scripsit, omnino mente constitit: etiam vigesimo die, queȝ proposito capite explicauit, omnino mente constitisse, hoc est, ne paululũ quidem desipuisse. Quod cur adscripserit, paulo ante exposui. Nam quando non sitiant nec cibũ appetant quidá in morbis: vel propter deliriuȝ non sentiunt, quæ patiuntur, aut propter extinctam naturaleȝ ventriculi facultatem: si id citra delirium habeant, facultatem relinquetur eorum nagalem esse extinctam. 12

Ad diem vigesimũquartũ incaluit, aluus lubrica cũ fluxione tenui & multa. Proximis diebus acuta febris, ligua torrida. Vigesimoseptimo defunctus ẽ.

Hoc in ægro vigesimusquart⁹, vnus vt ostendimus, ex decretorijs circuitib⁹ vigesimusq; septimus longe hoc etiaʒ magis portione quędam immutarunt. Nanq; vt septimodecimo die repetitus vigesimo visus est commodius habere cum reuera non ita haberet, sed falsa specie illuso vulgo, quod calor insitus extingueretur, a febre relinquebatur: ita vigesimoquarto cum febricitare ex residuorum humorum cœpisset putredine, & aluo inde deiecisset multa tenuia, & viruléta: Vigesimoseptimo periijt, ꝙ ipsa acuta eẽt & sicca febris., Vnde etiam est adusta lingua. 13

Hic perpetuo obsurduit. Vrinę aut crassę, et rubentes, non subsidentes: aut tenues, decolores cum nubibus. gustare non poterat.

Declarato vigesimo die subdidit quod nunc est dictum, gustare non poterat quod idem significat ac fastidiosus cibi. Vrinas dixit a septimodecimo die ad vigesimum vsq; fuisse tenues. Praedixit autem, siquid meminimus, & de his, quae rubentes nubes nec subsidentes habent. Atq; hic quidem retractatis omnibus simul his, quae demonstrauit, hoc innuit, alias aliam illum reddidisse vrinam, at bonam haud vllam vnquam. Iam etiam fuisse illi ęgrotanti perpetuam surditatem, praeteritaȝ antea, recte hic asscripsit. Caeterum miror non de auriginosa perfusione quicquam meminisse, cuius par erat etiam mentionem facere. Itaq; fortasse quasi apertum sit perpetuam fuisse, reticuit. Nam nondum Hermocrates sudauit, nec vacuatio bilis vel per ventrem, vel vrinas, vel vomitus consecuta est. Ideoq; non poterat summoueri morbus regius. Vnde ex his collectis, quae dicta sunt, est perspicuum mire fuisse iecur affectum principium nu

tricis & naturalis animæ, cuius ostendimus quatuor esse virtutes, attractricē, retentricez, alteratricem, & expultricē, quæ suppeditant corporibus & nutrimentum & augmentum: quo affecto mirum in modum appetitus perit, vt mori citius/, quam gustare quidquam sustineant ægri.

De notis, quę sunt adiectę.

Vetustiora exemplaria initium habebant notarum ægris adiunctarum a muliere apud Bitonem angina correpta, quæ septima ab initio descripta ē. Et sane qui asscriptas huic libro sunt interpretati, ab illa omnes inceperunt, primis ægris dicentes eas noni additas esse. Attamen in quibusdam, quæ nunc in manibus versantur nostris, etiam primis ægris offendimus notas esse asscriptas. Et vero etiam eas habet annexas Dioscoridis æditio. Atq; huic quidem Hermocrati primū est subscriptuz π, in medio habens lineam, primaz omniū notarum, quas reperiri asscriptas dixi

mus in omnibus ęgris. Deinde ε ſcriptũ eſt, mox δ cum linea recta deorſum reflexa vt υ anteſcriptum. Sub hoc κ, & ξ, poſtea θ, ad hunc moduз, ΠΡΙ κ δ κ ξ θ. Prima itaq; nota, vt ante πιθανὸν, ideſt veriſimile eſt, deſignat: quemadmodũ extrema litera, quæ nunc υ, nunc θ eſt ſcripta ſanitatis υ, mortis ſignum θ eſt. Quæ hanc antecedit, dierum numerũ quibus aut periit homo, aut omnino conualuit, denotat. Quæ interiacent, rationem qua hominem contigit aut ſeruari, aut interire. Nunc ergo quando ε cum reflexo infra δ ſcripſit, aluo compreſſa vigeſimoſeptimo die probabile ait eſſe Hermocratem perijſſe. Sũt ex interpretibus, quod proflueret vigeſimo quarto die venter, morte illuз qui dicant affectum eſſe, ac ex prædictionibus proferunt, quod habet hæc verba, Surditas & vrinæ prærubræ non ſubſidentes, & quibus nubes inſunt, delirium portendunt. His ſi regius morbus accedat, malum eſt. Malum item, ſi morbo regio ſuperueniat fatui-

tas. His mutos contingit, vt sensum retineant, fieri: & aluus mea quidem sententia fluit. vt Hermippo, vnde perijt. Hoc est illud ex prædictionibus caput de quo, cum librũ illum enarraremus, disputauimus. Hoc loco tantum sit satis dixisse, quo in memoriam reducaз, quæ illic sumus interpretati, & in hoc libro hactenus. Nam Hermocratem quidem neq; per astrictam contigit aluum, neq; per solutam perire. Verum sunt hæc symptωmata clara ipsius affectus. Sicuti cum excerneret antea torrida: quorum sequitur vtrunq; iocinoris malum, vt ostendimus cum alijs in locis, tum in commentarijs de locis affectis. At perijsse potissimum hic iocinoris videtur vitio, iam etiam quod caput non commode haberet. Quin etiam hunc ægrum interpretantur absurdius, qui hac de re descriptum duntaxat iactant, quo vim examinaremus dierum decretoriorũ, quasi vero non id sit in oibus obseruatũ ægris. Quæ singulis seorsum inciderũt, pro affectibus,

qui eos tentarent, exoriebantur. 14

Qui in Dealcis decumbebat horto.

Et hic adiectum quoq; Sabinus hortum ait, qui etiam ad morbuz faciebat homini excitandũ & scribit sic ad verbum: Ideo nusquam hortum apposuit hinc innuens morbo ansam extitisse. Neq; vero est animal ad herbas edendas natum homo. itaq; alieno victu veluti immutatus est. Hæc sunt, quæ ille scripsit. Ego quando præter institutum meum scribere aliquid in hisce cõmentarijs ab amicis sum adductus in absurdarum sugillationem interpretationum, faciam vt & hoc loco pauca eiusdem generis adiungam. Ac primũ non semper hominem dixit in Dealcis horto habitasse, sed decumbere tantummodo scripsit. qui dudum, dum integra sanitate esset, potuit alibi cõmorari: morbo autem affectus accommodatius tabernaculum requirens, id in Dealcis esse horto nactus: Deinde, in horto diuersantem nihil est necesse holeribus, vt animal, quod nihil in esca

præter herbas habet, semper vesci. Vt nec si prope eos habites, qui caprinam, vel ouillam vendunt, has esse quotidie: vt oratores. Neq; enim si lanistarum sis vicinus, statim multas carnes deuorare necesse habeas: quemadmodum athleta. Tertio iam, cum multa suppeditarent ad hortorum calumniandum aerem, totam hanc repudiauit partem, ad olera vero deflexit. Atqui & cloacarum poterat meminisse, vt quæ latrinas fere in hortos repurgant, omnemq; eius generis foetorem: olerum item & arborum halitum, fruticumq;: vt brassicæ, careæ, & buxi. Nam manifesto vicinus aer ab horum inficitur consuetudine. Sed satis istas iam interpretationes cōfutaui. Nunc ad vtilio transibo, ac ad Hippocratis me verba accommodabo. 15

Diu capitis conflictabatur grauitate, atq; dextrum tempus dolebat, ex occasione igne est correptus, decubuit.

Ignem Hippocrates, vt ostendi

iam sæpe ante, febrem appellat. Adhæc quod proprie magis, vt omnes etiam mortales solent, primas caussas vocare occasiones, ita appellet ipse quoq; interdum, declaraui & hoc. Siquidem quædam sunt, quæ committere per se ipse morbuz nequeunt: quæ ad corpus si accesserint morbo opportunum, totius caussam morbi existimantur sustinere. Vt in proposito hic nobis ægro: Nam capitis diuturna grauitas & temporis dextri dolor hominem iam ad morbum demonstrabat fuisse comparatum. Sane recte sibi consuluisset, si prius quaz de tenui externa caussa ægrotaret, quę esse ad morbum prodidit se accommodatum, medico se ipse, qui occurrere impendenti valuisset morbo, commisisset.

16 *Secundo die modicum meri sanguinis de sinistra nare manabat.*

De quo prædixit, vt dolore laborante, huic ex sinistra nare modicum dicit

profluxisse meri. Merum vbi de flaua aut atra bile, aut viridi dicatur, in aperto est, vt iam docui frequenter quid significet. Nam proprium vbi colorem quisq; humor, & formam retineat synceram, ibi eum dicimus merum ædi. In sanguine vero mirum ni econtrario dici ab eo merum sit accipiendum, ac si male dicat mistum. Sanguinis autem naturalis constat rubrum esse colorem. Decolorem vero, non eum, cæterum vel nigriorem, vel insigniter rufum. Et quidem merum sanguinem solemus frequentius nigrum appellare: qui simul est crassiore natura. Ergo fuisse huic ægro, si quidem validis viribus esset, mittendum sanguinem liquet. Nam quod Hippocrates remedium non prodidit; eadem erit quæstio tibi ac illa, quæ de primo ægro scripta. 17

Aluus stercora recte deiecit.

Hoc vnum in morbi principio fuisse mediocre videtur, cætera cuncta exitiosa, q̃ i pximo sunt capite scripta. 18

Vrinæ

Vrinę tenues, cum alijs atq; alijs nubibus minutim diſperſis, perinde ac farina craſſiore ſemen referente. Tertio die, febris acuta. deiectiones nigrę, tenues, ſpumoſę. Quę in retrimentis ſubſidebant, liuida erant, nõ nihil ueterno tentabatur, ęgre deſurgebat. In urinis quod reſidebat, liuidũ erat, uiſcoſiusq;.

Omnia fuiſſe hæc ſymptωmata & ſigna pernicioſa, qui ſunt memores eorum, quæ in præſagijs ſunt prodita, nõ ignorant. Iam in cõmentarijs quoq; in primum de morbis vulgaribus librum non pauca diximus. 19

Quarto uomuit bilioſa, flaua, pauca, poſtea uirulenta, de ſiniſtra nare aliquantum fluxit meri ſanguinis. Aluus eadem, et item urinę quoq;. Sudauit circa caput & clauiculam. Lien intumuit, femur ſubiectum doluit, pręcordia dextra molliuſcule cõtendebãtur, nocte nõ

dormiuit, delirauit aliquantulum.

Sunt & hæc mala omnia sympt-ωmata, quæ cōmemorauit, extra abscessum, qui in lienem & in sinistrū femur fieri videbatur. 20

Quinto deiectiones pleniores, nigrę, spumosę: in his nigra subsidebant. nocte nihil dormiuit, delirauit.

Adhuc perniciosa sunt hæc omnia. Itaq; sequentia attendamus. 21

Sexto die retrimēta nigra, pinguia, spumosa, uiscosa, uirulenta, quieuit, mēte melius constabat.

Hæc mitiora sunt: Cętera pniciosa. 22

Septimo, lingua arida, sitibundus erat, non dormiuit, delirauit. Vrinę tenues, parum boni coloris. Octauo retrimenta nigra, pauca compacta, dormiuit, mentis fuit compos, non admodum sitibundus erat.

Hactenus omnia illi symptώmata in præcipiti fuisse videntur. 23

Nono riguit, febris acuta, sudauit, infriguit, delirauit, dexter oculus distortus erat, lingua arida, sitibundus erat, insomnis. Decimo, eadem. Vndecimo omnino mente constabat, febre erat liber, sudauit, urinę tenues circa iudicium erant.

Oportebat hũc virum fuisse validis viribus, quæ cũ grauissimo morbo luctantes resisterent. Itaq; cũ nihil illi hactenus accidisset boni, videtur die nono rigore decretorio consecuto, & deinde, quod solet, febre acuta a qua sudore, non cõtinuo propter morbi magnitudinem febre explicatus: Verũtamẽ, cum eadem maneret. (Nam decimoꝫ inquit, eadem) vndecimo statim fuisse a febre liberatus. Nam quod delirauerit in iudicio, & dextro oculo strabo fuerit, solent illa interuenire iudicijs. Neq; vero repente de illo videtur nono die esse decretũ, verum in vndecimũ diem esse extractum, quo iam dicit, omnino

mente constabat. Porro adiunxit: Vrinæ tenues circa iudicium erant, vt fidē apud nos ne habeat & putetur confirmatum, sed recidiuā expectemus breui. Nam cū alioqui, tum qua erat morbus magnitudine, in tali expectatione erat consentaneum esse. 24

Duos dies a febre integer intermisit, rediȷt quartodecimo statim nocte non quieuit, prorsus mente fallebatur.

Confecto dimidio & infideli ad diē vndecimuȝ iudicio duos illum dies ait intermisisse, hoc est, duodecimū & tertiumdecimum. Deinde repetijsse quartodecimo, ijsdemq; iterum cōflictatum symptωmatibus. 25

Quintodecimo, urina turbata, cuiusmodi ex his, quę subsederunt, fit, ubi agitantur. febris acuta. prorsus delirauit, non dormiuit, genua & tibię dolebant. aluo subiectis balanis reddidit nigra stercora.

Recidiua iterum euasit acuta cũ de morbi magnitudine, quæ illi inerat a primo, tũ quia vndecimo die, quo primum fuit iudiciũ, haud adessent vrinis coctionis signa. Cæterum genuũ quidem dolores & tibiarum, qui ad partes imas efficientes morbi vergere humores nuntiant, in bonis certe erant. At balanis suppositis nigrorũ stercorũ exitus malus est propter colorem. 26

Sextodecimo, urinę tenues, inerant nubilosę nubes, delirauit.

Et vero hæc etiã de integro incessentis illũ acutæ febris & signa & symptωmata sunt, siquid meminimus in prę sagiis demonstratorũ. Nempe sexcẽties dicere non oportet eadem. 27

Septimodecimo mane extremę partes infrigescebant, cooperiebatur, acuta febris, toto corpore sudauit, meliuscule habuit, melius sapiebat, nõ tamen febre liber, sitibundus, uomuit biliosa, flaua,

pauca: uēter stercora deiecit: paulo mox nigra, pauca, tenuia, coloris parū boni.

Rursus septimusdecimus dies sudorem attulisse videtur, qui valetudini nō erat profligandæ, propter humorū cruditatem, ex quibus homo ægrotasse videtur. 28

Octauodecimo mens illi lababat, sopore tenebatur. undeuigesimo in eodē erat statu.

Videtur homini nihil plane septimusdecimus dies magni adiumenti attulisse. nihilominus eius certe naturalis facultas cū morbo certare videtur & fortasse victoriam obtentura. 29

Vigesimo dormiuit, plane mente cō stabat, sudauit, liber erat a febre, non sitiebat. Primo uigesimo parū delirauit, nōnihil sitiebat, hypochondriū dolebat, & ad umbilicū perpetua erat palpitatio. Vigesimoquarto urinę habebāt sub sidentia, prorsus mentis erat cōpos. Vi-

gesimoseptimo dextra coxa dolebat, urinę tenues, in quibus subsidentia erant. Cętero cõmodissime habebat. Ad uigesimũ nonum dexter oculus dolebat, urinę tenues. Quadragesimo aluus pituitosa, alba, plenior, multum toto corpore sudauit, absolute est iudicatus.

Tertium quidẽ est hoc iudiciuʒ, vbi molita etiam per sudorũ est in die decretorio excretionẽ natura soluere morbum, vt & in prioribus, qui æque decretorii erant. Addidi autẽ illud, nulla alia de caussa, q̃ vt demonstrem authores præceptorum, quæ in prædictionibus sunt falsa, labi: & longe lateq; ab sensu Hippocratis & pręsagitione in ægris abesse, ideoq; logiatri sunt (Eo enim noĩe appellãt vulgo docti ineptos in obeũdis operibus) medici vero nõ sunt, qui ægris credentes, qui in libris p̃dictionũ sunt & Coacis descripti præsagiis alia pro libito per hos confirmant, citantes quæ in libro prædictionum & Co-

cis præſagiis errata ſunt: & generalia in præſagiis, & Aphoriſmis tradita præcepta, itemq; in libris vulgarium morborum negligunt. Nam qđ in prædictionibus, & Coacis pręſagiis habetur veri, hoc vniuerſum (id qđ ego in cõmentariis in prædictiones oſtẽdi) ab Aphoriſmis, præſagiis, & vulgarium morborum libris, authores iſtorum librorum mutuauerũt, & in iſtos libros retulerũt. Lycum vero miror, qui & ipſe ſimilis nequitiæ plenus, Quinto eá aſſignet, cui quidem non fuit vel vnius anni cũ Quinto cõſuetudo: cum Satyrus & Fecianus, qui cum eo diu vixerunt, nullam. Quinto talem adſcripſerint interpretationem. Equidem hanc rem, etſi vtroq; ſim pręceptore vſus, non habeo compertam.

Finis primi cõmentarii Galeni in librũ Hippocratis de morbis vulgarib⁹ tertium, Hermãno Cruſerio Campenſi interprete.

GALENI IN TERTIVM HIPPOCRATIS de vulgaribus morbis librũ Cõmentarius ſcδs Hermãno Cruſerio Cãpenſi interprete.

Vllum ego librũ vnquam, niſi requiſitus ab amicis, præcipue longam profectionẽ ſuſcipientibus, ſcripſi, qui cõmentarium habere eorũ, quæ a me acceperant, aut quæ ipſis in animantibus demõſtraueram inſecandis, atque ægris, auebant. Quorum quidã euulgati, etiam probati aliis ſunt, qui a me ipſi quoq;, vt artem medicam ſuis abſoluerem omnibus numeris, cõtenderunt, eodem vt iam dedi quibuſdã modo: id quidem præſtiti. Cum vero meminiſſem in omnibus me, quæ conſcripſi, Hippocratis ſemper interpretatum ſententiã eſſe, ſimulq; dictiones citaſſe

eius accommodatissimas quasq́;, visus sum mihi, si singula capita commentariis explicarem a capite ad calcem omnium eius librorum, operæpretium nō facturus. Verum quando & hos quidā ex amicis efflagitassent sibi, a germanissimis Hippocratis ac vtilissimis ingressus sum, idē tenēs in hisce libris propositum, ac fecerā in prioribus. Est autem hoc. Quæ perpetuo, aut sæpe in ægris spectantur, hæc literis sola mandare, citra vllam horum sugillationem, qui aut rara, aut nunquā visa tradunt, & falsa omnino. Sic cōmentarios in librum de fracturis, & Articulis: Sic etiā in librum de Vlceribus, & vulneribus capitis, & in Aphorismos, atq; Præsagia scripsi. Deinde cum me ad preces conuertissem amicorum, commētariis libri de victus ratione in morbis acutis partem exposui primam ad Balnearū vsque vsum: quæ quidem germanissima habetur: a qua secundam. Nam & hæc multa videtur ex sententia Hippocratis præcepta cōplecti. Deinde sum

librum de humoribus ſuccincte quidē & paucis diebus interpretatus, q̄ diſcedere, qui ad eos me commentarios induxerat ſcribendos, properaret. Qui cum doctis placuiſſent (vulgati enim erant) inde vſu venit, vt non iam neceſſarii tantum me mei, ſed & alii medici, quibus familiariter vtebar, vt Hippocratis interpretarer omnia ſcripta, frequentes adhortarentur. Et feci ſane in librum τοῦ κατ' ἰητρεῖον, & in primum & ſecundum morborum vulgariu3. A quibus cum in tertium eſſem cōmentaria inchoaturus, forte quidā me obnixe, vt in prædictiones tum ſcribere3, orarunt. Acciderat autē vt id cōtenderent, cū deambulantes in ſermonē nos aliquādo veniſſemus de his, quę in prę ſagiis ſunt & Aphoriſmis tradita. Nam hæc omnia multú valere in ęgris demōſtraui. Quod ſi, quæ ſunt in Prędictionum libro omnia ſcripta, quis accipiat pro generalibus, longe hūc lateq; erraturū. Huius etiā generis eſſe parrtē eorū plurimā, quæ in Coacis præſagijs ſunt

prodita demonstrabam confusa cum quibusdam, quæ in Aphorismis dicta vel in præsagijs sunt: cum quibusdam item, quæ in libris de Vulgaribus morbis: quæ profecto illorum, quæ libri illi habēt, vera sunt sola. Quę reliqua sunt in prædictionibus & Coacis præsagijs, erroribus sunt plena. Et quidē in librū secundum & sextum de morbis vulgaribus irrepserunt quædam, vt etiam ad finem Aphorismorū. cætera omnia libri secundi & sexti Vulgarium morborum, sunt Hippocratis, magna ex parte in cōmentarijs reperta: partim vero eorum is, qui ea contraxit, adiecit. Erat ille Hippocratis filiorum clarissimus, Thessalus nomine, qui exacte sententiam est patris æmulatus. In primum librum vulgarium morborū & tertium, aut nihil, aut sane perpauca infarcta sunt spiceris. Cōmunia præcepta hisce libris sunt pauca scilicet mādata. ꝙ hic persequatur demū, quæ acciderunt aut omnibus in cōmuni tempestatibus vulgaribus, aut cuiq; priuatim. Peractis iam

cōmentarijs in ſecundum librum, treis interea forte ſcripſi, ab poſtulātibus inductus, qđ dixi, cōmentarios in librum prædictionum: quibus eius libri oſtendi maximam partem falſam eſſe: multa pro vniuerſalibus dicta eſſe, cū ſint infrequentia, non pauca parum diſtributa, quę requirāt diſtinctiones. Et quo ſermo ſit apertior, adferam vnū de his, quæ male quidam ſcripſerūt in cōmentarijs & in prædictiones, & in ægros in libris vulgarium morborum. *S*criptum quoddā eſt in prædictionibus huiuſce modi caput: Febres ex præcordijs malę ſunt. Hic quidem huius libri interpretes ſubijciunt in libris Vulgarium morborum deſcriptos ægros, hos ſolos proferentes, quibus defunctis Hippocrates in ægritudine præcordiorum dicit accidiſſe contentionem, vel dolorē, vel palpitationē: vel ſi quid ſit tale: prętereūt, qui de illis conualuerunt. At vero Hippocrates tradidit in præſagiis cum alia quę ad morbos acutos referunt, tum de præcordijs, eo loco libri, cuius hoc eſt

initium: Præcordia saluberrima sunt, si dolore vacent, si mollia & æquabilia sint dextra ac sinistra parte. Hoc totius dictionis, quæ quidem est prolixa, initium est, vbi de præcordijs Hippocrates docet. Qui vero simpliciter febres ex præcordijs esse malas confirmat, necessarijs neglectis distinctionibus, quas in præsagiis scripsit Hippocrates, mentitur aperte. Quippe longe erat verius dicere, Febres a cerebro affecto malæ sunt: febres a membranis, quæ cerebrũ continent, affectis malæ: febres a pulmone affecto malæ. Iam præ his etiaꝫ, febres a corde affecto malæ: aut febres quæ a præcordiis proficiscũtur (si proprie vocabulum præcordiorũ accipiamus) præter omneis sunt febres acutas leuissimę. Sin minus proprie, & hac voce ventrem cõplectamur, iecur, lienẽ, & septum transuersum, quædam malę, quædam etiam leues sunt: vt in libris explicauimus de locis affectis. Atque hoc tibi vnuꝫ sit ex male in prædictionibus scriptis exemplum, & interpretũ,

qui vti modo dixi, libros inuicem, alterum per alterum enarrant. Et sic in prędictionibus interpretátur: Recte dixit, febres, ex præcordiis sunt malæ. In libris enim de vulgaribus morbis, ille & ille, qui ex præcordiis laborarét, interierunt. In ipsis vulgarium morborum libris, vbi ad eos ipsos accesserint, merito aiunt hunc ægrum periisse. Nam proditum in vniuersum esse in prædictionibus, febres ex præcordiis malæ sunt. Atqui si interpretandum in istum modum est, primum diuersum illi in prædictionibus caput producas licet. Febres ex præcordiis, sunt moderatæ. Deinde eos potes producere, qui in libris Vulgarium morborum supestites fuerunt læsis præcordiis. Hoc itaq; habes vnum (vt dixi) malarũ interpretationũ exemplum. Alterum est mutuo implicatorum affectuum, quo quidem frequenter vti author prædictionum videtur, id quod in cõmentariis, quos in eas conscripsi, aperui. Implicatos voco affectus, in quibus multæ sunt affectæ

partes. Nam poteſt idem homo nō ſolum laborare ex thorace, ſed etiam ex pulmone, & ex capite. His addas licet & ex ventre, & ex iocinore. Proinde ſi quando ſymptωma ſcribat, quod phrenitim denuntiat, & mox illi aliud adiũgat Peripneumoniæ proprium & iocinoris inflammationis, aut ventris, aut membri cuiuſquam alius. Deinde diffi cilius ab illis mortalibus cōparari dicat diſciplinam, qui duobus aut tribus afflictãtur, partibus, peruerſam tradet doctrinã. Nam hic ſermonis modus erit: Qui a primo ſoporantur cum capitis, lumborum, præcordiorum, colli dolore vigilãtes, ſunt ne phrenetici? Nares his ſi ſtillent, dirum eſt: maxime ſi quarto ab initio die, vẽtris ſit rubra proluuies. Iocinoris hoc ſymptωma eſt, & poteſt cum prædictis exiſtere. vt ſi lateris dolor vel peripneumonia ſopore oppreſſos iſtos arripuiſſet, non eiuſdem tamẽ eſt affectus inſigne. Quod ſi errata inſtituas, quæ in prædictionibus ſunt admiſſa, & eos qui illius præcepta libri,

ægrosq; in libris Vulgarium morborũ interpretantur viciſſim alteꝝ per alteꝝ refellere, legas commentarios in prædi ctiones. Equidem in primo & ſecũdo libro ægros deſcriptos, citra vllam malorum interpretum confutationem ante expoſui. Sed quia multi a me amici in paucis ægris contenderũt, vt malos interpretes detegerem, neceſſe habui ĩ treis duntaxat ægros integrum cõmentarium conſcribere ſuperiorem. Nunc iam ſatius duco eſſe, eodem vt modo enarrem reſiduos, quo ſupra in primo Vulgarium morboruꝫ libro enarrabã. Vereor enim, vt ne in alterum incidaꝫ vitium, vt apud hos male audiaꝫ, quos magni cõmentarij longiq; offendũt. I

In Thaſo caput Philiſtę diu dolebat, et tãdem veterno aliquantum arreptus decubuit. Cumvero pocula febrem continuam excitaſſent, dolor noctu grauior eſſe cæpit, incaluit primum. Primo die bilioſa, pauca vomuit, flaua illa primũ,

ſed deinde viruléta, pluraq; aluo ſter= cora excreuit. Noctem habuit moleſtá. Altero die ſurditas, acuta febris, dex= tra pręcordia contenta ſunt, ac intro in clinabant. Vrinę tenues, liquidę, nube- culas habebant paruas geniturę adſimi les. Circa meridiem inſaniuit. Tertio die grauiter ſe habuit. quarto conuulſio nes: omnia ſunt irritata. Quinto ſum= ma luce defunctus eſt.

Ne quid ſim longior, non aliter ac ad eos, qui memoria tenent, quæ in p̄ſagia, Aphoriſmosq; interpretatus ſu3, & prædictiones, præterea in primu3 & ſecundum Vulgarium morborum li- brum, ſermonem habebo. Vir hic cu3 non decumberet lecto, ægrotabat, ca- pitis (quemadmodum qui ante ipſu3 eſt deſcriptus) dolore. Veru3 non Vul gare in hoc ſymptωma adiunxit, veter no aliquantum tandem correptum il lum. In illo addidit morbi initiū. Huic

ex maxima offenſiõe ait accidiſſe. Nã capiti grauiter affecto potio vini larga maxima officit. Illum occaſione inci-diſſe dicit in valetudinem. Proinde illi haud dudũ cenſet leſum cerebrum fuiſſe, ſed abundantiũ tantũ in capite ſymptomata humorꝫ eſſe. At Philiſtę huic ipſum etiam caput die in Prauum deueniſſe ſtatum. Cum huc iam noxa a potu acceſſiſſet, ita excitauit magnum, atq; validum morbum, vt quinto illuz die raperet. Quæ hiſce ait diebus ſymptωmata Hippocrates extitiſſe, partim ad acutum pertinent morbum, vt ſi cerebrũ nihil ſit offenſum: partim ad cerebrum ipſum. Ac morbi acuti quidez ſunt vomitus ſymptωmata qualitaſq; vrinarum. Ipſius cerebri, ſurditas, conuulſio, inſania. Quod vero eſt ab authore dictũ, Dextra præcordia contenta ſunt, ac intro inclinabãt: illud fit, vbi a ſepto tranſuerſo vicinæ partes vellũtur. At ipſum tenditur ſeptũ tranſuerſum, interim in lateris dolore ob flammationis magnitudinem ſuccingentis

mēbranæ costas:interim ob originem neruorum ad se neruos, qui ad septuʒ transuersum pertinent,attrahenteʒ per suam ipsius inflāmationem.Sed nunc certe veri est simillimum de his tribus, quod a neruoꝝ illud contentione subtraheretur,altera præcordia retraxisse. Atqui fere in ijs affectibus præcordia vtraq; consident:nonnunquam altera tantum,vbi principii neruoruʒ pars altera grauius sit affecta ,altera nihil,vel modice. 2

Cherionem,qui ęgrotabat apud Demenetum,ex potu ignis corripuit,Mox est capitis dolorifica grauitas consecuta,non dormiebat,aluus turbata est ex crementis biliosi oribus. Tertio die *acuta febris,capitis tremor,pręcipue inferioris labri.* Paulopost,*rigor,conuulsiones,plane desipuit.* Nocte *grauiter laborauit . Quarto aliquantisper quiete dormiuit,delirauit. Quinto cum dolo-*

re cuncta grauiora fuerūt, nugabatur. Noctem molestā habuit, non dormiuit. Sexto nihil est immutatum. Septimo riguit, febris acuta, per totum corpus sudauit, iudicatus est. Huic ꝑpetuo erant deiectiones biliosę, paucę, merę q́ꝫ. Vrinę tenues, & boni coloris cum nubibus nebulosis. Octauo die vrina erat melioris coloris, in qua subsiderent candida, & pauca: mente constabat, febris intermisit. Nono repetijt: Ad diem quartum decimum febris acuta. Sextodecimo biliosa vomuit, flaua, plura. Septimodecimo riguit, febris acuta, febre est decretorie liberatus. Vrinę ab recidiua et iudicio, boni coloris, et subsidentia habebāt nec per recidiuam delirauit. Octauodecimo nonnihil tabescebat, aliquamulū sitiebat, urinę tenues, nubes nebulosę, paulum delirauit. Circa vndeuigesimū

febre carebat, collum dolebat, vrinę habebant subsidentia, plane vigesimo est iudicatus.

Videtur homo ex abundantia maxime biliosi humoris ęgrotasse. Quod si in ipso quæ de diebus sunt decretorijs & vrinis demonstrata examines offendes sibi eũ constare, & rite eum die vigesimo esse semel a morbo liberatũ. Sunt tamen exemplaria, quæ ad exitũ narrationis careant (Vigesimo) cum spectatissima quæq; orationem sic scriptam habeant. 3

Eurianactis filiam virginem ignis inuasit. Hęc per totum morbum nihil sitiebat, nec quicquam sustinebat gustare. Deiecit pauca. Vrinę paucę, tenues, parum boni coloris. Incipiente vero febre secundum sedem dolebat. Sexto die febre erat libera, nõ sudauit, iudicata est. Quod secundum sedem erat, aliquantũ suppurauit, & ꝑ iudicationem erupit.

Ab iudicatione die septimo riguit, non nihil incaluit, sudauit. Octauo ab iudicatione aliquãtulũ riguit, postea extremę partes semper algebant. Ad decimũ diem à sudore, quem habuerat, delirauit, confestimq; ad mentem rediјt. Ferebãt autem, quod racemum gustasset, ita fuisse afflictam. At cum diem intermisisset duodecimum, iterum multum delirauit. aluus turbata fuit biliosis excrementis, paucis, meris, tenuibus, mordacibus, crebro desidebat: die septimo quã postremum delirasset, decessit. Huic ab initio morbi fauces dolebant, semperq; rubebant, gurgulio retractus, destillationes multę, paruę, tenues, acres. Tussiit concocta, nihil excreauit, quosuis cibos toto hoc tempore fastidiuit, neq; appetiuit quicquam, non sitiјt, et proprie nihil bibebat, tacita erat, nihil loquebatur,

mæsta, animam desponderat. Erat autem natiua quędam tabes.

Vt percurrit, quæ huic ægre ad mortem vsq; acciderunt, morbi totius adiũxit caussam, ex qua iure interijt. Nã a capite ait huic in pulmonẽ malas fuisse destillationes faucibus ac gurgulioni nocẽtes. Adiecit porro sermoni, Erat aũt natiua quædã tabes. Quod oportet meminisse, nec fidem habere sophistis, nullũ asserentibus esse affectum innatum. Cæteꝝ illud per se solũ tam repente ipsaȝ non sustolleret. sed quia cũ hoc affectu extinctio cohærebat naturalis facultatis, quo celerius periret, in caussa fuit. Significatur hæc his verbis, Hæc per totũ morbũ nihil sitiebat, nec quicquã sustinebat gustare. De quorũ ego symptωmatũ vitio ante in priore libro verba feci: atq; ipse Hippocrates iteꝝ in fine narratiõis suo more, demõstrans, quæ ægrotis & mortis fuerint, & salutis caussæ, adscripsit: Quosuis cibos toto hoc tẽpore fastidiuit, neq; ap

petiuit quicquam, non sitijt. summo significans odio illi cibos venisse, vt ne in desiderium quidē veniret cuiusquam: quo quidā, qui perdiderunt appetentiam, cū subeant illa, quibus aliquando fint oblectati, tenentur. Nonnullos enim in morbis fastidio occupatos cōspicimus, simul atq; quicquā gustarint, id auersari. Quosdā vero ne gustatum quidē admittere. At hi tm̄, requirentibus ex se ecquid appetant, respondent certa edulta, quibus se recordātur quōdam gauisos esse. Sane maximū tibi sit facultatis signum ciboꝝ appetitricis semel emortuæ, si parata hæc, quæ desiderare dicebant, vt gustarunt, culpētq; nec etiaʒ edant. Qui tametsi habeant pessime, deteriore sunt tñ in loco qui nihil appetunt, extremā indicantes extinctionē naturalis virtutis, qua cibuʒ ac potū appetimus. Quare muliere hac mortua, exēplarioꝝ diuersitatem, nihil est quod respiciamus, & de diebus quęramus. Nā illi cū nullum habeant ordinem, posteaq; morteʒ a capite destil

latio attulit, & innata tabes: ideo simul discordiam exemplarium iuxta & iudicatu difficilem, & inanem arbitratus, prætermisi. 4

Illius, quę angina laborabat, et apud Bitonem agebat, primum à lingua cæpit obscura esse vox, lingua rubens, desiccata erat. Primo die inhorruit, incaluit, rigor, febris acuta: tumor colli & pectoris ex vtraq; parte subruber, durus, extremitates frigidę & liuidę. Spiritus sublimis, potus per nares effluebat, deuorare non valebat, & vrinę substiterunt. Quarto cuncta euaserunt grauiora. Quinto angina periјt.

Neq; in exemplaribus reperitur omnibus hoc modo finis descriptus orationis, neq; scire interpretes huius libri videntur omnes: Sed etiam quidam ex his pro qnto scribunt septimo, alij octauo. Capito vero haud scio quare adductus, diem & angina detraxit, atq; pau

lo ante ex hoc, Quarto cuncta euaserunt grauiora, quarto detrahit, facitq; hunc totius dictionis exitum: Aluus & vrinæ substiterunt, cũcta euaserunt grauiora, perijt. Ac de meliore quidem lectiõe inferius videbimus. Prius (quod mihi præter cætera est in cõmentarijs propositum) quæ in muliere hac sunt obscurius dicta, exponemus. Mihi vero spiritus sublimis non videtur claruʒ esse. Sabinus quidẽ scripsit de eo ĩ hæc verba: Sublimis autẽ spiritus erat, hoc est, summis narib⁹ respirabat, quod ex arteriæ inflammatione præclusuʒ esset viæ spatium, nec iam anima posset in pulmonẽ adduci. Est vero etiaʒ ipsius obscura oratio Sabini, vt aliuʒ etiãnũ interpretem quærat. Equidem illos eũ puto significare respirare summis naribus, qui respirando nariuʒ pinnas mouent. Siquidem multos nos ægros sic vidimus spirare, vt eas in respirando dilatarent. Quod quidem incidit his, qui ab angina suffocantur, vel a peripneumonia, vel pure. Præterea

qui infirma sunt facultate. Veꝝ istud queadmoduꝫ in ægris fiat, non est qđ nunc referamus: quo aūt in his pacto, qui pp angustiā spiritus organoꝝ, hoc loco reddemus: simul iā cur sublimem Hippocrates eū spiritum appellauerit expositurus. Cernimus eniꝫ in his, qui sunt ita affecti, summū moueri ad op/ta scoptula vsq; thoracē. quā nunc probabile est respirationem sublimē dictā quæ non in angina modo, veꝝ etiā in peripneumonia, & ī suppuratoꝝ, quos vocant, fit affectibus. Quæ quidē etiā citra febrem accidit his, qui proprie vocantur orthopnoici, & asthmatici. Naꝫ a talibus euentis vtrūq; affectus hic nomen est sortitus, asthma quidē.i. anhe/lationem pp citā respirationem: quam etiā, qui velociter currunt, habent. Et orthopnœam, quod se, quia, cū decūbūt, suffocant, erigunt. Sunt, qui cogantur plane exurgere. Iā in præsagijs quoq; scriptū in capite ē, quod sic habet: Anginæ aūt grauissimæ sunt, subitoq; perimunt, q̄ nihil in faucibus signi ædūt,

neq; in ceruice, sed multuz præbent laboris, & orthopnœam. Itaq; eadẽ caussa tum orthopnœam inducit affectibꝰ strangulantibus, & quẽ modo vocabat sublimẽ spiritum. Nam integra constãte sanitate, vbi nobis oẽs quiescunt voluntariæ actiones, solis thoracis, quæ ad septũ transuersum sunt, partibus spiramus, vt in cõmentarijs ostendimus de respirationis caussis. Sin ampliorem spirationem requiramus, etiam parteis infernis vicinas mouemus. Vbi plurima indigeamus, tum parteis etiam ad operta scoptula agitamus, thoracis valida opera vtentes. Sed hoc nobis fit sanis, vbi velociter currimus, aut quocunq; modo valide mouemur, quod multo spiritu opus sit attracto. In peripneumonijs vero & suppuratoꝝ vitijs aut malis, & orthopnœis cum febribus, ob spiritus angustiam organoꝝ tantæ aeris non capacium molis, quanta est animanti ex vsu. Defectꝰ igitur respirationis in periculũ adducit suffocationis. Itaq; compelluntur vt

continuent, omniq; thorace peragant respirationem. At in angina receptacula in pulmone spiritus, quibus respiramus, reclusa sunt, & pura: sed quod inflammatione gutturis musculi teneantur, constringitur externi aeris, quez spiritu attrahimus, primus igressus. Quo fit, vt vel hic alia illa quidem de caussa, sed æque tamen vsui respirationis non respondeatur, vt in suspiriosis, suppuratis, & peripneumonia affectis fiebat. Itaq; contendunt, qui suffocatur, exurgere, & toto thorace externum aerem magna vi attrahere. Atq; idcirco ĩ his censeas, qui angina laborant, sublimem appellatum spiritum esse: potest etiam, quod seipsi illi volunt subrigere ita vocitatus esse, vt idem sublimis spiritus significet, ac orthopnœa in præsagijs. Porro in historia mulieris angina detentæ, quæ in sermone nobis est proposita, scriptum est, potum etiaz in nares resilijsse: quod vsu venit his, qui eũ deglutire nequeunt, vel quod gulæ sit transitus restrictior, vel quod emortua

ipſa & reſoluta ſit. quorum eſt vtrunq; præcipue exitioſum, vt etiam quod antea eſt ab eo ſic in tertio die ſcriptum : Extremitates frigidæ. & liuidæ. Nã cũ prædixiſſet tertio die, ſubdidit : Rigor; febris acuta: Extremitates frigidę & liuidæ. Nam emortui eſt & extincti natiui caloris ſignum, frigus extremarũ partiũ & liuor in acutis febribus. Atq; hinc ẽt factum eſt, vt huic ægrę deiectiones & vrinæ ſuppreſſæ ſint, quod iam omnes fatiſcerent functiones. Quo eſt veriſimilius nec ſeptimo mulierẽ, nec nono die expiraſſe. Neq; enim tantum ſpatij perdurare vires poterant tertio iam die ſymptωmata habentes & notas naturę emorientis. Et Hippocrates, qui in tam acutis morbis ſolet, quæ vnoquoq; acciderent die, perſequi, non cõmitteret vt tacitos diem quintum, & ſeptimum prteriret. Quando igitur abſoluto de tertio die ſermone, quartum commemorat ſolum, omnia euaſiſſe tum dicens grauiora, multo iam eſt clarius, non valuiſſe ad ſeptimum vel octauum

diem vitam mulierem ducere. Ná no-
uas quidem conuersiones, quæ raro in
cidunt pp robur naturæ, cum ipsi non
raro vidimus, tũ vero in narrádis ægris
scripsit Hippocrates: simulq; id hoc de
monstrat & indicat, cõmodius habuis-
se ægrã. Nunc qñ tertio die vna cú acu
ta febre extremæ partes algerét liuesce
rentq;, & vrina supprimeretur, vt non
subiungeret: (Quarto die omnia eua-
serunt grauiora) omnino erat die quin
to peritura. Quod ille cum adscripserit
etiam affirmes securius, ita affectã sex-
tum diem viuam non attigisse, multo-
q; etiamnum potuisse minus septimũ
vel octauũ. Vnde iure mireris, qua ra
tione adscripserit ita ille, qui primus hu
ius fuit rei author, notas, vt indicent
octauo illam die defunctam. Quo ét
magis, qui Zeno & Herophilus vir ne-
quaquam obscurus, adscriptas expo-
nens notas in tertio libro morbo℞ Vul
garium, etiam ipse octauo die dicat
hanc angina affectam perijsse, idq; hu
iuscemodi notis indicari : ΠΙ δ ε κ θ.

Harum

Harum notarum prima πεθανὸν, id est, probabile significat, quæ per π literam scribitur, mediam habentem lineam rectam ex vtraq; parte aliorum paralellorum, quomodo quidam nongentessimum numerum scribunt. Et semper in omnibus id ægris denotat præposita omnibus sequentibus notis. Quæ harum est postrema hoc loco mortem significat, quam litera θ denotat: in aliis ægris sanitatem, quam demonstrat litera υ. Penultima nota semper dierũ numerum, quibus propositus vbiq; æger in sermone laborauit, significat. Quæ vero inter hanc interiacent & omnium primam, declarant, cur sit confirmatus, vel perierit homo, caussam. Vt in hac, quæ laborabat angina, duæ sunt notę; altera primam omnium sequens, cuius mediũ recta secat linea π. Ab hac alia atq; alia. Igitur quæ omniũ primæ succedit cuius secatur medium, elementũ est δ, a cuius oritur media deorsum tendente linea, alia recta linea deorsũ deflexa sicut ι scribimus. Sequens est lite-

ræ ε nota. Atq; ex his deinceps indicari Zeno aluum inhibitã tradit, deorsum reflexo ℑ omnia excrementa significã-te. Et vero sudoris ipsum etiam, nedũ vrinarum, aut deiectionũ esse signum affirmat. Et ε suppressionẽ vel repres-sionẽ eorũ, vtro libeat modo appella-re. vt signorum sit hæc tota sententia: Verisimile est deiectionibus suppressis octauo die obiisse mulierem angina la borantem. Quare vt dixi, miror, cum fideliora exẽplaria quintum diem ha-beant, huic lectioni etiã litera ipsa ε cõ sentiente, vt ostendi paulo ante, ipsum Zenonem tamen octauum diem scire scriptum: Eos vero, qui in illum dispu-tant, hac de re nihil meminisse: at de no tis illum reprehendere, ꝙ secundã lite-ram nõ scripserit, & fecerit reflexam ℑ, cum scriptura nõ ita habeat in tertio li-bro Vulgarium morborum: cæterum post primam notam ρ scriptum, vt illi autumant. Hic residuus iam sese lon-gus mihi sermo offert. Putaueris enim reuera has notas ęgris Hippocratẽ sub-

texuisse. siquidem aduersarij Zenonis p esse asserunt, nō deorsum reflexum & scriptum. Verum si aduersariorum Zenonis libros legas, nec Hippocratis eē dicentium has notas, & librū quēdam extare Ptolemæi cognomine Euergetis, habentem suppositas illas a medico quodam Pamphilio genere, ex ciuitate Indica oriundo, de secta Cleophātia: audias præterea caussam, qua adductus libro has notas inseruit Mnemon, videantur haudquaquā sibi constare, qui Zenonem confutant, nec esse Hippocratis, nec esse sic illas notas scriptas, vt ille exposuit. Mihi vero quæ sunt hactenus dicta vana videnť esse, nihilq; adferre lectoribus ad artis opera vtilitatis. quo properare, qui hāc meditatur, debet. Verum quia cum essent adscriptæ, visum est amicis, quibus morem gerens quibusdaʒ locis primi libri reprehendi malos interpretes ægroruʒ, vt vno certe huius libri loco aliquid de hisce notis adferrem, induxi animuʒ vt facerem; tametsi non ignorem, qđ sem

per dico, ſcriptos a iunioribus medicis commentarios cum tempus noſtrum corrumpere, tum nihil docere, quod intereſt medicinæ. Propter quos ego ſingulas ſeparatim medicas lucubrationes feci. Quas vero aduerſus ſophiſtas ſcripſi, quando has etiam ex vſu iuuenibus eſſe animaduerto, qui ab iſtis peruertuntur, eas item priuatim ſingulas: vt ſicui ſuppeditet tempus abunde, vt & has reuoluat, contra ſophiſtas, nõ ſecus ac hoſtes ſit ſuccinctus. Sic igitur nunc quoque, tametſi res ſit inutilis ad probe medicinã exercendam, quod ad has notas pertinet, non pigebit tamẽ totum percurrere, quandoquidem ita eſt amicis viſum. Sane enim puderet me, ſi ad eas me deflexiſſez nugas, niſi antea ego, quę referunt ad artem medicã, multis voluminibus omnia pertractaſſem, itaq; tandem ad Hippocratis deſcendiſſem enarrandos libros. In quibus artis diſcipuli nihil addiſcere noui valent, extra illa quæ clare & fuſe expoſui in lucubrationibus medicis, vt vel

mente cæcutientes ſermonem queant
aſſequi. ſed hiſtoriæ cognitionem obti-
nebunt, cuius gratia multi mortales in-
terdum ſuſpiciunt quoſdam, qui artes
aliquas tractant, homines qui multa le
gerunt retinueruntq; ſtatim artis etiam
ducentes præcepta tenere. Nunc itaq;
omnem de notis hiſtoriam exponam:
quandoquidem hoc amici pariterq; fa
miliares ſemel hic fieri ſtatuerunt opor
tere. Hæc itaq; quæ ſum dicturus, tra-
dita a Zeuxide ſunt primo in hunc li-
brum cõmentario. Et quidem præſtite
rit fortaſſis, quod ego facere in talibus
ſolebam, qui hanc cupiunt hiſtoriã co
gnoſcere, ad illum librũ eos remittere.
Sed quoniam Zeuxidis cõmentarij nõ
iam perinde grati, ſint infrequẽtes, ideo
me voluerũt ea recẽſere, initio eius ab
ipſo Mnemone ſumpto. Quidã enim
eum aiunt, cum legendi gratia tertium
accepiſſet Vulgarium morborũ librum
ex magna illa Alexandriæ Bibliothe-
ca, reſtituiſſe adulterinis adſcriptis ſimi
li atramẽto & literis hiſce notis. Sũt qui

ex Pamphylia eum affirment deportasse, ac tanto fuisse regẽ Aegypti erga libros studio Ptolemæum, vt omnium appellentium ad se libros deferri iuberet, quos relatos in nouas chartas domi nis descriptos daret, a quibus in portuz inuectis ad se allati libri essent: allatos vero in bibliothecas reponeret, atq; inscriptiones erant, Ex nauibus acceptorum. Inter eos esse ferunt repertum tertium librum Vulgarium morborũ, titulo insignitum, sub correctore Mnemone Sidita. Quidam non esse inscriptum sub correctore aiunt, sed solũ nomen Mnemonis, quia & aliorum etiaz omnium, qui cum libris appellebant, regij ministri nomine reponendos in apothecas libros insigniuerunt. Neque enim ꝯtinuo eos in bibliothecas asportasse, sed prius in certis ædibus cumulatim deponere. Ná tanti studij ad veterum libros comparandos Ptolemæi illius, magnum esse argumentum referunt, rationem, quã habebat cum Atheniensibus. Qui quindecim pigneratis

argenti talentis, Sophoclis ab eis accepit, & Euripidis, Aeschyliq; libros, vt eos tantum describeret, & mox sartos tectos restitueret: magnifice cum apparuisset eos in pulcherrimis membranis, quos ab Atheniensibus acceperat, retinuit: illis misit, quos ipse instruxerat, orans quindecim talenta tenerent, acciperentq;, ꝙ veteres libros nobis com mutasset. Quod si Ateniẽsibus ne nouos quidem remisisset libros, sed veteres retinuisset, non erat, quod ægre ferrent, qui argentum hac lege acceperãt, vt hoc ipsi seruarent, si ille retineret libros. Itaque illi simul & nouis libris, & argento sunt potiti. Quare Mnemon, siue ipse librum attulerit, siue ex bibliotheca accepto adscripserit, quæstus videtur gratia fecisse. Nam solum dicebat tenere se, quid notæ illæ interpretarentur. ita mercede eas exponebat. Quod si est, probabilius est librum in bibliotheca repositum, esse ab eo adornatum. Siquidem multo erat expositio eius fidem habitura maiorem, si re-

gia haberet bibliotheca notas. Nam librum ſi domo deferret, ſuſpectus erat. Nec vero ſcriptas dubitarem ab Heraclio, tum Tarentino, tum Erythræo demonſtrationes adulterinas eſſe notas, cõmemorare, ni prudentibus exiſtimarem hoc pro comperto eſſe, & feſtinarem ab hac loquacitate pedem referre. Quare ad vtile redeo, cuius cauſſa horum ægrorum hiſtoriam reuoluimus. Nam ideo putare mulierem eſſe defunctam, ꝙ ſuppreſſa excrementa eſſent, ridiculum ſit. Neq; enim ob excrementa perijt illa inhibita, cæteruꝫ propterea illi contigit cõſiſtere excrementa, ꝙ extinctæ naturales eſſent functiones. Neque vero quia frigidæ erant & liuidæ tertio die partes extremæ, ideo obijt: ſed ꝙ moreretur, factum eſt, vt & illæ emorerentur. Et ipſe autem Hippocrates quaſi vaticinatus adſcripſit in exitu narrationis, angina perijt: tametſi ſtatim initio prædixerat: Illi quæ angina laborabat, & apud Bitonẽ agebat. Sed additio ad finem illa, hoc demonſtrat,

Perijt mulier hæc angina. Atque ita in Præsagijs scripsit de exitiosis anginis Hippocrates. Nam hæ primo die suffocant statim, & altero, & tertio. Quare propositam hic nobis mulierem oportebat ea de re tertio die obijsse, cum extremæ partes liuidæ ac frigidæ essent, excrementaq; supprimerẽtur. Vnde viribus conijcias validis fuisse, itaq; attigisse quintum diem. Nam vt octauum, non potuit fieri. Sed de his satis. Quod si cogites, siue ipse Hippocrates susceperit mulierem hanc procurãdam, siue inuiserit vna cum medico eius, si nihil aliud, paruum cataplasma certe imponeret, aut diaclysma præberet illi. Probabile igitur est eũ reliquisse recensenda cum alia remedia ægræ adhibita, tũ sanguinis missionem: Solum vero clysterem & balanum subditum, non extra ordinem, cæterum obiter scripsisse. Nam cum vrinas recenseret, & vomitiones, & deiectiones: Adiungeret præterea earum suppressionem, vnde nihil æger excernebat per se: in his adscripsit

obiter simul cum excrementorum quãtitate, balani vsum & clysteris.

Quid quęque nota significet.

Equidem omnino statueram ab hac importuna de notis loquacitate me referre. Sed quia integram familiares mei disputationem hanc quærunt, egoque bonam iam nunc partem exegi nugarum, faciam, vt quod superest, adiungam. Atque constitueram, quemadmodum quæ nihil ad artem faciunt separatim solebam scribere: sic his librum dicare, ac separatim cõmentari abductum ab alijs, vt si qui velint etiam in huiusmodi esse curiosi, habeãt, quibus nugis inanibus vacent. At quia iam lõge processisse video secũdum hunc cõmentarium, & satis esset longum, vt reliquos nequeam ægros etiam hic exponere, ac pestilentem statum ordine hos sequentem cõiungere. Neque enim dissecare mihi certum est tẽpestatis expositionem, vt partem eius in hoc peragam cõmentario, quod residuum est,

in proximo: ideo disputationem de notis hoc libro perficiam, vt pręcidā hunc nugarum aceruum. Si enim quæ attulerunt, qui scripserunt de his notis, hæc inquirere velim, & quæ recte sunt & secus dicta disceptare, non vno mihi libro ad hanc rem opus sit. Præcedit ergo, quod dixi, omneis, quæ per mediū habet lineam π, denotans semper πιθανὸν, id est, verisimile. Postremo vero loco aut υ videtur litera scripta esse, aut θ, hæc θάνατον, id est, mortē: illa ὑγείαν, id est, sanitatem significans. Ante has dierum est, quibus ægrotauit, vel periit æger, numerus. At quę inter has intercedunt notæ, omnes quidem sunt descriptæ ordine literarum, quas vocabuli elemēta significant excepto deorsum reflexo δ. At quā horum quodq; habeat significationem, demonstrabo. Igitur memoria tenendū nobis est notas, quæ vltimā pręcedunt (a qua mortem diximus, aut sanitatē, demōstrari) numerum dierum denotare. de cęteris, quæ inter has & principiū scriptæ sunt,

orationem instituam. α internecionez, extinctionem. γ semini assimilem vrinam. δ reflexuz, quale est quod in imo hoc habet modo scriptum, δ, sudoremq; aluum citam, habitus digestionẽ. Atq; vno verbo, vacuationẽ, quácunq; velis designare. ε, suppressionez, sedem. ρ, quæstionem. θ mortẽ, vt est prædictũ. ι, sudorẽ κ, iudicium, aut ventriculi affectum. μ, insaniam, vel vterũ. ν, iuuentutem, & extinctionẽ. ξ, flauam bilem, & aliquid noui & rari, tum strigmentũ, siccitatemq;. ς, dolores, vel vrinã. Quidam volũt, vbi impositũ sibi υ habeat, tum significare ipsam vrinã, scriptum, vt solent τὸ οὖτως scribere. ϖ, abundantiam, aut sputum, aut triticum, febremve, aut pulmonis vitium. Quod vero in se mediũ habet ι (vt supra diximus) probabile significat. ρ, fluxionẽ vel rigorem. ς, conuulsionem, aut stomachi malum vel oris. τ, partum. υ, sanitatẽ, vel præcordia. φ, phrenitim, vel tabem. χ, bilem, vel biliosum. ψ, frigus. ω, cruditatem.

Adolescentulum, qui in mendacium foro decumbebat, corripuit ignis ex lassitudinibus, laboribus, & cursibus insolitis. Primo die turbata aluus erat biliosis, multis, tenuibusq́;. Vrinę tenues subnigrę, non dormiuit, sitibundus. Altero die omnia ingrauescebāt, deiectiones plures, intempestiuiores: non dormiuit, mente commotus, aliquantum sudauit. Tertio grauiter se habuit, sitibundus, fastidiosus, multum se iactauit, perplexus erat, delirauit, extremę partes liuidę, & frigidę, pręcordiorū utrinq; submollis contentio. Quarto nō dormiuit, malū crescebat. Septimo obijt. Annū ętatis circiter uigesimum agebat.

Cœpisse huic morbum dicit ex lassitudinibus comitibus insolitarum exercitationum. Scimus enim labores illuz nominare exercitationes: sicut lassitudines, corporis affectum, in quo si pa-

rum modo moueantur, tentionis sensus vel vlcerosus illis fit. At laboribus quia cursus adiunxit, superfluo labores adscripsisse videtur. Cõtinentur enim, vt genus in specie, in cursibus. Vnde quidam ἀντὶ τοῦ πόνων, πότων, id est, pro laboribus, potibus scripserunt, conuerso primo ν secũdæ syllabæ in τ. Reliqua narratio tota eorum, quæ inciderunt adolescentulo, exemplũ sunt acuti morbi in ætatem maxime iuuenum cadentis. Alia igitur symptωmata, morbi sunt acuti. Sed vnde periculum præsagias, vel mortem. Primo quidem die relatæ sunt nigræ vrinæ. Secundo die, parum sudauit. Tertio multũ se iactauit. at omnibus diebus, nihil plane dormiuit. Atq; hæc quidẽ periculosa sunt. Extremæ vero partes tertio die liuidæ & frigidæ in acuto morbo letales sunt: atque adeo hac ætate. fiunt enim vel ex nimia inflammationis intestinorum magnitudine, vel natiuo extincto calore. At enim de præcordiorum contentione submolli iam ante diximus, ten-

ſionem citra tumorem Hippocratem innuere iſta dictione. Oſtendit autem ea contentio nullum de externis corporibus, qui muſculi ſunt abdominis, inflammatione obſideri: Verum aut ſeptum tranſuerſum, aut iecur, aut lienem. Nam periculoſa inter cætera hæc ſunt. Mortis vero apertum ſignum eſt, extremarũ partium liuor & frigus, quæ tertio die in morbo acuto; & ætatis vigeſimo anno accidũt. Quod ſane fuit in cauſſa, vt ad ſeptimum viueret adoleſcens. Potuit etiam alia de cauſſa, ꝙ validis eſſet viribus; non propter ſolaꝫ ætatem. Itaque ex huius ægri hiſtoria, qui capi fructus poteſt, hic eſt. Nam inueſtigare, qua in ciuitate vocetur aliquis mendax locus, vt Athenis aſtutorum forum eſt appellatum, & quæ id genus in ſingulis ægris alia quidam interpretes ſcripſerunt, ſi quid in ijs ſit, qđ ad artis opera faceret, non prætermitterem. Acutum hoc inter præcedẽtem & proximum inferiorem eſt ſcriptum, quod poſſit attribui vtrique: ꝙ vterq;

videatur acute ægrotasse. Verum quia in superiore ægra, quæ angina laborabat, est adiectum, angina: certisq; aliis ægris eius generis quiddam ad exitum narrationis est adscriptum, quo historiæ vtilitas fit cõspicua, probabilius est priori ægro acutum esse subditum. Potuit etiam, qui notas adiecit, itẽ hoc addidisse. Nos paulo mox in ægro ordine decimo de eiuscemodi additis scripturis plene agemus.

De notis Prędicto ęgro adiectis.

Quia cõsultius puto esse in tertium cõmentarium reseruare tempestatẽ pestilentem, subtexam nõnulla prędictis, quæ in ɔtrouersia apud Medicos sunt de asscriptis signis huius adolescẽtis historiæ septimo die defuncti. Zeno nãq; has scripsit notas. Præ omnibus π per medium lineam rectam habens, quod verisimile semper significare docuim⁹. Secũdum ξ, tertium deinde ρ, quartum θ. πι̅.ξ.ζ. θ. Igitur ζ septimũ diem aiunt denotare, θ mortem. Sed hæc sunt in

omnibus

omnibus communia: vero, nouum vult indicare. Nouum fuisse adolescenti aiunt, in narrationis initio ex lassitudinibus & cursibus insuetis eum incidisse in morbum. Atq; Zenonis de signo q̄ significat verisimile dissensiões, quandoquidem omnibus sunt cõmunes ægris, paulo post, si visuz mihi erit apponam. Prius questiones de hoc ægro priuatim iactatas videamus, quod de re ille medica mouisse controuersiã videatur. Nam cum conscripsisset Zeno, vt antea memini, de notis non paruum volumen, ac alteꝝ illo maius aduersus eum empiricus Apollonius cognométo Biblas, postea & ipse scripsit defuncto iam Zenone de notis librum non subiectas soluz culpans, sed corollarium addidit, quo insectatur Zenonem. Nam ita instituit reprehensionẽ, vt contra illum, qui quæ recte sint a Mnemone concinnatæ, non valeret interpretari, sed vbi probabili deficeretur ratione, notas, quo commodius exponeret, conuertisset. Neq; libruz in regia

bibliotheca inuentum, neq; illum ex nauibus, nec quem ædidit Bacchius, habere ad eum modum notas, vt i hoc scripsit adolescente Zeno, affirmans. Enimuero in hanc miror importunitatem potuisse Tarentinum Heraclidem impelli, & quidem in perpetuum studentem interpretationes ad vtilitatem referre. Hic vero contendere magis cũ Zenone videtur, quam spectare vtilitatem. Exponit ergo notas, non temere ante vltimum θ scriptum esse: alterum, quod huic est præpositum, denotare ait, quærendu3 esse, cur septimo die interierit, cum accessiones haberet diebus paribus. Nam erat probabile, vt ipse dicit Hippocrates, morbi iudicium diebus accessionum fuisse. Nam quorum, inquit, diebus paribus fiunt accessiones, horum fiunt etiam iudicia diebus paribus. Quorum vero in imparibus, horum item imparibus diebus iudicium. Nam continetur & morbus iudicium. Nam continetur & mors in iudicij communi significatione. Atq; de notis sic statuit Tarentinus. Attẽ

damus iam, ecquid adferat præclari. Nam quod mors fere in dies accessionum incidat, rarũq; fit diuersum exemplum fatendum est, & concedendum verum esse Tarentino. Non; videtur habuisse hic tamen diebus paribus accessiones. Quippe primo die Hippocrates; quæ initio morbi acciderunt, descripsit. Sub hunc, inquit, omnia ingrauescebant, propter morbi, qui acute mouebatur, incrementum. Itaq; tertio die magis intentum morbum indicat esse. Nam cum in secundo die prædixisset, non dormiuit, mente commotus erat: tertium diem exponens scripsit primũ, grauiter se habuit, quod primo die nõ scripserat. Ab hoc sitibundus, deinde fastidiosus, mox multũ se iactabat, postea perplexus erat. Quorum vel vnũ, si tertius dies haberet, posset ipsum secundo peiorem ostendere. Nam vna nocte non quiescere, mentisq; turbatio, assidue in acutos morbos citra insigne discrimen incidere cernuntur. At q̃ sunt de tertio die scripta, fuerunt peri

culosa vniuersa. Præterea tertium ideō secundo peiorem esse dicit, quod secū do die scripserat, mente cōmotus erat. tertio die, cum alia symptωmata, quæ paulo ante retulimus, cōmemorat extitisse, tum vero mentem fuisse non iaꝫ turbatam. Quippe parum id quidem sit: cæterum delirasse ait. Quam ob rē cum ipso hoc symptωmate videtur secundo perniciosior tertius fuisse: tum quod addiderit inibi, præcordioruꝫ sub mollem tentionem, quæ antea nō sub erat, coniectes hinc secundum illi cō modiorem fuisse. Nanq; viscus antea malo vacans cum cœperit laborare, illum esse prioribus peiorem significat. Ac præter omnia, quæ commemorata sunt, pnitiosissima symptωmata eo die apparuisse videntur, frigus partium extremarum liuorq;. Quo maior, vt paulo ante dixi, admiratio subeat, quid ni adolescens perierit die quinto. At eniꝫ dicat aliquis, Tarētinū defendens, consequitur prædicta. Quartum septimi esse decretorium, ipse docuit Hippocra

ſes, propterea quod bonorum aut malorum, quæ dies ille attulit, euentus nō minus: ſed magis ſeptimo die quam ſexto eluceat. Qua igitur ratione, dicit Tarentinus, probabilius erat ſexto die defunctum eſſe adoleſcentulum, poſteaquam acceſſiones haberet diebus paribus. Nam tertio die plurima ex dictis ſymptωmatibus illum videntur tētaſſe: die quarto autem creuiſſe. tum ſuſtinuiſſe ſe, & repugnaſſe ad ſeptimum diem. Quia forte firmis natura viribus erat, & vero etiam per ætatem. Nam hæc illum ſi defeciſſent, quinto die expirauiſſet. Quare equidem Tarentinū cenſeo inſectandi citius ſtudio Zenonis, quam rei ſedulo excutiendæ huc deſcendiſſe. Idem Apollonius fecit, q item diligenter literam ʒ ſecundo inter notas loco poſitam exponit. Quem ſunt multi ſecuti alij, maxime cum qđ medicum aliquod præceptum dicat ſe vtile exponere citra notas: tum quod eius dictis illi fidem haberent. Hac ſiquidem de re adoleſcentem ait obijſſe

ſe,quod præter morem laſſitudines,la bores,& curſus obijſſet. Ego vero affir maueriṁ labores & curſus, ſiquidem hoc nomine plures exercitatiões ſigni ficantur,non præcedente morboſo cor poris ſtatu,haudquaquã potuiſſe mor tem inducere.De potibus, vt quidam volunt,nam ſic dixi eſſe qui corrigant hoc quidẽ in adoleſcentulo, quid certi dicam,non habeo : quod nec genus, nec modum teneam iſtarum potionũ, cum hæc multum referant. Siquidem etiaꝫ differunt ipſo tempore potiones. Quædam enim diebus duobus & tri bus,aliæ permultis fiunt.ipſiuſq; quo tidiani hauſtus menſura haud parum intereſt. Potionis ad hæc qualitas : hi enim meraciorem,illi ſumunt dilutio rem ;nonnulli temperatam. Sunt qui frigidam,alij calidam.atq; harum vtrã q; aut de more,aut inſueti biberunt ali quando. Huic accedit non parua ip ſorum vinorum in genere ac tempore diuerſitas. Neque enim eundem eſſe ctum vinum nouum ac vetus habet:

neq; crassum, ac tenue: nec album, atq; nigrum: nec odoratum, ac fœtidum: nec item austerum atq; dulce. Quare vt dixi, de offenso per vinum adolescente nihil habeo firmi statuere, nisi hoc omnium est vinorum immodico vsui commune, quod neruos tentet & mentem. Sed horum tamen solennis noxa non dominabatur in huius adolescentuli morbo. Neq; enim conuellebatur vel tremebat, vel infestabatur phrenetide. Quare & scripturam potibus minus puto conuenire. Sane magis est consonum adolescenti cruditates præcessisse etiam fortassis in ventre: sin secus, in venis quidem certe. Vnde plurimi coacti sunt crudi humores, vt testantur vrinæ, & aluus, tenuis illa quidem, verum non biliosa tamen. Nihilominus videtur biliosi quoq; humoris aliquid in toto contineri habitu corporis, comitis laborum, quos subierat. quibus est verisimile etiam delirium quoddam successisse & febrem.

Apud Tiſamenum mulier decumbebat, detinebatur voluulo, ciebantur multę vomitiones, potum non continebat, pręcordia dolebant, et infra, ſecundum ventriculum. tormina ꝑpetua: non erat ſitibunda, incaleſcebat, extremę partes perpetuo frigidę. faſtidioſa, inſomnis. Vrinę paucę, tenues. deiectiones crudę, tenues. nec erat remedio locus, defuncta eſt.

Male ſcribunt quidã in hac muliere ὑλεώδεα per υ, cum ἰλεώδεα ſit per ι ſcribendum. ἰλεὸς enim .i. voluulus appellatur affectus, cuiꝰ habuiſſe ſymptωmata ſcribit mulierem: multos vomitus, potum continere non poſſe, dolores eſſe ad præcordia, & tormina cũ doloribus in vẽtre: Quæ ad voluulos adiuncta ſunt omnia. Quod poſtea ſcripſit, non eſt ex his, quæ eos comitẽtur, cæterꝫ ex illis, quæ malo in peius tendenti superueniunt, potiſſimũ per

petuo esse extremas parteis frigidas, p
nitiosum item fastidiũ est. Quin & vri
nas adscripsit, tametsi in venis non cõ-
tineatur & succis affectus, veꝝ in inte-
stinis. Quod cũ in his cœperit magna
inflãmatio, prædicta incidere symptω-
mata soleant :] vocatur autẽ voluulus
affectus. Parua igitur ex vrinis, vt sint
bonæ, salutis sic habentiu3 est spes: sed
non paruum ad exitium momentum,
si male sint. Nam cũ, qui eo modo af-
flictantur pp intestinoꝝ inflãmationẽ
in præcipiti sint, si aliud videat̃ præte-
rea esse in corpore vitiũ, increscet ægro
malum. Atq; sic consueuit Hippocra-
tes, vbi aliquod instrumentum sit spiri-
tus læsum, inspicere vrinas. Quę si ſm
natura3 habeant, in solis spiritus instru-
mentis versatur periculũ. Sin hæ quoq;
paruæ appareant, offensum iam signi
cant etiam nutritionis instrumentum.
quomodo nunc, quanq; sit affectus vẽ
ter, eiusq; ex deiectionibus perspiciat̃
malum: nihilominus vrinaꝝ fecit men
tionem, vt tenuium, quæ succoꝝ signi

ficant in venis cruditatẽ. Atqui vrinas semper memineris, vt simul inspicias, in vẽtris affectibus, thoracis, pulmonis, neruorumq;. Nam bonæ si appareant multum valent ad salutẽ: contra si prauæ, amplificant simul ægri periculum. Et cum sit omnis periculosus voluulus qui in sublimibus intestinis cõsedit, his sunt deteriores, qui in crassis, vt qui cõtagio iecur afficiãt & lienem. Discernes eos vomitionum assiduitate, & vehementia, & quod potũ reddant. Adhuc magis ex eo, quod nihil per aluum deijciatur. Præterea tormina & dolores faciunt ad notitiam, quando teneãt hi alta intestina. Qui stercus si vomant (aduertitur enim hoc etiaз fieri) clarissimũ sit signum tibi, esse subtilia intestina affecta. Est autem acutissimum hoc malum: quare id hic proposuit Hippocrates, simulq; adscripsit, Nec erat remedio locus. Sed mihi hoc fac memoria comprehendas ad commentationem de sanguinis missione. cum enim nullum scripsit aliud remedium in ægris

horum librorum, tum nec illam: non quin præſto fuerit laborantibus auxilio, ſed quod adſcribere auxilia ſingulis ægris non oporteat. niſi quid forte noui inciderit, vt in eo, cui fuit octauo die ſanguis detractus. Porro diem præterijt, quo hæc ægra decedebat: vt quæ ſecundo ſtatim die moreretur, aut longiſſime, vt erat acutus morbus, quod in narratione ipſe dicat, tertio. 7

Quędam mulier abortione infantis primo die igni eſt correpta, lingua torrida, ſitibunda, faſtidioſa, inſomnis. aluus erat turbata multis tenuibuſq; & crudis: poſtridie riguit, febris acuta, aluum copioſe reddidit, non dormiuit. Tertio die intendebantur dolores. Quarto delirauit. Septimo interijt. Aluus erat perpetuo lubrica, eiuſq; multa, tenuia, cruda excrementa. Vrinę paucę, tenues: febris ardens.

Si qua de cauſſa externa mulieri

huic abortire cõtigisset, declararet Hippocrates. Ita ex morbo cõstat, vitiosis collectis humoribus, abortijsse. Adiunxit huic, ex abortione dictionem infantis: indicans, ni fallor, hoc adiecto paruum fuisse elisum partum. Appellant enim homines infantes, pueros nõ ita dudum natos. Quare per metaphorã videtur Hippocrates valde pusillos foetus sic appellasse. Quippe hi potissimum eijciuntur. Acutam fuisse & magnam febrẽ, cũ quod dicit, igni est correpta, significat: tum quod addit, Lingua torrida, sitibunda. At vero fastidiosa, febris demõstrat, qua tenebatur, malitiam. Attende diligenter deiectionuz speciem. Nam cũ scripsit, aluus erat turbata, multis, tenuibusq; & crudis, tametsi ipse in fine narratiõis dixerit febre ardente illam laborasse, memineritq; febris, quę die primo cœpit, atq; ingrauescebat secundo die: tum addiderit, lingua torrida, & non dormiuit, ac sitibũda erat: cruda tamen aluum ait fuisse. Iam ardentem febrem ex humoribus

nasci biliosis scimus. Igit consentaneũ est in tota mole corporis huic mulieri biliosum fuisse aceruatum humorem: in primis autem venis lactium & simis iocinoris cruda contenta. Iam etiã vrinas illi⁹ crudas dicit fuisse, iuxta ac crudam aluum, non solum in p̄mis venis, sed & in gibbo iocinoris crudis humoribus abundantibus. Porro febris ardẽs in fine narrationis huius ægræ adscriptum est in multis exẽplaribus. Quædam non hoc habent tm̃ scriptum, sed adiectum etiam α. Itaq; suspicamur, aut primam hanc ægram ardẽte febre fuisse correptam, aut primam esse speciem huius ardentis febris. Quod deinceps scriptum est, secunda in muliere, de qua sic orditur: Alterã ex abortione: Ego in octauo ęgro, cuius est p̄ncipium: Adolescentulum, qui in mendaciũ foro decumbebat, plenius osten di me de hisce adscriptitijs verba factu rum cum decimum ægrum enarrarẽ, p̄staboq; nũc: duobus de caussis suspicans ab alio esse, nõ ipso authore hoc,

ardens febris adſcriptum. Primum qđ non vni ægro aut alteri morbi formaȝ ſubtexeret ad exitum narrationis, ſed ſiquidem & has nos docere, volebat vt quidam fecerunt eius ſucceſſores, omnibus, aut plurimis. At ille ſcilicet tanquam his qui cognoſcere morbum valerent, exponit ægrorum accidentia.
Videas item alios veteres in lucubrationibus ſuis non reſpicere hos, qui dudum ad libros acceſſerunt, ſed qui iam in illis profecerunt. Hanc meam ſententiam, vltra id quod dixi, hoc præterea confirmat, quod tertio demum Vulgarium morborũ libro adſcriptæ ſint. Omnibus igitur, qui hunc ſunt librum interpretati, ꝓbabatur ab alio, qui notas illas ſententiam complectentes adſcripſit, etiam hæc eſſe adiecta. Nam in muliere quidem angina affecta con cedas ſane eſſe ab Hippocrate adſcriptum, angina perijt, qui ex ipſa angina vellet perijſſe mulierẽ. In hac quæ nũc dicitur obijſſe, non poſſis ita accipere. Nam vt dixit: Septimo interijt, ſubie-

est: Aluus erat perpetuo lubrica, eiusq; multa, tenuia, cruda excrementa. Vrinæ paucæ, tenues: mox adiectum est febris ardens. Nõnullis ẽt « est additũ. In quibusdam pro eo scriptum est prĩma: In aliis primo. Omnino enim hũc librum hisce adscriptis multi contaminarunt iuniores medici. Clarum est ergo, non vt in illa, quæ angina laborabat, ad calcez adiecit, perijt angina: eodem modo cõuenire esse hic adscriptũ febris ardens. Neq; enim dixit, perijt ardente febre, sicut in illa, quæ angina laborabat, perijt angina: sed hoc febris ardens recto casu scriptum offenditur. Inter hoc & perijt interiacent: Aluus erat perpetuo lubrica, & quæ sequuntur. Quando itaq; nec exanimata est ex ardente febre, nec prorsus inter se cohærent: constat ab aliquo esse adscriptum, non ab ipso scriptum Hippocrate. Potuit etiam quis adscripsisse sibi, sicut solemus talia in marginibus commentariorum memoriæ gratia adscribere, postea aliquis, qui exscriberet

hunc librum, in contextum, quasi authoris esset, transtulisse. 8

Alteram ex abortione ad quintum mensem Oecetai vxorem ignis corripuit. Primo sopore premebatur, rursusque in somnis erat, lumborũ dolor, capitis grauitas. Secundo die venter turbatus est, ac excreauit pauca, tenuia, meraque primum. Tertio die plura ac peiora, nocte nihil dormiuit. Quarto delirauit, metus, mæstitia, dexter oculus erat distortus. Sudor secundum caput paucus frigidus: extremitates frigidę. Quinto cuncta euaserunt grauiora, multum delirauit, statimque ad mentem rediit, sitis, uigilię: deiectiones toto morbo multę & merę. Vrinę paucę, tenues, subnigrę, extremę partes frigidę, subliuidę. Sexto eadem erant. Septimo mortua est, phrenetica.

Quam ante hanc descripsit, infantem adhuc paruū elisit. Infantem paruum interpretare, inquam, vnius mensis, aut bimestrem, aut longissimum trimestrem. At hæc nunc nobis proposita quinto mense abortiuit, ne ipsa quidem externa de causa, sed ex corporis vitio. Cum enim vehemētius salierint, aut subito horrendi quid conspicatæ timuerint, mulieres abortiunt. Est cum ex dolore, vel ex insigni cruditate, vel ex medicato quopiam cibo; vel puri potione medicamenti, vel ꝙ insit aliquid abortiui. Iam etiam propter sanguinis missionem, & sanguinis ex vulnere profluuium, aut ex nimia hæmorrhoide quædam abortierunt. Noui etiā quasdam, quæ ex vuluæ ceruice profuso sanguine prægnantes iam diu, tandem partum eiecerint. Quorum accidisse mulieribus hic ab Hippocrate descriptis nihil, vel hinc constat, ꝙ nō addiderit in narratione earum, cum omittere ea non soleat. Non ergo febricitarunt, quia abortierant: immo contra, ꝙ

febricitarent, ideo abortiebant. Videtur vero ex hac muliere inductus Prædictionũ author hoc modo dixisse: Qui sopore initio tenentur cum capitis, lumborum, præcordiorum, colli dolore, nõne sunt phrenetici? Potuit etiam alteram vel alterum ita vidisse affectum. Hanc itaq; dicit mulierem oppressam sopore fuisse, rursusq; insomnem, & laborasse capitis grauitate, & lumborum dolore: nihil de collo tamen addidit. Item ventrem ait conturbatum fuisse, & excreuisse tenuia & mera, nec addidit hic præterea quicquam de colore illorum. Possunt enim mera, pallida, flaua, rufa, rubra, virulenta, & nigra deijci. Nempe enim mera scimus illum appellare, quę natiuum colorem retinent nullo humore confusum alio. Si conijciendum est, biliosa exierunt mera, hoc est, vel flaua colore, vel rufa. Nam virulenta & nigra addito colore proferre & huic & alijs Medicis familiare est. Et nos quoq; citra adiunctum biliosa solemus deijci dicere, de flaua bile eam

vſurpantes dictionem. Excrementa vero virulentæ, vel atræ, vel alterius bilis, non dicimus ſimpliciter bilioſa, ſed coloris ipſis diſcrimen addimus. Quæ cõſuetudo in omnibus obtinuit, quòd ſemper euomatur & aluo reddatur pallida & flaua bilis etiam ſanis, nedum ægris. Contra raro aliæ, atque his demum, qui tenẽtur morboſo aliquo affectu. Quare quod dixit in narratione tertij diei, Nocte nihil dormiuit: febris autem ardentis amplius mentionem non fecit, innuit mox deliraturã. Proinde ſub hæc merito dixit: Quarto delirauit, metus, mœſtitia, dexter oculus erat diſtortus. Præterea ſudor ſecundum caput paucus, frigiduſq;, cum eſſe iam mulierem oſtendit phreneticam, tum habere admodum incõmode. Cum vero etiam ad ſigna prædicta & ſymptωmata accederet extremarum partium frigus, magis etiam morituraã expectes. Itaq; mortua eſt, quinto & ſexto die, vt poſtulabant ea ſymptωmata, affecta. Quæ vero in p̃dictionibus

tradita sunt veluti horum testimonia, etsi ante in commentarijs, quos in illuz librum scripsi, q̃; sint absurda demonstraui: commemoremus tamen illa memoriæ gratia, q̃;uis ista scribere sumus deprecati. Cum igitur sit in Prædictionibus dictum: Ex lumbis ascensum sequitur distortio oculorum. Ideoq; huius admonẽt mulieris, vbi verba de ipsa faciunt in Prædictionum libro, quo loco hoc caput tractant. Quę sunt omnia, vt ostendimus, absurda. Scimus.n. prorsus malum esse signum distortionem oculorum, siue ex eo fiat, q̧ ascẽsus fiat ex lumbis, siue quálibet aliter. Improba etiam est doctrina, & aliena ab Hippocratis verbis. Neque enim ex lumbis ascensum diceret. sed vt in Præsagijs in hoc capite: Dolores, qui cum febre lumbos tenent, & imam regionẽ, si septum transuersum attigerint, inferioresq; partes reliquerint, exitiales admodum sunt. Atqui non est, qui in hac ægra ad caput sublatos esse possit abũdantes in lũbis probare humores. Atq;

vt temere hæc quidã interpretes dixerunt, ita hoc ex Prædictionibus caput male his accommodant, quæ exposita sunt de hac ægra. Ventris prærubra proluuies, cum in omnibus mala est, tum in propositis maxime. Cum non dixerit Hippocrates fuisse prærubram huius mulieris proluuiem ventris. Multo etiam absurdius hoc citant caput: In febribus ardentibus cum aliquanto frigore venientibus, & deiectionibus cum aqua biliosis multisq;, oculorum lippitudo cum alioqui malum est signum, tum maxime si catochi fiant. Qui nihil aiunt referre catochen dicas, an soporem: ignorantes ipsum Hippocratẽ a vigilante dirimere profundum soporem: Itaque profundum soporem aliquod habere cum catocha, vt vocant Archigenes & Philippus, consortium: non vigilantem. quem hanc dicũt mulierẽ in principio morbi corripuisse, nõ quo tempore oculus est distortus. Porro mireris etiam hoc eorum, qui vtrũq; caput attulerunt ad exponendã hanc

ægram, in quo ait, ventris proluuies prę rubra. Et deiectionibus cum aqua biliosis. Neutrum eorum de hac muliere scripsit Hippocrates. Neq; quasi scriberet vtrũq;, exponunt. Præterea eadem deiectio prærubra esse, & cum aqua biliosa nequeat. Adijciunt alia etiamnũ capita multa vicissim alterum per alterum pdictiones & ægros in morbis vulgaribus interpretãtes. Sed omnia reprehendere, vbi lapsi sunt, non est huius loci, quandoquidẽ aperte simul & absolute istarum interpretationũ vitium in cõmentarijs in Prędictiones aperuimus. Phrenitis: Et hoc est de asscriptitijs, vt ante, febris ardens: quippe quod non habeatur in omnibus exemplaribus. Neq; enim in alio ægro tale quid asscripsit, nec instituerat hic morborum tradere discrimina: sicut inuenias in libris conscriptis de morbis. 9

Mulierem, quę decumbebat in mendacium foro, primum enixam cum dolore masculum, corripuit ignis. Initio

ſtatim ſitibunda, faſtidioſa, cor illi dole
bat, lingua arida, uenter turbatus te-
nuibus paucisq́;, non dormiuit. Altero
die aliquantum riguit, febris acuta, mo
dicus ſecundum caput & frigidus ſu-
dor. Tertio cum dolore deſcēdit aluus
cruda, multa. Quarto riguit, omnia ir
ritata ſunt, inſomnis. Quintum diem
laborioſe tranſegit. Sexto eadem erant,
aluum reddidit humidā, copioſam. Se-
ptimo riguit, febris acuta, ſitis ingens,
ſe iactauit. Sub ueſperū per totum cor-
pus ſudauit frigidum. frigus partium
extremarum, nec redibat illis calor. Ite
rumq́; nocte riguit. extremitates calo-
rem non recipiebant, non dormiuit, nō-
nihil delirauit, ſtatimq́; ad mentem re-
dijt. Octauo circa meridiem redijt ca-
lor, ſitibunda, ſopore oppreſſa, faſtidio
ſa: uomuit bilioſa, pauca, flaua, nocte

grauiter se habuit, nihil quieuit, multũ affatim minxit, inscia. Nono omnia fuerunt remissa. sub uesperum eam sopor tentauit, aliquantulum riguit: uomuit amara, biliosa. Decimo rigor, febris accessit, nihil dormiuit. mane multam, in qua nihil subsideret, reddidit urinam. extremę partes receperunt calorẽ. Vndecimo uirulenta, biliosa uomuit: non multo post riguit, rursusq; extremę partes frigescebant. Sub uesperum rigor, sudor, multum uomuit. nox grauis fuit. Duodecimo uomuit multa, nigra, fætida, singultus multus, sitis laboriosa. Tertiodecimo nigra, uirulenta uomuit, rigor, circa meridiẽ muta. Quartodecimo die sanguis de naribus, defuncta est. Huic perpetuo uenter erat lubricus, horrebat, annum ętatis agebat ad septimumdecimum.

Siue Athenis in Aſtutorũ foro decumberet hæc muliercula, ſiue alia in ciuitate, alijs permittimus inueſtigare. Nos quæ per totum acciderunt morbum, attendamus, a quibus illa nõ potuit ſuperſtes eſſe. Siquidẽ ab initio omnia funebria erant. Ac magis mireris, qui factum ſit, vt diem quartumdecimum potuerit attingere. Sed ideo, quã tum cenſeo, ad finem eorũ, quæ ei acciderunt, addidit: Annum ætatis agebat ad ſeptimumdecimum. Conſtat etiam præter ætatis robur, eam fuiſſe ſua ſpõte naturæ non infirmæ; alioqui nõ perduraſſet. Nam cum neq; aliud illi quicquam accideret ſalubre, ac ſecundo ſtatim die riguiſſet aliquantulum, & acute febricitaſſet, tum ſecundum caput ſudaſſet nonnihil & id frigidum: deinde eſſent die quarto irritata omnia, dieq; ſeptimo iterum riguiſſet, ac lingua inaruiſſet, febricitaſſetq; acute: iamq; vltra ꝙ extremæ partes frigidę illi eſſent, etiã non rediret his calor, qui illa non aut nono die, aut vndecimo ſit neceſſario

mortua? Produxit itaq; vitam ad diem quartumdecimum propter ætatem & naturæ robur. quæ idem robur ostendit concitando quartodecimo die sanguinis profluuio. Sed enim morbo maximo nõ erat sanguinis profusio discutiendo. Morbi vero magnitudinẽ cum alia aperuerunt symptωmata, tum vomitionum nigrarũ graueolentia. Nam semper exitiosa, quę fœtent, sunt. Vnde etiã in Præsagijs ipse dicit: Putres omnes & graues odores quauis in vomitione mali sunt. Quod in fine est asscriptum, febris ardens, perinde est, ac id, quod in superiore ægra ad exitum scriptum erat, absurdum.

Cõmentarii secundi Galeni in tertium Hippocratis de morbis vulgarib⁹ librũ, Hermanno Cruserio Campensi interprete finis.

GALENI IN TERTIVM HIPPOCRATIS de morbis vulgaribus librũ Cõmentarius tertius Hermãno Cruſerio Cãpenſi interprete.

Præfatio Galeni.

QVia ſtatum hic peſtilẽtem Hippocrates deſcribit, quę ad interpretanda ea, quę dicturus eſt, conferunt, ſuperius a nobis elaborata, hic ſummatim cõmemorabo, deinde ad eius accedam verba. Primum, ſtatum ab eo ſolere, non temperamentum tantum aeris præter naturam, ſed etiam omnẽ cuiuſuis rei formam ita appellari recordemur. Deinde mutationem eius præter naturaȝ in cauſſa eſſe, cur corpora noſtra corripiãtur morbis. Ad hæc ad memoriã illa re

uocemus, quæ ſcripſit in Aphoriſmis in hæc verba: Ex anni autem ſtatibus (quod in totum dixerim) ſiccitates imbribus ſunt ſalubriores, & minus letales. Morbi vero in pluuijs ſtatibus magna ex parte exiſtunt, febres longæ, alui profluuia, & putredines. Iam ea quoque, quæ, cum principium interpretarer ſecũdi libri Vulgarium morborum ſcripſi, ad memoriam reducamus. Horum, quæ retuli, ſi qui retinuerit, ac nauiter ea legerit, ad horum interpretationem, quæ nunc ſunt nobis propoſita, adſit. I

Annus auſtrinus, pluuius, a uentis in totum ſilens.

Primo libro morborum Vulgariũ tempeſtates treis deſcripſit. Hic vnam duntaxat, hanc quam nos hic interpretari inſtituimus. Et vero etiam ſecundo morborũ Vulgarium, ſunt ſcriptæ aliæ. quem tamen cõſcripſiſſe, quo æderet, vt primum & tertium, nõ videtur. Nec vero præſcripſit mox ab initio ijs in li-

bris narrationi eorum, quæ acciderant, ſtatus: ſed aperte narrare auſpicat quæ animaduertiſſet in morbis, qui viguerant, & in aeris temperamento. Itaq; in Thaſo, inquit, Autumno circa æquinoctium, & ſub Vergilias, multum pluit, continenter, & leniter flante Auſtro. Itidem duos auſpicatus eſt ſequentes ſtatus. At in præſenti ſtatus nomen in omnibus fere exéplaribus habetur: nõ tamen quo hæc loco acciderint, ſignificatur. Peſtem ſiquidem, quæ multarum fuit gentium communis, hoc libro reddit. In exemplaribus, quæ, vt legebat Dioſcorides, habent, non ſolum ita eſt ſimpliciter ſcriptum, ſtatus, ſed additum eſt, calidus & humidus, atque in medio ſpatij quod lineas interſecat, totum hoc ſcriptum eſt, ſicut in alijs exẽplaribus ſolum ſtatus. Inuenias quædam, quæ ne hanc quidẽ in medio habeant inſcriptionẽ, quædam item, quæ nihil plane. Vnde non eſſe inſcriptionem ſuſpiceris Hippocratis, ſed forte illorum, qui ægrorum hiſtorijs ad finem

notas adſcripſerunt. Verũ hæc vtcunq; ſe habeant, nec vlli fraudi ſunt, nec vſui vel ad præſagiendum, vel curandum. Ad ea itaq; exponenda, vnde aliquid cõmodi prouenit, cõuertamur. Annus auſtrinus, pluuius, a ventis in totũ ſilens. Huic ſimile tempeſtati principiũ eſt ſecundi Vulgarium morborũ, hac ſerie dictum: Erant in Cranone carbũculi æſtiui, pluerat per æſtum largo imbri, idque aſſidue. Acciderant autem magis Auſtro. Differunt tamen inter ſe hi ſtatus: tum ꝙ hic toto ait anno id fuiſſe aeris circũflui temperamentum: in ſecundo æſtate tantum: tuum quòd his adſcripſit, a ventis in totum ſilens, id quod illic non addidit. Arbitreris fortaſſis, quòd illo libro addidit, Acciderunt magis Auſtro, hinc tale quod ſignificari. Iam hic etiam auſtrinũ ſimul & tranquillum totum dicit annum fuiſſe. ſed vt tranquillus poteſt, ſimulque Aquilonius eſſe totus annus, & dici, ita accipiamus. quod paulo inferius declarabitur. Ad memoriam vero reuo-

cemus, multas nos tempestates vidisse a ventis silentes, & tranquillitate prę ditas, non tamen eodem inter se modo, verum hanc lenem & irriguam, illam siccam & gelidam. Atque hæc omnino est serena. Lenis autem nebuluz, & turbiduz statum parit Austrinumq;, & nonnunquam nubium plenũ. Contrarium huius, aquilonia, & vbi prorsus nullus in aere apparet motus, sed plane fit, quam vocant, tranquillitas. Haud alius enim videtur aeris status esse, ac maris. Nam illic vt semper est fluctus in alto, vel maior, vel minor. qui interim, ob paruitatẽ non animaduertitur, ni strictus eum excipiat locus, quod in Chalcide Eubææ & Mesina Siciliæ cernas. & item aer quoq; plane immotus & quietus haud videtur vnquam esse. Tamen interduz nos, quia motus est paruus, fugit. Ac nubes per eas tranquillitates conspicimus, quę frequenter nobis cõsistere videntur, cum reuera agitentur. Nam conspiciuntur statim in alia aeris regione. quod illis

nequaquam mouerentur, non vſu veniret. Huiuſcemodi etiam hæc cenſenda eſt toto anno tempeſtas fuiſſe: tantum autem hæc diſtat a deſcripta in ſecundo libro, quanto eſt diuturnior. Tamen affectus vtriuſq; cõmunis tempeſtatis putredo eſt, vtique cauſſam obtinens humiditatẽ citra ventos. Et videtur putredo ex materia quidem gigni humida, ex cauſſa vero efficiente, extraneo, & præter naturã calore: augeri porro quiete. Nihil itaque quod omni ex parte eſt ſiccum, omnes manifeſte videmus putreſcere. Neq; enim lapis, vel tegula, nec aurum, nec argentum, nec æs aliudve eius generis putrefieri cernitur. Iam eorũ quæ putredini ſunt obnoxia, hæc ſupereſſe in temperamẽtis frigidis diutiſſime, ne hoc quidẽ præterit quẽquam. Adhuc magis, vbi ventis eiuſcemodi ventilantur. Sane veſtẽ etiam homines continenter quatiunt, in primis cũ humidus ſit calidusq; aer, ꝙ immotus eam putrefaciat. Ita arteriarum in animantibus motus, cũ alias

cõmoditates,

cõmoditates, tum eum vſum præſtat. Et vero ipſe in Aphoriſmis Hippocrates aſſerit, vt prædixi, in pluuijs tempeſtatib⁹ putredines exiſtere. Quare corporis humores hinc liquet neceſſario computruiſſe. Iaʒ ipſius dictiones ſubſecuti, ſeparatim ſingula ꝯſideremus. 2

Cum paulo ſuperioribus anni temporibus ſqualores precesſiſſent, ſub Arcturum flante auſtro multum pluit.

Didiciſti iaʒ in ſtatibus libro primo deſcriptis, aeris temperamentum ex ſalubri, & naturali ordine variaſſe, didiciſti etiã qui hic ſit ſtatus, & quatuor eius eſſe præter naturaʒ ſimplices, quatuor item alteras compoſitas conuerſiones. Simplices in calore tantum, frigore, humiditate, & ſiccitate. Compoſitas in calore & humiditate, algore & ſiccitate, algore & humiditate, calore & ſiccitate. Nunc ergo horum, quæ didiciſti memor, ſubſequere huius cæli narrationem. Hippocrates: Cuʒ paulo, inquit, ſuperioribus tẽporibus ſqualores præ

cessissent. Deinde adducit: Sub Arctu rum flante Austro multuʒ pluit. Videtur etenim superiore iaʒ anno aeris circũfusi non vndequaq; temperamentũ constitisse naturale, non viguisse tamẽ ea tempestate vllus morbus, vt vocãt, vulgaris. Nam in Aphorismis didicisti vbi sic dicit: Ex anni auteʒ statibus, vt semel dicam, squalores imbribus sunt salubriores, & minus letales. Hoc etiaʒ minus quisquaʒ incidit eiusmodi morbus, quod siccitate tantum excelleret temperaturæ immutatio, præter vllam alterius oppositionis vicissitudinem, a qua aut calidus fieret, aut magnopere frigidus aer. Verum enimuero illa vehemens conuersio sub Arcturi videtur exortum se protulisse. qui aliquãto spatio autumnale æquinoctiuʒ præcedit. Iam vero qui illi autumnus, quæ dein de bruma successerit, postea quæ hanc exceperunt tempora anni, si eius persequamur dictiones discemus. 3

Autumnus vmbrosus, nubilosus, lar

ge pluit. Hiems erat auſtrina, humida, & lenis.

Vmbroſum dixit pro caliginoſo: quod non lucidum ſignificat, nec purum, neq; omnino ſerenum. Nanq; ſolent etiãnum qui Aſiam incolunt Græci σκιώδη & σκιαρὰ, ideſt vmbroſa, omnia quæ ad nigrum declinant, appellare. His etiam dictionem caliginoſũ attribuunt, & fuſcum, quod proprie ad nigrum accedit. Apertum eſt autem, huiuſcemodi non poſſe fieri aerẽ, niſi multis nubibus, ijſq; non ſplendidis obducatur. Nubiloſũ igitur virtute complectebatur vmbroſus. Sed te non latet, eã loquendi rationem non Hippocrati tãtum, ſed multis etiam eſſe alijs familiarem. Iam etiam dixit: Hyems erat auſtrina, humida, & lenis, Sũt qui Auſtrũ ſemper ducant eſſe humidum. Quod non eſt ita. Videtur enim ſiccus aliquãdo eſſe, quem Leuconotum vulgus, Latini Caurũ appellãt. Et Poeta dicit: αὐτὰς ἐγὼ ζεφύροιο καὶ ἀργέσαο νότοιο.

Siquidem purum Auſtrum, quem fieri ſine imbribus ſcimus, eo vocauit nomine. At vero primo etiam Vulgariũ morborum in primo Hippocrates ſtatu: Cum eſſet autem totus, inquit, hic ſtatus Auſtrinus & ſqualidus. Atq; is Auſter ſubinde procelloſus eſt. Semper ergo apertum habent motuz, lenis alius eſt Auſter, cuius motuz in aere & nubibus non ſentias, qui calidus ſemper eſt. Caurus interiz frigidus videt. 4

Multo poſt ſolis reuerſionem, circiter ęquinoctium aſpera erat extrema hyems. Et iam ſub ęquinoctium, Boreas ſpirauit, & ninxit, non ita diu.

Pars hæc quædaz tẽpeſtatis contrariæ interceſſit, vt hic dixit, nõ ita diu. 5

Ver rurſus auſtrinum, ſine ventis. Pluit multum & continenter ad Canem vſq;.

Indicauit tibi lenem hyemem, ſcribendo ad hunc moduz: Ver rurſus auſtrinum, ſine ventis. Nam rurſus, vt cõ

trarius status interuenit, innuit ad suuz temperamentum rediisse cælum. 6

Aestas serena erat, & calida, magni erant ęstus. Etesię paruę non perpetuo spirarunt.

Lenitas hyemis, & Veris tranquillitas cum æstate feruida congruunt. Nā cum sua sponte sit æstiuuz tempus calidum, si ventorum accesserit tranquillitas, necessario ęstus ꝯsequit̃. Hoc fit, vbi neq; Prodromi (quos vocāt) flātz neq; q eos sequuntur, quos Etesias appellāt. Dirimit eos Canis ortus. Et ipse etiaz Hippocrates addidit: Etesiæ paruę non perpetuo spirarunt. 7

Sub Arcturum rursus spirante Borea multum pluit.

Rursus, ad pluuiarum exundantiā, non ad Boream refertur. Nam superiore Arcturi ortu multum pluerat, & subinde postea: Boreas vō rarus spirauit. 8

Cum esset totus annus austrinus, humidus, & lenis. per hyemem quidem sa

lubriter egerunt, prȩter tabidos, de quibus modo scribemus.

Integrum statum, quod parui omnino aquilones fuissent, ab dominātibus in eo, humiduʒ appellauit, & austrinū. Nam quod tranquillum & caliduʒ, lenem appellet, antea didicisti. Verum haud dum ea tēpestas, licet esset repentina, mortales magnopere offendit, propter superioris anni squalidi temperamentum. At cœperūt affectus quibusdam tabifici, qui scilicet huic vitio patebant. Ipseq; adeo posthac se recipit scripturum illorum affectus. 9

Ante ver vnà cum frigoribus consecutis, sacer ignis frequens, hos cum occasione affecit, illos non. qui malus cum esset, multos interemit.

Sacrum ignem didicisti a biliosa fluxione oriri, at non illa semper tamen pniciosa, & putri. Plane contra, vbi commoda sit fluxio bilem pallidam obtinens, quæ in nobis naturaliter gignit,

ſolet quidem ſacrum ignem facere, nullum tamen ex eo dare damnuꝫ: ſi quidem recte tractes. At non erat nunc talis, qui ſacrum ignem excitauit, humor ſed prauus, qui eroderet putrefaceretq; ab exuperante humida ventorum trãquillitate generatus illis potiſſimũ mortalibus, quibus cũ ſua ipſi ſponte alijs eſſent bilioſiores, etiam victus bilioſus magis eum ſuccum congeſſiſſet. Siquidem morborum proficiſcuntur differentiæ ab aeris circumflui temperamẽto, propter naturam cuiuſq;, & victum quem ſanus ſeruat. Victum appello, non hunc tantum, qui cibo & potione conſtat, verumetiaꝫ qui omnibus alijs, vt otio, exercitatione, balneo, venere, ſomno, vigilijs, & vero oĩbus, q̃ quouis fiũt modo in corporibus humanis. 10

Multi è faucibus laborabant, vox erat vitiata.

Quibus caput ſua ſponte prompte replebatur, his in præſentia exũdantiæ humoꝝ plenum, in pulmoné cœpit &

ventrem per fauces fluxiones demitte re. Porro iure dicit vocem etiam ijs affectam fuisse, nempe quod frequens est destillationibus, vbi abunde fauces & guttur irrigauerint. 11

Febres ardentes vna cũ phrenitide.

Ardentes febres extiterunt inuadentibus in iecur & ventrem biliosis excrementis. Phrenitis vero caput petentibus. 12

Ora aphthis vitiata, pudenda tuberculis, lippitudines, carbunculi.

Singuli hi affectus fere non sunt cacoethes, vti de sacro igne diximus paullo ante: nonnunquam vero etiaȝ sunt cacoethes, vti nunc: quod putridus esset, qui abundabat, humor. Quare in omnibus, quos recenset, morbis hoc mihi semp memoria teneto: neq; aphthas puta ægros tenuisse, vel quodcunq; aliud incommodum de more, sed simul cum membrorum putredine. Memineris etiam hanc communem rationem, ab eodeȝ statu genitum om

n̄ibus putrem humorem non easdem insidere partes, quod nec per naturam omnium in eadem conditione corpus esset eo statu: sed esset alia alijs pars infirmior. Aphthæ itaq; frequētissime solicitant pueroruз ora, quæ exulceratio est in summo, quia omnia eorum sunt mollissima membra, & quasi muscosa. Insuper os est omnino etiánum insuetū cibarijs & poculjs. Vbi ergo acrimonia quapiam lac sit mammæ præditu, aphthas generat, quæ facile propulsantur, si infantis hos modice astringas. Si vero humor affluat malus, semper aphthæ prodeunt cacoethes. Iam Carbunculorum perpetuo ē periculosus affectus, nam ex vitiosis constat humoribus. Quare nunc erat verisimile fuisse perniciosissimum eum, qui vltra natiuum vitium, etiaз quod status adferebat, adiunctum haberet. Verum satis de huius est affectus origine dictuз cum principium secundi Vulgarium morborum enarrabam', reliqua huius capitis clara sunt.

Alui turbatę, cibum fastidiebant.

Ex vitioso humore, qui a capite defluxerat ĩ fauces, qđ in pulmonẽ inuaserat, tabificos ꝯstituebat affectus. Qđ vero in ventrẽ deriuatũ erat, quia subibat mordicando, ventris ꝓfluuiuȝ concitabat: qđ significauit hisce ꝟbis: Alui turbatæ. In transitu item, ventris meatum ciborum efficientem appetentia afflixit: vnde cibos fastidiebant. 14

Quidam sitibundi erant, quidã nõ.

Pluribus de caussis nec siti caruisse omneis, nec fuisse sitibundos, ꝓbabile est. Videt humor oibus putridus fuisse collectus, veꝝ non pari modo aut æq; prauus. Quãobrẽ potuerunt aliq non sitire, vt illi, qui cibũ fastidiebant, de facultati potus appetẽdi offensa. Liquet aũt pessimã fuisse hoꝝ conditionẽ, nec prauũ illis humorẽ affluxisse, vt modice sitirent: alios vero sitibundos fuisse confluente in ventrẽ humore vitioso, qui nondũ hactenus læserat eius os, vt potiõis appetẽtẽ facultatẽ corrũpet. 15

Vrina turbata, multa, mala.

Vrinas fuisse turbatas, ita accipe, vt dudũ, cũ diceret, Alui turbatæ. Naʒ ad renes qbus vitiatus humor defluxit, his necessario vrinæ turbabant, hoc est, cũ mordicatione, & dolore excernebant. Quod huic est annexũ, multa, mala, potest etiã de vrinis dictuʒ esse. Potest ẽt ipsum seorsum, vt vna hac oratione multitudine indicet symptωmatũ prauoꝶ fuisse id tpis ęgrotãtes affectos. 16

Sopore diu tenebantur, rursusq́ insomnes erant.

Soporem vigilijs vacantem ab humiditate didicisti, & refrigeratione fieri cerebri. Vigilias sopore non confusas a siccitate & calore. Nunc ergo cuʒ, qui increuissent humores, humiditatem obtinerent exuperantem, verum non eaʒ tñ prorsus acrem, humiditas soporiferum affectum, acredo ex putredine induxit vigilias. Itaq; caussæ diuersæ diuersa merito symptomata peperere.

Multi prorsus nõ indicabantur mor

bi, quidam ęgrè.

Quæ erat humoris vitiositas quidā morbi haud quaquaʒ decreuerunt, ali qui parum bene. 18

Aqua inter cutem.

Vel hoc symptωma quosdam dicit ex abundantia prauorum humorum affecisse. Omnē enim hæc potest mor bum concitare, alium alio in corpore, pro eorum naturalibus differētijs & vi uendi dissimili ratione, vt est paulo an te dictum. 19

Tabidi multi.

Retuli etiam supra, quod ex capite in fauces defluxerat, vbi per guttur in asperam arteriam & pulmonem venis set, eiuscemodi vitia produxisse. 20

Habes morbos, qui uulgabantur,

Vnum de vulgaribus morbis pestis est, vt in libro quoq; de victus genere acutorum dictum est: Nam si quando nulla morbi pestilentis forma commu nis vulgetur, cæterum dispersi sint mor bi. Neq; enim certi est morbi nomen

vulgare vel pestilens, cæterum quicunq; vno in loco multos inuaserit, vulgaris hic vocatur. qui simul si hoc habeat vt multos perimat, pestis fit. 21

Ex qualibet morborum, quos recensuimus, specie complures ęgrotabant et moriebantur. Acciderunt autem cuiq; horum in hunc modum.

Cum dicit & complures moriebantur, pestilenteis fuisse morbos, qui vulgarentur, demonstrat. Qui quando diuersi fuerunt, de singulis separatim infra acturum promittit. 22

Multis sacri ignis occasionem quilibet & minuti admodum pũcti toto corpore prębuerunt, pręcipue uero sexagenarijs secundum caput, si uel minorem paulo quis curam adhiberet. Magna pars in ipsis etiam curationibus magnis inflammationibus corripiebantur. Sacerq; ignis multum celeriter vndiq; depascebatur.

Cuius prę omnibus meminit prima symptωmatis, iure nunc primi etiã singulas reddit differentias: quod accidisse quibusdã dicit paruis ȣ caussis, quas vocauit occasiones: Et multos q a medicis procurabantur, magnas esse inflãmationes consecutas, quod sacer ignis scilicet plurimũ depasceretur. Plurimis iã caput hunc solicitasse, quando repletũ hoc maxime in austrinis esset & calidis ventoꝝ tranquillitatibus. Cur autẽ sexagenarios hic præter cæteros tentaret, hoc in caussa est. Foris ambiens præter naturam calor caussa, quamobrem corporis putrescerent humores, fuit, sicut natiuus calor, vbi suo natiuo exacte temperamento constat, plus alijs humoribus sanguinis efficit. qui quãdo efferuescit, pallidã & flauaꝫ bilem. At calor externus putredinis authorhumoꝝ est. Nã materia quidẽ humiditas est: caussa efficiens, calor præter naturã. Quare senes, qui superfluas semper humiditates ob naturæ imbecillitatẽ coaceruant, vt his accessit aeris

calor, ex illa effectus tēpeſtate, humorum putridæ corruptioni fuerunt iuuenibus opportuniores. 23

Plerisq; itaq; horum in ſuppurationes abſceſſus contigerunt, atq; carnis multum et oſſium neruorumq; decidit.

Prauitas abundātis humoris ex magnitudine conſtitit putredinis, atq; dictis ſubtexens dicit. 24

Erat autem illa fluxio, quę collecta erat, nō adſimilis puri, uerū alia q̄piā putredo. ipſaq; fluxio multa & uaria.

Hippocrates apte tibi indicauit, q̄d nos ſępe iā diximus, corporis humores pp humiditatē & ueris tranquillitatem cōputruiſſe. atq; idcirco purē non generauit. Cōputreſcebant vero ob prauos humidos humores ſolidæ partes. At variam eſſe fluxionē propter putreſcētium diuerſitatem, ratio erat. Nam a communi putredinis cauſſa, ſingula putreſcentia peculiarez obtinent differentiæ ſpeciem. 25

quorum ergo caput horum quid tẽtaret, his caput totum glabrescebat, & mentum ossaq; denudabantur decidebantq́ʒ, multęq́ʒ extiterunt fluxiones. His adiuncta aliquando, aliquando nõ erat febris. Erant autem hęc formidabiliora, quàm deteriora. Quibus enim ad suppurationes hęc species deuenit, plurimi superstites horum erant. At uerò quos inflammatio reliquit, & sacer ignis, nec talem abscessum effecit ullum, hi frequentes perierunt. & si usquam loci alterius in corpore deflecteret, euenerunt hęc. Etenim multis brachium uel solidus cubitus decidit. Quibusdã hęc anteriora latera afficiebant, uel posteriora. Nonnullis totum femur, uel tibię denudabantur, pesq́ʒ totus.

Humorũ putredo, cuius est cõmune munus vt illas parteis, in quas ĩpingat, corrũpat:

corrumpat: terribiliorem in capitis partibus speciem prębet, propterea q licet vel paulum de natura hic deflectant, maior fiat sugillatio, q̃ cæteris in partibus multũ a natura diuertentibus. Naʒ a femore, vel brachio, vel tibia, vel cubito si cutis recesserit, minorem præbet mali speciem. at si capitis vna cuʒ cute crines defluxerint, atq; adeo mẽti cum illis, vitij sit facies magna, periculũ vero minus, q̃ si is naturalia affectus teneat aut guttur, aut thoracẽ, aut aliam principem partẽ. Neq; tamen, quæ caput ita tentant, metum q̃ malũ creant maius: verum etiam quæ cuilibet aliæ parti decidunt. Peiora enim erant, in quibus abscessit humor ignem sacrum efficiens, cum in viscera se, & nõ in principes partes conferens præter alia symptωmata febres etiã acutas generabat. Quibusdam tamẽ, quibus in alto erat eiuscemodi putredo, partes etiam citra febres marcescebant. quorum quidam hac de re incolumes euaserunt, vitiosis humoribus per parteis, quas ii putrefe-

cerant, emissis. Oberrabat enim, vt ipse vocauit, fluxio totum corpus, hoc est, temere, nulloq; ordine & casu vagabatur, vt presagire medicus arte, quo esset influxura, non valeret. 26

Erat omnium id grauissimum, cum pubem & pudenda urgeret.

Etiam absq; pestilente statu, vbi has regiones inflammatio obsederit sacer ignis, leuissime putrescunt, vnaq; parteis superiores afficiũt. Vnde nobis est sæpe necesse, vt putrida præciderimus, locum inurere. Nihil habet ergo admirationis, vbi is esset status, vt brachiuz, cubitus, femur, tibia, latus, caput computrescant, si plurimum offendãtur pudenda. 27

Atque ulcærum, & eorum, quę occasionem habuerunt, hęc fuit conditio.

Hactenus verba de sacro igne fecit, qui ex vlcere, aliamve ita paruam ob caussam externam constitit. Post hac de his, quæ sine tali caussa inciderunt, tractabit. 28

Multos autem una cum febribus, & ante febrem, atq; a febre arripuerunt.

Non ob vlcus his, aut alia de cauſſa externa, quæ ſit manifeſta, ſed vt conſueuimus dicere, ſua ſponte prouenit ſacer ignis: atq; partim ſimul cuȝ febre inuadebat: partim eum febres aut conſecutæ ſunt, aut præceſſerant. 29

Habebant hęc illud, ut, quę per ſuppurationem abſceſſum molita eſſent, aut ſi commode turbata eſſet aluus, aut urinarum bonarũ extitiſſet excretio, hinc propulſarentur: Quibus horum nihil acciderat, obſcureq; euaneſcebant, ut letalia eſſent.

Paulo ante etiam cauſſam reddidimus cur ſuperſtites eſſent magis, quib⁹ per putridã partem malus humor vna cum illa de corpore decideret. Nec eſt obſcurum, quin ſi & per ventrem & vrinas exceſſiſſet, moleſtus dum excerneretur, fuerit, profuerit tamen vniuerſo corpori. 30

Vere longe plurimos exercebat sacer ignis, tenebatq; estate & sub autumnu.

Genuit quidem, vt dixi, vitiosos humores status perflatu carens, qui humidus calidusq; erat, & ventis carebat. q̊s in corpore frigora concluserunt: at etiã in primi libri Vulgarium morborũ prima tempestate est dictum. Quo magis extiterunt varij morbi, paulo ante cõmemorati. Nam hoc loco illi est de sacro igni sermo. Quem, quando emicuit primus, primum quoq; descripsit. Itaque de his, inquit, sacris ignibus, qui incesserunt initio veris, quidam totam æstatem durauerunt, & autumnũ. Etiã aliter accipias hoc licet: Tenebatq; æstate & sub autumnum: Sacrum ignez eius tempestatis, & quę indidem manarunt, viguisse in nõnullis ad autũnum intelligemus, ac eorum, quæ extiterunt generationem. Vt alia quidem æstate existerent, & desinerẽt alia itẽ autũno. Atq; ita ẽt in autũno rectius scd̃a hac significatione accipias, Cui enim pro-

batur ineunte vere natum ad autũnuꝫ vſque productum eſſe ſacrum ignem? Omnino enim interea hominem interemerat, ſi magnope eſſet cacoethes: vel per putreſcentes parteis putredine expurgata, diſcuſſus ſit. 31

Nonnullis multa erat turbatio, tuberculaq́; ad fauces, linguę inflammationes abſceſſusq́; ſecundum dentes.

Affectus hoc loco perſequitur partium, de quibus antea nõ meminit. 32

Voces multis uitiatę fuerunt, et κατειλοῦσαι, *maxime his quidem, qui cœpiſſent tabeſcere: tamen etiam ardente detentis febre, phreneticisq́;.*

Equidem etiam quod eſt ſupra in̄ ægro, qui ordine eſt duodecimus, ſcriptum, vbi ſic ait: δεξιῷ ἴλλαινεν (quod nos, dexter oculus erat diſtortus, vertimus) ſuſpicabar eſſe ab alio inductuꝫ. Etenim Heraclidis filius Hippocrates, cuius etiam Aphoriſmos eſſe & præſagia autumant, vſitatiſſimis eſſe vſus, &

proinde claris vocabulis videtur, quæ vocare Rhetorici ciuilia solent. At vero ἰλλαίνειν non est istius generis, eoque minus κατιλλαίνειν, vel κατιλλαίνουσαι maxime cum de voce non de genis dicitur. Adhæc propter dictionis formam, quæ actiua, non passiua est. Rectius enim, siquidem prorsus voci statuerat adaptare hoc nomẽ, erat κατειλούμεναι scripturus, non κατειλοῦσαι, & multo quidẽ rectius hoc κατιλλαινόμεναι. Nã de ἰλλαίνειν participium ea deducas figura. Appello autem hic scilicet participium more Grãmaticorum. Atqui nullus sit sensus, si de vocibus dicatur κατειλοῦσαι, vt quidam intelligere nos interpretes voluerunt, tanquam tendat verbum ἰλλαίνειν ad distorquere. Nam κατειλοῦσαι significat distorquere, κατειλούμεναι vero distortæ. Multi itaque vna in dictione errores commissi videntur, dum κατειλοῦσαι accipere, vt multis est visum interpretibus, volumus, quasi a dictione ἰλλαίνειν descenderit. Etenim actiuum est ἰλλαίνουσαι, ἰλλαινόμεναι

passiuum, & adiecta præpositione κα-
τιλλαίνσαι. Atqui εἰλῦσαι & κατειλῦ-
σαι ab ἰλλαίνω deriuari non videntur:
Nec vero etiã εἰλύμεναι & κατειλουμέναι.
Per autem raro inuenias apud veteres
hoc genus verba & nomina: ἰλλαίνειν
dico, & ἰλλος, a quo videtur Sophron
comparatiuum quod vocant gramma
tici, fecisse, ἰλλότερον ταυκυόνα. Quare re
ctius dixeris, si quidem de his velis nu-
gari, non ἀπὸ τοῦ ἰλλώσεως deductum
εἰλῦσαι, sed ab alio quodam, quod tu;
Plato tum Antipho vsurpasse videtur.
Plato quidẽ, cuius hæc sunt in Timæo
verba, τοῦτο δὴ πᾶν τὸ δέρμα κύκλῳ κατέ
καιε πυρὶ τὸ θεῖον, τρωθέντος δὲ καὶ τῆς ἰκ
μάδος ἔξω δι' αὐτοῦ φερομένης, τὸ μὲν ὑγρὸν
καὶ θερμὸν, ὅσον εἰλικρινὲς, ἀπῄει. τὸ δὲ, μικ
τὸν, ἐξ ὧν κι καὶ δέρμα ἦν, αἰρόμενον μὲν ὑπὸ
τῆς φθορᾶς ἔξω μακρὸν, ἐγίνετο λεπτὴν τα
συνέχων τῷ κατακεντήματι: διὰ δὲ βραδυ
τῆτα ἀπωθούμενον τοῦ περιεστῶτος κρύους, πα
λινέντος ὑπὸ τὸ δέρμα εἰλούμενον, κατερρί
ζοῦτο. id est, Hanc igitur circuitu totã cu
te; deurebat sulphur. Qua vulnerata,
cũ humor per eã efflueret, humidum &
calidũ, q̃ quidẽ syncerũ erat, emana-

uit. Mixtum vero, in quibus cutis erat, foras a corruptione productũ, longum fiebat, ſubtiliter extenſum ab impulſu. Quia vero ſenſim impellebatur ab aeris frigore intro iterum ſub cutem coactum firmabatur. Videtur enĩ pro concluſum vel repulſum in altũ εἱλȣ́μενον hic vſurpaſſe. Quo ſignificato videtur etiam hæc ab eo eſſe ſcripta oratio: γῆν δὲ τροφὸν μὲν ἡμετέραν εἱλȣμένην τε περὶ διὰ πάντος λόγον τεταγμένον, id eſt, Terram vero nutricem noſtram, quę reſtringitur aſt rationem in perpetuũ conſtitutã. Eſt item apud Antiphontem in ſecundo libro de veritate inuenire hoc ſcriptum vocabulum eo loco: ὅταν οὖν γένωνται ἐν τῷ ἀέρι ὄμβροι τε καὶ πνεύματα ὑπεναντία ἀλλήλοις, τότε συστρέφεται τὸ ὕδωρ καὶ πυκνοῦται κατὰ πολλά. ὅ τι δ' ἂν τ συμπιπτόντων κρατήσῃ, τȣ̃τ ἐπυκνώθη καὶ συνεστράφη, ὑπὸ τȣ̃ πνεύματος εἱλȣμενον καὶ ὑπὸ τῆς βίας id eſt, vbi ergo in aere ibres & venti ſibi mutuo aduerſentur, ibi cogitur aqua, & multum ſpiſſatur. Quod autem eorum, quæ cõmittuntur, ſuperius ſit, hoc denſatur & co-

gitur a vento contortum & a vi. Sane & hic conclusum vel contractum in se denotare per dictionem ειλȣμενον videtur. Itaq; in libro, quē explicare insti tuimus, qui de vocibus scripsit κάτειλȣσαι, tale quid significari innuit, voces quasi occlusas & coactas ostendens. vt accipiamus de vocibus esse dictū, quæ exire nequeūt. quod incidit his, qui gracili sunt voce. Sed hoc minime conuenit. Potuit enim sistentes, vel impeditas, vel tardas, vel scribere aliquid tale, qui significare volebat adeo impedita esse voce hominē, vt vix loqui posset. Iam etiaȝ a vinculo licet veluti vinctā accipe vocē esse dictā hoc loco. adeoq; indicat de vinculis se poeta dixisse.

ιλασινουκεθελοντα βιη δησαντες αγουσι. I.

Ducunt vi vinclis religatū, q renuebat. Liquet porro rectius fuisse, si κατειλȣμεναι sit scriptū, q̄; κατειλȣσαι. qui quidem cōmunis est omnis expositionis lapsus. Nā quicquid statuas a dictione κατειλειν significari, actionē significat, non passionem. Vnde maxime suspi-

ceris Hippocratis non esse dictionem. Neq; enim adeo erat Græci sermonis imperitus, vt in eo offenderet similiter vt pueri, qui modo literas discere cœperunt. Videtur enim vitium vocis indicari scripto hoc vocabulo κατειλουμεναι. Pręterea si vel κατειλουμεναι scribamus, non est Hippocratis institutum, inusitatis & infrequentibus vti nominibus. Iã qui ad distortum significari putant, cuz his hoc pugnat, ꝙ ille in præsagijs distortũ interpretaturus, sic scripsit: Si reflexa sit gena, aut labrũ, aut nasus. Sed neq; reflexum, neq; aliud ex dictis proprie de vocibus dicatur. Quare quidã huius interpretes libri, omnibus, quæ cõmemorauimus, abdicatis, pro voces, linguæ scribunt; exponentes linguas κατειλουσας, quasi deuinctas & difficulter motas. Quas quidem oportebat, vt voces mutauerunt in linguæ, ita vel citius q̃; voces, dictionẽ κατειλουσαι in κατειλουμεναι vertere. Verum iam satis de dictione κατειλοσαι, non magno vsui, vt inuẽta sit, futura. Sat est enim nosse

hic generatim dici & intelligi, propter destillationem, quæ illis ex capite descendebat, læsis vocis organis simul vitiatam esse vocem. Nam in humidis tẽpestatibus & calidis destillationem caput repletum ventri demittere & thoraci, operæpretium est scire: primum discernendi caussa, vtrum alia caussa hoc ægris vitij induxerit, an ex vulgaribus sit morbis: Deinde vt occurras, ne in tale quid incurras. Nam offensiones ex aere si prouideas, vbi & quemadmodum fiant, toto victus genere a tempestate diuerso dominante instituendo, declines. Præterea si prædicere consequentia velis: id quod certe ex vsu nobis est, vt in præfatione ostẽdimus præsagiorum, vel ad hanc rem hoc cõmentabere, vt corporis in omni cœlo affectus cognoscas. Quare cõtenti hoc læsas voces fuisse, prætaritaq; dictione κατειλῦσαι, quod illi proximũ est, inspiciamus. Primũ.n. hos ait, qui cœpissent tabescere, incidisse in id symptωma: scd̃o loco ardẽte detẽtos febre phreneticosq;

Proinde censeas tabidis hoc affectus ratione accidisse. Nam cū multas alias caussas & corporis status tabes consequitur, tum præcipue destillationē capitis; quā potissimum vocis vitium comitatur. Verum febribus ardentibus & phrenitidi per se tale vocis vitium non succedit, vt incipiētibus tabidis. Quia vero in hoc statu, qui calidus & humidus & sine ventis fuerat, caput contigit affici, phreneticos & ardente detētos febre consecutum hoc est communi de caussa symptωma, non propter priuatā morbi molitiem. Desiccantur enim potius in illis, non irrigantur partes voci attributæ. vt accidit in hac tempestate. Quāobrem vox sonora & acuta a siccitate efficitur vocis organorum, rauca ab humiditate. 33

Quin febres etiam ardentes et phrenitis ante uer cæperunt post illa frigora, quę pręcesserant, ac plurimi tum diu ęgrotabant, habebantq; hi acuta & letalia symptomata.

Humorum putredinem, quam pridem pepererat aeris temperamētum, verisimile erat a frigore succedente in extrema hyeme impulsam in altū morbos concitaturam sacro igni adsimiles. Alios igitur quosdam, qui fuerūt huius generis exponet, hosq; ordine ab sacro igni primos iam scribit. Hæ febres sunt ardentes & phrenitis, ab eadẽ illa quidem profectæ caussa, sed differentes locis affectis. Nam quibus in iocinoris & ventris regionem maximeq; in eius os prauus humor inuasit, hos febres ardētes solicitauerunt: quibus in cerebrum peruenit, phrenitis.

34

Febrium ardentium, quę uigebant, hęc erat natura. Initio sopore erant oppressi, fastidiosi, inhorrescebantq́;. febris non acuta, neq; magnopere erant sitibundi, uel deliri.

Quæ propter præsentem tempestatem symptωmata concitarent ardentes febres, non propria morbi ratione, hæc annotat. Quare quidā pro sopore op-

pressi male scripserunt ęstuosi. Nam est hoc febribus ardentibus peculiare, vt etiam perpetuo sitire. Nullumq; prope dixeris eximium esse aliud febrium ardentium insigne. verũ abunde ex hisce duobus affirmaueris cõpleri; sitim assiduam, atq; exurentem calorem ægris sentientibus. Verum hic status, cum caput multa humiditate impleret, soporis aut omnibus, aut plerisq;, vtcunq; laborarent, symptωma attulit, sub morbi accessionem, vbi praui humores non adum eo deuenerant acredinis, vt vigilias vehemẽtes, deliria, phrenitimq; cõcitare possent. Ac sopor perraro febribus ardentibus est adiunctus: fastidiuz persæpe. Non est perpetuum tamẽ, vt prædicta duo, assidua sitis, & deurens calor. Horrent vero, qui febre ardente tenentur, nõ raro. quare hoc etiam annotauit. Quod iam sequitur: febris nõ acuta, aliqui simpliciter, absq; negatione, Febris acuta scribunt. alij cum negatione in hunc modum: Febris non acuta, diuersam vtriq; scripturã ratione in-

ducti probabili habentes: qui omittũt negationem, ꝙ diuelli ab ardente febre acuta febris nequeat, vti nec ſitis. Alteri ideo ſcriptum cum negatione confirmãtes, ꝙ raro ijs & nouo exemplo acciderit cũ ſopor, tum hæc febris. Quippe his quoq; illum aiunt ſubiunxiſſe: Neq; magnopere erant ſiticuloſi: tametſi ſit etiã febribus ardentibus hoc peculiariſſimum. Eſſe itaq; conſentaneũ, ſicut erant non perinde ſitibundi, ſic eos nõ valde febricitaſſe acute. Potuit etiam quod Hippocrates ſcripſerat, febris non perinde acuta, eſſe ab eo qui primus excripſit corruptũ, errorq; manſiſſe. Hic ſe offert non parua de omnibus morborum ſignis quæſtio. Nam ſi remotis ipſis affectus poteſt ſpecies conſeruari, alia his morborum ſignis erunt nobis ad affectus cognoſcendos certiora. quod qui conſtituat, volet illa merito morborum indicia appellare: & quæ ante vocabãtur indicia morborũ, adiuncta. Quorum ſeparari illa non poſſunt, & affectus, vt ita dicam, conſti

tuunt essentiam. Adiuncta vero ex his sunt, q̃ sæpe illis accidunt. Si æger ergo non sitibundus sit, nec magnopere febricitet acute, qua iam nota esse morbum febrem acutam dicemus? quãq; enim permultis febre ardente affectis esse fastidiosis contingit, non est tamen hoc affectus proprium. Quippe multi etiam alij quomodocunq; ægrotantes fastidiosi fiunt. Quare neq;, qđ visum quibusdam est, qui sese duxerunt huiuscemodi dubitationes declinaturos, etiam nobis est pronũtiandum, ab excrementis cognosci in primis febrem ardentem. Neq; enim vera in solis ardentibus febribus biliosa alui reddũt, neq; his solis syntexis accidit. Verũ sunt hęc quidẽ in symptωmatibus malis & exurentium febrium: Ista tamen qui excernunt, multi modice sitiunt, & calores febris ferunt. Verum in præsenti statu ne talia quidem erant excrementa. Nam aluus, inquit, his plerisque turbata erat, atq; excrementa cruda excernebant, & multa & tenuia. Videtur ergo Hippocrates

crates

crates febrem ardentem aſſiduitate cognoſcere ſitis, caloreq; exurente: ſicut phrenitim perpetuo delirio. *Sic enim,* vt non perinde ſitiant ægri, neq; valide toreantur: per totum autem morbum dicta duo ſint ſymptωmata, febris ardens eſſe dicetur morbus, exiſtetq; alia febris hac calidior, vt & corpus fundat, reddatq; excrementa bilioſa & ſyntectica. *Sed* non appellabitur ardens febris, niſi adiuncta perpetuo habeat, dũ ægrotet, paulo ante cõmemorata duo, aſſiduam ſitiȝ, quantumlibet biberint: ac perpetuum, & ardentẽ, faſtidioſumq; calorem. Proinde adeſt fere illis intẽtiſſima ſitis, & febris feruidiſſima. *At* raro, vti nunc, cum febris non eſſet plane acuta, etiam non perinde ægri erant ſitibundi. quæ ideo ſignauit, ſicut etiam hoc, non prorſus fuiſſe deliros eos, quãdo hoc etiam ardentibus febribus accidit. Nam paruæ eſſe ſignum dementiæ delirium, ante docuimus. 35

Nares pauca ſtillarunt.

Hoc in comitibus est malarum ardẽtium febrium, vt, sanguinis profluuia lenium. Et quid multis, omnis de naribus stilla, vt docuimus, pernitiosuꝫ est signum. 36

Accessiones pleriq; diebus paribus habebant.

Et hoc quoq; inter rara est. Naꝫ febres ardentes solent adeoq; omnes, ita vt illæ, morbi multum acuti accedere diebus imparibus. 37

Obliuio sub accessiones, languor, vocisq; defectus.

Et obliuio manifesta est, & monstra ta frequenter est de exitialibus esse. Lã guorem videtur veluti dissolutionẽ & remissionem appellare omniuꝫ corporis partiũ, cuꝫ nõ aliter ac resolutis proiectæ appareant. Quod quidem inter signa esse pnitiosa, didicisti, vt alia quoq; signa omnia, quę hoc libro recẽsuit. Quare hic interpretanda sunt ea tm̃, q̃ obscura vñr. & quæ demonstrauimus alias, solum meminero non auteꝫ ab-

solutam tradam eorum doctrinam. 38

Extremi pedes & manus his frigidiores erant & multo maxime circa accessiones. quibus calor pedetentim, nec probe redibat. redibantque ad mentem & loquebantur.

Varietatem symptomatũ, quæ morbi eius tempestatis habebant, commemorat, quæ sunt omnia praua. 39

Detinebantur aut sopore perpetuo, nõ somnolento, aut vigilijs cũ laboribus.

Ne hoc quidẽ obscurũ ei est, qui ea hʒ in memoria, q̃ in libro de sopore tradita sunt & in prioribus cõmẽtarijs. Cũ enim vigilare ægri aptis oculis non valent, sed cõniuent spe somni ɔciliandi, & vigiles tñ manẽt, vocitamus illum vigilantẽ soporẽ. Quibus siqs adsit dolor, manifeste vigilabũt magis ita affecti, adeo vt ne speciẽ qdẽ tenuis videãt somni. Siqdẽ istis, q eo sopore tenent, vsu venit eiusmodi qddã, vt medij iter plane vigiles ĩtercedãt & dormiẽtes. 40

Aluus his plerisq; turbata erat, atq; excrementa cruda excernebant, & multa, & tenuia.

Vel hinc liquet, non attendere Hippocratem in dignoſcendis ardentibus morbis ſpeciem excrementorum. Cruda itaq; dicit & tenuia, qui tum tenebãtur febre ardente, deieciſſe, nec verbum fecit de meris bilioſiis, vel ſyntexi, quas quidam notas eſſe febrium ardentiū maximas exiſtimant. 41

Vrinę tenues, nihilq; decretorij quicquam, vel boni.

Vbi de vrinis agit, quæ acciderũt iis, ſolet tradere, nec addere bonū an malum denuntient, nos putãs, quæ in prę ſagijs didicimus in vniuerſum de vitio vel bonitate vrinarum, memoria tenere. Hic adiunxiſſe puto, quamuis eas prædixerat tenues eſſe, quod illis adſcripſiſſet multas. Nã docuiſſe memor ſe multitudine vrinarum interim iudicium fieri, indicauit hoc loco quãuis

multæ essent, nihil tamē decretorij fuisse, neq; boni. Neq; enim quo purgaret corpus & infestātia amoueret, videtur nunc molita natura multam vrinam: sed quemadmodum didicisti sudores & deiectiones interdum vt superfluitatis humorum in corpore maloruȝ symptωmata, excerni: Interdum expurgāte natura. Ita nunc abundantis in corpore serosi humoris sunt vrinę symptωmata. Ideoq; eis addidit, nihil decretorij quicquam, vel boni. Siquidem reddebantur, quia ob nimiam copiaȝ eas vasa sustinere non poterant, vel quod mordacitate vehementi offenderētur, itaq; ad excernendum contenderent. Huiusmodi etiam hac ipsa tempestate ventris erant excremēta, vt est supra dictum, & vero etiam sudores illis erāt consentanei.

42

Nec verò decretorij aliud in ita habentibus vllum aduertebatur. Neq; sanguis rite profluxit, neq; alius consuetus fiebat abscessus decretorius. Morieba-

tur quisq; scilicet incerto ordine: plerũ q; tamen circa iudicia. quidam longius producebantur, qui largius sudassent.

Qui pernitiose habebant, hęc ijs accidebant, quæ tibi hic collegit febris ardentis pernitiosæ symptωmata. Quorum quodq; iam audiuisti ante frequẽter, cur sit exitiale. 43

Similiter phrenetici quoq; hẽbant.

Finita de ardẽtibus febribus oratione, trãsit ad ea: q̃ phreneticis acciderũt. Itaq; & hic eius verba attẽdamus. 44

Sane hi nihil sitiebant.

De phreneticis agit. fuisse eos dicit non sitibundos, non tam quo illis multa humiditas in ore vẽtriculi afflueret: quam quod, quæ patiebantur, non intelligerent, & facultatem haberent stomachi appetitricem extinctam. 45

Nec phreneticorũ insaniuit quisquã, quod vsu venit alijs: sed alio quopiam veterno grauiter peribant.

Si non prædiceret: Nec phreneticoꝝ-

rum insaniuit quisquam, sed simpliciter dixisset, præsentes phreneticos veterno perijsse, non erat absurdum accipere, eos conuersione in lethargum facta ita defunctos esse. Nunc cum sit prędictum, Nec insaniuit quisquaз: probabilius est perijsse cum sopore perpetuo phreneticos, hoc est, demẽtes. hoc eniз discrimine solo, cuз febre, phrenitim accipimus, nulla re alia distantem ab insania, quam febre. Mentis siquidẽ vtraq; noxa est: sed proprium insanientiuз est febre libeꝝ esse: vt febricitare, phreneticorum. Non est igitur nouũ in corpore crudis collectis humoribus, vt excrementa cõmonstrarant, esse sopitos illos simul & dementes euasisse. Sopitos quidẽ ex multitudine & frigore succorum crudoꝝ. Dementes, q̃d acredinẽ pariebãt & calorem putrescẽtes. 46

Erant pręterea alię febres, de quibus iam acturus sum.

Reuocemus ad memoriã, q̃d postquã supra dixerit febriũ ardentiũ, quæ

vigebant, hæc erat natura: vt quæ hãc narrauit, & quæ illis acciderunt ordine omnia, & deinde rursus dixit: Similiter phrenetici quoq; habebant: postea iaꝫ disputatione de his peracta intulerit: Erant præterea aliæ febres, de quibus iam acturus sum. Nam his verbis febrium esse speciem, febrem ardentem, & phrenitim ostendit. Febrem ardentẽ quod perpetuam habeat sitim ꝑpetuo coniunctam & multo ardore. Phrenitim vero, vt quæ sit assidua, vnaq; dementiam perpetuam habeat. 47

Os multis aphthis vitiatum, ulcerosumq; fluxiones ad pudenda multę, ex ulcerationes, tubercula foris & intus secundum inguina.

Et ante quidem de his sermoneꝫ habuit. Verum quia de vno quoq; seorsum agit, posteaquam ad autumnum vsq; generationem productam sacri ignis dixit, plane de his, quę nunc post eum describuntur, omnibus idem ostẽdit. Hac ergo de caussa eorundem itę

rum meminit. 48

Lippitudines humidę, longę, diuturnę laborioſęq;. genarum foris et intus germina, quę multorum perderent aciem, quę uocant ficos.

Abundantis humoris ſuperfluitas videtur duplicem habere ſpeciem in craſſitiei & tenuitatis differentia, vt fere in humidis & tranquillis tempeſtatibus ſemper ſolet. Nam niſi peculiaribus vtens exercitationibus ventiles corpus & totum luſtres, conciteſq; , copiam aceruabis craſſorum humorum & tenuium. Craſſorum, propter ſocordiam: tenuium & aquoſorum, quod vacuatī non ſint. Eorum igitur argumentum tenuitatis, aluus eſt tenuis, ſimileſq; vrinæ. Craſſitiei, ꝙ omne producitur, & plurimis eſt adiunctus ſopor. His ergo merito, quibus ad oculos affluentia vergebat, humidis lippitudines fecit ob tenuitatem, & genarum germina cauſſa craſſitiei. Nam quod ex humore in oculis manāte humidi exi-

ret, fecit lippitudines, hoc est, cum fluxione humida & aquosa. Crassius vero partibus adhærescens affectis tubercula excitauit, collium modo. Quod vero crassi humoris in profundo oculorum erat, dolores peperit. 49

Expullulabant cum alijs inulceribus multa, tum in naturalibus.

Quæ materiæ crassitudine in genis excrescebant, non hic tm̃, verũ in pudẽdis quoq; extitisse ait, & siqua pars alia forte esset exulcerata: humorũ crassitie, vt dictuz est, eiusmodi efficiente excrescentias, quas fungos vulgo vocãt. 50

Carbunculi æstate multi, et alia, quæ putredo vocantur.

Atq; quod cõmoraretur in corpore prauus humor, putredo increscebat. æstate vero excipiente, neq; ipsa Etesias habente, multo magis eualuit. Ideoq; calidi morbi plures, & prioribus deteriores viguerunt. Ostendimus eniz carbũculũ ex calido quidem esse feruore: verum crassa materia constitutum. 51

Pabulę item magnę.

Apertuȝ eſt ab ἐκθύειν, q̃d eſt erumpere, deriuatum eſſe ἐκθύμασι.i. pabulis nomen: in his q̃ ſponte extuberant ĩ cute. Hæ conſtant ſuperfluis .ſ.humoribus. Atq; qualitatem etiam non iniuria ſubſequũtur: cum tenues humores exulcerationem potius, quaȝ tumores creent: at craſſi in tumorem pellem attollant. liquet auteȝ, quæ nunc in cute ſponte ſunt genita, eiuſdẽ eſſe generis, cum illis, quæ in genis & vlceribus prædixit excreſcere. 52

Serpentia ulcera multis magna.

Magna, aut quod multum occuparent loci, aut quod adiunctam malam exulcerationem haberent, appellauit. quorum ſuccedit vtrunq; humorum, quod diximus vitio. 53

Quę ad uentrem attinebant, multis multa incõmoda euenerunt. Primum tene ſmi multis cum dolore: plurimis uerò pueris, omnibuſq; impuberibus, quo

rũ plurimi ꝑibãt. Multi liẽterici erãt.

Tum humiditate ætatis, tum quia plus cibi ſumentes pueri, nutrimenta ſępe corrumpunt, merito teneſmo corripiebantur. Qui cum alioqui dolorificus eſt & moleſtus affectus: dolorific⁹, propter tenſionem: moleſtus, quod aſſidue deſidendum ſit: Tuʒ vero in hoc ſtatu, quem plethoricum ſimul & prauis humoribus fuiſſe exundantem diximus, multi magis lienteria tenebantur. Nam debilitata facultate retentrice, fieri lienterias didiciſti. Eſt porro conſentaneum, ſicut extincta facultas erat vẽtris nutritiua, vnde cibos prorſus ait paulopoſt eos faſtidiuiſſe: ſic retentricem etiam fuiſſe læſam. 54

Dyſenterici, neq; admodũ grauiter.

Conſentaneum erat inferri hoc prædictis quibuſdam, qui non grauiter ægrotarant. Sed nullus is eſt prædictus. Imo vero contra magis, & priores omnes, & qui ante lientericos dicti ſunt teneſmo laboraſſe, grauiter ægrotarunt.

Quare eſt ſcriptura corrupta: quomodo in multis libris aliæ mendæ multæ, a primo librario commiſſæ, manſerũt. Nam rectius ſcriptum ſit: Hiq; admodum grauiter. Quidam vero dictum aiunt: Neq; hi admodum grauiter, pinde ac, Multi dyſenterici non fuerunt: volente indicare. Hippocrate ex hoc, grauiter, generationẽ morbi, non modum. Quidam quod dyſentericis nullo dolore affectis adiunctum ſit, ideo dicunt, Neq; hi admodum grauiter, ab eo eſſe adiunctum: vt intelligamus lienterícos neceſſario eẽ dolore vacuos. 55

Aluus bilioſa, pinguis, tenuis, aquoſa. atq; ipſe morbus multis eo erupit citra febrem, & cum febre, tormina, dolorifica, prauę item reuolutiones. multorum, quę in corpore inerãt, ſuppreſſaq; erãt excretiones. quę autem deſcẽderent, do dolores nõ tollebant: multeq; erant corporis partes affectę.

Præſens ſermo omne genus ꝯtinet

morbi, quatinus natura inter se hoies, ętatibusq; & victu distant. Ergo cũ alijs alius abũdaret succus: a statu aeris hũc vt demonstrauimus, auxit. tandẽ putredine excipiente, putrefactio ꝑ humoꝝ differentia collectoꝝ variabat. Iam qa hæc in locũ se cuiq; ægro natura imbecillimũ conferebat, multis, qa satis multi hoies essent, contigit partibus lædi. Proinde erat probabile natura biliosis & his qui in ætatis erant flore, & sollicitis, iisq; qui laborib⁹ sese & administrationibus ꝯficerent, hæc abundasse. Pinguia syntexis esse ipse signa docuit: Aquosa tenuis & serosę humiditatis. Porro multos dicit hoc morbo laborasse, hoc est, deiecisse talia. Iam vero citra febres hoc dicit qbusdaʒ accidisse. At exitus, hoc est, vacuationes illis contigisse multoꝝ, quæ inerant in corpore, & suppressa erãt, qđ fortassis significat. Cum etiã nũ multa in corpore retinerent, tñ multa exijsse, quomin⁹ excremẽta dolores exoluisse. Nã q sustollere illa, cuʒ q̃ supp̃merent eẽt ẽt multa, posset: 56

Et hęc, quę offerebãtur, ęgrè admittebant. Nam purgationes multos offendebant. Quorum qui sic habebant, subito multi peribant: multis malum producebatur.

Oblata põt dicere tũ oĩa in cõĩ remedia, tũ priuatim cibũ & potionẽ. Purgationes, quaꝝ fecit mẽtionẽ, vtrisq; põt annumerari. Nã nihil cõtulisse ita affectis remedia, vt ille nihil dicat, in apto est. Siqdem cu3 multi morerentur, nullius erãt vsus omnibus illis auxilia. 57

Vnò ꝙ uerbo: qui longis morbis, uel acutis tenebantur. uentris vitio omnes pręcipuè exanimati sunt. Cunctos nanꝙ venter sustulit.

Et pestis quoq; illa lõgissima, q̃ nr̃a ætate vulgata est p excremẽta alui omneis ꝓpe peremit. Quæ euacuabant, erat syntexis. Qđ qdẽ esse symptωma vr̃ in perpetuum febris, quã pestilentẽ priuatim vocitant, cum mortales vel citra febrem pestis corripiat. 58

Omnesq; in quos equidem tunc inci di, cibum, quocunq; detinerentur prędi ctorum morborum, fastidiebant: multi autem, maximè hi, qui ex his erant: & ex alijs, qui in malis erant.

Etiaz hoc symptωma oēs cœpit; qui in peste diuturna, q̄ mō viguit, laborabant, quare factū est, vt multi morerētur. fortissimi ergo, q vim sibi ipse adferētes, cibū oblatū assumpserūt, oēs fere superstites fuerunt. Plurimi vero mori, q̄; comedere qcquā prius duxerūt. Atq; hæc ipsa accidisse illis vñr, q tū ęgrotauerunt, maxime vitio ventris. 59

Erant hi sitibundi, illi non.

De his hoc loco, qui aluo turbata; vt ipse appellauit, citra febrem afficiebantur, sermonem habet: quod est ex his verbis clarum, quæ subdidit: Ex his quos febres tenebant, aliaq; nemo circa potum intempestiuus erat. Apertuz est etiam ex illis, quæ supra diximus, cur nō essent sitibundi omnes, nec siti liberi.

ti liberi. Craſſitudo enim humorum & tenuitas erat aquoſa aceruata, frigida, illa quidē ſua ſponte vtraq;,ſed acquiſititium a putredine calorem mutuās. Quare in quibus excellebat iam putridus calor,erant ſitibundi:in quibus nō dum,hi ꝯtra merito nō ſitiebant. 60

Ex his quos febres tenebant, aliaq́; nemo circa potum intēpeſtiuus erat.

Poſteaquā priori capite dixit,de his qui ex ventre laborarunt,ꝙ partim ſitibundi,partim non eſſent.Hic nūc de ægrotantibus ſimul cum febre ait,non magnopere vllū fuiſſe ſitibundū; neq; vt medicis non eſſet audiens.Qō hinc eſt factum, quoniam non perinde his multa, copioſa, putrida ſanies in uentrem,ut prædictis,confluéret. 61

Vrinę multę erant. Neq; erant illę ex potu ingeſto, ſed illum excedebant. mireq́; etiam uitioſę erant urinę redditę. Neq; enim inerat craſſitudo, uel concoctio, uel proba purgatio. Nam pur=

gationes per uesicam commodę, bonum multis portendebant. Plurimis uero syntexin, turbationem, dolores, diuturnitates, & nulla iudicia.

Quæ sunt dicta, clara oīa sunt, & memoriā, non interpretationē postulant. Ipse nāq; superiori sermone, quem ego exposui, nō obscure ostēdit, esse, cū vrinæ symptωmatis rōne vacuētur, sicut sudores, vomitiones, & deiectiones. 62

Sopiebantur in primis phrenetici, et qui febre ardente tenebantur: tum etiam in alijs morbis omnibus maximis, quę febrem adiunctam haberent.

Soporem creauit materiæ crassitudo, & præter cæteros his, quibus erat affectum caput. Est autē phreneticis affectum per se. sed in ardētibus febribus per accidens. Nam febris calor prauos humores, qui tunc crudi & frigidi abūdabant, ad caput subuehit. 63

Plerisq; uel grauis sopor comes erat, uel tenues atq; parui somni.

Grauis ſopor, a quo ægre quis excitetur, accipiendus eſt, cuius ſunt cōtrarij, tenues & parui ſomni. Quorum accidit primus his, quibus craſſitudo & copia exuperabat frigidæ materiæ. alteri, quibus putrida tenuitas. 64

Multa pręterea febrium alia genera uulgabantur, tertianarū, quartanarū, nocturnarum, continuarū, longarum, uagarum, faſtidioſarū, inconſtantium.

Quia humores noxij erant diuerſi, ideo cū alij morbi, tum plura iam inciderunt febrium genera. Meminit autē intermittētium, quæ numero tres ſunt, quotidianarum, tertianarū, quartanarum. Tertianarum quidem, & quartanarum nominatim primū. Quotidianarū uero dicendo: nocturnarū. Nam earum ex quo duplex eſt differentia, quatinus hæ interdiu accedunt, illæ noctu, inde diuerſa nomina inuenerunt. Hippocrates earū, quæ tum uigebant, mentionem fecit, quæ erant nocturnæ. Memoria itaq; repetamus etiā, q̄ cum

& primo libro & secundo morborum uulgariũ, tum multos separatim ęgros adduxerit, tum integras sit tempestates persecutus, nusquã nec quintanã, nec septimanam scripsit, uel aliam febrem multorum dierum. Nec uero etiam in tertio libro uulgarium morboruȝ, neq; ante, neq; posthac ad fineȝ usq;. Vnde mihi in mentem uenit, illa quæ primo libro uulgarium morborũ tradita sunt, infarcta ab alio suspicari, ubi alias esse quartana febre pluriuȝ dierum statuit. At in prædicta oratione proprium nomẽ febris scripsit, & est omneis eius species persecutus, deinde cõmuni nomine continuas indicauit, quarum febres ardentes prędixit, & phrenitidas. Postea longarũ nomen & vagarũ prodidit. vbi mihi memor sis eius, qđ est initio ꝓpositæ orationis dictũ, febriũ ipsum oĩa, quæ collegit, species appellare. 65

Omnes hę cum multa turbatione erãt coniunctę. Ventres enim plerisq; turbati cum horrore. Sudores non decre-

torij, & urinę eę, quas supra descripsimus. Hęc erant illorum plerisq; longa. Nam qui ipsis abscessus fiebant, non iudicabant, ut in alijs. Omnia quidem omnibus difficulter iudicabantur, uel omnino non iudicabantur, uel producebātur. his uero multo maxime. Tamen horum pauci ad octogesimum diem iudicabantur. Maximā partem temere reliquerunt. Horum pauci moriebantur, ex aqua inter cutem, qua non decūbebant. Multos etiam in alijs morbis tumores exercitabant, pręceteris uero tabidos.

Prædictas dicit omneis febres adiūctam habuisse multā turbationē. mox ipse, quæ esset turbatio, exponit: describitq; earū symptomata. Reliqua, nisi priora exciderint, clara sunt. 66

Maxima erat & grauissima tabes, hecq; plurimos peremit. Nam cum multi hyeme cæpissent, maxima ex parte de

cubuerũt. Partim recti esse sustinuerũt. Verum ante uer, qui decubuerant, fere perierunt. Reliquorũ tusses neminẽ reliquerunt, remissiores tantũ ęstate fuerunt. At sub autũnum omnes decubuerunt, atq; multi obierunt, quorũ ęgrotabant plurimi diu. Cœperũt igitur horũ plurimis subito ex his esse deteriores, tum horrores crebri, sępe febres continuę, acutę: sudores intẽpestiui, frigidi, multi perpetuo. Multum uero erat frigus, & uix eis calor reuocari poterat. Vẽtres uarijs modis substiterũt, rursusq; statim fiebãt lubrici. Quę pulmonẽ infestabant, per aluum omnia reddebãtur. Copia urinarũ parum bonarũ, syntexes malę. Multę tusses tenuerũt continẽtes, et multa excreãtes cocta & syntectica, minus tamen cũ labore. Quę etiã siquãdo essent difficiliores, uursus leuius

omnibus purgabantur, quę pectori incõmodabant. raucedines non mordicantes, neq; salsugines quicquã molestabãt. Lenta uero, & alba, & liquida, spumosaq; multa caput demittebat. At multo hos & alios maximũ comitabatur malum fastidiũ ciborũ, ut supra docuimus. Nam ne potum quidẽ libenter cũ cibo sumebãt: sed citra sitim degebant.

Dixi ét supra, repleto in calida & humida ventisq; vacua tẽpestate capite, ex destillatione pulmonẽ descẽdente tabẽ constitisse, cuius ét per stomachũ portio in ventrẽ delata, eum turbauit. Quæ deinde dixit de tabidis, etsi his, q prædictorum meminerunt, clara sunt: faciam tamẽ vt quæ videbuntur referenda, hęc declarem. Primum hoc inter ea est, ineũte vere plerosq; tabidos obiisse, ex aeris imutatione. Dixit enim extremã fuisse hyemem asperam, & circa æquinoctium iam Aquilone spirante ninxisse. Quæ tabidis conuersiones

infestissimæ sunt, itaq; autũnus etiam perniciosus est. Vnde in aphorismis eũ ipse dixit tabescẽtibus aduersariũ esse. Et quidẽ Aquilo partibus thoracis offi cit vniuersis. Quare in Aphorismis ait tusses, raucedines, laterũ dolores & pe- ctoris existere flante Aquilone. præci- pue quibus iam sunt hæc vitiosa, & ca put repletum destillationem deriuat. Vnde ęstate tusses dicit remissiores fuis se, hoc est, imminutas, & moderatiores. Nam fuit, vt ipse scripsit, humida æstas & calida, vt ediuerso principium inse- quentis autumni tabidis inimicissimũ. Dixit enim: Sub Arcturũ rursus flante Borea multũ pluit. Quod autẽ longo spatio produceretur non solum tabes, sed & alij morbi, in caussa crassities fuit materiæ nihil habentis sua sponte acre dinis & caloris, sed die a putredine mu tuantis. Planissimũ hoc fecit hisce ver- bis: Raucedines non perinde mordicã- tes, neq; salsugines quicq̃; molestabãt. Lenta vero, & alba; & liquida, spumo- saq; multa caput demittebat. Quod re

liquum est huius capitis, omne memori superiorum clarum est. 67

Grauitas corporis cum sopore.

Sæpe est dictum, emortua sustentatrice & motrice corporũ facultate, quæ pridem ab ea vt leuia ferebantur & mouebantur, grauia videri. 68

Quibus fere omnibus tumores fiebãt, qui in aquã inter cutem eruperunt.

Non mirum, si propter abundantiã crudorum humorũ ad hunc affectum quidam deuenerunt. 69

Horrebant, & sub mortẽ delirabãt.

Cum prauitas humorum ex putredine parta increſceret, horrore corripiebantur & delirio progreſſu tẽporis, quo etiam expirarunt. 70

Genus erat tabidorũ, glabrum, subalbum, pituitosum, subrubicundum, cæsium, Leucophlegmatię, ac quibus scapulę in morẽ alarum prominebant, mulieresq́;. Itidem melancholicum genus,

& subsanguineum. Febres ardētes hos & phrenitides & dysenteriç tentabāt. Tenesmi iuuenes pituitosos exercicabāt diuturna alui profluuia, & acria excrementa pinguiaq; biliosos.

Corporis formas eorum, qui tabificis morbis corripiebantur, reddit. Glabrum igitur, qđ est depile, indicat iusto frigidius temperamentum, nec hoc ad pueros refertur: Semper sunt enim hi propter ætatem calidi: sed ad adultos, vt in cōmentarijs de temperamētis declarauimus. Itidē albus color. vbi quidem miror, quid præpositionē sub addiderit, subalbum dicens. Nam in rubicundo recte sane dictū est subrubicundum. Didicisti nanq; rubentem colorē calidū denotare temperamentū. Subrubrum nō perinde ac album frigidū: non tamen etiam calidum. Qui vero alba pituita affluunt (quos Græci λευκοφλεγματίας appellant (siquam habemus traditorū in libris de temperamentis memoriam, citra cōtrouersiam sunt

frigidi temperamenti. Est his molle corpus & tumidius quodā modo, propemodum, vt aqua affectis inter cutemq; quam Leucophlegmatiam appellant. Itaq; omnes hi sunt plane frigidi tēperamenti. Pituitosi vero vt audiuisti, tēperamenti malorum pleni humorum. Præterea de cæsis, semelq; de oculorū coloribus, in cōmentarijs de Temperamētis didicisti nō esse existimandū pro certo ex tali signo de totius temperatura corporis, nisi solorum oculorum, sed neque horum quidem euidenter in prædictis. Nam primum oculos, qui Χαροποὶ, hoc est, cæsij vocantur qui sint considerandum, reuocādumq; ad memoriam poeta quæ scripsit, vbi ait.

ἄρκτοι, ἀγροιότεροι τ' σῦες, χαροποί τε λέοντες.

Deinde vbi videris multos leones, ita memoriæ color oculorum mādandus est, vt valeas, cum in hominibus cōspiciatur, facile agnoscere: cūq; videantur illi tales esse, temperamentum quoq;, quod ad oculos attinet, calidum & sic-

cũm dices. At huic non parum multa in præſenti oratione repugnant. Primũ enim cum frigidiore temperamẽto cæſium collocauit. Poſtea bilioſos appellauit, quaſi ab his diſſidentes, cũ aperte ſint hi temperamẽto calido & ſicco. Immo vero ipſi morbi, quos deſcripſit a corporis formis, ſignificãt primo loco relatos eſſe omnes frigidiores, rubicundos calidiores, bilioſos abunde calidos. Nam hæc tempeſtas in corpore videt humores aceruaſſe, & repleſſe caput: idque omnibus morbis cõmune fuiſſe. ſed fuiſſe ſuo quenq; morbo alium alio correptu3, pro ſua cuiuſq; natura. Alui fluxionibus, acribus deiectionibus pinguibuſq; bilioſos. Nam ipſe in præſagijs dixit pinguitudines innatantes ſimiles aranearum telis reprehendendas eſſe. Indicant enim ſyntexim. Quare bilioſi merito in febres ſyntecticas inciderunt, offendebanturq; alui deiectionibus. Rubicundi vero, & ad melãcholiã appoſiti, & craſſo ſanguine, calidoq; præditi, nõ iniuria phrenitide ſunt & ſe

bre ardente correpti, & etiā cruentis dysenterijs q̄; fieri potuit maxime. Duplices enī eas scimus esse. Intestinis exulceratione erosis alteram differentiā, alteram cum copiosius per venas, quę ad intestina pertinent, euacuatur. Quę autem essent naturæ vel calidiores tantū vel frigidiores simul & humidiores, has par erat, vt & quæ nec facile febribus cedebant, nec biliosis affectibus, in solas incidisse capitis destillationes, itaq; intabuisse. Quia vero scripsit Hippocrates: Genus tabidorum erat glabrū, subalbum, pituitosum, subrubicundū, & sermoni etiam cæsios inseruit, dignū mihi hoc quæstione visum est. Cōsentaneum erat non cæsios, sed glaucos potius dicere, ꝙ hi frigidi, illi humidi, alij pariter frigidi & humidi temperamenti esse videantur. quorum nihil cum præsente disputatione pugnat. Comparemus iam cū his infantes, Scythas, Gallos, & Germanos, qui plane temperamento sunt humidiore, frigidiore vero non citra cōtrouersiam. Mihi igitur vi-

ſum eſt operæpretium, vt de oculorũ cæſiorum haberetur quæſtio. Interpretes libri huius Empirici quidem, vnaq; cum ijs Lycus, vt alia multa, ſic hoc omiſſa cauſſæ inquiſitione prætereũt: Hippocratici vero quidã temperamenti eſſe calidi ſignum cæſium, quidam ſicci dicũt. Sunt qui neutrum iam addant. Sabinus quidem hoc demum ſatis habuit dicere: Cęſium vero quia eſt ſiccum, opportunum eſt tabi. Neque cauſſam, cur id ſcripſerit, adducit. Neq; alia quibus hoc eſt adiunctũ, eſſe omnia frigidioris temperamenti & humidioris ſigna. Nũ ergo pro Glauco Hippocrates cæſium falſus vocabulo ſcripſit? Nam quid dicas aliud? Sed hoc in cõmuni ſit conſiderare propoſitũ. Ad reliquam iam orationis partem accedamus. Nam in morbis tabificis vna cum prædictis etiã πτερυγώδεις, id eſt, quibus ſcapulæ in modum alarũ prominent, cõmemorauit, qui nõ propter temperamentum, ſed propter vitioſam thoracis figurã, obnoxij tabi ſunt. Pro-

babile tamen est eius figuram natiuū
calorē sequi. In fine, vbi de tabidis tra-
ctat, quādo Hippocrates adiecit, Et mu
lieres: animaduertendū est, vtrum hoc
modo dixerit, quasi dicas mulieres per-
inde ac viros tabe fuisse correptas, quæ
erant eorūdem generū: An licet his no
tis carerent, frequentes tamen dicat in
hunc affectum mulieres incidisse, cum
humidiores sint & frigidiores, vt q quos
dam viros ex suo cuiusq; temperamen
to tentauit, hic permultas mulieres ex
cōmuni. Equidem vtrunq; censeo con
sentaneum esse. Nam est verisimile fre
quentiores viris mulieres propter tem-
peramentum suum cōmune tabe ca-
ptas esse, ac præ cæteris illas, quæ eius
erāt generis, cuius recēsuit viros. Quia
vero subdidit melancholicum genus
& subsanguineum, febribus ardētibus
pręcipue fuisse & phrenitide affectum,
ad memoriam, quæ didicimus, reuoce
mus, quibus multus sanguis & calidus
generatur, prompte in melancholico-
rum humorum hos vitium deuenire.

Quare accipe non hos, qui atram iam multam bilem aceruauerũt, ſed qui ad generãdam eam eſſent appoſiti. Qui ſane, vt calidis arriperentur morbis, ꝙ natura eſſent calidiore, merito factum eſt. Poſteaquam autem ſupra dixit pituitoſos eſſe tabificis captos morbis: nunc addita iis ætate dicit: Teneſmi iuuenes pituitoſos exercitabant. nempe ꝙ non tantum naturale temperamentum eſſet ad cõmittendum teneſmum pronum, ſed ætas quoq; calida eſſet: vt ex acri & putrida pituita teneſmũ intelligamus ortum. Siquidem meatuз ad ieiunum inteſtinum ea pituita exulcerans ad excretionem aſſiduam ægros irritauit. Tenſiones autem habent teneſmi, & deſidendi cupiditatem, propterea ꝙ ægre pituita excerni poteſt, vehementiorem. Corporibus enim dyſenteria laborantibus præ craſſitie & viſcoſitate inhæreſcit, nõ vt flaua bilis ſtatim permeat. De naturis bilioſis antea dicebam, merito illis bilioſam eſſe aluũ cum propter pallidam, flauam & amaram, quã

ſam, quam vocant, bilem: tum vero propter pinguem ſyntexim, quibus excrementis ob collectorum copiam vitioſorum humorum longa ſucceſſiſſe profluuia ventris. 71

Omnibus, quos ſupra deſcripſimus, uer erat infeſtiſſimum, plurimoſq; ſuſtulit. Aeſtas commodiſſima, minimeq́; multos peremit. Autũno rurſus, & ſub Vergilias multi interierunt. τεταρταῖοι

Vitioſo humore, qui collectus erat, in corporis profunditate retruſo ab aeris frigore, quo extrema hyeme & ineũte vere erat infeſtus, haud iniuria maxime quidem tabidis, vt ante dixit, & vero etiam alijs vere contigit perire: Aeſtate, quæ ſerena erat & ſicca, omnes releuari. Iterumq; aere ſub arcturum in humidum vertente, merito multi toto autumno ad occaſum Vergiliarũ in fine præſentis ſtatus, quartana febre perierunt. Quædam exemplaria adſcriptum habent quarto: alia, febre quar-

tana. Et quæ his sunt vetustiora, literaz δ quæ aliis literis est maior. Sűt quibus nihil est omnino adscriptuz. Qui itaq; cum ι scribunt τεταρτη hoc est quarto, qua de re datiuo casu esse id dictuz iu dicant, hoc modo interpretantur: Multi die quarto perierunt. Qui sine ι esse id additum: similem esse hunc ante ex positis in primo libro Vulgarium morboꝝ volunt, & quartum esse statuz: cõ memoratis scilicet cum eo tribus illius libri statibus. At quibus in exemplaribus pro quarto, δ tantum est adscriptű idez significatur ac quarto. Quod quidem non aliter, atq; notæ a Pamphilio Mnemone scriptæ, in coniectura videtur positum esse. Atq; hãc veteres vnã lectionem agnoscunt. Quidã qui hæc deflectere studebãt, cõmutata scriptura fecerunt τεταρταιοι, hoc est, quartana febre: atq; hanc esse totam orationẽ statuerunt. Autumno rursus & sub vergilias multi febre quartana interierűt. Itaq; tantum legit in suis exẽplaribus Capito. Cui tamen subesse videtur mẽ

dacium, siue de ægrotantibus, siue de febribus accipias. Nam de ægrotantibus quidem prorsus est absurdum. Neq; enim probabile est præsentem humoris statum adeo esse cõsecutos acutos morbos, vt quarto die perimerent ægros. de febribus vero verisimile erat, tum quoniam deustam diuturnitate crassam materiã probabile erat in melancholicum transisse excrementum: tum quod anni erat tempus Autumnus. At febribus tamen vigentibus quartanis, non perijssent multi. Securã & enim scimus esse per se hanc febrem, vt de ea Hippocrates dixit.

De his, quę ad exitum libri sunt adscripta.

A pestilente tempestate sedecim narrat ægros ad finem vsq; libri. Inde sunt adscripta quædam, de quibus videtur recte Dioscorides statuere, qui vult ea statim tempestati subtexta. huncq; illis libri locum in sua æditione attribuit. itaque ea hic nos exponemus, si

prius hoc tantum dixerimus. Videtur mihi hæc quoq; alius adscripsisse, non ipse scripsisse Hippocrates: Videtur vero mihi merito æstas insequens profecisse. Nam tollit æstiuos morbos instās bruma, æstas insequens brumales. Atqui erat inconstans æstas. Etenim subito calida euasit ac austrina, ventiq; in ea siluerunt: profuit tamē ad alium statuz mutata. Enimuero reuocemus ad memoriam, quę de æstate in narranda tempestate scripsit in hæc verba: Aestas serena erat & calida, magni erant æstus. Etesiæ parui non continēter spirauerunt. Quare par erat moderatiores æstate morbos esse, ex humorum, vt est dictum, ortos exuperantia, qui ineunte vere potissimum prodierunt. Quia illud frigidum, in altum corporis repulerat. iam æstas, quæ illud squalida & calida excepit, simul & ad cutez malum traxit humorez, & digessit eius portionem non minimam. Quo tempore si Etesiæ spirarent, morbosum humani corporis statum omnem abster-

ſerant. Quia vero eius ſupererat pars, moxq; ſub Arcturum flãte Borea multum pluebat, humores, qui nimis per cutem manabant, rurſus impediti ſunt & in profundum corpus impulſi. Hinc de integro ægrotare, multiq; mori cœperunt. Hac ergo de cauſſa ægrotantibus id temporis; æſtas nonnihil profluit. Non quo morbos, qui hyeme cœperunt, elidi ſit probabile æſtate. Tametſi ita ſe habeat res, vt qui hyeme emerſerint, æſtate profligentur: & quæ produxit æſtas, hyeme. Aeſtiui ſiquidem & brumales morbi intelligendi ſunt, qui æſtate, quę in natura ſua con ſtat, & hyeme præ cæteris exiſtunt. Ita eniꝫ in Aphoriſmis Hippocrates dixit: At morbi omnibus omnes tẽporibus anni & exiſtunt & ingraueſcunt. Sunt tamen, qui certis anni temporibus præcipue emergant ingraueſcantq;. Sub hæc quæ vere regnãt ægritudines, quę ęſtate, & autumno, hyemeq;, recenſuit: nimirum vbi nihil in aere innouetur. Nam ſi vere eodem die modo calor

modo algor intẽdatur, morbos ait autumnales impendere: Neq; enim temporum anni nomina, cæterum temperamenta certas morborum formas cõmittunt. quæ vbi varient, non possunt non vna secum morbos commutare. Iã vero proposita oratio morbos vult, qui hyeme extiterunt, ęstate repelli, vel si vitioso sit æstas temperamẽto. cuiusmodi cum aliquando in Granone fuisset, carbunculos statim excitauit. Qualis si in præsenti esset, plurimos maloꝝ succorum & putridorum abundantia aucta & iam putrefacta peremerat.
Quamobrem mendacium esse apparet, & refragari Hippocrati, brumales morbos prorsus æstate discuti: eius inquam mendaciuȝ, qui hoc præposuit: Quos ducat Hippocrates singulis anni temporibus proprijs laborasse morbis. Nec vero etiam est necesse reliqua hic referre, quæ alias in vniuersum præscripsit. Quare illa semel p̃teribo. Plana nãq; sunt oĩa, & in libris, quos antehac enarraui, abũde de ijs disputaui.

De ęgris post tempestatem.

Sedecim post tempestatem ægros descripsit Hippocrates, qui, vt quidam censent, in ea laborauerunt. quãdo ipse, vbi finem facit de his, quæ tum acciderant, narrandi, sic dixit: ἦν δὲ πᾶσι τοῖς ὑπογεγραμμένοις χαλεπώτατον μὲν τὸ ἔαρ. Potest tñ de supra descriptis dictum esse verbum. qui vsus apud multos est. Nam sedecim hos ægros aliud tenebat morbor genus, ac cõmemoratos ab eo in tempestate pestilenti. Verum quæ de his ægris prodidit, non fusam iam requirunt interpretationem, si memoria, q̃ ante exposuimus, teneas. Nam omnium prope symptωmatum & signorum, quoruz Hippocrates meminit in ægris, de quibus verba fiẽt, reliquum, quod non sit ante dictum, est nullum. Itaq; summatim percurremus ea quę in ijs sunt scripta: sicubi quid se offerat, quod antea non habuimus, illud solum elaboraturi. 72

In Thaso Parium quendam, qui su

pra Dianę ędem decũbebat, febris corripuit acuta, primo continua et ardens. In principio sitibundus erat, & sopore tenebatur, rursusq; insomnis. Inter initia uenter turbatus, urina alba. Die sexto erat oleosa urina, delirauit. Septimo grauiora omnia fuerunt, nihil dormiuit, cęterum similes erant urinę, & mẽs perturbata. aluus biliosa, pinguisq;. Inde die octauo parum ex naribus stillauit. uomuit uirulenta & pauca, aliquãtisper dormiuit. Nono nihil est mutatũ. Decimo cuncta fuerunt remissiora. Vndecimo sudauit, at nõ toto corpore. extremitates friguerunt moxq; recaluit. Duodecimo febris acuta, deiectiones biliosę, tenues, multę. vrina nubes habebat delirauit. Septimodecimo grauiter laborauit. Neq; enim vel somni, uel febris producebatur. Octauodecimo undiq;

ſudauit, inſomnis, deiectiones biliosę, à cibo abhorrebat, ſopore tenebatur. Tertio & uigeſimo recidiua. Trigeſimoquarto febre fuit liber, aluus non ſubſtitit; atq; calor rediјt. Quadrageſimo febre liber, aluus ſpatio paruo non ſubſtitit, a cibo abhorrebat. rurſuſq; aliquantulum febricitauit, idq; ſemper inconſtāter, modo a febre liber, modo nō liber. Nam ſi quando intermitteret, eſſetq; leuior, repetiјt. ferculis etiam multis uitioſiſq; utebatur. Circa recidiuam ſomni mali, delirauit. urinamq; tum reddidit craſſam illam quidem, cęterum turbatam & malam. Aluus aſtricta rurſuſq; laxata. Febriculę cōtinuę, deiectiones multę, tenues. Centeſimo vigeſimo die obiјt. Erat huic aluus ab initio ad finem vſq; lubrica, excreuitq; biliosa, humida multa. Cum ſubſiſteret, feruida, & cru

da. Vrinę perpetuo malę. Sopore cum doloribus fere tenebatur. Insomnis erat à cibo abhorrebat, continenter ardente febre laborabat.

Est interpretum quorundam argu-ta hic adsiduitas, qui ægri patriam aiũt nõ esse temere adiectam. Etenim autho ritatẽ esse Asclepiadæ Parios maximũ consequi a sanguinis missione emolu mentũ. Absurdum vero sit, quando ni hil hic de sanguinis missione dixit Hip pocrates, ideo ægro putare patriæ ad-scriptũ esse nomen. Multo iam faciũt absurdius ij interpretes, qui nunquam inuestigauerunt, cur in tanto numero ægrorum semel Hippocrates sanguinis missionẽ appellauit, quod nos sumus cõmentati. Quare istis repudiatis, quę iuuenum interest audiuisse, hæc refere mus. Verbi gratia quod de vrina scripsit oleosa in præsente ægro sexto die. Nã quidem pinguem vrinã, ita censuit ab eo dictam esse, quæ liquescẽte pingui tudine per morbum feruidum & adu-

rentem fit. Nõnulli colore & crassamẽ
to olei similem. Equidé talem sæpe vrĩ
nam multo ægri detrimento redditam
conspexi, imo vero interim plane econ
trario, in morbi concoctione. Haud tñ
est ita visa prorsus, vt oleũ, pinguis vri-
na. Nam quod modo narrauit, Vrina
oleum & colore & crassamento repræ-
sentans, nequaquam pinguis videtur. Et ip
se aũt in præsagijs Hippocrates dicit:
Pinguitudines telis araneorum similes in
natantes esse considerandas: nam syn
texin nuntiant. Nos vero pinguedines
fluitantes vidimus frequenter, verum nũ
quã excretam talé prorsus vrinam, ne
que in medio pinguia pendere, quo mi-
nus subsidere. Nam ita est comparatũ
natura, omne pigue vt reliquis humo
ribus inuehatur. Ac ne in præsagijs qui
dem Hippocrates verbum de ijs vrinis
fecit, cũ oĩa sit, quæ in acutos morbos
cadũt, sedulo & aperte persecutus. Iaz
etiam die eodez sexto ægrum dicit, de
quo hoc loco agimus, biliosa atque pin
guia deiecisse. Quæ videntur aperte

fundenti pinguedinem febri esse cõse-
quétia. Atq; videbitur his, qui pinguẽ
putant esse vrinam oleosam, suffraga-
ri. Potest autem ad contrarium etiam
referri. Nam omnino Hippocrates vri
nas pingues diceret, si quidem hæ quo
q; oleum reddant. Iam cum diuersa in
vrinis & excrementis nomina vsurpa-
uerit, innui videbitur suam vtriq; signi
ficationem illuz tribuisse. Quare mihi
probabilius videtur vrinam olei refe-
rentem colorem & crassitiem hic oleo-
sam dici. Vtrunq; ego interpretabor.
Etenĩz pinguia si vrinæ habuissent, ita
vt excrementa sint illæ censendæ, qui
dem prauæ, at non semel exitiales ta-
men, q̃ non perinde sit carnẽ collique
scere ac adipem. Nam calor est feruen
tissimus, qui carnez fundit: moderatior
qui pinguitudinem. Nempe fusa om-
nes putant medici, quæ aluo exeunt, a
pinguibus deiectionibus distare. In pe
ste quidem longissima nostræ ætatis
colliquati aliquid prope omnes excre
uerunt: quidam mere adusta, quidam

moderatius, omnes certe putida. Verũ enimuero eæ excretiones letales sunt, nec morbum ducunt. Parius hic viginti dies vltra centum ægrotauit, idq; cuz malam haberet rationem victus. Naz ipse d eo Hippocrates scripsit: Et ferculis etiam multis vitiatisq; vtebatur, quo est factum, vt pinguem vrinam redderet die sexto & proximis. Non erat ergo eum cito mori necesse. Q d si non fuit pinguis vrina, sed olei colore & crassitie adsimilis, vt ab vrina omnino erat etiam probabilius hominem non moriturum. Sed quod in eiusmodi obseruaui vrinis, rẽ multo vtilissimam, iam proferam. Nam vt non est ipsum oleũ vni9 neq; coloris neq; crassitudinis, nec item oleosa vrina semel erat pallida, sed aut plus aut minus. Quatern9 igitur ad candidiorem tendit colorem, victo colore pallido, hactenus humoruz denotat cruditatem. At vero vehemẽter pallidus, vt ad flauuz accedat, biliosum calorem. Periculum igitur his vrinis nõ ob prauitatem subest sed ob fe-

bris vim. Quorum aliqui, si reliqua sunt cuncta salubria, breui liberantur. Nihil habet ergo admirationis, si in talibus vrinis quis longo tempore morbum traxerit, vtro modo oleosas accipias. Non enim sunt illæ quidem salubres vrinæ, non tamen magnopere pernitiosæ. Porro ex his quæ in exitu scripsit historię, prauitas humorum quædam tenebat Parium biliosa & ventris iocinorisque extinguebatur facultas. Nam vbi finem imponit ijs narrandis, quæ illi acciderunt, scripsit perpetuo vsque ab initio turbatam aluum fuisse deiectionibus biliosis & humidis. Interim etiam suppressam fuisse feruentibus crudisque deiectis. Hinc tibi humorum, qui morbum induxerunt, liquet vitium. Itidem ex eo quod toto fere morbo oppressus sopore fuit & insomnis. Iam fuisse extinctam naturalem facultatem eius defectus in morbo appetitus significat. Neque enim latet Hippocratem ἀποσιτους more antiquorum Græcorum eos, qui appetentia carent, appellare. Atqui videtur imbecilla fuisse natura, quæ iudicium sæpe

moliretur, nihil tamē pficeret, ſed morbo eſſet inferior. huc acceſſit malus hominis victus, qui quidem non leue adfert ad exitium momentum. At uero dierum decretoriorum ratio exacte & hic conſtitiſſe videtur. Omnes enim decretorij motus & recidiuę in hoſce dies ægro inciderunt. Etenim vndecimi meminit, & quartidecimi, a quo decimi & ſeptimi, atq; quadrageſimi. Poſtremi omnium cēteſimi uigeſimi, quo defunctum eſſe hominem ait. Quod uero dixi ante, non præteribo hic. Siquis errores interpretum huius libri refutet, in crimen incidet loquacitatis. Itaq; ut illic quædam ſum exempli gratia referre compulſus, ita hoc loco faciam. Sabinus ergo quod de ægri patria attulit, ſupra indicaui. Quæ uero de oleoſa ille vrina, hoc loco commemorabo. Tanti enim huiuſce rei commentatio eſt. Itaq; de ea in hæc verba ſcribit: Oleoſum igitur ſunt qui bilem dicát eſſe, verꝫ nō eſt bilis, qñqdē non ita eſſet pnitioſuꝫ. Nam bilis frequēter exit, neq; offendit

gcqñã. Alij neruos, ossa, & cartilagines dñt fusa esse: huius enim oĩa hæc colo ris esse. Sed fallũtur hi, qui colorẽ oleo- sum ossibus ferunt & cartilaginib⁹, ner uisq; esse similẽ. Neq; enim eatenus vi ta sit extracta solidis partib⁹ marcescẽ- tibus. Vigesimo enim die supra centesi muz vita excessit. Neq; tali reddita vri na perijt quisquam. An vero propterea potius hic est æger descriptus, vt ideo ostendat, oleosa reddita vrina nullam esse mortis expectationem, sed aliquã diu sustinere potuisse violẽtiã: deinde mortuum esse. Itaq; salutis spem fuisse nullam superato morbi feruore? Hic p̃ dictis Sabinus mox adiũgit: Quid est ergo oleosum? Vt oleum externũ ignẽ alit, ita nostræ naturæ, quæ adsimilis ẽ igni, alimentũ est coctoꝶ ciboꝶ adeps. Proinde oleosa vrina nutrimentuz est naturæ: ostenditq; naturã cibum non sentire, ideoq; iam emortuam esse, qa non nutritur natura. Longus vero ita morbus iure erat, quod pars tm̃ detra- heret, non vniuersum naturę alimẽtũ.

Hæc verba ſunt Sabini, cuius eſt ſententia: queãdmodũ externus hic ignis oleo nutritur, ſic inſitum nobis calorẽ. Itaq; oleum eſt his ex vſu, qui corpus recuperare volũt: Ad hæc vt colore & craſſitie ſit ſims oleoſa vrina oleo, non pinguitudine tamen, vel olfactu, vel guſtu. Quare mireris ſane hos, qui cuz aliena male reprehendant, ſua placita nullo iudicio literis ꝓdunt.

73

Mulier quædam, quæ apud frigidã aquam in Thaſo ægrotabat, poſtquam filiam peperiſſet, nec eſſet purgata, tertio a partu die febre correpta eſt acuta & cum horrore ueniente: multo tamen ante partũ ex febre decubuerat, cibũq; faſtidierat. Vtriguiſſet, febres fuerunt continuæ, acutæ, cũ horrore. Die octauo. proximisq; diebus multũ delirauit, redijtq; ſtatim ad mentem. Aluus turbata multis tenuibus et aquoſa bile miſtis, non ſitiebat. Vndecimo mentis erat com

pos, ſed erat ſopita. Vrinæ multæ, tenues, et nigræ, inſomnis erat. Vigeſimo extremitates friguerunt, ſtatimq; calor rediyt, nõnihil delirabat, inſomnis erat. Aluus eadem erat. Vrinæ aquoſæ, & multę. Vigeſimoſeptimo febre uacabat, ſubſtitit aluus, nõ multo poſt dextra coxendix grauiter diu doluit, febres reuerterunt, & urinæ aquoſæ. Quadrageſimo coxendicas dolor remiſſus fuit. Tuſſes uero aſſiduæ, humidæ, multæ. aluus eſt repreſſa, cibũ faſtidiebat, in urinis nihil eſt innouatum. At febres uero omnino non intermittebant, nulloq; ordine, nunc accedebant, nunc non: Sexageſimo tuſſes obſcure euanuerunt. Neq; ulla enim ſputorum erat concoctio, nec alius ſolennis abſceſſus. dextra maxilla detracta eſt, ſopita, iterũ delirauit, ſtatimq; reſipuit, cibos nequaquã tulit, ma

xilla ad locum suum redijt. aluus biliosa, pauca reddidit. acutius febricitauit, inhorruit, sequentibusq; diebus obmutuit, redijtq; ad mentem & est loquuta. Octogesimo expirauit. Vrinæ huius perpetuo nigræ erant, tenuesq;, & dilutæ: æstusq; consequebatur. cibum non sumebat, animo erat deiecto, insomnis, iracunda, implacida, animo melãcholico.

Adnotandum puto, qui factum sit, vt nihil de hoc, apud frigidam aquam. Sabinus dixerit: cum ille dicere posset, hac de re mulierculam refrigeratam in valetudinem incurrisse. Nam hoc multo erat probabilius his, quæ in Parium sunt dicta, & in eum qui in horto decũbebat, & qui prope ædem Dianæ, eũq; qui propter nouuz murum habitabat. Itaq; videtur suppressa in partu purgatione incidisse mulier in morbũ. Quippe menstruorũ suppressio offendit, tamen non perinde, vt si a partu suppri-

mantur, officit. quod non abundãtiam modo, ſed inſignem etiam humorum pariat prauitatem. Nam melioré ſanguinem ad ſe fœtus nutrimenti cauſſa alliciens, relinquit deterioré. ideoq; prægnãtes prauis humoribus implet, quos a partu euacuat natura. Quod cũ maiores animaduertiſſent, puerperarum a partu vacuationem, excretioné ſanguinis vocitauerunt. Eſt vero etiam menſtrua vacuatio, non ſolũ vacuatio, ſed & purgatio: verũ non eſt æquabilis tamen multitudo vitioſoruz humorum, neq; pari ſpatio menſtruis circuitibus congeritur, quanta dum partum gerit. In vniuerſum vero melancholicus apparet ſanguis, quem a puerperio effundunt. Proinde etiam cõſpiciuntur vrinæ omnibus infectæ eſſe, vt ſi fuligo quępiam in eas incidiſſet. Quod vtiq; Hippocrates & de hac ſcripſit muliere: quinto die, dicés, vrinæ, multæ, tenues, nigræ. Equidem quãdam noui, quæ talibus vrinis magna copia euacuatis auxilium percepit, Alias nõ eſt huic tale

euacuatum. Nam in dilutas conuersæ essent ei vrinæ multæ, tenues, nigræ. Quare in vigesimi diei scriptũ est narratione, vrinæ dilutæ, multæ, malæ: Postea quadragesimo die: In vrinis nihil est innouatũ. Quin nec aliã est illa vacuationem consecuta, nec abscessum. Itaq; postquã diu laborasset, octogesimo die obijt. Nam ipse sic Hippocrates scripsit: Neq; enim vlla sputoꝝ erat concoctio, nec alius solennis abscessus. licet studeret ilico natura redundantiã ad coxendicem deponere, sed hæc videtur reciprocata. Nam ille dicit: Quadragesimo coxẽdicis dolor remissus est. Tusses vero assiduæ, humidæ. Enimuero sæpius iam audiuimus, ꝙ thoraci cõsortium cum genitali sit. Habes eorum quæ huic mulieri acciderũt capita. De his quæ in proposita oratione sunt separatiꝫ scripta, excremẽta ὑδατοχόλα quidam per χ & λ scribũt, quidam per χ, & ο, & λ: atq; esse illa quidem tenuia (vt aqua est. Nam tenue vtrunq; nomen indicat) cæterum colore diuerso:

ὑδατόχλοα graminis reddere colorem, ὑδατόχολα bilis. Iam tertia etiam scriptura sit per χ, & ρ, ἢ ὕδατος χρόα, id est, aquæ color: quæ nec in antiquis, & fidelibus exemplaribus reperitur, estq; plane mendosa. Nam aquosæ vrinæ ex nominis argumento, & materiã representant tenuem, & colorem album. Porro in historia huius ægrę Hippocrates est affectata quadã abusus dictione, alioqui clarissime hoc libro omnia loquutus. Scripsit ergo dictioné in húc modum: πρὸς δὲ τὰ γεύματα ἀπονενοημένως εἶχεν. quod nos vertimus: Cibos nequaquã tulit. Maximum appetitus defectum, & eorũ odium vox illa indicat. Quod signũ esse perniciosum, frequenter est dictum. Operæpretium est autem mirari, cur nihil Sabinus de notis singulis ægri subditis dixit: de quib⁹ quia secundo cõmentario satis disputaui, nihil est etiam, quod hic de eis faciam mentionem. Atqui ille in singulis ægris instituit, & detegere conatur interpretum ineptias.

In Thaso Pythionem, qui supra Herculis fanum decumbebat, ex laboribus, lassitudinibus, parum habita uictus ratione magnus cepit rigor, & febris acuta, lingua inaruit, sitibundus erat, non dormuit, urina subnigra, nubes sublimes, non subsidebãt. Altero die sub meridiem extremæ partes frigebant, præter cæteras, manus & caput, obmutuit, uoce defectus est, diu breuis spiritus. rediit calor, sitiit, nocte quieuit, circa caput modicum sudauit. Die tertio interdiu quieuit. uesperi sub solis occasum aliquantum friguit, turbatio, nox molesta fuit, nihil dormiuit. ab aluo frigida, compacta stercora descẽderunt. Quarto mane quieuit, ad meridiem omnia irritata sunt, frigus, mutus, sine uoce in deterius calor rediit. Post paulo urinã nigram cum nubibus reddidit. Nocte

placide quieuit. Quinto releuatus uisus est esse, uentrem tamen cum dolore grauitas tenuit, sitibundus, noctem laboriosam habuit. Sexto mane quieuit, ad uesperum dolores increuerunt, grauius habuit, uesperi indito clystere commode aluum reddidit, nocte dormiuit. Septimo die fastidiosus, ĩplacidior erat, oleosum minxit, nocte est multum turbatus, delirabat, nihil dormiebat. Octauo mane aliquantum dormiuit, moxq́; frigus eum cæpit, ac uox eum defecit. Spiritus exilis, & breuis. Vesperi rursus calor rediјt, delirauit. Iam antelucano leuius habuit, aluus mera, pauca, biliosa. Nono cum excitaretur, sopitus erat, non perinde sitibundus. Sub solis occasum grauiter se habuit, delirauit noctem incõmodam habuit. Decimo mane sine uoce, multum frigus, febris acuta,

multus ſudor, expirauit. Diebus hic pa- ribus affli ctabatur.

Vel huius offendes omnia ab ini- tio ſymptωmata & ſigna letalia fuiſ- ſe, & acceſſiones diebus paribus, vt ipſe indicauit Hippocrates, cum in vnde- cimi diei narratione, quo obiiſſe illum dicit, addidit, Diebus hic paribus af- flictabatur. Etenim mortem generale iudicij ſignificatum amplectitur, vt eſt oſtenſum. Iam ſeruatum in hoc etiam eſt ægro, vt iudicia iis eſſent prorſus die bus, quibus grauius laborabat. quod cum in dies pares incideret, mors quoq; in die eſt conſecuta pari. Porro in narra- tione ſymptωmatum huius duo ſunt, quæ interpretem requirunt, quorum in reſpiratione eſt alterū. Nam breuis ſpi- ritus eſt in diei ſecundi expoſitione ſcri ptus. Et exilem ſpiritū breuéq; octauo die habuit. Didiciſti autē tum in primo de dyſpnæa cōmentario, tum ſecundo in Præſagia, (vbi hanc dictionē ſumus interpretati: Spiritus ſi frequens ſit, do-

lorem significat, vel inflammationem supra septum transuersum (paruũ esse quendam pariter & rarum spiritũ, qui, cum refrigeratur, & emoritur iam vitalitas, fit. quod symptωmate quodam separabili indicauit, hisce verbis: Si frigidum e naribus & ore expiretur, exitiale iam est admodũ. Eundem puta eũ hic dixisse, secũdo die breuem, octauo exilem & breuem. Nam quidam est alius præterea spiritus breuis simul & frequens dolorem denotans, vt demõstrauimus, aut in spiritui attributis partibus, aut illorum vicinis. Verum ambos si inter se componas pauciorem multo foris aerem attrahi intro in altero offendes, quem paruum simul & rarum dixit fieri. Nã frequentia si ad breuitatem accedat, assiduitate defectum cuiusq; respirationis resarcit. Vt qui assidue bibunt modicum. Siquidez hos βραχυπτότους, id est, modicum potantes appellabis, qui & parum bibunt, & magno interiecto spatio. Nam si parum quis, & assidue bibat, hunc simpli-

citer non βραχύποτον, ſed paulatim ap pellaueris bibentem. Haud aliter qui proprie breuis ſpiritus vocatur, quoties animam trahit, non paruum tantum, verum etiam interuallo longo interpo ſito per guttur externum aerem attra- hit. Quæras ergo fortaſſis, quid Hip- pocrates primo die febrem prædixerit acutam fuiſſe, alteroque die hominem breuis fuiſſe ſpiritus. Nam nos in ve- hementibus febribus demonſtrauimus magnum ſpiritum & frequentem eſſe. Reſpondemus primo die calorem per putreſcentes humores ſuccenſum fe- brilem, ipſum quidem digeſtum eſſe: relictum vero natiuum tantum adeo iam infirmum, vt iam prius extingue- retur, quam febrilis de integro accēderetur calor, veluti feruentibus, qui compu- treſcerent, ſuccis. Alter dies frigoris at- tulit ſignum. Cuius quidem eſt maxi- mum ſignum, quod breuis ſpiritus dicat tum hominem fuiſſe & friguiſſe. Nam de ſecundo die ita ſcribit: Altero die ſub meridiem extremæ partes frige-

bant,præter cæteras manus, & caput, mutus,voce defectus, diu breuis spiritus. Rursus de octauo die hæc tradit: Octauo mane aliquantum dormiuit moxq; frigus cepit & vox eum defecit, spiritus exilis & breuis. Vbi mihi hoc quoque attende. Cum est refrigeratus, vna cum vitiata respiratione, voce esse eum defectum dicit, quod solet etiam interim emortuam naturam comitari. In quarto die cum scribit, frigus, mutus,sine voce,in deterius. Ostēdit adiecto(in deterius) etiam breuis illum spiritus fuisse. Reliquū ergo est,hic vt declaremus,cur post mutus addiderit,voce defectus. Cuius hęc est ratio. Sermonem; nec omne qđ auditu proprie sentitur,antiqui vocare videntur,nec illud species eius sit sola, quod de industria per animantis emittitur os,in quo continetur fletus,sibilus,luctus, tussis, & id genus alia:sed vnam hominis vocem, qua inter nos colloquimur,sermonem & Græce αὐδὴν nominant. Itaq; etiam Poeta,vbi suos equos alloquētem in-

ducit Achillem, ibi alterum eorum ait respodisse lingua humana.

Hunc regina (enim inquit) loqui fecit dea candida Iuno:

Non quasi antea voce careret, neq; cõmuni equorum sonaret, cæterum non illa, quẽ sermonem appellant. Sic deã dicit loqui, quæ humana vteretur lingua. ꝙ eam etiam humana esse forma ferant; cum dij eius figuræ omnes non sint. Nam sol plane & luna, reliquaq; sidera longius ab humana forma recesserunt. Vnde etiã Hippocrates obmutuisse quidem dixit, ꝙ loqui non valeret: voce defectum esse, ꝙ nec lugere, nec clamare. Quod certe multo liquet deterius, q̃; obmutuisse esse. Nam quibus sola est resoluta lingua, possunt interdum clamare altissime, tamẽ loqui non valent. Qui sine vocem quidem mittere queant, extremæ est hoc extinctionis facultatis signum. vbi, qui eo in statu sunt, neque lugent, neq; gemunt, neq; sonare omnino possunt. Sabinus, ita vt alij, qui nullã omnino habet vo-

cem, hunc arbitratur mutum esse dictũ. Voce defectũ perinde ab Hippocrate ait scriptum esse ac attonitũ: quasi vero ita affectum attonitum vocare non potuisset. Atq nec reliqua, quæ in hoc sunt affectu dicta consentiunt præsentem ægrotum attonitum fuisse. 75

Phreneticus primo, quo decubuit die, biliosa, uirulenta uomuit, & multa, & tenuia, febris cum horrore ueniens, copiosus sudor, assiduus toto corpore. Capitis et colli dolorifica grauitas. Vrinæ tenues. nubes paruæ, dispersæ, non sudauit. Aluus stercus affatim reddidit, multum delirauit, nihil dormiuit. Postridie mane uocẽ amisit, febris acuta, sudauit. nõ intermisit, toto palpitabat corpore. Nocte contractus est. Tertio die cuncta ingrauescebant. Quarto defunctus est.

Acutissimæ phrenitidis hic æger est

exemplum, primo ſtatim die vna cum febre inceſſentis. omneiſq; certe vidimus, qui quidem ita phrenitide perciti eſſent, intra ſeptimum diem mortuos eſſe. Perpauci hiq; rari hunc ſuperarũt. Eſt vero eorum morborum admiranda generatio, quonam pacto in commode valentes ſubito inuadant. Nempe non eſt perinde generationis ſubita cauſſa, ac ipſorum eſt generatio: vt ſi medicamentum homo letale ſumpſiſſet, vel beſtia eum virulentiſſima momordiſſet, ſed pedetentim, in corpore cauſſæ, quæ ſunt excitandis huiuſcemodi malis creſcunt. quod morſis vſu venit a rabidis canibus. Nam apertum eſt non otiari, neq; conquieſcere canis venenum, licet ſe nõ prodat multis interim proximis menſibus. Verum illis, cum viderint aquam, formido nec opinantibus inceſſit, poſteaq; breui moriuntur. Longo enim tempore cauſſa, quæ rabiem efficit, augetur, quę vbi eo tandem peruenerit, mortem adfert repentinam. Item in hac phrenitide vi-

tiosus in corpore humor coaceruatus fuit veneno letali ꝓpe adsimilis, in corporibus vicinis aliquid paulatim agēs: quæ quādo vitio iam opportuna erat, humorq; ipse euaserat vitiosissimus, letale repente apparuit symptωma. Nāq; sic phreneticus initio statim vomuit virulenta, quod febribus adurētibus fere est consequens. Itaq; vt ueneno epoto letali quidā postridie uel tertio die moriuntur, genere eorum, non copia mortem afferente. & item hic quoque æger statim tertio die censendus est obijsse, a qualitate succorum uirulentorum, nō a phrenitide peremptus: at phrenitis illum esse subsecuta, symptωmatis uice. Equidem quarto die & quinto acuta a primo statim correptos phrenitide uidi exanimatos esse, tertio nō uidi. Sic nec uigesimum diem attigisse. Quare hūc uidet Hippocrates ut uelocissime peremptum ob oculos nobis proponere. Et alterum paulo post, qui præter omnium expectationē diu uitam produxit, de quo suo loco disseremus. 76

Larissæ

Larissæ caluo dextrum femur doluit repẽte, nihil remedijs ẽ profectum. Primo die febris acuta, ardẽs paulatim, neq; comitabantur dolores. Altero die femoris remissi sunt dolores, febris vero increuit, implacidior erat, non dormiebat. extremæ partes frigidæ. multa vrina, neq; ea bona reddebatur. Tertio femur desijt dolere, mentis alienatio & turbatio, multumq; sese iactauit. Quarto ad meridiem perijt acutissime.

Hoc lecto ægro, si quidem animum dictis diligenter aduertas, plane si quẽuis dolorem attenderis, non præcipitanter timidus eris neq; temere securus. Sed si qua forte pars doleat primũ ecquæ fuerit externa caussa animaduertas. Nanq; in motibus quibusdam imprudentes quidam læsi sunt, & dormiendo qui minus commode partem aliquam composuerint: in conuertendo, & contorquendo subito partes ri-

gentes & ante refrigeratæ, conuulſioni buſq; & eliſionibus correptæ, dolores maximos creant. Et vero rupturæ etiā quibuſdam dolorem afferunt, præ cæteris, qui ſicco ſunt temperamento: atq; adeo ſi ĩclinata ætate, vel ſenes ſint. Quod ſi nulla talis doloris videatur cauſſa eſſe, proximum eſt conſiderare quæ p̃ceſſerit ratio victus ecquid ignauior, præter inſtitutum ſit, aut cibo ſit homo pleniore vſus magni nutrimenti, aut ſolennes illi excretiones ſubſtiterint Nam ſi quid tale ſit, aut ſi omnino plenitudo cauſſa doloris antegreſſa videtur, quamprimum hominem vacuato. Tum enim ſecuriſſime fluxiões reprimentia partibus dolentibus applicaueris. Nam ſi ante vacuationem id tentes, humorum abundātiam ad principes parteis retorquebis. Imo ne fouere quidem & lenire ante corporis vacuationem parteis dolentes licet. Nam ſæpe pars affecta omnino ob ea remedia allicit humorum affluentiam. Ita alterum homini diſcrimen accedit, vbi

nimium sit inflammata pars. Etenim etiam ipse, vt iam nosti, verba fecit de istis abscessibus, quorum aut capax pars non sit, aut si sit, non ferat. Sin nulla ex præcedente victus genere esse affluentia in corpore appareat, remediis ad dolorem facientibus tuto vtaris licet, fomentisq;, ac medicamentis humidi & calidi effectus: quorum in cōmentarijs de medicamentis materiam didicisti. Qui si his non cedat, relinquitur vt totum corpus vacuetur. Etenim sæpenumero in eo abundantia paulatim est coaceruata, vbi apud se ciborum homo non animaduertat neq; quantitatem; neq; qualitatem. Est cuz densata plus iusto cutis de caussis abditis, sudorum interclusa digestione, abundantiam humoruz induxit. Quare dolorem si remedia non sedēt, æger primo quoq; tempore est vacuandus. Ego vero in surdo hoc certo, detractus ei sanguis sit, nec ne, non habeo conijcere. Nam quatenus dicit Hippocrates nihil remedijs est profectum,

poſſit aliquis dicere, in remedijs Hip-
pocratem ſanguinis miſſionem appel
laſſe. Alius dicat non eſſe de adhibitis
illi auxilijs. verum quia mente excidit
tribuſq; diebus obijt, relicta auxilia eſ-
ſe. Porro ad finem in exēplaribus con
cinnatis tum huic ægro, tum proximo
eſt adſcriptum primum acutum, dein
de notæ illæ, de quibus vt dixi, pruden
ter Sabinus reticuit. Zeuxis in vnoquo
q; ægro malos interpretes reprehen-
dit. Nobis vero adſcriptitia illa præſen
ti ſermone certum eſt præterire. Scri-
bam enim, ſi viſum fuerit, his, qui in
iſtis libenter curioſiq; ſunt, ſeparatim
integrum librum, vbi de notis cuiq; ad
ditis ægro ſermo habebitur. In præſen
ti vtilibus confundere non decet inu-
tilia. 77

Periclem Abderæ febris corripuit acuta, continua cum dolore, multum ſitiebat, faſtidioſus erat, potum non poterat cōtinere, erat lienoſus, grauatoq; capite. Primo die ex ſiniſtra nare ſan-

guis profluxit multus, tamen febris increscebat, minxit multum, turbatum, album. reposita vrina nō considebat. Secundo die omnia fuerunt grauiora. at vrinę crassæ quidem erant, verum magis subsidebant. fastidium leuatum est, dormiuit. Tertio febris mitior fuit. Vrina multa & cōcocta, in qua multū subsidebat. Nocte quieuit. Quarto sudor prorupit toto corpore multus & calidus, à febre liberatus est, neq; rediјt. Acutum.

Exemplum hic ægre est acutissimi morbi, horrendi illius quidem rudibus cæterum breui iudicādi, prudentibus. Nam cuꝫ lienoso primo statim die de sinistra nare copiosus profluxisset sanguis, vrina item crassa esset, & non consisteret, & albo colore esset: tum altero die cōsisteret, melior erat de ægro spes. Ad hæc vbi secundo die hominem fastidium reliquisset, & dormiuisset, cer-

tior iam breui fore hominem incolumem spes erat. At postquam tertio die essent optimæ & copiosissimæ vrinæ, clarum iam erat quarto valetudinis die liberatum hominem iri morbo. 78

Abderæ virginem, quæ in vestibulo templi ægrotabat, febris cœpit acuta & ardens. siticulosa erat, & insomnis, menses autem ei primum profluxerunt. Eam sexto die multum cœpit fastidiũ, rubuit colore phœniceo, languebat. Septimo die eadem erant. Vrinæ tenues, sed boni coloris, venter commode habebat. Octauo surditas: febris acuta, ĩsomnis, fastidiosa, horrebatq́;, mentis erat compos. Vrinæ similes. Nono nihil est mutatum, nec proximis diebus, mansit item surditas. Quartodecimo mens perturbata fuit, febris remissior. Se-

ptimodecimo multum prorupit ex naribus. Surditas est nonnihil imminuta. Sequentibus diebus eam fastidium surditasq́; tenebant, eratq́; delira. Vigesimo ei pedes dolebant, surditas, & delirium eam deseruerunt, aliquantum è naribus profluxit, sudauit, febre fuit liberata. Quarto & vigesimo repetijt, redijt surditas, pedes assidue dolebant, mente excidit. Vigesimoseptimo multum sudauit, febre caruit, surditas eam reliquit, restabat pedum dolor, cætero fuit exactè liberata.

Ex humorum hæc abundantia videtur ægrotasse. Et quantum portendebant prima symptωmata, mortem certe huic timeres. Sed bonus vrinarum color, in his qui humorum affluentia laborant: maximum est signum: quæ quia crassæ non erant, fore longinquiorem morbũ de-

nunciabant. Porro vt in oibus ægris, & ita etiam videntur hic seruati decretoriorum dierum esse circuitus. Iam natura quoque in hac decretoria signa & symptomata videtur prætulisse. 79

de Anaxione pleuritide affecto.

Abderæ Anaxion, qui ad Thracias portas ægrotabat, in febrem acutam incidit, dextri lateris assiduus eum dolor cruciabat, tussim habebat aridam, neque primo expuit, sitibundus erat & insomnis. Vrinæ boni coloris, multæ, & tenues. Sexto die delirabat, fotu nihil remittebatur. Septimo dolor illum excruciabat. Quippe febris intendebatur, nec sunt imminuti dolores, simulque tusses infestabant, difficulter etiam spirabat. Octauo cubitum secui: multum, vt debebat, effluebat: leniores ibi euaserunt dolores, sed tusses aridæ permanebant. Vndecimo febres fuerunt mitiores, aliquantum circa caput sudauit, Etiamnum tus-

nota istam sectionem venæ in octauo die

ses durabāt, & pulmonis liuidiora erāt excrementa. Decimo & septimo cœpit pauca & concocta expuere, leuatus est. sitibundus erat, & pulmonis parum bonæ purgationes. Vigesimo sudauit, febre liberatus est, à iudicio rectius habuit. Vigesimoseptimo rediit febris, tussiit, multa excreauit concocta. In vrina multa subsidebant alba, desiit sitire, dormiuit. Trigesimoquarto toto sudauit corpore, cessauit febris. In totum est liberatus.

In hoc vno ægrorum primo & tertio libro descriptoruȝ de sanguinis missione Hippocrates fecit mentionem; non vt solo, cui sanguineȝ misisset, sed vt octauo die solo. Nam tum etiaȝ medici quasi lege certa vltra quartuȝ diē venam non secabant. Quando igitur huic octauo die missus sanguis ē, multo certe plures censeas sanguinis missionem requirentes secundo, tertio,

quarto die auxilio hoc esse vsos. Reti-
cuit autem Hippocrates, sicut reme-
dia alia omnia: tamen necesse interdũ
habuit scribere auxilia nullius vsus fuis
se, vt incommoditatẽ suggereret mor-
bi. Neq; enim lucubrationem hic cura
tionis instituit, sed præsagitionis con-
scribere. Nonnullis etiam ægris vide-
tur non fuisse ab initio præsto. Quare
adscribit interim ad finem: Postquam
hominem ego vidi, hoc & hoc accidit
prorsus. Ego vero ignorantibus, etiam
horum ægrorum libro primo de iudi-
cijs præscripsi vsum. Vbi quomodo se
mel crudum morbuz cognosces: quo
modo eum, qui iam primum mature-
scit, quo pacto, qui proficit in conco-
ctione, dilucide studui ostendere. Ideo
q; Anaxion hic, dum semper tussiret,
nihilq; plane expueret, crudissimo con
flictabatur lateris dolore. Qui cum
die vndecimo expuere cœpisset, mor
bum significauit concoqui. Deinde
pedetentim tempore progrediente ita
scripsit Hippocrates in vigesimosepti

mo die: Multa excreauit concocta. In vrina multa ſubſidebant alba. Quam ob rem trigeſimoquarto eſt prorſus a morbo vindicatus. 80

Abderæ Heropyto caput dolebat, nec decumbebat, quod tamen fecit paulo pòſt. hic ad ſuperiorem viam habitabat, captus eſt febre ardente & acuta. Primo vomuit multa, bilioſa, ſitibũdus, multũ implacidus. Vrinæ tenues, nigræ nubes ſublimes interdũ, interdũ non, noctem habuit moleſtam. Febris aliàs aliter accedebat, ſed ferè inordinate. Ad diem quartumdecimum ſurditas, febres creuerunt. Vrinæ eædem fuerunt. Vigeſimo multum ex naribus ſanguinis profluxit, menteq́; conſtitit magis, ſurdus quidem, ſed non perinde fuit. ſed febres fuerunt remiſſæ. Proximis diebus crebro ex naribus sãguis & paulatim erupit. Ad diem ſexageſimum narium qui

dem ſubſtitit profluuium, ſed dextera coxendix admodum dolebat, febreſq́; increuerunt. Haud multo pòſt partes inferiores omnes dolebant. Fiebat autē, vt vel febres maiores eſſent, maiorq́; ſurditas: vel hæ quidem remitterentur, alleuarenturq́;, verum partes inferiores ad coxendices ſitæ vehementius dolerent. Iam vero circa diem octogeſimum cuncta remiſſa ſunt, nihil tamen deſtitit. Etenim vrinæ boni coloris, & copioſiores, cū ſubſidentibus exierunt, deliriaq́; imminuta ſunt. Ad diem centeſimum aluus fuit turbata multis bilioſis, durabantq́; diu multa talia, deinde dyſenterica cum dolore. Reliqua leuia fuerūt. Paucis, febres eum reliquerunt, diſceſſitq́; ſubditas. Centeſimo eſt abſolute ardens febris iudicata.

Hic vir nō eſt negligēdus, qui mor-

bũ graue viriũ robore excepit: alioquĩ tãto morbo futurus ĩpar. Et oĩno pulsi bus eius inerat robur; simulq; reliqua oĩa ſm naturaz ↄſtabant. Dixi vero & aliubi Hippocratẽ pterijsse hanc partẽ in febricitãtibus pſagitionis. Iã ẽt respi ratio vr̃ & appetitus laboranti inculpa tus fuisse, q̃ magni sunt, vt ille ipse do- cuit, ad salutẽ põderis. At febris primo quidẽ acuta inuasit, veꝝ eius postea ẽ violẽtia retusa. De qua scripsit Hippo crates: Febris alias aliter accedebat, sed fere inordinate. Vnũ vero hẽbat æger malũ signum, vrinaꝝ tenuitatem & nĩ gritiẽ. Vnde natura vix longo tpe mor bũ debellauit, sanguinis concitata eru ptione die quadragesimo ex decreto- rijs vno, coxẽdicisq; dolore, deniq; om nium inferioꝝ partiuz creato. Nẽpe.n. magni morbi ẽt quærunt, q̃ iudicẽt se, egregia. At neq; ho c plane ẽ discussũ morbus. sed circa diẽ vigesimum signa eluxerunt ex vrinis eius maturationis. postea vsq; ad centesimũ diẽ paulatim concoctus, omnino est profligatus. 80

Abderæ Nicodemum ex venere & potu corripuit febris. Initio fastidiosus erat, cor ei dolebat, erat siticulosus. Lingua torrida. Vrinæ tenues, ac nigræ. Postridie febris accessit, horrebat, fastidiosus erat. non dormiuit, vomuit biliosa, flaua. Vrinæ similes. noctem quietã duxit, dormiuit. Tertio die sunt cuncta relaxata, & remissio fuit. Sub solis occasum rursus grauius habuit, nox molesta fuit. Quarto rigor, magna febris, omnia dolebant. Vrinæ tenues cum nubibus, multum delirauit. Septimus dies leuis fuit. Octauo alia fuerunt omnia remissa. Decimo, proximisq; diebus tenuerunt illum quidẽ dolores, cæterum omnes illi leuiores. Huic accessiones & dolores præcipue diebus paribus semper incesserunt. Vigesimo albam vrinam reddidit, quæ crassa erat, sed reposita

non desidebat. multum minxit, visus febre liber est esse. Vespere rediit calor, idemq; dolores, horror, sitis, aliquãtum delirauit. Vigesimoquarto multam vrinam & albã reddidit, in qua multa subsidebant. sudor ei toto corpore copiose calidus emanauit, à febre est liberatus.

Ipse vero Hippocrates significauit: Accessiones & dolores diebus paribus. Quare etiã a vigesimo die sudore est iudicatus. Sigillatim vero qui omnia tenet memoria, quæ ante exposuimus hoc libro, & superioribus duobus: atq; ante hos in Præsagiis & Prædictionibus, inuenire omnia ipse poterit. 81

In Thaso mulier quædã morosa insomnis est facta, & cibo abstinuit, cuius erat occasio mœror, nec tamẽ decubuit. Eratq; sitibunda & fastidiosa. Habitabat hæc prope filios Pyladæ in campestribus. Primo die circa vesperum, timo

res, verba multa, mœstitia, leuis febricula. Mane multæ cõuulsiones. Sicubi multæ illæ conuulsiones desinerent, delirabat, & loquebatur contumaciter: multos dolores, magnos, assiduosq́; habebat. Altero die eadem permanserunt, somnum non cœpit, febris acuta. Tertio conuulsiones conquieuerunt, sopor & in somnum inclinatio, contraq́; vigilię exercitauerunt eam, sui cõpos non erat, multum delirauit, febris acuta. Hac nocte sudor multus toto corpore & calidus prorupit: liberata febre dormiuit, plane mente constitit, iudicata est. Circa tertiũ diẽ vrinę nigrę, & tenues. Nubes multum erant rotundę, nõ subsidebant. Sub iudiciũ mẽses copiosę sunt profusę.

Quid dictio, morosus significet, docuit Critias, cuius sunt hæc verba: Morosus est, q vilibus de rebus stomachatur, &

tur, & de magnis plus cæteris mortalibus, diutiusq;. Erat ergo tristis vel tetrica; quam hic morosam Hippocrates vocat, quę diu in tristitia persistebat. Quod iterũ paulopost de ea dicit, quę Cyzici gemellas filias enixa erat. Tacita vero & tetrica, nec ad animi æquitatem perduci potuit. Verum nõ possum non mirari, cur in hac muliere non addiderit, vel non respondisse oĩno menses, aut minus large profluxisse. Nam acute simul & ex humorum abundantia videtur laborasse: atq; tertio die sub noctem per sudores esse & mẽsium excretionẽ iudicata. Quin etiam multi a iudicio euacuati morbi decessionẽ cõfirmauerunt. Vrinæ color, licet esset niger, nihil attulit mali: ꝙ retenti essent mẽses multũ melancholici. Vnde mulier merito morosa euasit, & ferox, interimq; delirauit, & sopore est detẽta. 82

Virginẽ quandã Larissę febris cœpit ardens, & acuta. sitibunda erat, lingua fuliginosa, & arida. Vrinę boni co

loris, sed tenues. Secundus fuit dies laboriosus, nõ dormiuit. Tertio aluus multa reddidit aquei coloris, proximisq; diebus talia cõmode. Quarto vrina tenuis & pauca. Habebat suspensas nubes, nõ subsidebãt. Sub noctem delirauit. Sexto ex naribus largiter multum fluxit, ĩhoruit, ac mox sudauit toto corpore multũ & calidũ, à febre est libera ta. Dũ febricitaret, & iã iudicatę mẽses tũ primũ prouenerunt. Quippe, uirgo erat. Perpetuo ãt fastidiosa erat, & horrebat, facies rubicunda erat, oculi dolebãt, caput graue erat. Hanc nõ reperierũt, sed dolores diebus ꝑibus sũt finiti.

Aetatem puellã attigisse mensiũ, ex ipsis liquet Hipp. verbis: Menses tum primũ prouenerũt: Et ipsum etiã fuisse morbũ ex humoꝝ copia, iudicatumq; die sexto esse, ꝙ dolores in dies pares incorrissent, vt ipse scripsit. At mirũ nõ

reuertisse,cũ sextus dies nõ iudicet vnquã fideliter. Quare nouũ hoc & rarũ illi accidisse,indicauit,cũ scripsit: Nõ repetierũt,sed iudicati sunt: vt q deberẽt repetere. At vero caussam etiã cur nõ redierunt,scripsit addendo: Dum febri citaret,& iam iudicatæ menses primuʒ prouenerũt. Nam cum vacuatio post iudicium etiam maneret,iudicio,quod die sexto præcesserat per sanguinis eruptionem & sudores,par erat,vt constaret,tuendo,maxime ꝙ nulla esset princeps pars inflãmata,neq; mala humorum abundantia. Ipse certe humorum pleniorum vitium esse significauit,cuʒ dicit,perpetuo in facie ruborẽ infuisse, in oculis dolorem,in capite grauitatẽ: planum ergo erat,solam requiri vacuationem quã natura tertio die affectauit,consummauit sexto. Nam per naturam,non vt morbi symptωma, ventris vacuationẽ accidisse, ipse dilucide his verbis indicauit: Tertio aluus multa reddidit aquei coloris,proximisque diebus talia cõmode. Hoc adiectum

denotat, quæ offendebat, excerni. Porro, ex ijs, quæ sunt in eius historia exposita, etiam hæc secundo loco ad prędicta declaranda duxi. Primum quod initio est scriptum: Lingua fuliginosa & arida. Alterum hoc: Quarto vrina tenuis & pauca, habebat nubes suspensas, non subsidebat, delirauit. Nam horum prius decretorium est, ideo relatũ, ne omnino putes fuliginosam linguaȝ esse exitialem. Ille sic appellat tinctã quasi fuligine quadam, quæ sicca erat ex vaporibus. Alterum: Quia etiam in alijs ægris, nubibus in summo mox subijcit delirauit, innuit huiuscemodi nubibus delirium comitari: quãquam in Præsagijs, vbi omnia, quæ accidunt vrinæ, est persecutus, nullum fecit præsagium ex eis delirij. Quare signũ hoc videtur sua sponte delirium nunq̃; denuntiare, sed casu nõnunquã cõmonstrare, quia flatuosiores esse nubes indicat. Nam nullus plane si flatus insit, deferuntur ad ima vasa nubes. 83

Apollonius Abderę morbũ rectus

diu ſuſtinebat. Viſcera aũt illi intumue
rant, morboq́; detentus obambulabat.
Diu eũ dolor detinuit, tandem morbus
eum regius cœpit euaſitq́;, flatuoſus ac
albidus. Cum aquam bibiſſet & ediſ-
ſet intempeſtiuius bubulam, eũ paruus
calor primum inuaſit, decubuit. Deinde
eſt lacte uſus cocto crudoq́; pleno, capri
no, & ouino, uictuq́; malo: hinc omnia
multũ offenſa ſunt. Nã febres ingraue-
ſcebãt, uenter nihil proprie ingeſtorũ
reddidit. Vrinę tenues redditę, & pau
cę: ſomnũ nõ capiebat. Inflatio oculorũ
mala, magna ſitis, ſopitus erat, pręcor-
dia dextera cum dolore ſublata ſunt.
Extremę partes undiq; ſubfrigidę, nõ-
nihil delirabat, omniũ obliuiſcebatur,
quę locutus eſſet, furiebat. Ad diẽ quar
tumdecimũ cum à rigore incaluiſſet, de
cubuit, & inſaniit: clamor, perturbatio,

multa uerba, rursus sudor: ac tũ denique sopor incessit. Postea aluus turbata multis, biliosis, meris, crudis. Vrinę nigrę, paucę, tenues. multũ implacidus erat. deiectiones uarię erant. Nam erant uel nigrę, paucę, & uirulentę: uel pingues, crudæ, & mordaces. Tandẽ etiam lacti similes reddere uisus est. Ad diem uigesimumquartũ leuius habuit, cętero nihil est imutatum, aliquantulum mentis fuit compos. Nam exquo decubuit, meminit nullius. Rursumq; subito desipuit: oĩa in peius uergebant. Ad diem quartum & trigesimum obijt. Huic semper, postquam hominem ego uidi, aluus turbata fuit. Vrina tenuis, & nigra: sopitus ipse, & insomnis, extremę partes frigidę, delirus perpetuo, phreneticus.

Iam in hoc etiam Hippocrates, vt in alijs multis in fine ipse narrationis bre-

uibus capitibus ſymptωmata & ſigna, quæ acciderunt, docuit: ex quibus inſtare mortem prouideas. Habet autē dictio ſic: Huic perpetuo poſtquā hominem ego vidi, aluus turbata fuit, vrinæ tenues, & nigræ, ſopitus ipſe, & inſomnis, extremæ partes frigidæ, delirus perpetuo. At ſingula clara ſunt, ſi, quæ ante expoſuimus, meminiſti.

84 *Mulier Cyzici, quæ gemellas filias grauiter pepererat, & minus eſſet purgata, primo die in febrem incidit cum horrore uenientē & acutā: capitis ſuberat & colli dolorifica grauitas. Inſomnis initio, tacita, & tetrica, nec ad animi æquitatē potuit perduci. Vrinæ tenues, ſiticuloſa, faſtidioſa ferè, aluus inconſtāter turbata, rurſuſq; conſtitit. Sexto die ſub noctem multū delirauit, non dormiuit. Sub undecimum inſaniјt, rurſus ad mentē rediјt. Vrinæ nigræ, & tenues: deinde aliquanto poſt oleoſę: aluus mul*

ta, tenuia, & turbata excreuit. Quarto decimo multæ cõuulſiones, extremæ partes frigidæ, nihil amplius ſapuit, urinæ reſtiterunt, perijt. Phrenitis.

Non tantum, quia non probe fuit a partu purgata, ſuperfuit mulieri huic ſanguis magis melancholicus (quæ cã erat, cur initio tacita eſſet & tetrica, nec poſſet ad animi perduci æquitatem: & poſtea multum deliraret, vt inſaniret) verum etiam propter difficilẽ enixum inflammato vtero febris eſt aucta. In cõſpicuo porro eſt vitioſis humoribus ad caput ſublatis, deliriũ furioſum extitiſſe, ſimulq; cõuulſiones conſecutas eſſe. Decretoriorum dierum circuitus, vt in omnibus ægris, ita hic ꝯſeruãtur. Sicubi videatur raro quicquã eſſe labe factatũ, illud ſolum adnotamus. 85

In Thaſo Dealcis uxorẽ, quæ in campeſtribus decũbebat, ex mœrore febris corripuit cũ horrore. Ab initio perpetuo tacita, uillos ſtraguli captabat, uelle

batq;, & scalpebat, cooperiebatur, aspe loquebatur, plorabat, moxq; ridebat, nō dormiebat, aluus irritabatur, sed nihil descendit, admonita paulum bibebat. Vrina tenues, & pauca. febres ad manū tenues, partium extremarū frigus. Nono die multū delirabat, rursusq; ad mētem rediit, tacita. Quartodecimo spiritus rarus: magnus per interuallum: rursusq; breuis. Septimodecimo aluus irritata turbata deiecit. Postea urinā non reddidit: prorsus mente falsa est: nihil sapiebat: nihil sensit: cutis distēta & arida fuit. Vigesimo multū est locuta: rediitq; ad mentem: muta: breuis spiritus. Primo uigesimo defuncta est. Huic erat spiritus ꝑpetuo rarus & magnus. Oēm sensum perdiderat: semper cooperiebat aut multū loquebatur: aut tacebat perpetuo. Phrenitis.

A primo hæc fuiſſe phrenetica videtur. Sunt auté tales, vti primo dixi, grauiſſimæ phrenitides, ac ocyſſime quoſquos inuadũt, tollunt. Sed nunc quidem hæc febricitans acute ad diem vigeſimũprimum ſe ſuſtentauit, fortaſſe quia modice febricitaret. Proinde vt inſinuaret hoc, ſcripſit in hac vna ægra: Febres ad manum tenues. Sane videtur hæc delirij ſpeciem ex melancholia & phrenitide habuiſſe mixtã. Nam hoc (aut multa loquebatur, aut perpetuo tacebat) oſtendit eiuſcemodi cõfuſionem. At miror, cur Hippocratis interpretes nihil ſcripſerint in hęc verba, vbi ait, Spiritus rarus: qđ eſt perinde ac per interuallũ. Atq; ſane videtur deinceps idé dixiſſe. Vt ergo raritatis augmentũ indicaret, per ĩteruallũ addidit, ac ſi ita dixiſſet: per magnũ admodũ interuallũ. Eſt.n. interdũ receptũ, vt magnũ relinquatur, ſolũq; vſurpetur per interualla, aut nõ perpetuo, vt in alijs alia. Neque vt breuis, mulieré ita toto morbo ſpiraſſe indicat. Itaque ſubdit: rurſuſq; breuis ſpiritus, indicans etiã hic, vt an

tea, ex frigore non paruũ tantũ, sed magno interuallo etiam mulierem animã ducere: qui germanus est breuis spiritus. Nam rarus & magnus, quatenus rarus est, minor est frequente & magno. Quatenus vero magnus, hactenus pręstat paruo & raro. Vtrũq; igitur paruus est breuis spirit⁹ & rarus. Videturq; nũc quidẽ quasi etiã ea refrigeratione fuisse muliercula hæc, qua qui ipso spiritu deficiuntur, tenẽtur. Itaq; de ea scribit: Vigesimo die multum loquebatur. ac rursus priuatim dicit: Breuis spirit⁹. Vocis vero defectus omnino adiũctus est cum breui & raro spiritu. Per interuallũ cum raro scriptũ, pro longo admoduz interuallo est accipiendũ. Nam pauco morbi tẽpore significare nõ potest, qñ in fine historię scripsit hęc: perpetuo spiritus rarus & magnus erat. Nam perpetuo dicere, pro toto morbi spatio ad finem vsq; solet. Et quemadmoduz hoc perpetuo, sic illud dicit: Semp cooperiebatur, aut multũ loquebatur, aut tacebat perpetuo. Nã multũ loqui phreneticorũ est, tacere melancholicorũ: &

cooperiri est propriũ vtrisq; : nisi quãdo & ex frigore cooperiretur. 86

Adolescens Melibœæ ex nimio potu & uenere diu calfactus decubuit: horrebat: et erat fastidiosus: insomnis: nec sitiebat. Aluus primo die multa stercora reddidit cum multa offusione. Deinde multa diluta, quæ bilē referebant. Vrinæ tenues: paucę: decolores. Spiritus rarus: & magnus per interuallum: prę cordiorũ contentio submollis: vtrinq; promissa. perpetua cordis palpitatio: reddidit oleosam urinam. Delirauit modice: modestusq; & tacitus erat: cutis arida & distenta. deiectiones uel multę & tenues: uel biliosę & pingues. Quarto decimo desipuit: cũcta exacerbata sunt: multum delirauit. Octauo insaniuit: sese iactauit: nullam vrinam reddidit: modicum potionis continebat. Vigesimoquar

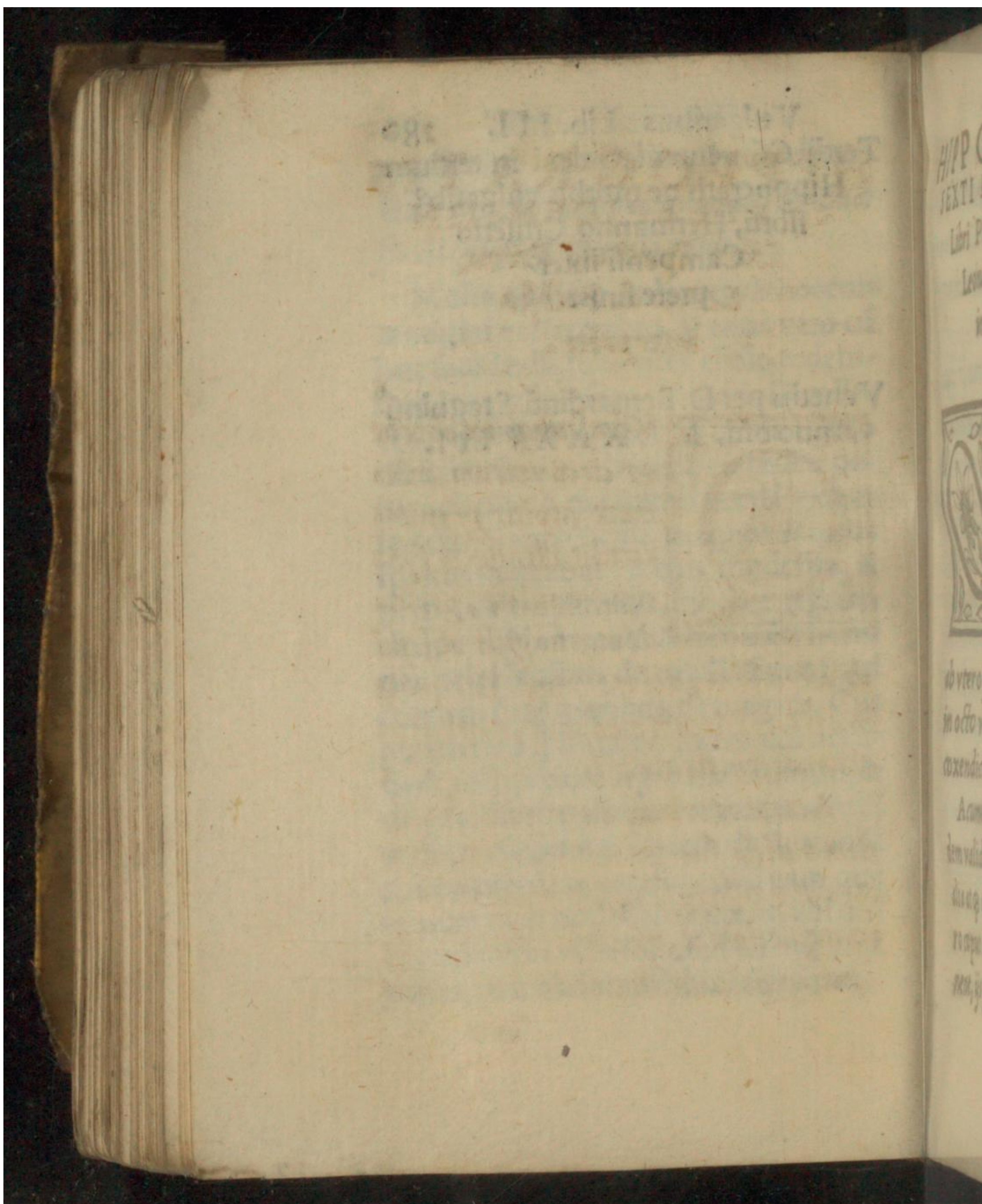
to obijt. Phrenitis. Verũ illa mihi æstas videtur merito multum profuisse. Nam æstiuos morbos bruma succedens tollit: & brumales insequens hyems propulsat. Et quidem ista per se æstas suæ naturæ non constitit: sed calida austrina: & tranquilla erat: nihilominus ad aliã tempestatem cõuersa profecit. At in magna parte pono artis esse: recte posse de his quæ tradidimus: existimare. Id enĩ qui nouit; & vtitur his: nõ magnopere mihi in arte falli uidetur posse. Singulos autẽ temporũ anni status perdiscere est operæpretium: & morbos: quid boni habeat status uel morbus cõmune. & quid mali statui sit uel morbo commune. Et qui longus morbus & letalis: qui longus & sanabitur: qui acutus & letalis: qui acutus & sanabilis. Series hinc dierum decretoriorum obseruanda est: &

prædicendi huic facultas scienti datur. Hinc scire est: quibus: quando: & quæ sit uictus prescribenda ratio.

Multa quidé pocula, neruis nocent, & origini eorũ cerebro. Venus vero cũ hæc satis lædit, tum vires elidit, & debilitat. Itaq; adolescens hic, vitiosa collecta humorũ abundantia merito a modicis febribus cœpit: qui cũ indies peius haberet in phrenitim tandé veram incidit. Nam oriri illã magnus & rarus spiritus indicabat: & eius modestia, & perpetua taciturnitas, modice ægrum desipere. Nam leues & turbuléti homines deliri leuibus de caussis fiunt: qui cõtrarijs sunt moribus, de magnis. Cur autem raro spiritui per interuallũ addiderit, in superiore ægro tractauimus, & de pcordiorũ palpitationibus, & aliubi & in præsagijs egi. Itidem de submolli præcordiorũ contentione, illũ eam quę tumore caret appellare. quæ fit, vbi nullo musculi in vitio sunt, sed offensę sunt partes, quæ abdomini subiectæ sunt.

Tertij Cōmentarii Galeni in tertium Hippocratis de morbis vulgaribꝰ librū, Hermanno Cruſerio Campenſi interprete finis.

Venetijs per D. Bernardinū Stagninū
Anno dñi. MDXXXVIII.

HIPPOCRATIS SEXTI EPIDEMIΩN Libri Particula Prima, Leonardo Fuchsio interprete.

1

QVibuscunque ex abortu & circa vterum œdemate capitis grauitas accidit, illis iuxta syncipiut maxime, perinde atque singuli alij qui ab vtero sunt, dolores fiunt. His quoque in octo vel decem mensibus, morbus in coxendicem decumbit.

2

Acuminata habentes capita, si quidem valida fuerint ceruice, secundum alia atque ossa ipsa validi erunt. Qui vero caput dolent, & aures fluentes obtinent, ijs palatum concauum, & dentes

alternis permutati sunt. 3

Quibuscunq; os de palato discessit, ijs medius nasus subsidet. Talibus vero summitas ea vnde procedunt dentes, sima fit. 4

Sunt pueri quorum morbi comitiales vnà cum pubertate mutationem obtinent, & aliàs. 5

In renem dolor grauis quando cibo replentur, pituitam vomunt: quũ vero dolores superabundauerint, æruginosa, atq; tum quidem leuiores fiunt. Dolores cessant quando cibis vacui fuerint, arenulæ rufæ subsident, cruentum mingũt, stupor eius cruris quod è directo est. Quiescere non confert, sed exercitari: non impleri, iuuenes veratro purgare, poplitis venam incidere, vrinam mouẽtibus deducere, tenuare & emollire. 6

Menstrua humidis mulioribus diu

durant, quando vero non citò profluxe rint, tumescunt. 7

In Cranone vetusti dolores frigidi, noui vero calidi, plurimiq; horum à sanguine: qui autem à coxa frigidi. 8

Qui in vehementes rigores progrediuntur morbi, non quicquam omnino mitigantur, nisi prope vigorem. 9

Ante rigorem vrinæ retentio, si ab indicijs bonis processerit. Considerandum itaq; num aluus deiecerit, & somni affuerint, similiter & modus febris, & quæ ex laboribs oritur. 10

Abscessus raro admodum accidunt quibus rigores sunt. 11

Crurũ effœminationes vel ante morbum, vel à morbo statim iter facienti accidunt, eo quod fortè quid ex laboribus in articulos decumbit. 12

Tubercula extra tumẽtia, acuta, emi

nentia, æqualiter commaturantia, haud circumquaq; dura, deorsum spectantia, nec bicipita meliora: contraria vero mala, & quanto magis contraria, tanto peiora. 13

In autumno ferinum, cordis dolores, horridæ febres, & ab atra bile morbi accidunt. 14

Circa initia accessiones contemplari oportet, idq; in omni morbo, ueluti in anni occasu exacerbari. Et si annus in occasus naturam tendit, tum ascarides fiunt. 15

Tussicula infantium cum uẽtris perturbatione, & febre continua, significat bimestri post iudicationem, vt plurimũ vicesimo die œdemata in articulis esse futura. Et si quidem ea quæ è supernis in articulos inferiores decubuerunt, infra umbilicum consistant, bonum. Si ve=

ro ſupra, haud ſimiliter morbum illum ſoluunt, niſi ſuppurauerint. Si qua autẽ illis in humeris ſuppurauerunt, tum talibus iuſto minora tenuioraq; brachia faciunt. Soluet uero morbũ & ulcuſculorũ in inferioribus eruptio, ſi in nõ fuerint rotũda et profunda, ꝑniciosa enim sũt preſertim pueris. Soluet quoq; morbũ ſanguis ex naribus profluens, id qđ in adultioribus magis accidit. 16

Lachrymæ in acutis morbis male habentibus, ſi ultro promanauerint, bonũ: ſin autem inuitis, malum. 17

Quibus intenduntur palpebræ, malum. Nec minus malum ſi inſtar ſpumæ aridæ fuerint. Oculi deniq; hebetes, ſqualidi, intus rugoſi, ĩmobiles, uix uertibiles, intus agitati, & quæcunq; alia ijs adſunt, malum. 18

Febrium hæ quidem manu ſunt mor

daces, illæ uero mites. Quędam nō mordaces sunt, increscētes tamen. Aliæ acutæ quidem at ab ipsa manu deuictæ. Nōnullæ confestim exardētes, quædam semper debiles atq; siccæ. Aliæ salsæ, nonnullæ inflatæ, aspectu terribiles, aliquæ ad manum humidæ, aliæ admodum rubicundæ, quædam præ pallidæ, aliæ liuidæ, & alia huiusmodi. 19

Distentiones corporis, durities articulorum, æger ipse resolutus, & distorsiones articulorum, malum. 20

Oculi ferocitas delirium significat: eiusdem quoq; sine ordine motus & peruersio malum.

HIPPOCRATIS SEXTI Epidemion Libri particula secũda, Leonardo Fuschio interprete.

1

Dilatare, constringere oportet hęc quidem, illa uero non. Humores hos sanè expellere, illos siccare, alios generare, huic equidem, illi uero non. 2

Attenuare, impinguare oportet corpus, cutem, carnes, & alia, hæc quidem, illa uero non. Lenire, asperum facere, obdurare, mollire, hæc equidem, illa aũt minime. Exuscitare, stupefacere, & alia quæcunq; talia. 3

Deriuare, obsecundantia confestim reuellere, resistentia uincere conuenit. Alium humorem non exeuntem educere, exeuntem uero coeffundere, & simile operari. Dissimilia si sursum elata repunt, deorsum soluere expedit: & è re-

gione, ueluti capitis diſſimilia purgatio, uenæq; ſectio ſoluunt, quando haud temerè deducunt. 4

Abſceſſus, ueluti bubones, ſignificāt membra à quibus progerminant. Sed & cum aliorum membrorum mali ſint, maxime tamen maligni ſunt qui circa uiſcera apparent. 5

Spiritus parui, crebri, magni, rari: parui rari, crebri magni, intus parui, extra magni, intus magni, foris parui: hic quidem tardus, ille uero celer. Duplex intrò reuocatio ueluti inſpirantibus. Calidus, frigidus. 6

Medicatoria continuarum oſcitatio num prolixa ſpiratio. Breuis uero eorū qui nihil aut uix bibunt. 7

In rectum fit laterum dolor, præcordiorum diſtentiones, lienis tumores, ſanguinis ex naribus eruptiones. Talia exi

ſtunt & quæ in aures, plurima etiam horum quæ in oculos decumbunt. Conſiderandum itaq; num omnia in rectum fiant, an ea tantum quæ ab infernis ſurſum tendunt, qualia ſunt ea quæ circa maxillas, aut oculos, aut aures fiunt, ea uero quæ à ſuperioribus deorſum decũbunt, non item. Attamen anginæ rubores, & laterum dolores fiunt ſecundum rectum. Contemplãdum quoq; num ea quæ infra iecur ex ſuperioribus diſtributa ſunt, ueluti in teſtes & uarices, ſecundum rectitudinem fiant. Speculãda hæc, quo, unde, & quãobrẽ abſcedãt 8

Quum uenę temporũ non quieſcũt, neq; color ſplendidus eſt, & ſpiritus deficit, tuſſis quoq; ſicca, & non ferina, tũc in articulis ut firmetur morbus expectare oportet, idq́; in rectum ut plurimum diſtentionum quæ ſecundũ uentrẽ ſunt.

Plurimi uero horum habent faciem rubicundiorem, preſertim qui natura candidiores ſunt, & quibus ſanguis ex naribus non profluxit, aut parum profluxit. Si enim quid eorum quę profluunt intus relinquitur, tum ad abſceſſum morbus promptus eſt. Eam itaq; ob cauſam ſitis deſiderium, oris ſiccitas, ac inſuauitas, cibiq; faſtidiũ remanet. Febres quoq; nõ acutæ eiuſmodi ſunt, recidiuas enim minantur. 9

Quæ relinquuntur à iudicatione, faciunt recidiuam. Primum itaq; tumor lienis accidit, niſi in articulos procumbant, aut ſanguis ex naribus erumpat: uel dextri præcordij diſtentio, niſi urina affatim promanauerit. Nã hęc utrorunq; eſt interceptio, ut meritò recidiuę fiant. Abſceſſus igitur eorundem nondũ factos, fieri oportet, factos uero declina

re. Eos quoq; qui tales sunt quales esse expedit, & ad quem locum oportet tendunt, excipere conuenit. Quicunq; uero non sufficienter proruperint, hos iuuare decet. Eos autem qui prorsus inutiles fuerint, maxime dum adhuc futuri sunt, auertere consultum erit. Si uero haud licebit, eos saltem qui paulò ante incœperunt auertere oportet. 10

Sãguinis ex naribus eruptiões quarto die factę, iudicationem malam ostendunt: cũ enim diem unum intermittũt, altero simul cum iudicatione, de quinto in septimum, rigorem habent. 11

Quę tertio die accessionem habent, in ijs nox quę accessionem precedit, grauis est. Subsequens autem magna ex parte leuior existit. 12

Tusses siccę, modicæ irritantes in ardentibus febribus non admodum siticu-

losę, neq; linguę aridę sunt, si quidem non à maligno, sed à uento accidunt. Id uero hinc manifestum fit, quando loquũtur, aut os aperiunt, tunc tussiunt: cum uero non, minime. Hoc autem potissimum in febribus laboriosis fieri solet. 13

Nihil temerè committendum, nihil etiam negligendum. 14

Cõtraria sensim adhibẽda sunt, atq; interquiescendum. 15

Dolenti partem capitis posteriorem, recta in fronte uena secta profuit. 16

Successiones pręcordiorum ex qualibus in qualia fiant contẽplandę, & alię potissimum inflammationum uiscerum qualia possint, siue ex iecinore in lienẽ, siue contrà fiant, & quęcunq; eiusmodi sunt. 17

Ea quę non quo expedit repunt, re-
uellere oportet. Si uero quo decet, tũ ijs

uiã struere ut singula repãt cõuenit. 18

Latę pustulę, quales hyeme Simon habuit, non admodum pruriunt. Hic sanè cum ad ignem inungeretur, uel calida lauaretur, iuuabatur. Vomitiones nõ expediebant. Puto utiq; eum qui calidis largiter fouisset, prodesse potuisse. 19

Quęcunq; maturare expedit, ea obstruantur: contraria uero excitare oportet, & aperta esse. 20

In oculorum fluxu, si modo conferre uidetur, in fauces reuellere conuenit. Ita & ubi ructus expedit, ac quęcunq; id genus alia, reuellere oportet. 21

Meatus apertos esse conuenit, ueluti nares, & alia quę oportet, & ut oportet, & qualia, & ubi, & quãdo, & quãtum oportet, ueluti sudores, ac alia sanè omnia. 22

Si in magnis malis facies bona fue-

rit, bonum eſt ſignum. In modicis uero ſi cõtraria bonę ſignificauerit, malũ. 23

Vxor cuiuſdam morbo regio in magno theatro poſt ſtatuam ſuperueniẽte, eadem permãſit. Qui uero apud Timenei neptim habitauit, niger factus ẽ. 24

In Perintho urina quę ſeminis humani ſpeciem referebat, eorum etiã qui circa abdomen erant tumorum iudicatoria fuit. Tales autem urina ſanabat, eo quod neq; copioſo flatu, neq; ſtercore multo uiſcido egrediente demoliebantur: non enim magnum erat pręcordiũ. Braſſicam ſeptimanus cum adhuc difficulter ſpiraret comedit, & ea quę circa abdomen erãt demoliebãtur: facile quoque ſpirãs factus ẽ, & aluus cõmota. 25

De ſanioſo ſanguine id ſciẽdũ, quod talis in timentibus, aut in uigilãtibus ſit, ſiue malus ſiue bonus fuerit. 26

Quibus lien deorſum tendit, ijs pedes & genua calida, nares uero & aures ſemper frigidę ſunt. Conſiderandū autem num ideo hoc fiat quod ſanguis tenuis ſit, aut qa natura illi talē hn̄t. 27

Quibus ſuppurationibus umbilicus terminus eſt, in his iam ſuppuraturis uenter perturbatur. 28

Lien non circa ſupernas, ſed infernas partes durus, aut rotundus, aut latus, aut craſſus lõgus, aut tenuis. Minus autem hęc accidunt illis qui deſtillationibus à capite uexantur. 29

Conſiderãdum quę circa ęgrum ſit diſpenſatio, & in morbo interrogatio, qualia ſint quę narrat ęger, ut accipiendi ſermones, itemq́; ea quę ad ęgrotantem, quęq́; ad aſſidentes, & quę ad exteriora attinent. 30

Quia in calidiore ſolidioreq́; par-

te, dextra nimirum, mares cõcipiuntur, ideo nigri ſunt, & uenę illis extra apparent, magiſq́; bilioſi exiſtunt. 31

Mas in utero citius concretus ac formatus ubi mouetur cęſſat, & tardius, prolixioriq́; tempore augetur. 32

Propterea mas robuſtior, bilioſior, magiſq́; ſanguine prędirus eſt, quia locus ille animalium in quo concipitur calidior.

HIPPOCRATIS SEXTI Epidemion LIbri Particula tertia, Leonardo Fuchſio interprete.

1

SI cutis raritas, uentris denſitudo: ſi cutis adſtrictio, carniũ auctio: ſi uẽtris torpedo, uniuerſorum turbatio, uaſorũq́; imundities: crebri diminutio, ob id et caluitiũ, iſtrumẽtorũq́; attritio. 2

Extenuatio

Extenuatio fit cursu, luctis, quiete, multis celeribus deambulationibus. His quoq; elixa maza ut plurimũ panis uero modicè dandus est.

3

Extenuationis immodicæ signum eadem hora diei obseruare oportet: statim enim labores subeundo tumor corporis contrahitur atq; exhauritur, pariterq́; totũ corpus concidit. Quum itaq; iam conciderit, carnes suillas assas adhibere cõuenit. Vbi uero reficiũtur, signũ est quia corpus rursus fit floridum.

4

In exercitationibus extenuationis signum est sudor guttatim emanans, qui tanquam è riuulis egreditur, aut à tumore contractio.

5

Mulieri, quam primum in Cranone curaui, lien natura magnus erat, febris ardens, admodum rubicunda, difficilis spiratio. Decimo die sudor insu-

pernis partibus multis factus est: sed & decimoquarto die in infernis, non tamen effectu dignus. 6

Quibus capitis grauedine ac raucedine affectis superueniunt febres, his sanè, vt existimo, recidiuæ nō fiunt. 7

Quicquid ad suppuratioē ductum est, id recidiuā nō efficit: ipsa enī cōcoctio iudicatio simul atq; excretio est. 8

Nonnullis in venerem pronis, haud aliter q̄ Damagoræ, venter inflatur. Quibusdam vero in hoc tempore perinde vt Arcæsilao, crepitus fit. 9

Flatuosus spiritus ijs qui instar alarum auium opertas scoptulas à tergo procliues ac procedentes habent cōcussa existit: sunt etenim illi flatulenti. 10

Admodum frigidum, veluti nix & glacies, venas rumpit, tusses mouet, & colligit ac coalescere facit, vt sunt phe

rea, & gongronæ. Concausa vero est durities ipsa.

11

Considerãdum an à mictione facta concretio puerulis magis, eo quod calidiores sint, accidat.

12

Partium corporis figuræ vt melius habeamus in causa sunt, id quod ex eo perspicuum fit. Quidam quum manu plicaret ac torqueret sarmenta, decumbens præ doloribus, summũ suffixi paxilli apprehendens retinuit, ac melius se habuit.

13

Quem iuxta Gephyram ex montano labore crura hincinde proijcientem vidi, huic altera tibia minimũ extenuebatur, femora vero maxime. Vrina aũt semenq; genitale haud retinebãtur.

14

Quotquot laterũ naturæ, quæ auiũ instar alarũ à tergo prominẽtes, opertas scoptulas habent, propter causę effi

cientis imbecillitatem fiunt. 15

In malignis destillationibus siue ex=cretio fiat, siue minus fiat malum. 16

Rigores incipiunt mulieribus qui=dem ex lumbis magis, & per dorsum deinceps ad caput. Sed & viris parte corporis posteriore magis, quàm ante=riore: horrent enim in exterioribus ma gis q̃ interioribus, veluti cubitis, femori bus. Atqui & cutis rara, indicio autē est pilus. pars adulterina. Quod si vero ab alijs quibusdã rigent, sicuti vlceribus, à vasis rigor incipit. 17

Summa curationis ex naturæ ægro tantis à prima generatione notitia, cau sæ ob quam ægrotat, multis ægri ser=monibus, exq́; his quæ partim cognita sunt, contrahenda est, ac perdiscendum num similia aut dissimilia inuicē sint, vt ex dissimilitudine, vna aliqua simili

tudo fiat. Hæc vtiq; ratio recte se habentium est exploratio, minusq; recte se habentium deprehensio. 18

Sanguinis ex naribus profluuium, vel pallide atris, vel pallide rubeis, vel subpallidis accidit. Ea quibus paululũ acquieuimus, sicco medicaměto obstruere oportet. Aliis vero obstruentia haud adhibenda. Alba autem vbi ex naribus profluxerint, sicco, vt galla et alumine, obstruere conuenit. 19

Vbi rem vènereã agere, aut hircire incipiunt, tum profluuio sanguinis narium capiuntur. 20

Sunt qui in coitu ventris crepitum emittant, vt Arcesilaus. Nonnullis vero horror fit. Quibusdam autem, sicut Damagore, ubi cum mulieribus cõgressi fuerint, uenter inflatur. 21

Repentinæ mutationes cauendę. 22

In mutationibus tria hæc, obseruanda cibi parcitas, sitim obrepere prohibens, & lassitudinẽ haud inducens. 23

Omnis extenuatio cutem laxat, dein uero intendit. Refectio uiceuersa. Rugositas concidẽtis corporis, extensio refecti signum existit. Inęquale uero, leue, subbiliosum & subrubeum, quodlibet eorum seorsim alterius. Sic quod mammæ laxantur, graciles uero attollũtur & intenduntur, nemo utiq; proptar extenutionẽ, sed potius quia carne explerentur fieri existimaret. Hac quoq; ratione iuguli conspicui fiunt, necnon uenæ apparent. 24

Herodicus interemit febricitantes deambulationibus, cursu, luctis, ac fomẽtis. Febris enim deambulationibus multis, fami, luctæ, frictioniq; inimica. Laborem itaq; labore curauit, ideoq; ipsis

uenarũ rubor, liuor, pallor, laterumq́; dolores molles euenerunt. 25

Os continere, tacere, aur'ãq́; cũ potu frigidã inducere, sitim extinguunt. 26

Contemplandæ occasiones ob quas ægrotare cœperunt, siue capitis, siue auris, siue lateris dolor fuerit. Huius rei signũ dẽtes existũt, & cũ ijs ĩguina. 27

Vlcera & tubercula ubi facta fuerint, febres iudicant. Quibus autem nõ eueniunt, & intemperies intus remanserit, his certissimę ac uelocissimæ fiunt recidiuæ. 28

Rotunda sputa, qualia in Pleno fuerunt, delirium portendunt. 29

Habentes hæmorrhoides neq; laterum dolore, neq; pulmonis inflammatione, neq; depascenti ulcere, neq; furunculis, neq; terminthis, pariter neq; lepra, neq; uitiliginibus corripiuntur.

Quamplurimi igitur intempeſtiue ſanati mox moribis iam dictis correpti ſunt, & fuerũt ſanè perniciosi. Sic etiã quicunqꝫ alij abſceſſus, ueluti fiſtulæ, reliquis medentur morbis. Contemplandum itaqꝫ eſt quod à quibus morbis facta liberant, eoſdem etiam ubi pręceſſerint, ne fiant prohibent. 30

Loca alterius loci noxios humores ſuſcipiũt, atqꝫ ab ijs uel ob dolorem, uel grauitatem, uel aliud quippiam, ſiue quod inter ſe communitatem habeant, liberant. 31

Propterea quod ad alium declinauit locum non ultra ſanguis egreditur, ſed talia iuxta humoris cognationem excreant. 32

Sunt nonnulli inter hos qui ſanguinea expuunt, quibus opportune ſanguinem auferre conuenit: alijs uero perin-

de atque illis haud decet. Impedimento autem sunt tempus, laterum dolor, & bilis.

HIPPOCRATIS SEXTI Epidemion libri particula quarta, Leonardo Fuchsio interprete.

1

QVibuscunque tumores iuxta aures prope morbi iudicationem facti haud suppurauerint, ijs subsidentibus recidiua fit. Facta uero recidiua, secundum rationem recidiuarum rursus attolluntur & permanent: haud secus quàm febrium in simili circuitu recidiuæ: atque illis spes est in articulos futuros esse abscessus. 2

Vrina crassa et alba, qualis Amphigenis famulo erat, in laboriosis febribus quando quarto die exit, ab ascessu

liberat. Si uero ad hæc sanguis è naribus profluxerit, prorsus leuat. 3

Cuidam intestinum quod in dextra parte situ͂ est, ubi articulari morbo corripiebatur quietius erat, postquã uero ab illo sanatus est, plus doluit. 4

Agasios cum adhuc esset puella, crebro spirabat: mulier uero facta nõ diu à partu leui dolore correpta est, cumq; magnum leuasset pondus, confestim quidẽ in pectore aliquid crepuisse uisum est. Postridie asthmate laborauit, coxamq; dextrã doluit. Quum uero hãc doleret, tum etiam asthmate laborabat: huius autem desinente dolore, asthma quoq; cessabat. Expuit spumosa, per initia uero florida, deinceps autem biliosæ & tenui uomitioni assimilabantur. Dolores potissimum quando manu laboraret eueniebant. Huic allio, carne

porcina,ouilla,bubulaq́; interdicere cõtuliſſet. Difficulter etiã ſpirantibus,clamore atq; iracũdia abſtinere cõuenit. 5

Cui in capite iuxta aures tumor depaſcendo ſerpebat, huic alumen uſtum primum adaptatum eſt. Habuit & aliũ abſceſſum, fortaſſe quia os diſceſſurum erat, diſceſſitq́; ſexageſimum ſub aure, uulnus uero ſupernè ad uerticẽ erat. 6

Craſſiora inteſtina homo canis inſtar habet, maiora tamen. Pendent ex meſocolo, hoc uero ex neruis à lumbis ſub uentre procedentibus. 7

Hæc ſunt in quibus ægrotantibus gratificãdum eſt, ut ſcilicet cibus & potus purè conficiantur: grata etiam ſint quę uiderint, & mollia quę attingunt. Reliqua non admodum lædant, & facile reparabilia ſint: ueluti frigidæ exhibitio, ubi ea opus fuerit, & alia. Sic in-

troitus medici, sermones, figura, uestitus, tonsura, ungues, odores, ægroto grati sint. 8

Aqua ut frigida fiat minusq; noceat, decocta postquam est aerem quidem suscipiat. Vasculum uero non plenum sit, & operculum habeat. 9

Ex immodica sanguinis profusione aqua inter cutẽ multi corripiuntur. 10

Si qualia purgari oportet purgentur, tum facile ferunt. 11

In Aeno maribus & fœminis legumina assiduò comedentibus imbecillitates crurum acciderũt & perseuerabãt. Atqui eruo uescentibus genua dolore afficiebantur. 12

Vigilans circa exteriora manifeste calidior est, circa uero interiora frigidior. Dormiens contrà. 13

Calidæ naturæ refrigeratio, aquæ

potio, quieſq; conuenit. 14

Somnus ueſtimentis indutum refrigerat. 15

Profundus ſomnus ſtanti quoq; dormiendi cupiditatem affert. 16

Debilis uictus frigidus, ualidus uero calidus exiſtit. 17

Aquarum per ſe natarum tempeſtiua quidem quæ ab æthere, aut cum tonitru delabitur: quæ uero procelloſa, mala exiſtit. 18

Tam aqua, quàm uigilia, cibi appetentiam efficit. 19

Calidam admodum naturam, in calido anni tempore, cubile in frigido loco ſitum impinguat: in calido uero extenuat. 20

Sanitatis ſtudiũ eſt nõ ſatiari cibis, & impigrum eſſe ad labores. 21

Siti leui quæ inter uigilandum orta

est, somnus remedio erit: ei uero quę ex somno accidit, uigilia. 22

Quibus natiuus calor plurimus est, his maximæ uoces sunt: etenim aer frigidus qui inspiratur plurimus est. Duobus itaq; his magnis existẽtibus, & quę inde gignuntur magna fiunt. 23

Qui calido uẽtriculo præditi sunt, frigidas carnes habẽt, tenuesq́; exiſtũt; conspicuas deniq; eminẽtesq́; uenas obtinent, ac iracundiores sunt. 24

Vbi magna terrę siccitas fuerit: tum genus auium abundabit. 25

Grauiorem uocẽ adolescens ubi reddere incipit, uter testis intumuerit considerandum: si enim dexter, masculum: si uero sinister, fœminam generabit. 26

Quemadmodũ oculi robur habuerint, sic quoq; corpus uniuersum. Color etiam in peius aut melius mutatur.

Meritò enim fit ut ſicuti ſe habuerit nutrimentum, ita quoq; corporis partes exteriores affectæ ſint. 27

Inter letalia ſigna habetur uapor calidus per cutem uacuatus, idq́; ſi prius frigidum ſpiritum nares emiſerint. Vitalia uero ſigna contrà. 28

Labores cibos præcedant.

HIPPOCRATIS SEXTI Epidemion libri particula quinta, Leonardo Fuchſio interprete. 1

NAturæ morborũ medici ſunt. 2

Ipſamet natura non ex intelligentia ad ſuas actiones impetum inuenit, ut ſunt nictare, & hę quibus lingua ſubſeruit, & quæcunq; id genus alię. Natura ſiquidem à nullo edocta eſt, neque ea quæ conueniunt efficere didicit. 3

Hæ naturæ actiones, lachrymæ, na-rium humiditas, sternutamenta, auriũ sordes, saliuæ oris, & sputæ excreatio, spiritus ingressus & exitus, oscitatio, tussis, singultus, non eadem ratione in omnibus fiunt. 4

Vrinæ ac utriusq; flatus excretio, nutrimenti & spirationis actio, & quę in mulieribus tantum fiunt, quibus & quæ in toto accidũt corpore accedunt, sudores scilicet, pruritus, pandiculatio-nes, & quecunque aliæ eiusmodi actio-nes à natura fiunt. 5

Anima hominis ad mortem usque semꝑ augetur: si uero ipsa unà cũ mor-bo ĩflãmetur, tũ corpus depascitur. 6

Morbi diuturni in senecta aut ma-turatione, aut dissolutione, aut raritate deficiunt. 7

Medicatio est, contrarium esse, &

morbo

morbo reluctari. 8

Frigidum morbos à frigore ortos fo uet, eos uero qui à calore sũt ĩterimit. 9

Iracundia ad cor, pulmonem & caput, calorem & humorem trahit. Lętitia uero cor ab ijsdem liberat. 10

Labor articulis & carnibus cõfert, cibus vero & somnus visceribus. 11

Cura ac meditatio hominibus animi exercitium est. 12

Sanguis è vulneribus promanat: succurrendum igitur vt quod vacuum impleatur. 13

Si auris doluerit, lana circa digitũ conuoluta calidũ oleum instillare oportet, dein lanam manus volæ impositam auri supponere, quousq; aliquid tibi iã exire videtur, deinceps in ignem proijcere. Deceptio. 14

Lingua quale sit humorum serum

indicat: pallidæ ſiquidem linguæ bilio
ſæ ſunt: fit autem quod bilioſum eſt à
pingui ac dulci: rubeæ à ſanguine fi-
unt, nigræ ab atra bile, aridæ à fuligi=
noſa aduſtione, ac vteri parte, albæ ue=
ro à pituita. 15

Vrina eiuſdem cum cibo & potu
coloris eſt, & veluti humoris in corpo
re colliquatio exiſtit. 16

Lingua eiuſdem cum ijs quæ in ea
abundant coloris eſt, ideoq́; ex illa hu=
mores dignoſcimus. 17

Si carnes guſtanti ſalſæ eſſe appa=
rent, redundantiam indicant. 18

Si papillæ mammarum, & rubeum
quod circa illas eſt, pallidū fuerit, mor
boſum vas ſit oportet. 19

Aurium ſordes hoībus ſi dulces fue
rint, mortales: ſin amaræ, minime. 20

In diuturnis morbis demutare ter=

ram expedit. 21

Imbecilliores cibi momentaneam ac breui tẽpore durantẽ vitã efficiunt. 22

In defluxu ad coxas venas quę poſt aures ſunt ſecare oportet. 23

Venus morbis qui à pituita fiunt, confert. 24

Validi ac vehementes cibi & potus, calido ventriculo præditos turbãt. 25

Ab atra bile liberãt, quia ſimle pro fluit, hæmorrhoides. 26

Coitus morbos temporis progreſſu incrementum accipientes ſanat. 27

Frigiditas ea quæ circa ventriculũ ſunt indurat. 28

Quod ſi volueris vt is qui ellebo- rũ bibit celerius purgetur, ut lauet aut comedat præcipe. 29

Sanguis per ſomnum interiora ma- gis petit. 30

Rigor à ſuperioribus uentriculi partibus magis incipit, calor uero ab inferioribus. 31

Spiratio uelox & crebra fit ubi pulmo æſtum ſiccum obtinuerit. Cæterum immodice vacuatum multus ſomnus excitat. 32

Inter frigidos cibos habentur lens, milium, & cucurbita. 33

Si impurgatus laborauerit, vlcera erumpent. 34

Pueri purgantur, ſi mulier aut capra cucumerem ſylueſtrem edat. 35

Percalidum corpus per id quod comeditur intus refrigeratur. Extra uero ſole, æſtu, & ueſtitu æſtiuo tempore offenditur. Contrariũ autem contrà. 36

Cibi ij quidem cõfeſtim, illi uero tarde ſuperantur. 37

HIPPOCRATIS SEXTI Epidemium Libri Particula sexta, Leonardo Fuchsio interprete.

1

CArnes & ex uentre, & ab extima corporis superficie trahunt. Manifestum itaque sensui est, quod corpus uniuersum expirabile & inspirabile sit. 2

Arteria sanguinis copia cum calidissima est, fuliginosum quid oritur, quod confestim excernit. 3

Quibus pingue in sanguine est, ijs flaua bilis fit, atra uero ex sanguine. 4

Mentis, memoriæ, odoris, aliorumque instrumentorum, & appetentiæ, medico cura & meditatio sit. 5

Labor, cibus, potus, somnus, uenerea, omnia mediocria. 6

Si quis frigidus admodũ sit, is in tẽ

pore ac regiõe frigidis calidior erit. 7

Dolorum proximum uentrem pur=
gare conuenit, sangninis uero uentrem
incidere. Doloribus quoq; medentur,
ustio, sectio, calefactio, refrigeratio,
sternutamentum, succi plantarum, his
potissimum in quibus efficaces sunt, &
cyceon. Maleficis lac, allium, uinum fer
uens, acetum, & sal præsertim mederi
possunt. 8

Imbecillitas & grauitas homini cui
dam ex laboribus et itinere accidit, qui
quidem expuit, tussiuit enim ob destil=
lationem ex capite factam. Febris illi
etiam acuta manum submordens erat.
Secundo die capitis grauitas euenit, &
lingua perusta est. Nasus unguibus
scalptus sanguinem haud excreuit. Si-
nister lien magnus et durus, dolore ue=
xabatur. 9

A quartana correpti magno morbo non capiuntur. Quod ſi uero antea capiantur, ſi quartana ſuperuenerit, liberantur. 10

Cōtēplādū q morbi alijs ſuccedāt. 11

Bilis flaua ab ijs quæ corpus calefaciunt, ueluti de auibus dixi, nam & hæ bilioſæ ſunt, generatur. Signū aūt atq; adeò argumentū caloris, acrimonia. 12

Turbationes, morborumq; in alios tranſitus conſiderandi: quoniam delirantibus laterum dolores deſinunt. Cōtingit uero ut & nonnullis unà febres, nonnullis uero minime, ſed cum ſudoribus finiantur. Quibuſdam etiā cum alui perturbatione, quod illis cutis arida & circuntenſa ac ſalſa ſit. 13

Conſiderandum ex quibus cauſis ſtupores fiant, potiſſimum in eo cui coxa ſtupet. 14

Ex inflammationibus quę fiunt iuxta aures, & in ipsis auribus, ut plurimum tertio moriuntur die. 15

Quibus cutes obtenduntur aridæ & duræ, ij sine sudore moriuntur: quibus uero laxæ & raræ, ij cum sudore obeunt. 16

Mutationes in ijs morbis qui transmutari queunt, prosunt. Transferre autem eosdem ad loca cõueniẽtia, priusquàm alia male afficiantur, oportet. Sic Cherioni ob destillationes irritatas faucium exasperationes ortæ sunt. 17

In auferendis noxijs, hic terminus esto, ut sanum relinquatur, causa ipsa uel purgando, uel abolendo, uel eijciendo, uel secando, uel urendo per inferna subducta & ablata. Quibus uero nihil noxij existit, ijs etiam nihil auferendum erit. 18

Si quibus ſanguis ex naribus crebrò profluit male colorati fuerint, ijs ſanè merum modicè datum prodeſt. Si uero rubri colore fuerint, tum ijs perinde atq; prioribus haud confert. Deniq; quibus capita ſunt facile tolerantia, hos utique merum iuuat: quibus uero non, minime. 19

Quibus nares natura humidæ, & genitale ſemen liquidum, minus ſani degũt: quibus uero cõtrà, ſalubrius. 20

Sputa rotunda deliriũ portendunt, ueluti in eo qui in Plinthio decubuit, cui ex ſiniſtra nare ſanguis profluxit, & quinto ſolutum eſt die. 21

Vrina quæ ſedimen copioſum habet, qualis Dexippi à caluitio fuit, à delirio liberat. 22

Quartana ante annũ uix deſinit. 23

Quibus æſtatis morbi accidunt, ijs

quinto die eruptiones iudicatoriæ fiunt. Sunt uero quibus tardius eueniunt. 24

Suppurationes quæ circa gingiuas & nares fiũt, ſeptimo die erũpunt. 25

Quibus in dolore dentium tenuia à naribus promanant, ijs poſtridie à pipere bene adaptato craſſiora profluẽt, niſi alia præualuerint. Hegeſippo enĩ ſomniferum medicamentum ex eo non præualuit, ſed dolorem magis ac uehementius adſciuit. 26

Ex capite oſſium æſtimato naturã, dein neruorum, uenarum, carnium, & reliquorum, humorum, ſuperiorum ac inferiorum uentriculorum, mentis atq; morum. 27

Conſideranda ea quæ per annum accidunt, qua anni parte fiant, tum etiã an citius quàm oporteat, ueluti exan-

themata et eiuſmodi, haud aliter quàm ea quæ quotidie citius aut ſerius corripiunt. 28

Bilioſum ac ſanguineum corpus ubi perſpiratione caruerit, melancholicum fit. 29

Lycino poſtremum lien magnus factus, quarto aut quinto die iterum dolere cœpit. 30

HIPPOCRATIS SEXTI Epidemium Libri particula ſeptima, Leonardo Fuchſio interprete.

1

Circa hyberna ſolſtitia, decimoquinto uel uigeſimo die, ex crebra auſtralium & aquilonarium uentorum niuoſorumq́; temporum mutatione, tuſſes cœperunt. Quædam ſanè illarũ breuiores, quædam uero longiores fuerũt.

Frequemtes quoque post has pulmonis inflammationes acciderunt. Ante nimirum æquinoctium quamplurimis reuertebantur, idq́; magna ex parte quadragesimo ab initio solstitij die. Et ijs quidem breues admodum, & iudicatu faciles euenerunt, alijs uero fauces inflammabantur, nonnullis anginæ, quibusdam etiam resolutiones, aliquibus uero nocturnę cæcitudines, pueris potissimum, accidebant. Pulmonis autem inflammationees ualde breues fuerunt. Faucium inflammationes statim certe tussientibus pro tussi fiebant: hæq́; breues fuerunt, magis uero nocturnę cęcitudines. Anginæ & resolutiones duræ & siccæ, aut modicæ & raro matura excreantes. Quibusdam autem ualde excreare contigit. Qui utique uel uoce plus defatigati sunt, uel rigore correpti sunt, his

in anginas potiſſimum tuſſes finierunt. Qui uero manibus laborabant, manibus tantum reſoluti ſunt. Qui equitarunt, aut plurimum itineris confecerũt, aut aliàs cruribus defatigati ſunt, ijs in lumbis uel cruribus incontinentes reſolutiones, in femoribus uero & ſuris laſſitudo & dolor fiebant. Duriſſimæ autem ac uehementiſſimæ quæ ad reſolutionem deducebant tuſſes. Hęc quidem omnia in recidiuo contingebant, per exordia uero nõ admodum. Plurimos horum tuſſes in medio morbi tempore deſtituerunt, perfectè tamen haud reliquerunt, ſed cum recidiua affuerunt. Quibus uoces ob tuſſim perierunt, horum plurimi citra febrem fuerunt, nonnulli uero breui ſaltem tempore. Cæterum nulli illorum pulmonis inflammationes, neq; reſolutiones etiam euenerũt,

ſed neq; aliud quiquã manifeſtatũ eſt, at in ſola uoce iudicatus eſt morbus. Nocturnæ cæcitudines firmabantur, ut quæ ex alia cauſa factæ fuerunt. Pueris tamen maxime acciderunt. Nigrum quod in oculis eſt uariebatur, eorum præſertim qui exiguas pupillas habebant. Magna uero ex parte oculus totus niger erat, potiſſimũ ijs quibus magni erant oculi, & capilli recti: plurimi quoque horum nigros obtinebant capillos.

2 Mulieres haud ſimiliter uiris à tuſſi afficiebantur, paucæ quoq; febricitabant, hisq; multo pauciores ad pulmonis inflammationem deueniebant, & ipſæ quidem ſeniores, cunctęq; euadebãt. Cauſabar quod non perinde atq; uiri exirent, & quia haud quaquam ut uiri morbis corriperẽtur. Anginę tamen

duabus liberis accidebant, & hæ ſanè leniſſimæ. Ancillis frequentius euenerunt, & quibus uehementiſſimæ erant: illæ etiam celerrime moriebantur. Pluribus quoq; uiris acciderunt: quorũ hi quidem euadebant: alij uero peribant. In ſumma: ijs qui duntaxat non poterant deglutire: lenes admodum & facile tolerabiles factæ ſunt: qui uero ad hæc obſcurius loquebantur: ijs moleſtiores & diuturniores euenerunt. Malum deniq; erat ſi quibus uenæ quæ circa tempora et ceruicem ſunt intumuerũt: peſſimum quibus ſpiratio in ſublime ferebatur: hi enim incaleſcebant. Quemadmodum iam ſcriptum eſt: ſic ſanè affectuum ſe habuerunt conſortia. Qui primum ſcripti ſunt: ſine ijs qui poſterius ſcripti ſunt fiebãt: at qui poſterius non ſine ijs qui prius. Citiſſime morie

bantur ubi rigore febrili cõcussi essent: his neq; reprimentia medicamẽta: neq; uentris perturbatio: neque uenæ sectio, neq; etiam quęcunq; alia quæ tentaui, alicuius momẽti auxilium attulere. Secui quoq; uenam sub lingua, & è supernis purgaui. Hæc quidem omnino in æstate facta sunt, perinde atq; alia multa quæ proruperunt. Primum quidem per siccitates lippitudines dolorificæ populariter uagabantur. 3

Sanguinem è uenis & arterijs pro manantem sistunt animi deliquium, figura aliò tendens, interceptio, linamenti in orbem conuolutio, appositio, & deligatura. 4

Quandoquidem iecoraria vena afficiebatur, ideo frequenter bubones excitabantur, id quod & arteriam male affectum fuisse indicabat, ueluti in Po-

sidonia

ſidonia euenit. 5

Qui ſanguinis profluuio laborauerunt, morientes in fronte non ſudarũt, ſed ueluti concidentes et vulnerati mortui ſunt. Malum quoq; fuit ſi qui cum ſudoribus perierunt. 6

Ventris copia tolerat perturbationem, ueluti Poſidonię accidit. Atqui cõſiderandum qualia ulcera effecerit. In extenuatione uero uentris, tenſio ante mortẽ facta eſt. Vmbilicus quoq; prominens illi exulceratus eſt. Gingiuarum etiam vlcerationes dentes adorientes affuerunt. 7

Plura de unoquoq; recte præcipere licet, hæc quidem ut idem ualentia, illa uero non: ut ſunt eiuſmodi, diffundi, deliteſcere & educi, indurari & molliri. Et cum mutatione opus erit, timidos & nihil audentes à lecto in quo

decumbunt propulsare, ac excitare torpentes ad ea q̃ tardius agũt oportet. 8

A qua inter cutem laborantes citius incidere, tabidos uero cõfestim urere, caputq; secare oportet. Hæc aũt in his qui aqua inter cutem afficiuntur cauenda sunt, ne scilicet imus uenter, aut interiora ferro tangãtur. Simile enĩ quod in genibus temerè incidendis cõtingit. 9

Si ea quę iuxta uẽtriculi sunt ostiũ perinde atq; Xenarcho doluerint, tunc admodum calidum inspirare, & vlcus inter initia euacuationis loco calidis fouere oportet. 10

Considerandum num uox talis sit natura haud irato, qualis iratis fit: furoris enim signum. Oculi quoq; an natura terribiles fuerint, & quales sunt ijs qui irascuntur, iã uero nõ tales, et alia secundum rationem morborum contem

planda. Sic tabificam formam efficit, si quispiam natura aliquã ad hunc morbum imaginem præ se ferat. Adsunt & alia pari ratione. 11

Tusses in lassitudine accidentes ad partes læsas, articulos potissimum, pertingunt. Sed & in febribus lassitudinẽ habentibus tusses siccæ fiunt, quæ si in corpore relinquuntur, tum unà cum febre in articulos decumbunt. 12

Spiratio obscura & exigua in tabidis ac sterilibus, malum. Malæ quoque sunt quæcunque aliæ eius generis spirationes ab eadem occasione aut corporis constitutione accidentes. 13

Autumnus tabidis malus est. Malum & uer, tum potissimũ quãdo folia fici cornicis pedibus similia fuerint. 14

In Perintho uerno tempore plurimi tabidi fuerunt. Concausa hyberna

tuſſis populariter uagans erat. Nõnul lis uero morbi quotquot diuturni fuerunt: nã illis de quibus dubiũ erat, tabem cõfirmabant. Quibuſdã qui mor bis diuturnis tenebantur, tabes non eue nebat, quemadmodũ ijs qui renum do lore laborabant. Verũ hoc & alijs qui buſdã accidit, inter quos homo ille fuit ad quem me Cyniſcus duxit. 15

Dolorum lateris, pectoris, & aliarum partium tempora an multum diffe rant perdiſcendum, quando nimirum melius habuerint, & rurſus quando pe ius, nihil in hoc aberrantes, 16

In longis inteſtinorum difficultatibus inediæ ex faſtidio malæ, præſertim ſi ſimul febricitent. 17

Circũglabra vlcæra maligna sũt. 18

Lumbis dolentibus ſi recurſus doloris ad latera fiat, & tuberculum quod

ſeps appellatur oriatur malum. 19

Vitia renum poſt annos quinquagin-
ta ſanata eſſe non vidi. 20

Contemplandum erit quæ in ſomno
ſint exacerbata, & quibus extrema fri-
gent, atq; mens perturbatur, & quęcũq;
id genus alia quæ in ſomno accidunt.
Nec minus conſiderandum quibus con-
traria eueniunt. 21

Quibuſcunq; intra ſtatum partus tẽ-
pus nihil mali accidit, ijs ſingulis ea quę
naſcuntur vitalia erunt. 22

Conſiderandũ quibus menſibus eue-
niant ea quæ in grauidis apparent. 23

Labores partus per circuitus fiunt,
quia fœtus qui in ſeptuageſimo moue-
tur, terna multiplicatione perficitur. 24

Quoniam poſt menſium purgatio-
nem iam dextra, iam uero ſiniſtra vteri
pars aperta eſt, ideo interdum mas, in-

terdum vero fœmina nascitur. 25

Vteri humiditas per ea quæ ab illo procedunt dignoscitur, siccoq; victu curatur. 26

Quoniam mas celerius in vtero per membra discernitur, ideo postquam mouetur, tardius in posterum augetur. 27

Dolores grauidis ut plurimum tertio, quinto, septimo, nono, secundo, quarto, sexto, & octauo mensibus fiunt.

HIPPOCRATIS SEXTI Epidemion Libri Particula octaua, Leonardo fuchsio interprete.

1

Consideräda sunt & hęc ipsa quę ex parua tabula desumpta sũt. 2

Victus ratio ciborum potusq; repletione ac vacuatione cõstat. Spectandum itaq; quid horum ex quibus in quæ mu

tationes poſſint. 3

Odores oblectant, offendũt, implẽt & placant. Contemplãdum itaq; quid mutationes, ex quibus in quę valeant. 4

Spiritus irrũpunt, intrant & exeũt, ſic etiam corpora. 5

Rumores hi meliores ſunt, illi vero moleſtantes. 6

A lingua quoq; quæ ex quibus aſſumuntur conſiderandum. 7

Pari ratione conſiderandum an ventus aerq́; calidior, frigidior, craſſior, tenuior, vel humidior ſit, minuſq́; aut plus impleat, & quid permutationes ex his in has poſſint. 8

Corpus noſtrum conſtituunt continẽtia, contenta, & impetum facientia. 9

Sermonibus & ſilentio ægro gratificandum erit, ideoq́; dicere oportet ea quę uult, idq́; ſermonibus quibus loqui-

tur, ſiue hi magni, ſiue multi, ſiue veri, ſiue ſimulati fuerint. 10

Exeuntia à corpore unde cœperũt, & vbi ceſſarunt, quatenuſq; diſſipa-runt, colores deniq; illorum, quibus adde caliditatem, ſalſedinem, dulcædinẽ, tenuitatem & craſſitudinem, æqualiter vel inæqualiter inſudet corpus, ac tempus, & quid mutationes ex quibus in quæ poſſint cognoſcere oportet. 11

Contemplandum num natura incœperit expulſionẽ, & nõ prçualuerit. 12

Expendendum num vltro aut inuitè multę vel paucę, calidę vel frigidę, craſſę uel tenues lachrymę promanent. 13

Cõtẽplare oportet guſtũ, ſputũ illic excreatũ, ſiue tuſſiẽdo euulſũ, & võtiũ. 14

Solis æſtus, frigus, humiditas, & ſiccitas cõſiderãda. Mutatio quoq; p̄ q̃ facta ſit, & q̄d ex quibus in q̃ poſſit. 15

Labores, somnos, ocia & uigilias expendere oportet. 16

Quæ per somnum accidunt, necnon ipsa insomnia consideranda sunt. 17

Cubilia in quibus decũbit, & a quibus transfertur æger, consideranda. 18

Animi affectus perpendendus, num scilicet ipse sua sponte sine instrumentis & causis tristetur, lætetur, timeat, confidat, speret, desperetq́; : ueluti Hippothoi puella sic sibijpsi in animo suo constabat, ut omnium eorum quæ in morbo acciderant gnara esset. 19

Ætatem ab ætate discernere oportet, & num prius aut posterius quàm oporteat aliquid contingat. Veluti si hyeme, aut æstate, uel seni uel puero solutus est morbus: aut exitus dentium, capillorũq́; ĩ pudẽdis eruptio, & seminis proiectio prius aut posterius quàm de-

ceat fcā ē, magis & minus, augmētū capilloꝝ, crassitudo, robur, & dimĩutio. 20

Considerandum qui morbus cognatus, & qui per se sit, quanto deniq; magis & minus cognatę sint partes. 21

Anni tempus expendendū, num scilicet citius aut tardius quàm conueniat factum sit, & an pluuiosum uel siccum, calidum uel frigidum, cum uentis uel citra uentos, quibusq́; uētis perflatum, & num in principio, medio, fine, uel assiduò, prçterito aut p̄nti tp̄e fuerit. 22

Morbi horam & tempus, accidētia, & circuitus, quiq́; horum uehementiores, & qui prolixiores fuerint, itidemq́; incrementa multa considerare oportet. Alterius quoq; morbi incrementum, remissionem, & uigorem, num magis aut minus, & quando, quomodo, qua hora, quaq́; in ętate desierit. 23

Morborum populariter uagantium modi ac rationes considerandę, & num aliquis eorum qui iā cœperunt sine uomitu initium sumpserit, & an bibentes medicamentum aliquod, adstricti, aut modicè purgati sint. 24

Considerandum num fortè candidi febribus corripiãtur, & illorũ ẽt labia, qualis deniq; modus febris, ac q̃ tp̄a. 25

Contẽplari oportet corpus ac eiusdẽ functionẽ, qualis nimirũ uisus, auditus, nares, tactus, lĩgua, & rõcinatio sit. 26

Expendendi sunt tumores in palpebris superioribus relicti: alię nanq; corporis partes si fuerint extenuatę, recidiuæ erunt. Nõ autem minus his malignę sunt, quę in extremitate subrubeę & durę existunt: in illis enim extumescentia & coarctata erunt, perinde atq; Pharsalo Polymedi contigit. 27

Tumores & liuores in lippitudinibus uel ulceribus cum impetu rumpuntur. Atqui & ea q̄ ex tuberculis ac suppurationib. defluunt consideranda, quoniam aliquid portendunt. 28

Accidit ut circa messem tormina iuxta umbilicum à porro fiāt, uerum post messem ijs etiam ab alijs eueniunt. 29

Sunt quibus ignis sacer à ceruice ortus in facie deinceps iudicatus sit. Malū uero si quibus in collo nigra, aut pustulę erant, & uenter perturbabatur. 30

Adamantus cum melācholicus esset, interdum à multa pepliorum sumptione nigra uomuit, aliquādo ēt à cepis. 31

Febres in quibus labia ulcerātur fortussis cessant. Tertianis autem refrigerationes sunt. Ardentes uero semper ad manum confestim solutę sunt. 32

Considerandum quale id sit quod in

articulis eſt, num ſcilicet ſuppurent. 33

Expendendum qualis interim dum bñvalemus cõſuetudo ſit ĩ uictu, tegumẽtis, laboribus, ſõno, uenereis & mẽte. 34

Perpendendum qualiter, & à quibus in quas ſpecies morbos mutari contingat, in quę loca conuerſi ſint, quando cœperint, adfuerunt, atq; ceſſarunt. 35

Animaduertendum in quibus incontinens terrefaciendus ſit. 36

Contraria in morbo uictus ratio adhibenda. 37

Conſiderãdũ id quod facile, quodq́; difficile fertur. 38

Victus ratio haud obiter cognoſcenda, hanc enim non prorſus perſpectam habere multa ſanè calamitas eſt. 39

Similitudines bonis & eruditis etiã medicis errores, ambiguitateſq́; pariũt: at contraria, cauſa manifeſta. Scio quod

difficile ſit curandi rationē ac uiam ra=
tiocinando cognoſcere, quemadmodum
ſi acuto ſit capite, ſi ſimus, ſi ſubſicus,
bilioſus, difficulter uomens, niger, iuue
nis, & intempeſtiue uictitans. Non mi=
nus quoqꝫ difficile hęc iter ſe paciſci. 40

Fiſtula cuidam rurſus rumpebatur,
tuſſis enim prohibuit ne ꝑmaneret. 42

Huic cui iecinoris fibra plicata erat
concuſſi, & dolor confeſtim ceſſauit. 41

Satyrus in Thaſo qui cognomento
Grypalopex uocabatur, annos uiginti=
quinqꝫ natus, ſępius per ſomnum geni=
tale ſemen excreuit, ſed & per diem illi
multoties promanauit. Cum autem tri=
geſimum iam annum attigiſſet, tabe cor
reptus mortuus eſt. 43

Cuſtos palęſtrę in abderis, qui Sthe
neos dictus erat, luctatus cum multo ſe
fortiorę, in caput cadens abijt, & aquā

frigidam copiosam hausit. Post hęc uero nocte illa uigilia, molestia, extremitatumq; frigiditas subsecuta sunt. Postridie domum intrauit, & glande aluo inserta nihil egessit: parum autem minxit, antea enim nihil minxerat. Noctem uersus lotus est: & nihilominus uigilia & molestia permãserunt. Tertio denique die extremitatum frigiditas reuersa est: calefactus uero sudauit. Tertio tandem die mulsum bibens mortuus est.

44

Melancholici magna ex parte morbo comitiali affici consueuerunt: & cõtrà morbo comitiali laborantes efficiuntur melancholici. Horum uero utrumlibet magis euenit prout uel in hãc uel in illam partem infirmitas repit: si enim in corpus: epileptici: si uero in mentem: melancholici efficiuntur.

45

Phaetusa Pythei coniunx in Abde-

ris olim dum iuuenis esset fœcũda fuit. Cum uero maritus eius in exilium fugisset: menses illi multo defecerunt tẽpore. Quo facto: dolores & rubores deinceps in articulis acciderunt. His autem factis corpus uirile & in uniuersum hirsutũ & pilosum redditum est: barbamq; emisit: & uox ipsa aspera effecta est. Cum autem omnia quęcunq; ad menses prorītandos necessaria essent tentaremus: non profluxerunt. sed cum haud multo pòst tempore uixisset: mortua est, 46

Idem hoc Namysię Corripi uxori ĩ Thaso contigit. Medicis enim omnibus: quibus cum & ego uersatus sum: unica esse spes uidebatur ut effœminaretur: quo menses naturaliter promanarent. Verum cum multa tentassemus huic nõ profluxerũt: sed paulò post mortua ẽ.

FINIS.

